

UNIVERSITATEA BUCUREȘTI
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ

FORMAREA CUVINTELOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Redactori responsabili:

Acad. AL. GEAUB

și

MIOARA AVEAM

UNIVERSITATEA BUCUREȘTI
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ

FORMAREA CUVINTELOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Volumul al IXI-lea

SUFIXELE

1. *Derivarea verbală*

DE

LAUEA VASILIU

5?

INTRODUCERE ÎN STUDIUL SUFIXELOR

CARACTERISTICI GENERALE ALE SUFIXELOR ȘI ALE SUFIXĂRII

Prezentul volum a fost discutat în consiliul științific al Institutului de Lingvistică din București, pe baza referatelor prezentate de I. Fiselier și Virgil Xestorescu.

1. Derivarea cu sufixe (sau sufixarea) este principalul procedeu de formare a cuvintelor în limba română.

Vezi FC I p. V. Caracterizarea limbii române drept limbă de tip derivativ (vezi, de exemplu, Th. Hristea, în *Current trends in Romanian linguistics* = RHL XXIII, 1978, 1—4, și CLTA XV, 1978, 1-2, p. 219—220) are în vedere ponderea acestui procedeu.

Ea poate fi: a) un mijloc unic de formare a unor cuvinte noi, atunci când de la un cuvânt existent în limbă se obține altul prin simpla adăugare a unui sufix (*drăguț, dușmănos, chinui*), sau b) un mijloc asociat cu altele, atunci când sufixarea se folosește simultan cu a) prefixarea (*închipui, descrierat*) sau b) compunerea (*mărinimie, camilpetrescian*). Formațiile în care sufixarea este asociată simultan cu alte procedee se numesc formații parasintetice: derivate parasintetice în situațiile de sub a, compuse parasintetice în situațiile de sub b.

1. Privit din punctul de vedere al sufixării derivatele parasintetice (de sub a) pot fi numite de tip prefixal (din punctul de vedere al derivării prefixale ele sînt derivate parasintetice de tip sufixal: vezi FC II 5).

2. Compusele parasintetice de sub b sînt sufixate sau de tip sufixal: de astă dată menționarea tipului sufixal nu depinde de un anumit punct de vedere, ci are rolul de a diferenția formațiile în cauză de cele în care compunerea se asociază cu prefixarea (compusele parasintetice prefixate sau de tip prefixal, pentru care vezi FC II 5). În FC I categoria compuselor parasintetice este ilustrată numai prin formații cu sufixe (vezi p. V, 19. 165—166, 194, 213—214. 284).

3. Pentru distincția dintre formațiile parasintetice și cele în care se identifică trepte succesive de formare prin diferite mijloace vezi FC I p. VI.

4. Pentru derivarea parasintetice (într-o accepție nelimitată la asocierea simultană a prefixării și a sufixării) vezi Fintța Hasan, *Formații parasintetice în limba română*, în LR XIV, 1965, 1, p. 87—95, și R'EIFIEIMKR-F1PEANU, D. P.

YvoIrmul de față siceie uimăteaie se ocupă de sufixe atât în formații exclusiv nifixale, eî si în' foiinații eaie prezintă și alte procedee, folosite succesiv (derivate cu ^ufix^ de Ia: derivate eu prefixe, ea *nebuie, strămoșesc*) derivate regresive, 'ca *aniversați*, *selectabil*, *Mrfiță*; compuse, ca *băini arcan, unt deliwniu, ceferist*; cuvinte fcimate prin eonveisiune — schimbaua valorii gi-amaficale — .. < a *ni în carica, tăieței*, sau prin trunchiere, ca *Sănducu, tu sică*)' sau pîuulfan (foi mafii paiasintetice — vezi mai sus b).

1. Ultimele două categorii de formații sînt atrase îi cercetare aici, bineînțeles, numa din punctul de vedere al sufixelor conținute.

2. La formațiile cu procedee succesive sufixarea-interesează acolo unde ea constituie o treaptă posterioară altui procedeu: de exemplu, *nebulie* (cf. *nebulă*) sau *strămoșesc* (cf. *strămoș*), *untdelemnii* (cf. *untdelemn*) sau *ceferist* (cf. C.F.i?..).

2. Pentru toate categoriile de formații, s-au luat în considerație numai cuvintele în care prezența sufixului se recunoaște prin raportarea la un cuvînt de bază (simplu, derivat sau compus) existent în limba română sau la două ori mai multe asemenea cuvinte (îmbinări, locuționale sau nu): în primul rînd formațiile integrale an.a.l.i.z.a.b.i.l.e., în structura cărora se recunoaște atît sufixul, cit și cuvîntul de bază (vezi toate exemplele date sub 1), dar și cele s.e.m.i.a.n.a.l.i.z.a.b.i.l.e., la care se recunoaște numai sufixul prin opoziție cu alte formații sufixate sau compuse cu o temă comună, inexistentă ca un cuvînt independent (de exemplu: *eminamente*, *eminent*, *eminență*; *litoral*, *litoretă*).

1. Pentru termenii teme libere, respectiv legate, prin care unii cercetători denumesc temele din cele două categorii de formații, vezi FC II 6.

2. În categoria formațiilor semianalizabile au fost incluse și cele analizabile în raport cu un element de compunere (*electric*, *electrifica*, *electriza*, *electron*: cf. *electro-*; *uermial*, *vermicul*, *vermină*: cf. *vermi-*).

Sufixe au fost identificate în acest mod nu numai în formații interne ale limbii române, ci și în cuvinte moștenite sau împrumutate ca atare; în prezentarea istoriei lor se fac, în măsura posibilului, distincțiile și precizările necesare pentru stabilirea caracterului productiv sau neproductiv și, implicit, distincția între gradul de reprezentare (dat de numărul formațiilor în care poate fi identificat) și productivitatea unui sufix (posibilitatea de a fi format derivate pe teren românesc).

1. Justificarea acestui procedeu, adoptat în întreaga lucrare, în FC I p. XII și XIII. Alte descrieri rețin uneori numai sufixele productive, cu formații sigur românești (vezi GOTEANU, LRC² 188).

2. Pentru dificultățile de tranșare între statutul de formație internă și cel de cuvînt preluat ca atare — moștenit sau împrumutat ca derivat — al unui cuvînt analizabil la care baza și sufixul au aceeași origine vezi Th. Hristea, *Criterii de diferențiere a formațiilor interne de împrumuturi*, în „Analele Universității București. limbă și literatură română” XXII, 1973, I, p. 143—155, Marius Sala și Jana Balaciu-Matei» *Derivate sau moștenite?*, în SCL XXXIV, 1983, 4, p. 311—313, și, mai pe larg, I. Coteanuși Marius Sala, *Etimologia și limba română*, București, 1987, p. 97—102 (de exemplu: *apos*, *arătură*, *blîn&ește*, *cepar*), 125—128 (*lainic*, *pîndai*), 133—134 (*cioplaș*, *hâitaș*), 144 (*liliachiu*, *mahalagiu*), 148—149 (*pastelist*, *progresist*); pentru soluții etimologice diferite cu referire la surse eterogene vezi în ultima lucrare p. 116—117 (*căpușă*, *noian*), 140 (*economicos*), 151 (*faptic*).

3. Pentru diversele grade de reprezentare și de productivitate a afixelor vezi FC II 2 5-26.

Ca și în cazul altor tipuri de formații (vezi FC I p. XI, 25—27; II 6), caracterul analizabil al formațiilor sufixate este relativ în sincronie, depinzînd de competența lingvistică a vorbitorilor (gradul de cunoștințe lexicale și capacitatea de a stabili legături între cuvinte), și variabil în diacronie: pe de o parte, unele formații sufixate au devenit cu timpul n.e.a.n.a.l.i.z.a.b.i.l.e. — sau măcar greu analizabile — fie din cauza evoluției fonetice (*bătrîn*, *duminică*, *muncel*; mai recent, *negustor*, *obișnui*, *pașnic*, *veșmînt*), morfologice (*corigent*, (*in*)*corigibil* sau *airigent*, *diriginte* în urma schimbării de conjugare a verbului de bază; *șelar* în urma ieșirii din uz a temei în *-l-* la substantivul de bază și cu sensul adecvat) sau semantice (*bucată*, *cărare*, *cucernic*), fie din cauza dispariției sau nepreluării cuvîntului de bază la care se făcea raportarea (vezi *cătușă*, *găină*,

mătușă, *postelnic*, *vornic*)-, pe de altă parte, unele formații neanalizabile au devenit ulterior analizabile sau măcar semianalizabile prin raportarea la cuvinte mai noi în limbă (substantivul moștenit din latină *nutreț* a fost neanalizabil pînă în epoca modernă, cînd a devenit analizabil prin verbul neologic *nutri*). Din cauza evoluției divergente unele formații sufixale ajung să nu mai poată fi raportate la cuvinte înrudite la origine (*bătrîn* și *vechi-*, *mădular*, *măduvă* și *miez*; *sărbătoare* și *serba*, *șerb-*, *vii-toare*, *volbură* și *holba*, *învoalbe*, *dezvolta*); invers, în cazul altora se poate ajunge la o analiză care nu e justificată din punct de vedere istoric, une ori nici semantic (vezi *nutreț*, discutat mai înainte, sau *dator* <lat. *debitorius* raportat la (*a*) *da*, *făurar* — ca nume de lună — <lat. *februariu* & „purificator” raportat la *faur* <^ lat. *faber*, *scriptură* <c lat. *scriptura* raportat la *scripte*, *untură* <lat. *unctura* raportat la *unt*), ceea ce duce eîteodată/r prin etimologie populară, la modificări formale pentru refacerea formeî interne: *făreca* *(<lat* *fabricare*)>-*fereca*, cf. *fier y ferăstrău* (<magii. *fiirezto*)> var. *fierăstrău*, cf. *fiery lăcui* (<magh. *lakni*)> *locui*, cf. *loc*; *lingoare* (<lat. *langor*)^ *lungoare*, cf. *lung*; *sînătoare* (<lat.. *sanitoria*)> *sunătoare*, cf. *sună*).

3. Sufixe sînt ațte adăugate la sfîrșitul unui cuvînt întreg (simplu, derivat sau compus) existent în limbă, la sfîrșitul rădăcinii unui asemenea cuvînt simplu^ respectiv al temei uiiui cuvînt derivat cu prefix sau cu alt sufix (eu eventuala adăugare a unui prefix în cazul derivării parasintetice de tip prefixai), al rădăcinii/temei ultimului termen dintr-un compus (sau dintr^o îmbinare de cuvinte în cazul compuselor parasintetice de tip sufixai) sau la sfîrșitul unei rădăcini ori teme inexistente drept cuvînt independent (de obicei element de compunere).

1. Ultimă posibilitate se referă exclusiv la formațiile semianalizabile.
2. Rădăcina! poate fi reduplicată: de obicei, la formații onomatopeice (*fozto*, *gigii*)r cf. și *tutui*.

Sufixe sînt l.e.x.i.c.a.l.e. sau derivate cînd servesc la formarea de noi cuvinte și f.l.e.x.i.o.n.a.r.e., morfologice sau gramaticale cînd servesc la realizarea unor forme ale aceluiași cuvînt (în limba română numai sufixele care marchează moduri și timpuri în flexiunea verbală: de exemplu, *And* sau *-ind* pentru modul gerunziu, *-se-* pentru timpul mai mult ca perfect); sufixele lexicale se mențin în toate formele flexionare ale derivatului respectiv, pe cînd cele flexionare caracterizează anumite forme.

1. Pentru sufixele flexionare vezi GRAM. ROM. I 43.
2. Unele sufixe nominale par a se situa la limita dintre sufixele lexicale și cele flexionare: sufixele substantivale moționale (în *Dictionnaire de linguistique* de Jean Dubois, Mathee Giacomo, Louis Guespin, Christiane Marcellesi, Jean-Baptiste Marcellesi, Jean-Pierre Mevei, Paris, 1973, s.v. *suffixe*, *-esse* din fr. *duehesse* este considerat sufix flexionar) și, mai ales, sufixul adjectival *-isim* (vezi GRAM. ROM.² *loc. cit.*). Pentru sufixele verbale *-a*, *-i* vezi *Derivarea verbală. Introducerea*, 6. Sufixe de acest fel sînt numite uneori lexico-gramaticale (vezi FC I p. IX).

3. Statutul de sufix lexical sau flexionar poate varia în timp sau și de la o limbă la altă, precum și de la o formație la alta. Sufixe nominale *-ani*, *-e'nt*, lexicale în limba română, provin din sufixe flexionare (de participiu prezent) latino-romance, iar sufixele verbale *-isi*, *-osz*, de asemenea lexicale în română, din sufixe flexionare (de aorist) grecești. Sufixe *-at*, *-uf* sînt flexionare în participii (*cihtat*, *bătut*) și lexicale în adjective cu bază nonverbală (*buzat*, *limbut*). Chiar *-și* din *cerși* este simțit astăzi ea sufix lexical, deși verbul este derivat regresiv dintr-o formă veche cu sufix flexionar (pentru istoria complicată a lui *cerși* vezi, în ultimul loc, Th. Hristea, *Derivarea regresivă morfologică în raporturile ei cu cea lexicală*^ în *Sistemele limbii*, București, 1970, p. 115—116).

4. Conversiunea unei forme verbale nu modifică statutul sufixului flexionar conținut, de aceea *-ind* din *curînd* adv. sau din *intrînd* s. nu este sufix lexical.

în structura cuvintelor derivate sufixele lexicale sînt urmate de cele flexionare, iar acestea de desinențe. Prin tradiție, sufixele lexicale nu sînt numite izolat în forma lor pură, ci însoțite de sufixele flexionare de infinitiv (caracteristicile conjugărilor) în cazul celor verbale, respectiv de desinențe de gen, număr (de obicei singular) și caz (nominativ) în cazul celor nominale : de exemplu, *-ana, -iza, -oșa* sau *-ani, -oii; -andru, -iță, -laie*.

Pentru critica acestei notații vezi I. Patruț, *Stadii de limba română și slavistică*, Cluj, 1974, p. 14 ș.u. Notația sufixelor românești în stare pură, fără afixele morfologice însoțitoare (de exemplu : *-iz-*), a fost folosită de unii lingviști (vezi SCHUFFERT, V., LOMBARD, V.), în timp ce alții (CANDREA, G.G.R.) le notează împreună cu afixele morfologice, dar marcînd segmentarea (de exemplu: *-cc-a*).

Atașarea (adăugarea sau alipirea) sufixelor lexicale la cuvintele de bază se face

a) de obicei, după înlăturarea din acestea a afixelor morfologice (sufixe flexionare și desinențe); de exemplu, *bate : bătuți; mină : minuță;*

b) cu preluarea — totală sau parțială — a afixelor morfologice ale bazei; de exemplu, *citi : cititor; catifea, pl. și gen.- dat. sg. catifele : catifelat; colț, pl. colțuri : colțuros ;*

c) cu înlăturarea și a afixelor lexicale originare ;• de exemplu, *mm-zăi : zumzet.*

P. Zugun, *Definiția derivării, în IAX XXVII*, 1988, 6, p. 469—470, preferă termenii *implantam, inserție, includere* pentru denumirea mecanismului sufixării (în locul celor curenți, bazați pe ideea de adaos : *adăugare, alipire, asociere, alcăsur*).

Cuvîntul de bază la care se atașează un sufix lexic al poate avea nu numai forma-tip (cu care este citat și înregistrat în dicționare : nominativul singular nearticulat la substantive, nominativul singular masculin la adjective, infinitivul prezent la verbe etc.), ci diverse forme flexionare : de plural (și de genitiv-dativ singular) sau de vocativ singular la substantive, de prezent indicativ/gerunziu sau de participiu/supin la verbe. Derivatele care pornesc de la asemenea forme se recunosc prin preluarea unor alternanțe fonetice, desinențe sau neregularități ale temei (de tipul *om, pl. oamenii : omeni, omenie, omenos*).

Pentru derivarea de la diverse forme și în mod special de la cele de plural vezi : S. Pușcariu, *Efudes de lingvistică română*, Cluj — București, 1937, p. 297—304; GRAUR, T. 263-265; I. Pătruț, *lucr. cit.*, p. 16-21; GOTEANU, LRC 186—187.

După structura lor morfologică sufixele sînt simple cînd nu pot fi analizate în unități mai mici și complexe cînd structura lor permite identificarea unor unități mai mici, dar întregul complex funcționează ca un element unic de derivare.

Unii cercetători folosesc termenii (sufixe) *primare*, respectiv *secundare* : vezi, de exemplu, I. Manliu, *Gramatica istorică și comparativă a limbii române pentru cursul superior*, București, 1894, p. 345.

Sufixele complexe sînt, la rîndul lor, de două feluri : *compuse*, cînd rezultă din combinarea a două sufixe simple, și *dezvoltate*, cînd rezultă din combinarea unui sufix (simplu) cu un element precedent nesufixal (desinență, articol, segment de temă lipsit de sens).

1. Elementul nesufixal este numit uneori *augment* sau *interfix*. Pentru ultima denumire vezi MALKIEL, G. 318 (și *Los interfixos hispanicos*, în *Miscelânea homenage a Andre Marlinet „Estructura e historia”*, t. II, La Laguna, 1958) și GARABULEA, I; 132.

2. Pentru sufixele complexe din limba română vezi A. Graur, *Suffixes roumains elargis*, în RRL XIV, 1969, 4, 327—332.

3. Sufixele compuse, analizabile în bloc față de un cuvînt de bază și nu prin raportare la o formație anterioară cu primul dintre sufixele componente, nu trebuie confundate cu sufixarea succesivă.

Numărul total al sufixelor românești identificate în cite cel puțin o formație analizabilă din punct de vedere formal și semantic este de peste 800, dintre care jumătate sînt sufixe simple și jumătate complexe. între ele există mari deosebiri în ce privește gradul de reprezentare și de productivitate.

1. Acest inventar, spectaculos mărit față de lucrările precedente, a fost alcătuit în primul rînd pe baza DI; el prezintă o oarecare aproximație pentru derivarea nonverbală, în special din cauza sufixelor din nume proprii, pentru care, pe de o parte, nu dispunem de același tip de repertorii ca pentru substantivele comune, iar, pe de alta, analiza este uneori mai dificilă sau/și mai puțin sigură. Dintre inventarele de sufixe românești stabilite în lucrări anterioare, cel mai bogat este cel al lui PASGU, S. : 165 de sufixe, între care figurează însă numai 6 sufixe neologice, în timp ce IORDAN, S.R.R. enumera 32 de asemenea sufixe. L. Goteanu, • *Structura și evoluția limbii române (de la origini pînă la 1860)*, București, 1981, p. 52, vorbește de existența a „peste 250 de sufixe” (dintre care în LRG : 188—226 menționează sub 100) — număr apropiat de cel de „peste 300” menționat de N. Dănilă în *P^ecueil d'etudes romanes . . .*, București, 1959, p. 57 —, iar Th. Hristea, în *Sinteză de limba română*, ediția a II-a, București, 1981, p. 57, de „arca 500 de sufixe” (în ediția a III-a, 1984, p. 72, același autor acceptă tbtalul nostru provizoriu, comunicat în LL 1983, 4, p. 501 drept „aproape 700, dintre care peste 300 sînt sufixe simple și 350 complexe”, pe care îl preia în formula „peste 600 de sufixe”). Pentru numărul sufixelor verbale — cuprinse, bineînțeles în totalul menționat aici — și pentru deosebirile proporționale față de alte lucrări vezi *Derivarea verbală. Introducerea*, 5.

2. Inventarul sufixelor dintr-o limbă dată poate varia de la o lucrare la alta în funcție de extensiunea cercetării, de punctul de vedere asupra statutului de sufix și a individualității lui formale (de exemplu, separarea/nesepararea formelor de gen la sufixele substantivele sau includerea/neincluderea vocalei tematice la sufixe ca *-tor*:[^]*ător, -elor, -itor, -itor* etc. *-ție*: *-atic, -iile*) sau de opțiunea între polisemie și omonimie (în situații ca cele ale sufixelor adjectivele *-ar, -esc*); principalele deosebiri sînt date, de obicei, de includerea sau neincludeerea „sulixoidelor” (vezi 6, 3), a sufixelor savante sau a sufixelor vechi neproductive.

3. în totalul sufixelor nu sînt cuprinse sufixele virtuale sau latente, degajabile numai din formații semianalizabile (de exemplu, *-ase* din *fantasc, -asm(ă)* din *sarcasm* și *fantasmă* : *-aza* din *fantaza* ; *-ebru* din *funebru și -est* din *funest*: *-ilen* din *madrilen* ; *-im* din *intim, intim, minim*) sau numai din formații cu dublă analiză (de exemplu, *-aliza* din *fiscăliză; -ologi* din *pisălogi* ; *-nici* din *sibnici*). Ele nu sînt tratate în lucrarea de față, fiind menționate doar atunci cînd au o legătură oarecare cu alte sufixe. Pentru posibilitatea trecerii de la statutul de sufix virtual sau latent la cel de sufix real (din formații integral analizabile) vezi Fiora Șuteu, *Un suffixe actualise* : *-rst*, în RRL XIV, 1969,1, p. 21-22.

4. De asemenea, nu sînt tratate sufixele care apar în formații analizabile numai din punct de vedere formal (nu și semantic). De exemplu : *-est* din *modest* sau *-era()* din *modera* (pentru ambele cf. *mod*).

5. împotriva degajării afixelor dintr-o singură formație analizabilă vezi A1. Graur, *Formații cu un singur produs?*, în SGL XX, 1969, 6, p. 601—603; cf. A. Martinet, • *Elements de linguistique generale*, Paris, 1966, p. 135, Wolfgang Fleischer, *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*, Leipzig, 1971, p. 36.

Unele derivate sufixale comportă două sau mai multe feluri de analiză, prin posibilitatea de a fi raportate la baze diferite.

Analiza multiplă (de obicei dublă) poate să nu aibă consecințe asupra statutului și a aspectului (corpului fonetic sau/și structurii morfologice) sufixului în cauză cînd bazele virtuale nu atrag deosebiri de segmentare : este cazul derivatelor nominale realizabile pe baze substantivele sau prin baze verbale (*fugar* : *jugă și fugi*), al celor verbale analizabile prin baze substantivele sau interjecționale (*clămpăi* : *clămpă și clămpl*) sau al unor derivate nominale analizabile prin baze substantivele ele genuri diferite. în asemenea situații opțiunea pentru o anumită analiză este legată adesea de valoarea sufixului (de exemplu : *flui(ras)*, diminutiv, se raportează la *fluier*, dar *fluieraș*, agent, la *fluiera*).

Pentru identificarea sufixelor, mai ales a celor complexe, este esențială distincta între analiza foimală unică (lapoitarta la o singură bază și deci degajarea fuma a *vi* ui uifix) și analiza multiplă (lapoitarea vir-

tuală la două sau mai multe baze, de unde posibilitatea de degajare a unor sufixe diferite — simple sau complexe și chiar aceea de interpretare prin tipuri de derivare opuse între ele : progresivă sau regresivă). Statutul de sufix este conferit de existența a cel puțin o formație cu analiză unică.

Descrierea unui sufix complex începe însă cu prezentarea situațiilor de analiză multiplă intrucit acestea constituie premisa detașării unor asemenea sufixe.

La analiza formală multiplă bazele virtuale sînt fie forme flexionare diferite ale aceluiași cuvînt (de exemplu, *colț* și *colțuri* pentru *colțuros*; *sarma* și *sarmale* pentru *sărmăluță*; *scălda* și *scăldat* pentru *scăldătoare*), fie un cuvînt simplu și un derivat al lui (*duel* și *duelgiu* pentru *duelgi*; *înfîge* și *înfîgăreț* pentru *înfîgări*; *șovăi* și *șovăială* pentru *șovăielnic*). Și aici opțiunea pentru o anumită analiză poate fi legată de valoarea sufixului (de exemplu, *fierărie*, colectiv, se raportează la *fier*, dar *fierărie*, nume de ocupație sau de loc de exercitare a ei, la *fierar*).

4. Toate sufixele au exclusiv această funcție, fiind lipsite de existență autonomă.

1. La originea unor sufixe se poate găsi un cuvînt, dar nu unul existent în limba română. De exemplu : sufixul adverbial *-mente* <lat. *mente* s. sau sufixele adjectivale *-ănog*, *-enog*, create prin falsă analiză a unor compuse cu sl. *nog* s.

2. Unele cuvinte întregi (substantive) folosite în mai multe formații drept constituent secund al celui de bază (de exemplu: *cheie* din *cuvînt-factorîntrebare-^*, *poziție-~*; *etalon* sau *model* din *lot-r^*, *unitate-^*; *școală* din *atelier-~*, *navă-~*, *restaurant-~*) se aseamănă prin repetabilitate cu elementele de compunere și cu sufixele, iar eu cele din urmă și prin slăbirea sensului lexical; ele sînt considerate de unii lingviști ca reprezentînd faza de tranziție spre statutul de sufixe. Vezi DUBOIS, D. S. 3, 7; RRL XIV, 1969, I, p. 5 și SGL XXI, 1970, 3, p. 328.

3. Unele sufixe devin cuvinte prin trunchiere și conversiune; de exemplu, sufixe diminutive folosite ca prenume alintătoare: *-ica* > *Ica* și *-ică* > *ică*; *-uț* > *Viu* și *-uța* > *Uța* (cf. și *Ela*, *Eta*, *Ina*) sau sufixul de abstracte nominale *-ism* folosit, mai ales la plural, ca simbol al denumirilor de curente : *(-)ism*; cf. și *(-)oze* în biologie. în creații ocazionale unele sufixe pot deveni și verbe; de exemplu, verbe ca *d/ur*, folosite de Eliade Rădulescu în prefața gramaticii sale din 1828 (p. XXIX) pentru a indica anumite modele de adaptare a verbelor neologice: „Rumânii din Țara Rumânească avînd pînă acum a face cu grecii, ne-am învățat să sisiiim și să pipiriim; rumânii din Transilvania, Bănăt și Bucovina, auzînd iară tot-daunlimbimaitariși mai aspre, s-au învățat să ururuiașcași să ăluiașca, adică, cînd luăm verburile *formare*, *recomandare*, *repetire*, *pretendere*, *descriere*, cei din Țara Rumânească zicem *formalisesc*, *recomandarisesec*, *repetirisesec*, *pretenderisesec*, cei din Transilvania, Banat și Bucovina zicem *formăluiesc*, *recomândăluiesc*, *repetiruiesc*, *pretendăluiesc*, *describăluiesc* șcl.”

5. Formarea cuvintelor cu ajutorul sufixelor — lexicale — se încadrează la derivare, reprezentînd unul dintre cele două tipuri de derivare progresivă (realizată prin adăugarea unui afix).

Unii lingviști reduc derivarea progresivă la sufixare, hieadrînd prefixarea la compunere; vezi FC II 9.

Sufixe sînt afixe care se deosebesc de prefixe prin poziția pe care o au în formațiile create : în urma rădăcinii sau a temei cuvîntului de bază.

Pentru alte deosebiri, referitoare la aspecte formale sau de conținut, vezi FG II 9—10 și DUBOIS, D.S. 2.

Mai mult decît alte procedee de formare a cuvintelor, derivarea cu sufixe prezintă asemănări și interferențe cu morfologia prin caracterul ei sistematic, prin mecanismul atașării sufixelor, prin specializarea multor sufixe pe părți de vorbire, prin valorile comune ale unor derivate sufixale și ale unor forme flexionare, prin existența unor sufixe flexionare și a unor sufixe cu statut aparent mixt (lexico-gramatical), prin alternanțele fonetice comune derivării și flexiunii, prin faptul că unele derivate pornesc

de la forme flexionare ale cuvintelor de bază și prin schimbul de sufixe lexicale în flexiunea aceluiași cuvînt (sg. *-ică* : pl. *-ele*).

Vezi, mai pe larg, GRAM. ROM; I 19-21; DUBOIS, D.S. 3-4, MARCHAND, E, W. Unii lingviști încadrează sufixarea la morfologie, considerînd-o, în bloc, un capitol al acesteia. Alții încadrează la flexiune unele formații cu sufixe lexicale : este cazul adjectivelor deverbale cu sufixele *-tor*, *-bil*, al adjectivelor cu sufixul *-isim* sau al substantivelor motionale.

6. Derivarea cu sufixe ridică, în unele situații, problema delimitării față de alte procedee de formare a cuvintelor : derivarea regresivă, conversiunea, compunerea (tematică), ca și față de fenomenul morfologic al reconstituirii unei forme flexionare.

1. în ce privește derivarea regresivă, delimitarea este exclusiv de natură diacronică, bazîndu-se pe cunoașterea raportului cronologic dintre cuvîntul cu aspect de bază și cuvîntul înrudit cu aspect de derivat sufizai. Din punct de vedere sincronic relația dintre derivatele regresive verbale *picta*, *transla* și substantivele *pictor*, *pictură*, respectiv *translator*, *translație este* aceeași ca între *sculpta*, *administra* și derivatele progresive substantivale *sculptor*, *sculptură*, respectiv *administrator*, *administrație*.

2. Delimitarea față de conversiune vizează, în ansamblu, derivatele imediate verbale (pentru care vezi *Derivarea verbală. Introducerea* 6) și, în particular, unele sufixe lexicale provenite din sufixe flexionare de infinitiv (sufixul substantival *-are* din *născare*, *vînzare*) sau de participiu (sufixe adjectivale *-at* din *buzat*, *-ut* din *limbut*).

3. Problema delimitării derivării și a derivatelor cu sufixe de compunere și de compuse de tip tematic (cu elemente de compunere) se pune pe două planuri: a) pe plan teoretic, general, interesează distincția de principiu dintre aceste procedee, în speță poziția față de categoria elementelor de compunere care ocupă ultimul loc într-un cuvînt compus și pe care unii lingviști le numesc pseudosufixe, false sufixe sau sufixoide, iar b) în eîteva situații concrete este necesară delimitarea unor sufixe de segmente omonime cu statut de elemente de compunere.

a. Deosebirea dintre sufixe și elementele de compunere tematică (fără existență independentă în limba română) care ocupă ultimul loc în cuvintele formate se face, în general, pe baza unui criteriu semantic- noțional asociat de obicei cu criteriul etimologic al provenienței din cuvinte autosemantice; la aceste criterii se adaugă unele indicii formale ale elementelor de compunere : topica dublă — ca segment nu numai final, ci și inițial — a multora dintre ele (*-antrop* și *antropo-*; *-fii* și *filo-* etc.) lungimea și aspectul lor de cuvînt (*-atlon*, *-emeză*, *-logie*, *-tecă*, *-zimăete*.)

Vezi FC I, p. VIII, și II 13—14 (și bibliografia indicată acolo); RRL XIV, 1969 1, p. 3-6.

Probleme mai dificile apar la formații care au ca etimon indirect cuvinte autosemantice, de exemplu sufixul adverbial *-mente*, sufixul verbal *-fica* și sufixul adjectival *-fie*.

Vezi discuția din monografiile respective.

b. Situații speciale de omonimie între un sufix și un element de compunere se întîlnesc la sufixele *-andru*, *-ani*, *-id*, *-(o)log*, *-(o)man*, *•roic*, *-ol*, *-ur*. La cele mai multe dintre ele delimitarea se face ușor, pe baza sensurilor cu totul diferite.

Pentru toate aceste situații de omonimie vezi monografiile sufixelor respective.

4. Delimitarea dintre derivarea cu sufixe și fenomenul morfologic al refacerii unei forme flexionare — numit de unii cercetători derivare

regresivă morfologică — este, ca și *ih.* cazul delimitării de derivarea regresivă lexicală (vezi 1), exclusiv de natură diacronică, bazându-se aici pe cunoașterea raportului cronologic dintre variantele unui cuvânt (în care una are aspect de derivat sufixal). Din punct de vedere sincron substativalele *capăt, judec, ramură, vopsea, zală* par formate cu sufixe ' (-ăi, -ec, -ură, -ea, -ala), deși ele sînt, de fapt, forme de singular refăcute din plurale ale unor singulare primare lipsite de finalele în cauză.

' Vezi J. Byck și A. Graur, *L'influence du pluriel sur le singulier des noms en roumain*, în BL I, 1933, p. 29—31, 34; FC I p. IX; Th. Hristea*, *lacr. cit.*, în *Sistemele limbii*, p. 108.

7. Sufixele trebuie delimitate, de asemenea, de unele segmente finale fără funcție de formați lexicali, care nu creează decît, cel mult, variante ale unui euyînt, întrucît nu-i imprimă un sens sau un statut nou.

1. Este vorba, pe de o parte, de sunetele epitetice, vocale sau silabe, adăugate la sfîrșitul unui cuvînt, deci de un fenomen fonetic produs în anumite condiții, de exemplu, în poezia populară, la sfîrșitul unui vers, de obicei cîntat (-ăj-î său'-r*)»).

Vezi A. Rosetti, *Remarqii** sur la dcent* des oehisiues roumain.es en fin de mot*, în BL I, 1933, p. 58—88; A. Graur, -re, et -ră faciiltatîs, în BL III, 1935, p. 182-185; GRAUR, T. 248.

2. Pe de altă parte, este vorba de așa-numitele particule prin care se creează variante ale unui cuvînt, ca adverbialul -a din *acuma, aicea*.

Vezi Georgeta Ciompeș Morfosintaxa adverbului rqmânesc. Sincronie și diacronie, București, 1985, p. 111-134.

STRUCTURA VOLUMELOR CONSACRATE SUFIXELOR

8. Tratarea sufixelor în lucrarea de față este similară cu cea a prefixelor (FC II). Ea constă mai întîi în studiul analitic al fiecărui sufix simplu în monografia consacrate cîte unui sufix în parte sau cîte unui grup de sufixe care constituie o serie pe baza unei înrudiri parțiale sau a comunității de origine în cazul unor dublete etimologice. Prezentarea monografică a unui sufix simplu sau a unei serii de sufixe simple include menționarea tuturor sufixelor complexe (compuse și dezvoltate) în care intră sufixul/sufixele din titlu; tratarea specială a sufixelor complexe se face în micromonografia atașate la sfîrșitul monografiei consacrate ultimului sufix din structura lor, dar în ordinea alfabetică a primului element (sufix Bau interfix): de exemplu, *-uleț* la *-eț*.

Datorită grupării în serii și subordonării față de sufixul de bază, numărul monografiilor nu corespunde cu numărul sufixelor studiate.

Monografiile sînt urmate de capitole de sinteză în care problemele abordate privesc ansamblul sufixelor românești sau grupări ale lor după diverse criterii (semantice, gramaticale, etimologice)*

ITmărul mult mai mare al sufixelor din limba română față de prefixele ei impune însă tratarea sufixelor în mai multe voiuine, iar faptul că sufixele verbale reprezintă singura clasă de sufixe cu distribuție exclusivă justifică tratarea separată a derivării verbale față de cea nonverbală, căreia îi vor fi consacrate volumele următoare. în cadrul celor două mari secțiuni — derivarea verbală și cea nonverbală — ordinea monografiilor este strict alfabetică, iar, ca și în volumul consacrat prefixelor, în cazul sufixelor grupate într-o monografie comună ordinea este dată de primul sufix din titlul monografiei, care este principalul element al seriei și repre-

zentantul ei; celelalte sufixe figurează însă la locul alfabetic respectiv, eu trimitere la monografia în care sînt tratate.

Tehnica de diferențiere printr-un indice numeric (care reflectă, de regulă, ordinea cronologică) a sufixelor omonime și a variantelor omonime, de notare a variantelor prin paranteze rotunde în titlul monografiilor și de marcarea a unor grupări de variante sau a unor subscii prin punct și virgulă sau prin bară este, și ea, aceeași ca în FC II. Singura inovație de ordin tehnic este notarea prin paranteze drepte, în titlul monografiilor a afixelor virtuale menționate din considerente speciale.

Spre deosebire de inventarul formațiilor prefixale, bazat parțial pe DLE și mai mult pe DM (vezi FC II 22), inventarul formațiilor sufixale luate în considerație este stabilit în primul rînd după DI (care cuprinde inventarul lexical din DA ms.). Pentru fiecare sufix se indică numărul formațiilor analizabile din DI și cliiar lista lor completă atunci cînd ele sînt mai puține de 25. Adaosurile din alte surse — dicționare generale mai noi (DLEO, DM, DLE, MDE, DEX), dicționare speciale <LTB, D. MED., DST, DEE, DOE, glosare regionale), studii lingvistice {cu precădere dintre cele referitoare la formarea cuvintelor) sau înregistări din diverse texte — sînt prezentate totdeauna prin numărul lor total, urmat, după caz, de lista completă (cînd adaosurile sînt sub 100 de unități) sau numai ilustrativă (cînd adaosurile depășesc acest număr)

MWAR A AVRAM

INTRODUCERE

1. Volumul de față se ocupă de sufixele verbale lexicale și de derivatele verbale imediate (v. în § 6 ce înțelegem prin acest termen).

Motivele pentru care tratăm împreună derivatele verbale sufixale și pe cele nesufixale (imediate) sînt:

a. semantica derivatelor verbale imediate e perfect paralelă cu semantica derivatelor verbale sufixale cu baze nonverbale;

Vezi VASILIU, S.D.S. 503—504 și volumul de față, cap. *Semantica derivatelor verbale sufixale și imediate*.

b. derivarea imediată e sursă de formare a noi sufixe verbale în interiorul limbii române întrucît formațiile cu dublă analiză din care se detașează sufixele noi sînt derivate imediate (de la baze derivate sau augmentate). V. mai jos, § 3.

Situația apare și în alte limbi, chiar dacă nu e prezentată în termenii adoptați de noi; v. de ex. FISCHER, l. D. 171-172.

c. derivatele verbale imediate au foarte frecvent baze identice cu derivatele verbale sufixale (v. cap. *Categoria morfologică* §3, 4).

Motivele expuse sub a.—c. arată, după părerea noastră, că tratarea împreună a derivatelor verbale mediate și imediate permite o cunoaștere mai rafinată a derivării verbale atît în sincronie, cît și în diacronie.

Vom avea în vedere, în subsidiar, și unele derivate formate prin mijloace asociate (v: PC II 5), și anume :

— Derivatele parasintetice, în monografia, în cazul sufixelor cu derivate puține (de ex., *-âza*, cu trei formații, din care : *îii/ier&ăza*) sau, dimpotrivă, în cazul sufixelor la care derivatele parasintetice sînt relativ numeroase (de ex., din cele 35 de derivate ale sufixelor cu segmentul *-s-*, 13 sînt parasintetice). Ori de cîte ori le vom lua în considerație, o vom face în mod explicit.

— Unele derivate regresive atunci cînd ele constituie o bază posibilă (din două sau mai multe) de analiză și formare a unor derivate care au servit de model în apariția unor sufixe (de ex., *pietrici* este derivat regresiv de la *pietrică*, derivat imediat de la *pietricea* ori derivat cu sufixul *-ici* de la *piatră*; *saracad* este derivat regresiv de la *sărăcăcios* ori derivat cu *-aci* de la *sărac*).

'2. a. Inventarul de sufixe verbale a fost obținut prin aplicarea procedurii de analiză stabilite pentru toate mijloacele de derivare asupra întregului corpus de verbe extrase din sursele selectate pentru

tratatul din care face parte volumul de față (y. O w l ^ înainte, FC I, p. XII). Derivatele verbale din care au fost detașate sufixele sînt, conform concepției pe care se întemeiază tratatul nostru, cuvinte „a căror formație este sau a fost clară pentru vorbitorii români”\ deci pot fi, fără nici o restricție, moștenite, împrumutate sau formate în românește {v. FC I, p. XIII}.'

Analiza constînd din compararea derivatelor verbale cu diversele cuvinte din limba română Ia care pot fi raportate ele, rezultă că ea este o analiză structurală a derivatelor, și nu o analiză etimologică. Este posibil ca uneori analiza structurală să coincidă cu cea etimologică. Acest tip de analiză are implicații de felul celor menționate mai jos asupra criteriilor de stabilire a corpusului de derivate și de sufixe :

Situațiile descrise nu sînt specifice pentru derivatele și sufixele verbale; ele apar, în aproximativ aceiași termeni, și la derivatele și sufixele nominale și adverbiale.

— în inventarul derivatelor apar cuvintele moștenite sau împrumuturile analizabile; de ex. : *apropia* (< lat. *appropriare*), cf. *aproape*; *atomiza* (< fr. *atomiser*, germ. *atomisieren*, engl. *atomice*), cf. *atom*. Formațiile derivate în limba de origine, dar neanalizabile în română nu sînt avute în vedere. De ex. : *bonifica* „a despăgubi pe cineva de o cheltuială făcută” (< fr. *bonifier* < *boni* — din expresia *demneră titre de boni* < lat. *aliquid boni* „surplus de unele rețete sau les provisions.etc.” — + >-*fier*) nu este analizabil în românește întrucît nu are nici o legătură semantică cu rom. *bon* (asemănarea formală este întâmplătoare).

Derivatele sufixale în limba de origine analizabile prin altă formulă structurală în română sînt reținute cu statutul implicat de noua analiză. De ei. : *înălța* (< Mt. **inalti* < *xre*, derivat cu sufixul *-iar.e*) este înregistrat ca derivat imediat.

1. Vezi H. Marchand (*SuRchronic Analysis and Word-Formation*, în „Cahiers F. de Saussure”, 1955, n° 13, p. 7) : „loans from other languages unless they have become analysable syntagmas have no place in a study of word-formation”.

în poziția pe care o adoptă față de derivatele formate după model străin (engl. foreign-coined words), autorul citat ne pare inconsecvent cu principiul enunțat mai sus: „the natural synchronic description will therefore be to describe foreign-coined words on the basis of the structural system to which they belong” (p. 16).

2. împrumuturile sau cuvintele moștenite neanalizabile sînt avute în vedere în legătură cu originea și istoria sufixelor, așa cum sînt avute în vedere formațiile neanalizabile împrumutate și adaptate la limba română cu anumite sufixe. De ex.: *tremura* (< lat. *iremulare*); *chibzui* (< magh. *kepezni*), *hâcui* (< germ. *hackeri*), adaptate cu *-ui*; *morăi* (< rus. *Mopumb*, ucr. *Mopumu*) adaptat cu *-ăi* V. sufixele *-ĂRI* ... , *-UI* și *-ĂIj* ... , §5.C

împrumuturile analizabile formal, dar neanalizabile semantic sînt menționate cu explicații. V., de ex.: *civiliza*, *amortiza*, sufixul *-IZA*, § 3, 4. a.

3. împrumuturile analizabile parțial în română sînt avute în vedere, firește, numai cu sensurile analizabile. De ex.: *contracta* (< *ir.*, lat.) „a încheia un contract, a se îndatora la . c f . *contract* (nu și: „a se strînge, a se zgîrci”).

— Analiza (sincronică a) derivatelor nu redă întotdeauna istoria lor. De ex. : *șopti*, provenit din v. sl. tu-Kn-răTH (bg. *menmu*) — v. D L E — , e analizabil prin *șopa l*, tratat în același dicționar ca onomatopee fără model străin.

Există și situații în care verbe considerate cu etimologia necunoscută sînt analizabile prin baze de asemenea cu etimologia necunoscută. De ex. : *șovîrcăi* „a se dala o parte (ferindu-se ...); a încerca să ocolească ... adevărul”, cf. *șovîrca* „a se eschiva, a se cocli” (ambele cu etimologia necunoscută în DLR). în aceste cazuri, atîta timp cît etimologia cuvintelor puse în relație nu e rezolvată, nu se poate spune nimic cu privire la raportul dintre analiza și istoria lor.

— Analiza derivatelor împrumutate nu coincide întotdeauna în toate amănunțele cu istoria și analiza lor în limba de origine. De ex. : *curtiză* „a curta”, analizabil în *curte* „omagiul măgulitor adresat unei femei” și *-iza* e împrumutat din fr. *courtiser*, formă refăcută, după *courtisan* (< it. *coriigiano* < *effo?*), a mai vechiului *courtoyer* < v. fr. *court* „curte” (v. DAUZAT—DUBOIS—MITTEBAND; *Grand Laromse*).

— în inventarul derivatelor apar verbele care în condițiile limbii actuale standard sînt neanalizabile semantic dacă :

au fost analizabile într-o fază mai veche, de ex. : *consilia* „a sfătui” (A./Russo, în DA), cf. *consiliu* „sfat” (I. Gliica, în DA); *istovi* „a muri; a sfîrși...” („Magazin istoric pentru Dacia”, *Uricariul*, în DA), cf. *istov* „moarte; sfîrșit” („Magazin istoric pentru Dacia”, Beldiman, în DA); *lămuri* „(despre metale . . .) a curățit prin foc . . . ; a limpezi”, (*Mineiul* «1776, m DA), cf. *lamură* „curat” (Herodot, în DA);

sînt analizabile pentru un grup restrîns de vorbitori, de ex. : *jimba* „a (se) strîmba” (reg., în DA), cf. *jimb* „strîmb” (idem): *varia*, cf. *variu* (livr. și inv.).

în ambele situații, formațiile sînt reținute ca aparținînd perioadei, respectiv graiului sau idiolectului în care erau/ sînt analizabile.

— Nu sînt înregistrate în inventarul derivatelor (vezi însă mai sus obs. 2) verbele considerate a fi derivate de la cuvinte din limbi străine neîmprumutate ca atare în limba română; de ex. \ *liăisui* „a alunga fiarele sălbatice din culcuș” < magh. *Jiajsza*, cf. TAMÁS.

— Se înregistrează ca unități ale sistemului românesc de derivare verbală și sufixele care apar exclusiv în derivate moștenite sau împrumutate; de ex. : *-ia.*, moștenit din lat. *-iare*, apare numai în derivatul *apropia* (vezi *-IA*, § 3. a : rom. *-iă* este și împrumut tîrziu latino-roman), iar *-irui* (*argumentimi*), reprezentînd adaptarea la limba română cu ajutorul lui *-ui* a germ. *-ieren*^ apare numai în derivate împrumutate (vezi *-UI*, § 8). Această poziție e justificată de ipoteza că, în p r i n c i p i u , nu e exclus ca un derivat analizabil și perfect explicabil în interiorul limbii române care are și corespondent în latină sau într-o limbă oarecare să fie de fapt format în românește.

le-am abătut, în mod deliberat, de la principiul analizei structurale (sincronice) enunțat mai sus prin faptul că nu am înregistrat verbele devenite analizabile în raport cu nume derivate de la ele însele prin regresivitate; de ex. : *bîrfi* (< bg. *âpimex*, v. M. S.Mladenov, în LE XXII, 1974, nr. 1, p. 53), *cî.bîrfă*; *dejuna*-{ < fr. *dejeuner* < lat.}, cf. *dejun* (derivat regresiv în română; fr. *dejeuner* s. m. e infinitiv substantivat).

V. și DUBOIS, D. S. 13—14, care înregistrează formațiile nominale regresive ca derivate cu sufixul zero de la verbe, remarcînd : „ce champ suffixal est degajéselon des criteres diachroniques; d'un point de vuc synchroni(iie le groupe rebond / rebondir ... apparaît inverse et forme de verbes denominaliiV.

Am iDrocedat în acest mod—deși analiza acestor verbe ca denominale e operată în mod curent atît de vorbitorii nespecialiști (v. Th. Hristea, *Derivarea regresivă morfologică în raporturile ei cu cea lexicală*, în *Sistemele limbii*, 1970, p. 98 ; VASILIU, S.D.S. 498), cît și, în general, în cercetările sincronice și, mai mult, e reflectată ele unele definiții din dicționare în care verbul primar* e definit prin referire la numele postverbal (v. exemple la VASILIU, S.D.S. 499-500)-pentru că :

înregistrarea tuturor acestor verbe ca derivate denominale ar falsifica datele privitoare la productivitatea procedului;

în cazul acestui tip de formații, diacronia contrazice în bloc sincronia.

b. Sufixele reținute în inventarul nostru sînt cele care au fost identificate în cel puțin o formație analizabilă în românește. (E vorba de formații cu analiză unică, pentru că sufixele identificate numai în formații cu dublă analiză nu au statut de sufixe ferme, ci de sufixe virtuale; v. § 3.) Exemple de sufixe apărînd în cite o singură astfel de formație : *-ugi* {*vălugi*}, *-ozi* (*foltozi*, împrumut).

1. Vezi FC II 7—8, și acolo referințele despre puncte de vedere opuse acestei concepții.

2. V. *Tabel sinopiic* . . . : din totalul de 99 de sufixe simple, 23 (aproximativ un sfert) au cite un singur derivat. Așadar aceste sufixe au pondere destul de mare în sistemul sufixelor verbale.

3. în analiza derivatelor, condusă după principiile stabilite pentru întreaga secțiune consacrată derivării (v. FC II 6—7), am făcut întotdeauna distincție (conform cu principiile amintite) între formațiile cu analiză unică și cele cu dublă analiză (v. *Introducere în studiul sufixelor*, p. 9—10). Întrucît formațiile verbale cu dublă analiză par a fi relativ mai numeroase decît cele nonverbale și, prin aceasta, au implicații mai puternice asupra dinamicii inventarului de sufixe verbale, vom prezenta aici modelele principale de dublă analiză a derivatelor verbale.

Vezi Al. Graur, în BL IV, 1936, p. 65-67, și VI, 1938, p. 145 și 157-163; în RRL XIV, 1969, p. 327-332; MALKIEL, G. 316.

Dubla analiză este de două tipuri, după cum derivatul poate fi raportat la *a*. cel puțin două baze care implică segmentări diferite sau *b*. o singură bază.

a. în cazul primului tip, distingem două subtipuri după cum cel puțin una din bazele posibile e:

— un derivat, cealaltă fiind un cuvînt primar, anume baza primului :

ostăși : *ost-aș*, *oaste*

grijulii *grij-ului*, *grijă*

tălpăși : *tălp-aș*, *tălp-ășiță*, *talpă*

pocită : *poc-it* (3), *poc-itor* (2), *poc-itură* (3) — în DLB —, *poci*

secătui : *sec-ăt*, *seca*

confiscarisi : *confisc-are*, *confisca*

zburătâi : *zbur-at*, *zbur-ătură*, *zbură*.

în raport cu baza (bazele) derivată (derivate), verbele sînt:

derivate imediate : *ostăși* : *ostaș*, *tălpăși* : *tălpaș*, *pocită* : *pocit*,

derivate regresive : *grijuli* : *grijul-iu*, *tălpăși* : *tălpăș-iță*, *pocită* :

podt-or, *pocit-ură*,

derivate sufixale : *confiscar-isi* : *confiscare*, *secăPui* : *secat*, *zburat-ăi* :

zburat, (prin regresivitate) *zburătură*.

în raport cu baza primară verbele sînt derivate sufixale cu:

sufixe simple: [ošt~] + [-ași], [grij-] + [-uli], [iâlp-] l~ăși],

{poc-y-ț- [-ita]}

ori cu

sufixe compuse : [confisc-] + [-ar-isi], [sec-] + [-ăi-ui], [zbur-]

țrăt-ăi]

Observăm că *tălpăși*, *pocită* și *zburătâi* comportă două analize diferite prin raportare la bazele derivate (analize care corespund la cite două posibile istorii diferite: *tălpăși* și *pocită* sînt formate prin derivare imediată sau regresivă; *zburătâi* e format prin derivare sufixală de la o bază derivată existentă independent sau obținută prin regresivitate). Din punctul de vedere al sufixelor verbale însă, distincția dintre cele două analize nu e relevantă pentru că nu implică

segmentări diferite ale verbelor. De aceea reținem aceste situații tot ca exemple de dublă, și n.H de triplă analiza.

— o temă a u g u i e n t a t ă (printr-un anumit morfem gramatical, uneori identic cu un anumit sufix, ori un segment nesufixal), cealaltă fiind tema neaugmentată a aceluiași cuvînt:

cafeli : *caf-el-e*^ *cafea*

picura : *pic-uf-i*, *pic*

atenționa : *aienți-un-e*, *atenție*

pingelui : *ping-el-e*, *pingea*.

Elementul desemnat de noi prin termenul segment nesufixal pare să corespundă interfixului din terminologia lui Malkiel (G. 318): „semantically void ingredients wedged in between the radical and some sharply silhouetted suffix”. V. și CARABULEA, I. 132, care a preluat termenul de la Y. Malkiel.

în raport cu tema augmentată verbele sînt :

derivate imediate : *cafeli* : *cafel-e*, *picura* : *picur-i*, *atenționa* : *atențiu-e*,

derivate sufixale : *pingel-ui* : *pingel-e*.

în raport cu tema neaugmentată sînt derivate sufixale cu:

sufixe simple: [caf-] + [-eli], [pic-~] + [-ura], [atenți-] + [-ona],

sufixe complexe : [ping-] + [-elui].

1. în mod excepțional, cele două baze prin care se face analiza derivatului pot să nu aparțină aceleiași paradigme. De ex. *incotoșmâni*, *-a*, v. sufixele-ĂNI, -ĂNA, § 3.

2. Există și cazuri sporadice de triplă analiză:

tratarisarisi (formație glumeață la Alecsandri), analizabil prin baza primară *trata* și bazele derivate *tratare* și *tratarisi*;

formațiile de tipul *îmbucături*, analizabile prin baze primare (*îmbuca*) și derivate (*îmbucat*, *îmbucătură*) ;

formațiile de tipul *atenționa*, analizabile prin baze primare (*atent*) și baze derivate (*atenție* și varianta ei *atențiune*).

în primul caz, din analiză rezultă 3 sufixe compuse: *-arisarisi*, *-isarisi*, *-arisi*; în cel de al doilea, 1 sufix compus : *-ături*, unul simplu: *-uri*, și derivate imediate ; în cel de al treilea, 2 sufixe simple: *-iona*, *-ona*, și derivate imediate. Nici una din aceste situații nu este însă productivă pentru sistemul sufixal românesc: *-arisarisi*, *-isarisi* și *-ături* sînt sufixe virtuale (v. sufixele -ISI . . . , § 8; -ĂRI . . . , § 8), *-iona* e Zeținut ca sufix datorită uneia din formații, *impulsiona*, care în limba actuală nu mai satisface condițiile triplei analize (v. sufixele -QNA . . . , § 1). Productiv însă sufixul *-iona* nu este (v. -ONA, § 6).

b. în cazul celui de al doilea tip (situație mai specială datorită exemplelor puțin numeroase și cu caracter nesistematic), baza (unică) e o interjecție, adică un cuvînt fără structură formală, deci, în principiu, segmentabil în orice fel:

milioti : *miJiolio* !

tuculi : *tucu* !

bubui : *bu-bu* !

La primele două derivate ambele analize operate au drept rezultat detașarea unui sufix : *mih-oti* sau *milio-ti*, *tuc-uli* sau *tucu-li*. La cel de al treilea derivat, una din analize are drept rezultat detașarea unui sufix : *bub-ui*, cealaltă însă ajunge la un derivat imediat : *bubu-i*.

în segmentarea formațiilor de acest tip ne-am condus după datele oferite de inventarul de sufixe detașate din derivate de la bazele noninterjecționale. Astfel, ara admis dubla segmentare a derivatului *tuculi* pentru că atât *-li*, cit și *-uli* sînt detașate din derivate noninterjecționale cu analiză unică (*pecet-li*, *jug-uli*). în schimb, în *ghioildorosi* (*ghioildro* !), am detașat prin analiză unică un sufix *-osi* pentru că detașarea unui sufix *-si* nu este impusă de nici un derivat noninterjecțional.

în cazul tipului de sub *a*. sensul impune uneori alegerea uneia diu cele două modalități de analiză posibile din punct de vedere formal. De ex. : *bucățeli* „a face buca te le” ; *fățări* „a se preface, a se fățarnici”, cf. *fățare* „fățarnicie” ; *îngînăura* „a cădea pe gînduri” ; *pîntesări*

„a avea pîntecare (pîntecărie)”; *aruncături* „(despre lemne) a intra; ^li; •puțrefa9^ie...”, *cî...arunQățițră* „lemn uscat”; *hoinări* „a umbla iioiīiar” (cp. cu--(h)oină „jop cu mingea”) pledează pentru analiza prin baza derivată, respectiv augmentată.; o l ă n „a,rotunji capetele bușteanului în formă de o l ă ”; *lăptosă* „a transforma în, l a p i e ”; *limbași* „a-și plimba l i m b a prin gură” (cp. cu *limbuș* „omușor;”), pledează pentru analiza prin baza primară. ; ,

Există și cazuri speciale (rare) în care raportarea la diversele baze se p o & t e face în aBod diferențiat după sensurile derivatului; de ex., *pietrici*: „a deveni zgrunțuros”, cf. *pietricică*, „a. se întări-”, cf. *piatră*; „a pietru”, *cî. pietre,pietricile*.

Alteori (în majoritatea cazurilor) sensill este neconcludent" (fie pentru că cele două tipuri de baze la care poate fi raportat verbul sînt sinonime, fie pentru că, fără a marca o distincție semantică; Sensul ferbului pSate fr îbrmulat în două feluri, prin referire la cele două tipuri de baze). De ex.: *ajutora* „a ajuta” sau „a dă ajutor”, *ștrumtoră* „a băga la strîrntoare” sau „... la loc strîmt”, *grădinari* „a face meseria de grădinar, a. face grădinărie” sau „a se ocupa de grădină”, *sulfura* „a amesteca o substanță chimică cu sulf” sau „a transforma în sulfura (compus al sulfului)”, *încrușișă* „a pune cruciș (= în eruce)”, *cărnosi* „a jupui de carne” sau „... de părțile c ă r n o a s e”, *blegoșă* „a deveni bleg (= blegos)”, *frențuși* „a se îmbolnăvi de frente (= frențuș)”. Sînt ambigue în bloc derivatele în *-di*, *-ela* care nu conțin în sensul lor noțiunea de plural al bazei, întrucît singularul are forme cu și f ă r ă : *bacceU* „a căpăta aspect de b a c c e a” (cf. *b.*) sau „... aspectul unei bacele” etc. (E ele la sine înțeles că în cazul tipului de sub de asemenea, criteriul sensului nu este operant: structura semantică a formațiilor reflectă — nici nu s-ar putea să fie altfel — caracterul amorf al bazelor.)

Deoarece, după cum s-a văzut, 1. criteriul conținutului semantic ette adesea inoperant, 2. din punct de vedere formal, ambele analize sînt în toate cazurile posibile (fără a putea spune măcar că una e mai simplă decît cealaltă) și, în...sfîrșit, 3. formațiile de acest tip au determinat" apariția de noi sufixe, înregistrăm toate tipurile de formații neconcludente din punct de vedere semantic (alături, bineînțeles, de cele al căror sens impune analiza prin bazele primare) în capitolele consacrate sufixelor rezultate din analiza prin bazele primare, respectiv, neaugmentate (în cazul exemplelor noastre: *-ăși, -uli, -ita, -arisi, -ătui; -eli, -ura, -ona*). în același fel am procedat cu derivatele de la interjecții (*-ti, -oti; -li, -uīi*). Le înregistrăm însă separat de derivatele a căror analiză are drept unic rezultat detașarea sufixelor în discuție (de ex.: *băscăși: bașca, 4@rfeU' tearfă, pericplariși: pericol*) pentru că prezența în structura lor a sufixelor în discuție nu e cartă.

Sînt situații în care elementele derivate detașate din formații cu dublă analiză nu sînt productive, adică nu apar niciodată (cel puțin în materialul de care dispunem noi) în formații a căror analiză să aibă drept rezultat unic detașarea sufixelor respective. De ex., *-iși* apare exclusiv în formații ca *mîlcomiși* < *mîlcomiș, păși* < *păiș y-ănoșă* și *-ătoșă*, forme dezvoltate ale lui *-oșă*, apar exclusiv în formații ca *viermănoșă* < *viermă-MOS, apătoșă* < *apătos*; *-inia* apare exclusiv în formații ca *ființa* < *ființă*; *-ălogi, -elogi*, exclusiv în formații ca *pisălogi* < *pisălog, terfelogi* < *terfelog*. Elementele derivate care apar numai în formații cu dublă analiză sînt înregistrate ca sufixe: a) dacă formează serii de cîte cel puțin 2 termeni

di sufixe detașate din formații cu analiză unică (de ex.: *-iși, >alături de -și, -așă, -em* etc.; *-ănoșă* și *-ătoșă*, alături de *-oreșă*) sau; b) (e cazul sufixelor dezvoltate) dacă se explică prin forme dezvoltate ale sufixului de bază (de ex.: *-ălogi și elogi*, explicate prin sufixele *-ălog* < *șh* respectiv, *-elog* forme dezvoltate ale lui *-og*, prin care se explică *-ogi*). Atunci cînd nu satisfac condițiile de sub a), b), nu sînt înregistrate ca sufixe; formațiile din care se pot detașa ele sînt însă reținute. Astfel, nu am reținut un sufix **-ința* pe baza formației *ființa*, dar am înregistrat verbul la derivatele imediate; nu am reținut sufixele compuse cu *-iza*, toate detașate din formații cu dublă analiză, dar aon înregistrat verbele în care apar ele la sufixul *-iza* (v. mai jos §5). înregistrăm aceste sufixe (sub denumirea convențională de sufixe virtuale) deoarece e posibil 1. să existe deja formații care să le justifice statutul de sufixe productive și pe care noi să nu le cunoaștem și 2. asemenea formații să apară în viitor, deci ele. -să, *vă e, j* în a productive.

Punctul de vedere care nc-a condus la alegerea procedurii de mai sus este principiul similar cu cel potrivit căruia înregistrăm sufixele împrumutate pentru care nu avem nici o formație românească (vezi §2).

4. Elementele derivate detașate din formații cu analiză unică sau multiplă sînt organizate în grupuri; aceste grupuri, la rîndul lor sînt constituite din sufixele și variantele lor oii din serii (uneori cu subserii, după conjugări) de sufixe.

Variantele sînt fonetice, grafice sau; de conjugare (morfologice).

Statutul variantelor fonetice și grafice se stabilește, ca și la sufixele nonverbale, pe baza contextelor fonetice care le determină, respectiv, pe baza convențiilor grafice valabile într-o anumită perioadă (de obicei, convenții împrumutate o dată cu formațiile din care se detașează variantele în discuție).

Statutul ele variantă de conjugare, specifică pentru derivarea verbală, se acordă elementelor derivate care se detașează exclusiv din dublete de conjugare, formații explicate, de obicei, prin schimbare de conjugare. (V. totuși *anatimisa*, care poate fi explicat atît prin schimbare de conjugare din *anatimisi*, cît și prin bulgară—v. sufixul -ISI, §4. a, varianta *-isa*.)

Elementele derivate care apar în dublete de conjugare pot avea statut de sufixe atunci cînd apar și în formații care nu constituie dublete. De asemenea, ele pot interveni în formarea unor sufixe perechi. V., de ex., sufixele -NI ..., §5: *-âna, -ina*.

Variantele de conjugare sînt puține, slab sau chiar foarte slab reprezentate și au, în general, o poziție precară în raport cu sufixul de bază. De ex., *-ota*, variantă de conjugare a lui *-oti*, apare în 3 formații *ipicota* și (cu dublă analiză) *chiota, tropota; -ăti*, variantă de conjugare a lui *-ăitay* numai în *șchiopați* (v. sufixele -TI..., §4, și -TA..., • §1^4).

Elativ frecvente în derivarea sufixală verbală sînt elementele derivate cu statut dublu, de sufixe și variante. Este mai ales cazul derivatelor detașate atît (1) din formații care sînt variantele fonetice (de obicei, regionale) ale unor formații (literare) din care se detașează sufixele de bază, cît și (2) din formații care nu au și nu presupun dublete pentru că nu prezintă contextul fonetic care să condiționeze variația respectivă. în situația (1) spunem că elementele derivate sînt variante, în situația (2) spunem că ele sînt sufixe. De ex.: ;

-eri e variantă fonetică regională a lui *-ari* în *cenușeri*, variantă a lui *cenușări*, și sufix în *impleteri* (v. sufixele -ĂEI..., §1).

%u. situația mai complexă, în mre raporturile sufix/variantă dintre 2 termeni sînt reciproce :

-oșă e sufix în *gliemoșă* și variantă a lui *-ușă* în *mârnușă*^ *Ywi*^nt^ a lui *mârnușă*; la rîndul lui, e sufix în *aplecusă* și varianta a lui -oșă în *înfăinușă*, variantă a lui *înfăinoșă* (v. sufixele -ȘI..., § 1):

Cînd ambele formații pe baza cărora se stabilește statutul derivativelor sînt regionale, ambele derivative sînt considerate sufixe. V. de ex) sufixele-Ălț, -II^ §2.

Condițiile de realizare a acestor elemente derivative omonime sînt specificate în monografiile sufixelor respective, iar ele sînt notate diferențiat prin indici, după modelul sufixelor (și prefixelor) omonime. Indicii mai mici se atribuie sufixelor, iar cei mai mari, variantelor. De ex. : *-oșă*, cu varianta *-ușă*, și *-ușă*, cu varianta *-oșă*.

Stabilirea seriilor de sufixe se face pe baza trăsăturilor cornane pe care le au sufixele din același grup, iar tratarea împreună a sufixelor care alcătuiesc o serie presupune avantaje atît pentru aprofundarea cunoașterii lor (prin descrierea comparativă a termenilor seriei), cît și pentru obținerea unei descrieri mai simple (prin sistematizarea tuturor trăsăturilor comune ale sufixelor).

Seriile de afixe nu sînt specifice derivării verbale și nici măcar derivării sufixale (v. FC II 21). Ele par a fi însă relativ mai frecvente și mai sistematice la sufixarea verbală. De aceea vom face aici cîteva observații asupra procedurii aplicate pentru stabilirea lor.

Fără a folosi termenul, I. -A. Gandrea (C.G.R. 302—305) tratează sufixele verbale în serii într-o manieră foarte apropiată de cea aplicată de noi.

Existența seriilor e sugerată și de A. Graur; de ex. (în BL VI, 1938, p.,157): „[-om, -ori, -ura, -urii] ressemblent à -ări, tant pour la forme que pour le sens”.

Trăsăturile comune ale sufixelor privesc asemănarea de structură fonetică și posibilitatea lor de a forma în mod alternativ derivate de la aceleași baze (= formează serii de substituție):

— Sufixele din grupul *-ni*, *-na*, *-ani*, *-ana*, *-eni*, *-ena*, *-ini*, *-ina*, *Ani*, *îna*, *oni*, *ona*, *uni*, *una*, *u* structură fonetică asemănătoare: consoana *n* precedată de una dintre vocalele *ă*, *e*, *i*, *î*, *o*, *w* sau neprecedată de vocală și urmată de caracteristica conjugării (v. cap. *Structura fonetică a sufixelor verbale*, § 1).

Structura fonetică asemănătoare este condiția indispensabilă pentru stabilirea oricărei serii de sufixe.

Cînd două sau mai multe sufixe dintr-o serie conțin caracteristicile ambelor conjugări, I și a IV-a, spunem că seria respectivă se împarte în două subserii: una de conjugarea I, cealaltă de conjugarea a IV-a. De ex., în seria menționată mai sus, subseriile sînt: *-ni*, *-ani*, *-eni* etc. și *-na*, *-ana*, *-ena*, etc.

Deși pe baza asemănării de structură fonetică unele grupuri de sufixe ar trebui să fie tratate ca serii cu cîte două subserii, e mai convenabil să le tratăm ca serii distincte, deoarece alte trăsături ale lor pledează pentru aceasta. De ex. : sufixele *-ta*, *-ăta*, *-eta*, *-ita*, *-ota* și *-ti*, *-ăti*, *-eti*, *-oti* sînt tratate ca formînd două serii distincte pentru că au origine diferită? iar derivatele de conjugarea I și a IV-a de la aceleași baze au poziție precară (v. seriile -TA... și -TI..., §1).

— Seriile de substituție în care intră sufixele sînt un criteriu frecvent folosit de noi pentru determinarea seriilor de sufixe (v., de ex., seriile -LI..., -ȘI...). Apare însă o situație în care, deși sufixele intră în aceleași serii de substituție, există și argumente care pledează împotriva constituirii

lor într-o serie. Este cazul sufixului *-ui*, de o parte, și a sufixelor *-ăi*, *-i* de cealaltă parte :

Un număr de 52 de derivate, reprezentînd aproximativ 10% din totalul derivatelor *iu-ui*, intră în serii de substituție cu derivate în sufix din seria *-ăi*.... De ex. : *chițai* *-ui*, *gîfîi* *-ui*, *colbăi* *-ui*, *înfășăi* *-ui*, *lingă* *-ui*. Aceste derivate nu constituie o categorie distinct caracterizată nici în raport cu sufixul *-ui*, nici în raport cu seria *-ăi*... : au baze interjecționale, nominale și verbale așa cum au atît derivatele în *-ui*, fără dublete în *-ăi*...., cît și cele în *-<%... (v. sufixele -UT și -ĂIi...), iar semantica lor fiind determinată de clasa morfologică a bazelor, este, de asemenea, nespecifică.*

Unica trăsătură care ar putea intra în discuție ca avînd funcție distinctivă ar fi originea temelor : derivatele în *-ui*, în contrast cu cele în *-ăi*, ari numai baze vechi în limbă (v. -ĂIi..., § 6). Această trăsătură apărînd la 51 din cele 52 de derivate în discuție, ar pleda pentru tratarea acestor derivate la seria de sufixe *-ăi*... întrucît însă există o excepție anume *probui*, *-ăi*, cu temă neologică, și, pe de altă parte, derivatele de interjecționale în *-ui* fără dublete în *-ă*... au și ele, în bloc, baze vechi, considerăm că trăsătura menționată nu e operantă în sensul sugerat mai sus.

De aceea stabilim prin convenție să tratăm sufixul *-ui* independent de seria *-ăi*....

În afara celor două trăsături comune menționate, sînt avute în vedere, după caz, și alte trăsături subordonate ior, și anume originea sufixelor și a bazelor derivatelor, clasa morfologică a bazelor (aceste trăsături au intervenit în discutarea exemplurilor propuse mai sus; pentru mai multe exemple, v. seriile -ȘI...; -ISI...; -ĂGI..., § 1).

În inventarul sufixelor verbale prezentate în monografia volumului de față conține 09 sufixe simple și 51 sufixe complexe (v. *Cuprinsul*).

Pe lângă acestea, există 16 sufixe simple (*-gi*^*ari*^*ori*^*eci*^ *-oga*, *-ena*, *-eși*, *-iși*, *-ușă*, *-uti*, *-iia*, *-uța*, *-aXa*, *-ola*^ și 29 complexe (*-ăni*, *-ătăi*, *-icăia*, *-ătăci*, *-ătoci*, *-otoci*, *-alisi*, *-anisi*, *-arJiisi*, *-arisarisi*, *-gisi*, *-im*, *-pisi*, *-uleasi*, *-ănoșă*, *-ănoși*, *-ătoșă*, *-ătoși*, *-ătăți*, *-ătăța*, *-utăți*, *-olo*, *-elogi*, *-ătări*, *lături*, *-etori*, *-egări*, *-sora*, *-sori*) virtuale (v. sufixele -ĂIi...-CI. •., -ISI..., -m..., -ȘI..., i -ȚI..., -ĂGI..., -ĂEI...). Așadar sufixele virtuale complexe sînt în mod absolut și, mai ales, în mod relativ mult mai numeroase decît sufixele virtuale simple. Însă în priviștea numărului derivatelor și frecvența lor, sufixele virtuale complexe sînt la fel de slab reprezentate ca și cele simple.

Menționăm cîteva sufixe virtuale neînregistrate pentru că nu formează serii cu alte sufixe (v. mai sus §4):

-eza: *amorea*, cf. *amor*, *amoretz* (v. și formația glumeată *coafeza*; n-are nici o legătură cu *-eza*, sufix vechi și popular, v. sufixele -ĂZA ...);

-ința: *fînța*, cf. *fi*, *fînță* (*-ința* n-are nici o legătură cu sufixele care stau la baza seriei *-ți*...; vezi sufixele -ȚI... §4);

-nici: 16 formații vechi (sec. al XVI-lea — al XIX-lea), unele folosite arhaizant în limbaj contemporan, raportabile la baze în *-nic* și/sau (prin regresivitate) *-nicie*: *cămătînici*, cf. *camatnic*; *cucernici*, cf. *cuceri* „a se smeri”, *cucernicie*; *fătarnici*, cf. *fătare*, *fătări*, *fătarnic*; *hotărînici*, (*împuternici*, *îndărătînici*, *întemeinici*, (*îmvecinici*, *jetnici*, *nimicnici*, *osîrdnici* mianalizabil), *rodnici*, *silnici*, *slugarnici*, *zădărnici* (toate în DI), *istornici* „a istorisi”, cf. *rie*, *isornic* (LR XXX, 1981, nr. 5, p. 531) (*-nic* nu are nici o legătură cu sufixele care stau la baza seriei *-ci*...; vezi sufixele -CI... § 4);

cele 16 sufixe compuse cu *-iza*, anume *-aciza*, *-aliza* etc, menționate la sufixul *-I* (*-iza* nu are nici un sufix complex real).

Observăm și aici că sufixele virtuale complexe sînt mult mai numeroase decît cele simple.

Sufixele simple sînt 4 individuale (-ia, -ina, -ua, -ui) și 110 organizate în 19 serii de cîte 2 {-iza .. -ona...}, 3 {-ega-fia ...; fiea..

6 (-ci...), 9 (-/t...), 11 (-ari: ..; -U ...; -și ..j) și 14 temieni (-ni.. V).

Sufixele complexe sînt grupate pe lingă (au la bază sufixe din) 9 seri de sufixe simple {-agi... - 2 ; -d ^ ... - 21 ; -ari: ! - 12 ; -ci. . - 3 ; -isi... - 17 ; -ni... - 4 ; -jrf. . . - 5 ; -ți... - 8 ; -Za... L i) și un sufix individual {-ui - 12). Eemarcăm că sufixele complexe care au la bază sufixe din seriile -agi

6 serii de sufixe (-ari. .. ; -ăza. .. ; -li . . . ; -ni . . . ; -și . . . ; -ți....) au subserii după cele două conjugări, situația repetîndu-se la sufixele complexe formate pe baza a trei din aceste scrii (-ari . -și...; ..),

Menționăm (în ordine cronologică) cîteva inventare generale de sufixe verbale stabilite de lucrări anterioare de sinteză, unele consacrate acestor sufixe (listele—alcătuite după criteriile de delimitare a unităților care uneori sînt diferite de ale noastre — cuprind sufixe simple, complexe și variante, redată în notația autorilor și în ordinea în care apar în lucrări) :

CANDREA, C.G.R. : -eca, -ega, -ula, -ăna, -ina, -ăra, -era, -ora, -ura, -ăi, -ii, -ui, -ăci, -oci, -oci, -ăci, -ăli, -eli, -oii, -uli, -lui, -ălui, -ni, -ăni, -ări, -isi, -eși, -oși, -uși (29) ;

SCHUFFERT, V. : -c, -ec, -ăc, -oc, -g, -ig, -ăc, -oc, -ucH -ig, -og, -el, -it, -dl? -er, -is^, -os, -iș, -ăș, -uș, -oș, -l, -el, -ăl, -ul, -lu, -elu, -ălu, -er, -ăr, -or, -ur, -n, -e/7, -in, -ăn, -ă, -u, -că, -căr, -acar, -ăcă, -igă, -ătăc, -ă/olv, -ăfăt (47) ;

PASGU, S. : -ur, -ec, -ă, -că, -ăn, -n, -u, -ips, -is, -ălui, -ului, -iz (12) ;

LOMBARD, V. : -c, -ec, -ic, -oc, -uc, -ăg, -ig, -og, -ăi, -ii, -ii, -oi, -ui, -ăm* (-în), -in, -ăr, -er, -ur, -ifca, -is, -aris, -ladis, -iza, -l, -ăl, -el, -il, -ul, -lui, -ălui* -elui, -ului, -i, -ăt, -el, -ot (37).

Și cîteva inventare stabilite în lucrări consacrate cîte unui grup de sufixe verbale : PUȘCARIU, O. : -ăi, -ii, -ăzl, -năi, -căi, -ni, -oti (7 sufixe pentru verbe onomatopeice) ; A. Graur, în BL IV, 1936, VI, 1938, VIII., 1940 : -ari, -li, -osi \ -eli, -ii, -ăi, -ăni, -ni, -ora, -ori, -ura, -uri, -oti; -ăi, -ălii (15 sufixe studiate mai ales din punct de vedere etimologic) ;

MARIN, O. : -ăi, -ii, -ii, -ei, -oi, -ui; -ni, -ăni, -ini, -eni, -oni, -uni; -ări, -oii, -ăli* -ălui, -ăli, -ura, -eza, -osi (21 de sufixe pentru verbe onomatopeice).

6. Numim derivate imediate verbele formate de la diverse baze (neverbale) fără intermediul unor sufixe propriu-zise (așa-numitele sufixe lexicale). De ex. : zidi față de zidui. Eormula fixează termenii poziției noastre, și anume :

— Considerăm că -a și -i, -î sînt caracteristici ale conjugărilor, și nu sufixe lexicale, deoarece nu apar în toată paradigma, așa cum apar sufixele lexicale, ci numai la unele forme din această paradigmă (moduri și timpuri), așa cum apar morfemele gramaticale (sufixe și desinențe). Aceste mărci morfologice arată distribuția pe conjugări a verbelor provenite din diverse baze neverbale (I: arginta, alătura; IV ; albi, asupri, moTiori), așa cum desinențele de gen arată distribuția pe genuri a sufixelor nominale (-eală; -tor, -toare; -esc, -ească) și, implicit, a derivatelor formate cu sufixe nominale (bălăceală; măturător, măturătoare; äobitocesc, dobitocească). în mod similar cu acestea din urmă, caracteristicile conjugărilor arată distribuția pe conjugări a sufixelor verbale lexicale (-iza; -ui; -ăni, -ăna) și a derivatelor formate cu aceste sufixe (fertiliza; tălpui; păcăni, trăgăna).

1. Vezi PHILIPPIDE, P. 233 ; PtJRDELA, D. I. 10-12; VASILIU, S.D.S. 50050 O. Densusianu (HLR II 313—316) înregistrează aceste verbe sub titlul echivalent d „derivare improprie”, dar alături de adjective, numerale sau infinitive devenite substantiv de participii adjective etc. și de substantive provenite din radicalul verbelor.

P. Zugun (Conversiunea numelor în verbe, în LR XXI, 1972, nr. 5, p. 436—443) consideră elementele -i sufixe gramaticale, și verbele formate cu ele, la fel ca și toate tipurile de fapte avute în vedere de O. pen.susaiiu (v. mai sus), ca formate prin conversiune.

G. Ivănescu (Formarea cuvintelor în limba română, în LR XIV, 1965, nr. 1, p. 36) califică sufixele -a, -i drept „morfologice, nu lexicale”.

G. Pasesu (S. 177—178, 369—374) pare să aibă aceeași poziție întrucît nu ie înregistrează între sufixele verbale, iar pe acestea le notează fără marca conjugării.

Iorgu Iordan (LRC 1954) distinge verbele formate prin „simpla adăugare a semnelor caracteristic de infinitiv la tema respectivă” (478) de verbele formate prin derivare cu „sufix propriu-zise” (480).

2. Un punct de vedere care, credem, confirmă poziția noastră, deși se operează cu alte termeni, apare la H. Marchand (Ex/ ansion, Transposition, Derivation, in Studies in Styriax a Word-Formation, ed. by Dieter Kastovsky, Munchen, 1974): verbele denominale, de ex. eng. >c'ash, formate cu morfemul zero și tratate ca verbe în toate pozițiile, ca și verbele primare sînt fapte de de i v a r e , în contrast cu faptele de t r a n s p o z i ț i e (de ex. engl. government official), care nu au acest tratament.

V. însă și părerea diferită a lui Esco V. Pennaneii (Remarks on Sgntagma and Word Formation, in „Folia Linguistica” XVI, 1^4, 1982, p. 248), care are îndoieli în ceea ce privește caracterul morfologic derivațional ai elementului zero (care n-are nici formă, nici sunet — engl. neither form nor sound).

3. O poziție intermediară ne par a avea, de ex. :

I. -A. Candrea (C.G.R. 301—305), care, sub titlul „derivare proprie”, „sufixe verbale”, distinge „derivatele simple”, formate prin „terminațiile” -a, -i atașate direct la radical, de „derivatele complexe”, unde numitele terminații se atașează la radical prin intermediul unui „sufix special”.

A. Lombard (V. 263, 514, 837—838), care consideră elementele -a, -i sufixe lexicogramaticale.

GRAM. ROM. (I, 324—325), unde -a, -i, identificate cu sufixele caracteristice ale conjugărilor, sînt considerate elemente formative pentru toate verbele, opuse sufixelor „mai devoltate”, de tipul -ui.

I. Fischer (F. C. 295), pentru care -a este un exemplu de caz în care „nu se poate face o distincție netă între afix și morfem”.

V. și M. Grevisse (Le bon usage, rp. 84), a cărui concepție o amintește pe aceea a lui I. Candrea: aici sufixele „simple”, corespunzătoare derivării imediate (loge> log-er), sînt grupate cu sufixele „complexe”, corespunzătoare derivării mediate (uivre> viv-ot-er, dent> denti-el). Așa-numitele forme dezvoltate („eiargies”), de tipul -ier (clouter, numeroier), -cir (noircir, cnrcir), par să aibă o poziție intermediară.

4. Poziția opusă, constînd în tratarea elementelor -a, -i drept sufixe lexicale ca orice altele, o găsim, de ex., la A. Graur (Note asupra structurii morfologice a cuvintelor, în SG 1957, p. 6); VASILIU, S.S.V. 649, 651 ; VASILIU, S. F. 109 ; COTEANU, L.R.G. \ 143, L.R. 189; IORDAN, ROBU, L;R.C. 297; TUDOSE, D. 192.

— Considerăm că verbele formate fără sufixe lexicale sînt importante, și nu rezultate din conversiune, deoarece sînt marcate în orice context prin morfeme caracteristice (verbale), în contrast cu formații produse prin conversiune, al căror statut c legat de un număr limitat de contexte în care, de cele mai multe ori, nu apar morfeme caracteristice.

1. V. de ex. : fă-mi un bine /, fă-mi binele ästa ! adv. —> sitbst., face bine — ambigü adv. (face ^ iot ce face) sau subst. (face muU~) ; lucrează frumos — adj. —> adv., e frumos an guu : adj. (e tot e face el) sau adv. (e ~ să muncești) ; AL e mai doamnă — subst. —> adj., e doamnă — ambigüu : adj. (M. e ~ , N. a rămas necioplită) sau subst. (M. e o~).

2. întemeindu-ne pe faptul că sînt legate de context, am apreciat că formațiile rezultate din conversiune au adesea caracter ocazional (VASILIU, S.D.S. 501, 503—504), reținut în formulele prin care sînt marcate în dicționare: „substantival”, „adjectival” etc. A caracter a fost relevat și de alți cercetători în legătură cu așa-numitele „conversiuni partițiale” (ex. adv. engl. ihen adj.) în contrast cu „derivatele cu morfemul zero” (engl. subst., a adv. -> vb. ; v. Gabriele Stein, The place of word-formation in linguistic description, în spekiiven der Wortbildungsforschung, ed. Herbert E. Brekle și Dieter Kastovsky, Bonn, 1974).

p. 228, 230). G. Stein susține însă, credem, pe bună dreptate, că această trăsătură nu e relevantă pentru conversiunile parțiale amintite, întrucât (după cum preabine se știe) și derivatele propriuzise pot avea caracter ocazional.

— Denumirea verbelor derivate imediate presupune adoptarea termenului opus, derivate mediate (v. PUBDELA, D.V.1.18), pentru verbele derivate eu sufixe lexicale. Acest termen nu are însă utilitate practică pentru descrierea noastră, întrucât în tratarea derivatelor sufixale important e întotdeauna să se identifice sufixele, și nu să se releve caracterul mediat al derivării.

— Tratarea elementelor *-a, -i, -î* drept caracteristici morfologice ale conjugărilor, și nu sufixe lexicale, ne scutește de analiza și, în consecință, de caracterizarea tuturor sufixelor lexicale verbale drept sufixe compuse (al căror ultim termen ar fi *-a, -i, -î*), soluție care ar face nerelevantă distincția simplu/compus în structura formală a sufixelor verbale.

— Soluția aleasă de noi în privința statutului elementelor *-a, -i, -î* permite notarea sufixelor verbale lexicale cu sau fără caracteristicile conjugărilor (caracteristici care nu fac parte din sufixe): *-iz-* sau *-iza, -u-* sau *-ui, -ăș-* sau *-ași, -așa*. Întrucât însă în sistemul românesc de sufixe verbale există numeroase unități care aparțin atât conjugării I, cât și conjugării a IV-a (v. cap. *Distribuția pe conjugări a sufixelor...*, § 1), pentru o mai ușoară și mai riguroasă conducere a descrierii, vom adopta notarea sufixelor verbale cu morfemele conjugărilor (cp. cu modul de notare a sufixelor nominale).

V., de ex., CANDREA, C. G/R., unde sufixele verbale sînt notate cu marcarea graniței dintre sufix și morfemul gramatical: *-cc-a, -eg-a, -â-i* (303), *-u-i* (304) etc.; PASCU, S., unde sînt notate fără marca de conjugare: *-ec, -ur* (177—178), *-ă* (369), *-ân* (371) etc.

7. Ordinea sufixelor care constituie serii este alfabetică atît în titlul monografiilor, cît și la inventar. O singură excepție te face pentru seriile care au structura consoană precedată sau neprecedată de vocală, și anume: sufixul cu structura consoană neprecedată de vocală e plasat pe primul ioc. De ex.: *-li, -ăli, -ăla-j* etc. ➤

Apartenența sufixelor la ambele conjugări se marchează la fiecare termen al seriei în titlul monografiei, primul loc avîndu-l conjugarea mai puternică în cadrul seriei. Perechile sînt despărțite între ele prin punct și virgulă. De ex.: *-ăli, -ăla-/ ; -eli-j , -ela* ictc, dar *-ășa, -ăși; -eșa, -eși* etc.

Variantele sînt notate în paranteze rotunde alături de sufixele de bază (v. FC II 21), iar sufixele virtuale, la locul cuvenit conform ordinii alfabetice, înparanteze drepte. De ex.: *[-ari']*; *-ări (~efri-), -ăra; -eri, -era (-ira)* etc.

Dacă o variantă are caracter virtual, ea e dublu marcată, prin paranteze rotunde și drepte. De ex.: *...oș a, [(-uș a)], -oși; (-oș a)], -uși.*

în volum, ordinea sufixelor este, de asemenea, alfabetică, în cazul seriilor locul fiind determinat de primul termen al seriei. Se face excepție pentru seriile al căror prim termen e un sufix virtual: la acestea locul e fixat după primul sufix real al seriei. De ex.:

[-gi], -ăgi...
-ăi...
[-ari], -ări...
-ăza ...

MONOGRAFIILE SUFIXELOP

-agi vezi **-AGI** **-aii** vezi **-LI**
-ai vezi **-ĂL** **-ari** vezi **-ĂRI**
-ala vezi **-ULĂ**, **-aci** vezi **-CI**

[GI], -ĂGI [(-AG*)], ~IGI, ~OGÎ, *UGI

SCHUFFERT, V.151-152, 154; LOMBARD, V.838.

1. Tratăm sufixele *-ăgi, -igi, -ogi, -ugi* ca formînd o serie pentru că:
 — au structura fonetică comună multor serii de sufixe, anume: consoană constantă precedată sau neprecedată de vocală variabilă și urmată de caracteristica conjugării (v. cap. *Structura fonetică...*, § 1);
 — s-au format toate în interiorul limbii române printr-un proces similar, unul din ele (*-igi*) putînd fi explicat chiar prin influența indirectă a seriei (v. § 4).

2. **-gi.** Formație cu dublă analiză în DI: *duelgi* „a avea mania de a se duela”, cf. *duel*, (prin regresivitate) *duelgiu*.

-ăgi (-agi). Formații cu dublă analiză în DI (bazele derivate sînt *i} |ii-ag, -âgiu*): *îngăzdăgi* (parasintetic) „a se îmbogăți”, *cî. gazdă, găzdă* „om în stare”; *pălăvrăgi (palavragi DLE)*, cf. *palavără*, (prin regresivitate) *palavragiu*.

1. Pentru derivarea lui *pălăvrăgi* din *palavragiu*, vezi GRAUR, S.L.G. 471.

2. Derivatul *rablagi* (similar lui *pălăvrăgi*), format prin regresivitate de la *rablagiu* (cf. A. Graur, în BL VII, 1939, p. 122), e înregistrat ca formă de bază, cu varianta *rablagi*, în DLRC DM, DLR, DEX. Dat fiind însă că *rablagi* e o formație familiară (ca și *rablagi*, de altfel v. DLRC, DLR), considerăm că nu contrazice de fapt raportul stabilit aici între *-ăgi* și *-ăgi (pălăvrăgi)* are numeroase atestări în texte literare, v. DLR) și nu înregistrăm un sufix (virtual) *-agi*. Notam și varianta *reblegi*, explicată de A. Graur (*loc. cit.*) prin influența lui *bleg*,

3 formații cu analiza unică în DI: *ciumpăgi, mărădăgi, pisăgi*.

-igi. 1 formație cu analiză mică în DI: *cotigi* „a coti”.

-ogii. Formații cu dublă analiză (bazele derivate sînt în *-og, -oagă (-ugă)*: *dăbălogi* (LEX. BEG. II 50) „a se moleși”, cf. *dăbălog* „a atîrna în jos”, *dăbălog* „moleșit”; *morogi* (DI) „a săra foarte tare”, cf. *moare, moroagă (morugă)* „aliment foarte sărat”; *zbîrciogi* (UDEESC GL.) „a se zbîrci”, cf. *zbîrciog*.

4 formații cu analiza unică în DI: *bătogi, boștorogi, mogorogi, pisogi*, la care se adaugă 3 din alte surse: *bletogi* „a moleși” (DA s

bleot): *cîrpogi* „a cîrpi, a coase rău” (DA s.v. *cîrpați*); *morfologi* (DLE) „a morfoli”.

-iigi. Formație cu dublă analiză în DI: *pleșugi*, cf. *plef* „pleșuv”, *pleșug*.

1 formație cu analiză unică la II DEESCU, GL.: *vălugi* „a înfășură, a face val, a da formă de val”.

Derivatele în *-ăgi*.., sînt analizabile în raport cu:

— un verb: *pisăgi*; *cotigi*; *bătogi* „a-bătuci”, cf. *bate*; *mogorogi*, cf. *mogori*; *morfologi*, cf. *morfoli*; *pisogi*;

1. Pentru justificarea înregistrării lui *mogorogi* v. sufixele -CI .. § 2.

2. *Pisăgi*, posibil caz de hiperurbanism fonetic urmat de o transformare semantică datorată etimologiei populare (*chisagiu* „măcelar” (<tc. *kesigi*)> *chisăgi* „a căsăpi”>*pisăgi* „a bate zdravăn, a pisa în DA, s. v. *chesăgiu*), este înregistrat datorită faptului că, indiferent de etimologie, forma pe care o are și sensul cu care e întrebuințat permit analiza prin *pisa*. (în alte dicționare, ca SCRIBAN, DLR, *pisăgi* e explicat direct din *pisa*.)

— un substantiv: *‘mărdăgi* „a (se) murdări”, cf. *marcă* „lucru lipsit de valoare, marfă degradată”; *vălugi*, cf. *val*;

— un a*diectiv: *ciumpăgi* „a tăia vîrf, a mutila”, cf. *ciump*; *bletogi*, cf. *bleot*; *boștorogi* „a lăsa (pe cineva) bostor (aj (= gol))”.

Ciumpăgi și *pleșugi* sînt, tratate în DA (s.v. *ciumpav*) și, respectiv, DLR (s.v. *pleșuvi*) ca variante regionale ale lui *ciumpavi* și, respectiv, *pleșuvi*, deși palatalizarea *n>g* nu este normală în dacoromână (v. Dimitrie Macrea, *Palatalizarea iabialelor în limba română*, DII IX, 1936-1938, ^92^160). ^ , V, .. „ , . s j:.

• Formații *semianalizabile*: *cotcorogi*, *coteorogi*, cf. *cotcorezi*, *cutcureși*, *cutcura* (DA s.vv *cotcodac*); *tîndăgi* „a îngăinva”, cf. *tîndă*^i (DLE s.v. *tîntăvi*).

• Eemareăm că sufixul *-gi* și varianta *-a#t* apar exclusiv în formații cu dublă analiză. Amîndouă au deci caracter *virtual*.

3. Formațiile cu baze nominale, puțin variate sub raport semantic^ redau valoarea : „a primi sau a face să primească trăsătura redată priii adjectivul de bază sau caracteristică pentru obiectul denumit prin *substantivula* transformă în, a da forma obiectului...”: *ciumpăgi*? *mărdăgi*; *bletogi*, *boștorogi*; *vălugi*.

! Formațiile cu baze verbale sînt *sinonime* cu bazele lor : *pisăgi*, *-ogi*; *cotigi*; *mogorogi**, *morfologi*.

0. excepție ar putea fi *bătogi*: întrucît este definit ea sinonim eu *băluđ*, pare să aibă, ea și acesta, sens *iterativ*.

4. a. *-ăgi*, *-ogi*., *-ugi* au apărut în urma falsei analize a formațiilor de tipul *pălăvrăgi* (< *palmragiu* prin regresivne) : *pălăvr-* + *-ăgi*, *zbîrciogi* (<*zbîrciog*) : • *zbîrci-* + *-ogi*, *pleșugi* (<*pleșug*) : *pleș-* + *-ugi*.

-ogi, poate fi explicat și ca variantă a lui *-ud* din perechea *bătogi* & *bătuci* (această explicație e valabilă în principiu și pentru celelalte variante — cp, cu seriile paralele *-acj-ag*, *-ocj-og*; *-ocaj-oga* etc: *c\ișleac*^*-ag*, *pîntenocl-og*^, *împiciorocajîmpicioroga* etc.; nu avem însă exemple prin care sa fie susținută).

, *-igi* & putut apărea sub influența seriei paralele *-ci*..., care conține, un termen *-ici* (alături de *-ăci*, *-oci*, *-ud*, reprezentate aici). Fiind însă vorba de o singură formație (*cotigi*), apariția ei poate avea o explicație mai particulară : *cotigi* a format prin contaminarea dintre *coti* și *cotigă**

Nu poate fi explicat direct și nici analizat prin *cotiga* (de aceea nu l-am înregistrat ca formație cu dublă analiză) din 'rațitfnr-semaitice.

b. Atestări foarte vechi nu avem pentru sufixele *-ăgi*.. (*mogorogi*, Creangă, în DLE; *pisăgi*, Caragiale, în DLE; *băteai*, Eallet, Y. A. Ureche, în TDEG); faptul ca derivatele \$ ni populare este o dovadă în^a că sufixele sînt vechi în limbă.

5. Temele formațiilor în *-ăgi*.. sînt moștenite', (*bătogi*, *pișăgi*, *vălugi*), turcești (*boșiorogi*, *mărdăgi*) sau cu etimologia nerezolvată (*ciumpăgi*), dar nici una neologică (tema romanică a lui *duelgi* este relevantă pentru "*duelgiu* — format cu 'sufix' turcesc —, nu pentru verb, care este derivat regresiv de la substantiv).

Este de remarcat ponderea relativ mare pe care o au temele turcești. Credem că faptul se explică prin aceea că la baza sufixului stă (parțial) sufixul turcesc *-giu* (vezi bazele în *-gin* ale formațiilor cu dublă analiză).

6. Sufixele *-ăgi*.. n-au fost niciodată foarte productive, iar în limba actuală par să nu mai fie productive deloc.

Sînt sufixe; cu caracter popular.

7. Sufixe dezvoltate: [*Mogi*], [*elogi*].

• -âiogî. 1 formație cu dublă analiză; in DI: *pisălogi*, cf. *pisa*, *pisălog*.

• -elogi. 1 formație cu triplă analiză în DI: *terfelogi*, cf. *le arfă*, *terfeli*, *ferfelog*.

Deși ambele *virtuale*, sufixele menționate sînt tratate aici pentru că se explică prin sufixele *-olog*, *-elog*, forme dezvoltate ale lui *-og* (vezi CAE-A-BULEA", 1.129,135), din care provine și sufixul verbal *-ogi* (v. § 4. a).

-ĂI, (-AI, -EI, Ah (H*))> -ĂIA; -Iii;
-îi* (~Ah (-El), -II*); -OI,

PHILIPPIDE, P. 72-73; SCHUFFERT, V. 191-19
PASCU, S. 369-370; PUȘCARIU, O. 82, 91-1Q5; A
Graur, *Notes d'etimologie roumaine* : -ii, -ăi, în RL V
1938, p. 147-152; LOMBARD, V. 659-666, 699-70
856-865, 894-896; MARIN, V. A. 209-211, 215; id., V. C
217-226, 233-234.

1. Pentru modalitatea de a distinge sufixul *-oi*, de varianta *-oi*, sufixului *-ui*, vezi sufixul -UI, § 1.

2e Derivativele *-ăi*, *-îi* și *-ii* au statut dublu:

-ăi și *-îi* sînt:

— sufixe (independente), în formații care nu au dublete în -i respectiv, *-ăi*, ea: *bălangăi*, *borfăi*; *Miticii*, *eioficii*;

— variante fonetice determinate de variația *ăji* neaccetuate (v. 3. c) : *-ăi* în raport cu *-U* și invers : *bîjbăi**bîjbii*, *Mțai* \ *Mțn* etc *ehifUjctiităi*, *răpțijrăpăi* etc.

Aprecierea și înregistrarea unei formații în *-ăi* sau *-li*-drept variantă în raport cu o formă în *-ii*, respectiv, *-ăi* reflectă opțiunea făcută de limba literară (consemnată de dicționar

Cînd ambele variante apar exehisiv în glosare regionale (de ex. *comțâilcoviții, tirtăijirtii, vilvâlf vilvii*), le-am înregistrat ca formații cu sufixe distincte.

-ii este :

— s u f i x (independent) în formații de la baze în *c, Ț* (după care nu pot apărea sunetele *i* sau *ă*): *Meii, flišchii* ;

- v a r i a n t ă f o n e t i c ă a l u i -i i c o n d i t i o n ă t ă d e c a r a c t e r u l m o a l e a l c o n s o a n e l o r *ș, j, /, z* p r e c e d e n t e : *tirșuij-U, vijuj-ii, zgîlțu\ r%oi, biziuj-ii*.

-e i e s t e v a r i a n t ă f o n e t i c ă a s u f i x u l u i -ă i c o n d i t i o n ă t ă d e c a r a c t e r u l m o a l e a l c o n s o a n e l o r *ș, j, /* p r e c e d e n t e : *tirșei -ăi, vijeij-ăi, eo-viŃej-ăi*.

1. -ei și -ii apar în cîteva formații fără dublet în -ăi, respectiv -ii *viŃei* (SMFC IV 222), *ghiorții* (SMFC IV 221), *vizii* (DA ms.). Le înregistrăm totuși ca variante deoarece contextele fonetice în care apar aici sint cele normale pentru v a r i a n t e : / și z (v. mai sus).

2. Observăm că, în sistemul adoptat aici pentru stabilirea statutului de variantă, apar cazuri de variante la variante, precum : *chițai (-ii (-ii)) ; vijuj (-ăi (-ei), -ii) = chițai* cu varianta *chiții*, și aceasta, cu varianta *chiții*; *vijuj* cu variantele *vijuj* și *viŃaj*, iar aceasta, cu varianta *viŃei*.

-ai apare în 5 derivate (care, de fapt, se reduc la 2, întrucît sint formate de la 2 baze care, la rîndul lor, au variante : *macai, măcai, mîecai ; ocacai, ococai* D L E). Aceste formații (toate regionale) nu se pot prezenta ca fonetisme dialectale deoarece sint atestate cam în toată țara (*macai* — Iași, Bacău, Galați, Dobrogea, zona București, Argeș; *macai* — zona București; *mîcai* — Iași, Hunedoara ; *ocacai* — Brașov; *ococai* — Argeș, toate după răspunsurile la chestionarul Hasdeu, în D L E). Totodată, nu se poate generaliza explicația prin influența vocalismului temei (vocalismul temei este uneori identic, alteori difeșit de vocala sufixului, v. mai sus).

Mizgai, înregistrat în D L R s.v. *mizgui* cu trimitere la L E X . R E G . I 20, este inexistent : la locul citat apare *mizgăi*.

Vom considera că -ai e v a r i a n t ă a l u i -ă i (așa cum *macai ... și ocacai ...* sint variante ale lui *măcăi* și, respectiv, *ocăcăi*), deși, dată fiind situația descrisă mai sus a derivatelor, nu putem preciza natura și condițiile în care se realizează această variantă.

în mod excepțional, verbe în -ăi au dublete de conjugarea I: *sm-lîmbăiiscălîmbăia*. Dat fiind că *scălîmbăia* este varianta literară, înregistrăm derivativul -ăia ca sufix, și nu ca variantă de conjugare.

V. și :

tîria, tîria (DLR s.v. *tîri*), despre care nu putem spune dacă sint dublete ale lui *tîrii* sau ale lui *tîrai* pentru că sufixul nu e aparent :

drîmboia (§ 3), *olicăia* (sufixul -căi, § 8), formații cu dublă analiză.

3. -a i i (-a i, -e i, -i i (-i i)). Formații cu dublă analiză din DI (foarte puține și neunitare din punctul de vedere al structurii morfologice) : (*s*)*chelălăi*, cf. (*s*)*chelălău* ; *lîngăi*, cf. *linge, lingău*; *șurligăi* „(despre copii) a țipa”, cf. *șurligă* „șurligaie (= numele mai multor păsări răpitoare)”.

Cu analiză unică apar în DI 186 de formații (cu 2 variante în -ei, 2 în -ii și 1 în -ii), la care se adaugă 61 de formații (și 6 variante în -ii la derivate din DI) din alte surse.

ăia. 1 formație din DI : *scălîmbăia*.

-iii. Formații cu dublă analiză (baza e o interjecție care conține un *i* în transa finală) : *dpcii*, cf. *dp-dp* / (DI) ; *fifii*, cf. *șurfi* ! (SMFC IV 221).

Cu analiză unică apar în DI 5 derivate : *flišchii*, cf. *flišchi* ! ; *Meii*, cf. *Jiici* ! ; *lucii*, cf. *luciu*; *plicii*, cf. *plici* ! ; *șfichii*, cf. *șfiehi* ! , *șficJd* s.n., la care se adaugă 1 din SMFC IV 223 : *plischii*, cf. *plisclii* !

-iii(-ăi, (-ei), -ii). Formații cu dublă analiză (baza e o interjecție terminată în *i* sau Curmat de o consoană, eventual *l*, ca în cazul nostru) în DI : *gîlgi*, cf. *gîl-gîl* ! , *MMi*, cf. *M-M* ! , *șîșii* (*șîșii*), cf. *șșș* ! (= *șîst, șî-si*) etc.; în alte surse : *gîții* „a alunga porcii”, cf. *gîti* ! (U D E E S C U ^

Cu analiză unică apar în DI 57 de formații (cu 8 variante în 19 în -ăi— dintre care 5 la formații cu dublă analiză și 1 în -ei), la care se adaugă 21 (eu 7 variante în -ăi și 4 în -ii) majoritatea la formații din DI — formațiile închise în paranteze sint variante) din alte surse : (*bizăi, bizii* SMFC IV 220); *cioficcii* „a merge anevoie prin noroaie” (U D E E S C U , G L .); *cîlcii* „a țîsni” (U D E E S C U , G L .), cf. *cîlc* ! ; (*cîroăi* SMFC IV 220); *cîfii* (SMFC IV 220); *cîsii* (U D E E S C U , G L .); *foficcii* (U D E E S C U , G L .), cf. *fofîdx fofîlcii* (U D E E S C U , G L .), cf. *fofîlc* ! ; (*găfn* SMFC IV 221, cf. *gîf* !); (U D E E S C U , G L .), cf. *gîgă*; (*hirii, Urai* SMFC IV 222); *hîrții* „a speria pisicile” (U D E E S C U , G L .), cf. *Mrț* ! strigăt cu care se alungă pisicile ; (*Mții* SMFC IV 222); *Jiodicîi* „a se mișca ritmic într-o parte și-n alta” (U D E E S C U , G L .) (*hoăcăi* SMFC IV 222); *lionticîi*: „a schiopăta” (U D E E S C U , G L .); *mîrcii* (SMFC IV 223); *mîtcii* „a bate laptele cu mîtcă” (C O H U Ţ — V U L P E , P . F . 3 3 6); *mîții* {-ăi D L E); *mîzgii* (D L E); *ocicîi* (D L E); *ojîjii* „a se zvînta” (U D E E S C U , G L .), cf. *ojăji* „id.” ; (*șpîsăi* D L E); *scîrjii* „a zgîria” (U D E E S C U , G L .) cf. *scîrj* ! ; (*scîrțai* SMFC IV 224); *șficîi* „a umbla de colo, colo” (U D E E S C U , G L .), cf. *șfică*, epitet pentru o femeie mică și vioaie; *șovîlcii* (D L E) *Mhîai* cădea în apă” (D L E); *vîlcii* (U D E E S C U , G L .) „a licări; a fîlfîi”, cf. *vîlc* !

-oii. Formații cu dublă analiză (baza e o interjecție terminată în *o* sau o urmat de o consoană, eventual *ș*, ca în cazul nostru) ori un substantiv în -oi) în DI : *foșfoi*, cf. *foș-foș* ! ; *miholioi*, cf. *milioJioi*. *drîmboi*, cf. *drîmbă, drîmboi* (v. sufixul -UI, § 1).

Cu analiză unică apar în DI 10 derivate, la care se adaugă din alte surse : *ghiolcoi* (SMFC IV 221), *Tioroi* (SMFC IV 222), *Jiorp* (SMFC IV 222), *miorcoi* (SMFC IV 223), *mîroi* (D L E), *molfoi* (SMFC I 223), *ococoi* (SMFC IV 223), *țapoii* (D L E), *vîlvoi* (U D E E S C U , G L .).

Verbele în -ăij ... sint analizabile în raport cu :

— o i n t e r j e c ț i e (a p r o x i m a t i v d o u ă t r e i m i) : *behai, bubă* cf. *bn-bu* ! ; *plicii* ; *bîlîcîi*, cf. *Mitic* ! , *mîrii* (-ăi); *mîroi* etc.;

— u n s u b s t a n t i v (m a i p u ț i n d e o t r e i m e) : *borfăi* „a despupe cineva luîndu-i boarfele de pe el”, *scripcăi*; *cîrjii* „a umbla sprinjinit în cîrje” ; *ciorsoi* etc.;

e s c h i v a - u n v e r b : *șovîrcăi* „a evita un obstacol”, cf. *șovîrca* „a

” • *ojîjii*; *moșoi* „a mocoși”, cf. *moși* „id.” etc.;

în DLR *moșoi* „a moșoi” e tratat ca avirid etimologia necunoscută. Credem însă că sensul cuvântului ne permite să-l analizăm prin și să-l derivăm de la verbul *moși* (< *moșă*) „a moșoi”.

— un adjectiv (foarte rar, numai la derivate în -ăi; și *ih*) / *fonfăi*; *scălimbăi(a)* „a se strimba” Vcf. *scălimb* „strimb”; *lucii* etc.;

— o interjecție sau un substantiv (foarte rar, numai la derivate în -ăi? și -ii) • *clămpăi*, cf. *clamp!*, *clampă*; *leorcăi*, cf. *leorc!*, *learcă*; *șficiuiețQ*.

Remarcăm că marea majoritate a bazelor neinterjecționale apar la derivatele în -ai,.

Derivatele cu sufixele din seria -ăi... au adesea o structură fonetică specifică, anume coincidența vocalei sufixului cu vocala silabei (sau silabelor) precedente: *ba.ln.ngm*, japăi; *hilticîi*, *șfîrcîi*; *cesioi*, morZoi etc.

Din cele 19 formații în -oi, 17 se constituie în serii cu formații în -ăij sau -Ui de la aceleași baze: *miorloi*, -ăi; *șforoi*, -ăi; *mîroi*, -îi (-ăi) etc. Cele 2 formații în -oi fără dublete în -ăi, -îi sînt *costoi*, care pare a fi calc (v. §5.c), și *moșoi*, ambele cu baze neinterjecționale.

V. și sufixele -NI ..., § 1.

Observăm că, în cazurile în care una din formațiile care constituie seria e literară, această nu e niciodată în -oi.

Formații semianalizabile (majoritatea din DI): *blehăi* „a chelălăi”, cf. *blehoti* „id.”; *boneăi* „a-mugi”, cf. *boncâni*, *boncălui*; *ciofăi*, -oi „a mânca cu zgomot...”, cf. *ciofoi* „(despre porci) a mânca cu zgomot...”, *ciofăni* „a mânca puțin și binișor”; *coșeai* „a se eoșeovi” (LEX. E.E.G. II 23); *cotoroi* „a scotoci cu zgomot”, cf. *coioraie* „catrafuse”-; *piteai* „a bolborosi”, cf. *pUcăvi* „ici.” V *trocăi* „a săpa mărunț, a fărîmița” (GL. OLT.), cf. *trocări*; *zgîmăi*, cf. *zgîmoși*.

Formațiile de mai sus li se pot adăuga numeroase formații neanalizabile (după datele noastre), dar similare celor de mai sus din punct de vedere semantic (conținut onomatopoeic mai mult sau mai puțin categoric și, în general, expresiv): *bălăi* „a behăi”, *bilbii*, *bloticăi* „a înainta greu prin noroi”, *bor(n)ăi* „a plinge tare și cu suspine”, *cineăi* „a cicăli”, *ciocioi* „(despre mierle) a fluiera”, *coroi* „a bolborosi”, *fîrni* (fărnăi), *rigii*, *ronhăi* „a storăi”, *smîreii* (toate în DI); *broncăi* „a bizii tare” (LEX. REG. II 35), *ciocăi* „(despre apă) a face zgomot în opinci” (LEX. REG. I 99), *rocoboi* „a se burzului” (DLR), *șchitai* „a plinge cu disperare” (LEX. REG. II 74) etc. Vezi și A. Graur, in *RI. VI* 1999, p. 145—150.

4. ^. Numeroasele formații cu teme interjecționale (onomatopee), ca și multe formații cu teme nominale (denumind trăsături perceptibile auditiv, obiecte caracterizate printr-un anumit tip de emisiune de sunete sau funcționînd ca epitete acordate unor asemenea obiecte, pe baza trăsăturii respective) sau verbale (exprimînd noțiuni perceptibile auditiv) au conținut onomatopoeic: *bălăngăi*, *plicii*, *bîzîi*, *miholui*; *fonfăi*, *peMcăi*; *fleorcăi*, *scripcăi*, *tolăneai*, *zărvăi*; *bărăngăi*; *șcîrcăi*, *șuşcăi* „a ofta din greu” (*șuşca* „a se sufoca”) etc.

Vezi MARIN, V. O. 232 și sufixele -NI ..., § 4.

Conținutul semantic al formațiilor este determinat, cum reiese din caracterizarea temelor, de conținutul acestora din urmă; deci conținutul onomatopoeic nu aparține sufixului.

Conținutului onomatopoeic îi este asociat, în mod constant, în aceste formații, caracterul expresiv. Această a doua trăsătură apare, în plus, la numeroase formații cu teme nominale care nu au conținut ono-

matopoeic. Temele acestor formații au adesea ele însele conținut expresiv (*w'orsăi*, *fleorțăi*, *scălimbăi*, *șelionțăi*, *tîntăi* etc.); altele însă nu au (*smocăi*, *șorecăi* etc.; V. și, mai jos, c). Conținutul expresiv al ultimelor formații poate fi explicat numai prin sufix. De aceea, credem că putem vorbi despre un transfer de conținut operat de la temele expresive (onomatopee sau neonomatopee) asupra sufixului.

b. Sensul onomatopoeic este însoțit, de asemenea, de aspectul iterativ al acțiunii. Uneori, mult mai rar, acest aspect apare și la formații neonomatopoeice: *mintăi* „a minți mereu”, *mucăi* „a-i curge mucii mereu” (vezi E. Todoran, în MAT. DIĂL. I 49).

V. sufixele -NI ..., § 4. c, raportul dintre aspectul momentan și iterativ la derivatele în -zii și -ăni ...

c. în afara acestor valori, formațiile denominative cu sufixele -aî... au valorile obișnuite pentru verbele denominative în general:

1. „a executa acțiunea denumită prin substantivul de bază”: *ăomăi* „a se înțelege în ascuns”, cf. *ăomă* „înțelegere în ascuns”, *zărvăi*;

2. „a acționa după modelul obiectului...”: *șficii* (v. p. 31), *șelionțăi* „a face zarvă degeaba”, cf. *șelioanță* „babă rea”, *tîrfăi* „a sefeștrăbăla”;

3. „a face o acțiune prin intermediul obiectului...”: *ciorsăi* tăia cu o cio ar să”, *cîrji* (v. p. 31), *fleorcăi* „a vorbimult și degeaba”, *cî. flearcă* „gură”, *pușcăi*;

4. „a acoperi cu obiectul...”: *brumai*, *colbăi*;

5. „a se adresa cuiva prin termenul redat de substantivul...”: *gîgîi* „a spune cuiva gîgă”, *porcăi*;

6. „a manifesta, a dobîndi sau a face să dobîndească trăsătura redată de adjectivul... ori caracteristică pentru obiectul...”: *bolfăi* „a se îngrașă din cale afară”, cf. *bolfă*, *fonfăi*, *lucii*, *mongăi* „a se migăli”, cf. *mong* „moale”;

7. „a acționa asupra obiectului...”: *borfai* (v. p. 31), *moțăi* „a puca pe cineva de moț și a-l zgîlții”;

8. „a produce obiectul...”: *bălăi* „a face spume (bale) la gură”, *mocirlăi*, *dîrii* „a zgîria”.

Cu rare excepții, precum *mintăi* (vezi mai sus b), puținele derivate deverbale par a fi sinonime cu bazele: *Jiorțăi* „bortî”, *morsocăi* „murseca”, *orbecăi* „orbeca”, *oșji* „oșji”, *moșoi* „moși”, sau prezintă, în raport cu bazele, diferențe greu de precizat: *șovîrcăi* (v. § 3), *șuşcăi* „a ofta din greu”, cf. *șuşca* „a se sufoca”.

După cum arată exemplele, sufixul cu cele mai variate valori este -ăi-j. Credem însă că această situație nu reflectă o specializare semantică a sufixelor seriei, ci, pur și simplu, faptul că -ăi, e sensibil mai bogat în derivate decît celelalte sufixe din serie, atît sub raportul numărului, cît și sub acela al varietății categoriei morfologice a bazelor, și, prin aceasta, are mai multe posibilități de diversificare.

5. Sufixele -ăi, ... par a avea etimologie multiplă:

a: Din -ăni, -ini..., printr-un proces de pierdere a lui -n- intervocalic. Argumentul în favoarea stabilirii raportului genetic între -ăii ... și -ăni... este existența perechilor de verbe formate de la aceleași teme cu sufixe din ambele serii: *bălăngăni-ăi*, *clămpăni-ăi*, *zgîlțini-ăi*, *grohoni-ăi* etc. Dispariția lui -n- se poate explica, eventual, pornind de la modelul oferit de verbele la care n alternează cu zero (*spun*, *Spui*) prin generalizarea la întreaga paradigmă a formei fără n.

Cf. A. Graur, în BL VI, 1938, p. 151-152. V. și A. Avram (LR XXXI, 1982, nr. 2, p. 139), care demonstrează că *poncâi* „a (se) mocoși” e variantă a lui *pâncâni* „SL face lucruri mărunte ...” (<bg.), între altele, prin faptul că fluctuația *-âni* ~ *-âi* e un fenomen banal.

6. în uima falsei analize a verbelor derivate de la interjecției în *-a*, *-i*, *-î*, *-o* de tipul: *câtai* (<*caia* + *-tj*: *cat-* 4- *-âi*, *fifii* (<*fi-fi*+*i*): *fif-* + *-ii*, *MMi* (<*hi-hi* 4* *-i*): *hili-* + *-îi*, *miJiolioi* (<*mihoho* + *-i*): *mihoh-* 4- *-oi*.

Vezi PHILIPPIDE, P. 72-73; SCHUFFERT, V. 191; LOMBARD, V. 664.

c. Din slavă, prin verbe iterative ca *tîrîi* <*tirati*, *tirajq.*, analizabil prin *Urî* (<v. sl. *treti* perfectiv). De la astfel de verbe, snfixul a putut trece, în română, la verbele onomatopeice care au și ele sens iterativ (v. § 4.6).

Vezi PUȘCARIU, O. 97-99; LOMBARD, V. 664.

Această sursă a fost susținută de împrumuturi neanalizabile ca *năclăi* (<bg. *Hamea*), *tîrzăi* „a tîrî pe jos...” (<sb. *trzati*), *zăhăi* „a deranja” (<ucr. *saxatmu*).

A. Lombard (V. 664) afirmă că la difuziunea sufixului au contribuit și verbe slave ca *grohăi* <ser. *gruhati*, *plescâi* <v. sl. *OACCHATH*. Cniar autorul citat recomandă însă prudență în stabilirea etimologiilor acestor verbe, care, fiind onomatopee, pot reprezenta cazuri de poligeneză. Dictionarele urmează pînă la capăt linia acestei prudențe: *grohăi*: onomatopee care se găsește și la slavi, cf. slov. *grahati* (DA), *plescâi* <*please* !, cf. v. sl. *nAGCKATH*.

Unele derivate în *-ii*, cu dublete în *-âi*, îșidatoarec apariția faptului că în unele regiuni, mai ales în Moldova, lui *ă* neaccentuat din limba literară și din Muntenia îi corespunde *i*: *miorlîi* \ *miorlăi* (vezi și § 2); în mod similar se explică unele derivate în *-âi* apărute regional, mai ales în Muntenia, ca variante ale unor derivate literare în *-ii*: *gîlgăi* / *gîlgîi* (vezi și § 2).

Cf. A. Graur, în BL VI, 1938, p.149: „le moldave a un penchant à transformer *ă* inaccentue en *V*”
Pentru *-ii*, vezi și § 2.

Sufixul *-âi* a fost folosit la adaptarea unor verbe de origine slavă în *-iti*: *morăi* „a fi rău, a se purta neomenos” <rus. *Mopumb*, ucr. *Mopumu* „a chinui”.

Etimologie propusă de A. Avram în LR XXI, 1972, nr. 6, p. 526.

în mod excepțional, se pare, un membru al seriei, *-oi*, e folosit la calchiera unui derivat dintr-o limbă romanică: *costoi*: fr. *cotoyer* (Alee-sandri, în DA s.v. *coastă*), format cu sufixul *-oyer*.

ă. Cele mai vechi atestări pe care le avem sînt foarte puține, exclusiv din două texte (secolul al XVII-lea și începutul celui următor) și ambele beletristice: *clănțai* (Dosoftei, în DA), *clăncăi*, *croncăi*, *șorecăi* (Cantemir, în DA și, respectiv, DLE). Faptul că nu apar în texte din secolul al XVI-lea > deși, după originea sufixelor și a temelor (v. § 6), ca și după distribuția stilistică (v. § 8), par a fi foarte vechi, se explică, credem, prin caracterul expresiv și popular al formațiilor.

6. Temele la care se atașează sufixele din seria *-ăij*, ... sînt, cu o singură excepție (*probai*), vechi în limbă: în majoritate moștenite (*înfășai*, *pomăi*, *șorecăi*, *costoi* etc.) sau slave (*muncăi*, *spelcăi*, *cîrjii*, *ăirii*, *mizgii*, *tîrnii* etc.) și foarte puține comune cu albaneza (*moșoi*), turcești (*pelticăi*), neogrecești (*horăi*) și maghiare (*șontăi*) (numeroase sînt însă temele interjecționale sau substantivale de origine onomatopeică, a căror origine nu este niciodată sigură).

7. Din numărul relativ mare de derivate (v. § 3), precum și din faptul că multe dintre ele (în special cele interjecționale) sînt formații

Sfiomatopeice (cf. MAEIN, V.O. 233), reiese că seria; de sufixe *-ăi*, ..., în ipeeial prin primul termen al ei, este foarte productivă.

8. Verbele derivate cu sufixele din seria *-ăl...* sînt în număr mare regionale și populare (*coicăi*, *covițăi*, *dăinai*, *zăupăi*; *bizăicîi*, *gogîlții*, *sfiēcii*; *șopoi* etc), dar nu specifice unei anumite regiuni (avem atestări din toate regiunile). Puține sînt literare și ceva mai multe familiare (*chițăi*, *gîfii*, *gîlgii*, *miorlăi*, *mormăi*, *ronțai*, *șforăi*, *sîcîi*, *zbîrnii*; *clefăi*, *fleşcăi*, *gjiuorțai*, *lălăi*, *tîrșii*; nici un derivat în-ot^).

Așadar sufixele din seria *-ă^...* au caracter pregnant popular.

Vezi TUDOSE, D. 192.

9. Sufixe compuse și dezvoltate: *-căi*, (*-cîi*), *-cîi-j* (*-oăi*), *-ăcăi*, *-ecăi*, *-icăi*, [*-icăia*], *-îcăi*, *-îcîi* (*-ăcăi*), *-ocăi*; *-lăi*, *-ălăi*; *-năi*, *-nîi*, [*-ănăi*]; *-orăi*, *-oro*; [*-ățai*]; *-țai* \ *-ovăi*.

-căt (~*eii*), *-cîii* (~*căi*), *-ăcăii*, ~*eeăi*. *-icăi*, *-icîi* (~*ăcăi*), *-oeăi*. Apar în formații cu dublă analiză din DI, ca: *cohicăi* „a tuși intens”, cf. *cohil*, interjecție prin care se imită tușea (*cohăi* „a tuși”), *cohică* „tuse intensă” (dacă nu cumva *cohică* e derivat regresiv de la *cohicăi*); *horeai*, cf. *hor !*, *hore!*; *olicăi*, *-a* „a se văita”, cf. (*a*)*oleo !*, (*a*)*olică!*; *șonticăi*, cf. *șont*, *șontic!* și în formații cu analiză unică: 17 (cu 2 variante în *-cîi*) în DI, la care se adaugă 4 formații (și 2 variante, în *-cw*, și *-ăcăi*), închise în paranteze, la formații din DI), din alte surse: (*chitcîi* DA), *leorbăcăi* (UDEESCU, GL.), (*sorbăcăi* UDEESCU, GL.), *șopcăi*, *șopăcăi*, *șopîcăi* (DLE).

Eaporturile dintre sufixe și variante sînt aceleași ca la sufixele de bază: *chițcăi*, *-cîi*; *hîrșcîi*, *-căi*; *sorbicîi*, *-ăcăi*. Eotarea lor urmează, de asemenea, modelul sufixelor și, respectiv, variantelor de bază (v. titlul alineatului precedent).

-lăi. *-ălăi* apar în 2 formații cu analiză unică din DI: *chirlăi*, *tălălăi*.

-năi, *-nîi*, *-ănăi*. Apar în formații cu dublă analiză din DI, ca: *cățănăi*, cf. *cața !*, *cățani*; *foșnăi*, cf. *foș !*, *foșni*; *zor năi*, cf. *zor !*, *zofn !* și în 4 formații cu analiză unică din DI: *fornăi*, *mîrnăi*, *mîrnîi*, *mor năi*.

în DLR, *mîrnăi* și *mîrnîi* (ambele regionale) sînt înregistrate, greșit, ca variante ale lui *mormăi* \ pentru *mîrnîi* trimi^indu-se la TDRG. Tiktin însă îl tratează pe *mîrnîi*, corect, ca variantă a lui *mirii*.

-orăi, *-oro* apar în 2 formații din DI: *șoporăi*, *șoporoi*.

-ătăi apare în formația cu dublă analiză din DI *zburătăi* „a azvîrli cu zburaturi într-un pom... pentru a face să cadă fructele ...”, cf. *zbură*, *zburat*, (prin regresivune) *zburătură*.

V. și sufixul *-UI*, § 8, *-ătui*: *zburătăi* „idem”.

— *țai* apare în formația] cu analiză unică din DI: *chiorțai*.

-ovăi apare în formația cu analiză unică din DI: *sporovăi*, intrucit apar numai în formații cu dublă analiză, sufixele *-icăia*, *-ănăi* și *-ătăi* sînt virtuale.

Verbele în *-căi...* sînt analizabile în raport cu:

— o interjecție (cele mai multe): *chiorcăi*, cf. *chior !*, *mechecăi*, cf. *mec !*; *tălălăi*, cf. *tala!*; *mîrnăi*, *-nîi*, cf. *mîr !*; *șoporăi*, *-oro*, cf. *șopa !*; *chiorțai*, cf. *chior !* etc.;

— un verb: *moșicăi*, cf. *moși* „a lucra încet și fără spor”; *sorbicîi* „a sorbi cu zgomot”; *sporovăi*, cf. *spori* „a flecari”;

— un substantiv: *leorbăcăi*.

Ca și la derivatele cu sufixele de bază, apar și aici derivate care prezintă coincidența vocalei (sau vocalelor) sufixului cu vocala silabei precedente: *hircii*, *Mrșcii*, *m&c&cki*, *t&lalsd* etc.

Formații semianalizabile: *forcăi* redă sunetul sforăitor produs de șerpi și arici, cf. *forcoti*.

Din punct de vedere semantic, sufixele constituite cu *-ăi*, ... nu prezintă nimic special față de sufixele de bază.

Sufixele *-căi*... au putut apărea pe mai multe căi:

a. din verbe de origine slavă în *-hati*, adaptate la limba română cu *-ăi*, și analizabile în românește, de tipul *chircăi* (<ucr. *Jcyrkaty* în CADE; în DA însă e considerat formație onomatopeică);

1. Cf. PUȘCARIU, O. 99; LOMBARD, V. 664; M Krepinsky, *Reponse à la question IV*, în *Actes du 6e Congrès International des linguistes*, Paris, 1949, p. 318.

2. Fără a presupune o eventuală influență, ci doar pentru interesul tipologic pe care-l poate prezenta, notăm o formație similară cu *dăciui* „a începe, în vorbire, toate cuvintele cu sunetul *d*”, neanalizabilă în română, anume rus. *anarm* „a vorbi cu a pentru o”.

b. în urma falsei analize a unor formații de tipul *horeai* (<*horc-ș*> *-ăi*): *hor-* + *-căi*, *olicăi* (<(a)*olică* + *-ăi*): *ol-* + *-icăi*, *șonticăi* (<*șontic* + *-ăi*): *șont-* + *-icăi*;

c. prin reduplicarea segmentului final al bazei: *măcăcăi* <*mac*, *mechecăi*<*mec*.

Ipoteza a, deși posibilă, ni se pare mai slabă, întrucît se bazează pe verbe onomatopeice care, în principiu, se formează independent în limbă.

Inițiala vocalică a sufixelor se explică, în afara cazurilor de tipul celor menționate sub b și c, prin rațiuni de eufonie condiționate de temele consonantice: *leorb-ăcăi*, *moș-icăi*. Timbrul acestei vocale e determinat uneori de vocalismul temei: *șopocăi* (vezi și c), alături de cel al sufixului de bază: *șopicăi*, *șophM*, *sorbicăi*, *sorbhchi* sau de desinența bazei: *moșicăi*.

Sufixul *-năi* a putut apărea în urma falsei analize a formațiilor de tipul *foșnăi* (<*foșni* + *-ăi*): *foș-* + *-năi*, *zornăi* (<*zorn* + *-ăi*): *zor-* + *-fc* *-năi* (vezi mai sus formațiile cu dublă analiză înregistrate sub *-năi*). Termenul cu inițială vocalică, *-ănăi*, apare într-o singură formație, cu dublă analiză (deci vocala se explică prin bază).

Vezi explicația asemănătoare propusă de S. Pușcariu (*loc. cit.*): *-năi* este rezultat din „contaminarea” sufixelor *-ăi* și *-ni*.

Celelalte sufixe apar în câte una sau două formații, uneori cele două fiind dublete de la aceeași bază, de aceea etimologiile lor se confundă, de fapt, cu etimologiile formațiilor respective.

-lai și *-tăi* au apărut, poate, din rațiuni de expresivitate: *chirlăi*, *chiorțai* față de *chirăi* (<*chir* !), *chiorăi* (<*chior*!).

Pentru valoarea expresivă a grupurilor *rl*, *rț* vezi Al. Graur, *Grupuri simbolice în fonetismul românesc*, în SCL X, 1959, nr. 2, p. 206—210.

-ălăi, detașat din *tălălăi*, se explică prin vocalismul bazei (*tala* !).

-ovăi, detașat din *sporovăi*, se poate explica prin rus. *cnopoeamb* (*ca*).

Etimologia lui *sporovăi* e controversată. L. Șăineanu (*Dicționar universal al limbii române*, 1896) propune explicația prin contaminarea *spori* + *ciorovăi*, preluată de CADE» DM și DEX (v. și alte soluții la TDRG, SCRIBAN). Al. Graur (E. 145) propune explicația prin rus. *cnopoeamb* (*ca*) ca fiind mai simplă și susținută de formațiile *pojivăi* < rus. *noofcuaeamb*, *upovăi*<*v*. sl. gnssdTH. Și această explicație prezintă însă o dificultate: formația e populară, iar împrumuturile din rusă sînt, în general, literare (*pojivăi*, atestat la Gr. Ureche și S. Dascălu — v. D L R —, nu e concludent sub raport stilistic).

Pentru *-oroi*, *-orăi*, detașate din *șoporoi*, *-orăi*, nu avem nici o explicație.

-ătăi e sufix virtual; deci nu pune probleme de etimologie.

Se vede de aici că sufixele constituite cu *-<%.....* sînt mai ales de *z-v-o-l-t-a-t-e* (*-căi*, *-ăcăi*, *-ceai*, *-lăi*, *-țai*, *-ovăi*, formate cu segmente citat statut nesufixal) și mai rar compuse (*-icăi*, *-îcăi*, *-îcîi*); *-năi* are statut ambiguu, întrucît poate fi dedus și dintr-un sufix, și dintr-un element nesufixal.

Productive sînt doar *-cai*... și, mai puțin, *-năi*.

-ai ₂	vezi	-Ăli	-ăli	vezi	-LI
-ăia	vezi	-ĂI>	-ăna	vezi	-NI
-ăhii	vezi	-LI	-ăni	vezi	-ȘI
-ăla ₂	vezi	-LI	-ara	vezi	-ĂMI

[**'ARI**]; -ĂRI (»**ERI**), -ĂRA; -**ERI**, -**ERA** (-**IRA**);

-**IRI**; -**ORI** (~**UR1**), [**-ORÎ**], -**ORA**, (~**URA**);

~**VM**, (~**OKL**), -**URAI** (-**ORA**);

PHILIPPÏDE, P. 73,186; CANDREA, C.G.R. 303, 305; SCHUFFERT, V. 175-183; PASCU, S. 178—179; S. Pușcariu, *Etimologii*: licări. DR IV, 1924—1926, p. 735—737; Al. Graur, *Notes d'etymologie roumaine*: -ări* în BL IV, 1936, p. 65-69, -ora, -ori, -ura, -uri, în BL VI, 1938, p. 157-164; LOMBARD, V. 292-296, 812-817; MARIN, V. O. 228-229.

1. a. Primul termen al subseriei de conjugarea a IV-a, *-ari*, are caracter virtual (v. §2).

în subseria de conjugarea I, termenul corespunzător lui *-ari* nu apare deloc, iar *-ira* apare numai ca variantă a lui *-era* (v. §2).

Cu excepția lui *-ări*, relativ bine reprezentat (38 de derivate cu analiză unică), sufixele din seria *-ari*... sînt slab reprezentate. Înotăm însă un fapt mai puțin obișnuit, și anume că, dintre termenii subseriei de conjugarea I, *-ora* este egal, iar *-ura* mai bine reprezentat decît perechile lor de conjugarea a IV-a; de asemenea, că formațiile cu dublă analiză în *-ori*, *-ora* și, mai ales, în *-ări*, *-ara* și *-uri*, *-ura* sînt foarte numeroase.

-orî, înregistrat ca sufix aparte, așa cum sufixul *-î* al conjugării a IV-a e înregistrat ca sufix distinct de *-i*, este sufix virtual. Apare numai în formații cu dublă analiză *. *coptorî*, *duhorî*.

-ări apare numai într-o formație semianalizabilă (*bîzărî*), de aceea nu este înregistrat ca sufix.

Relativ numeroase formații, majoritatea cu dublă analiză, sînt dublete de conjugarea I și a IV-a-: *ciupărij-ăra*, *gustărij-ăra*, *nineril-era*, *coptorîj-ora*, *înriurij-ura* etc. Printre aceste dublete sînt relativ numeroase cazurile în care forma de conjugarea I e cea literară: *înfășară*, *înffigura*, *strîmtora*, *vîntura* etc.

b. *-ira* (*ninira*) e variantă fonetică regională a lui *-era*, care, la rîndul lui, apare într-o formație regională: *ninera* (v. D L E s.v.).

-eri, *-ori*, *-ora* și *-uri*, *-ura* au statut dublu:

— de variante fonetice în dublete ca *cenușărij-eri*, *îngînduraj-ora*, *batjocorij-uri*, *strecura/-ora*. Varianta *-eri* e determinată de pronunțarea regională moale a lui *ș* precedent; *-or-* și *-ur-*, de transformarea normală *o* neacc>*w* și de procesul invers, *u>o*, datorat analogiei (vezi

A. Graur, în BL VI, 1938, p. 157). Eaporturile dintre -or- și-uf-...țiu sînt constante nici sub raport stilistic : în unele dublete forma în -of- e cea literară (*batjocori, încornora*), în altele, cea în -ur- (*strecura*): foarte rar *șpontonij-ufi* ambele forme sînt regionale (v. D L E s.v.).

— de s u f i x e (independente) în formații care nu au dublete în -ări, -ura etc, ca : *împleteri, îmbăloră (-ori)zgribură, pleșura*.

Sincronic, *corpura* „SL încorpura” poate fi considerat variantă populară și regională a lui *incorpora*. Raportul diacronic dintre ele însă nu e clar; v. § 4. b.

2. -ari. Apare numai într-o formație din DI cu dublă analiză : *amanetări* (I. Ionescu — 1866, în DA), cf. *amanet, amaneta, amanetar*.

-ări (-eri). Numeroase formații cu dublă analiză (baza derivată este în -ar, -are sau — analiza se face prin regresiuine — *-arii, -ărei, -arie, -ărit, -ăros*); în DI : *băjenări*, cf. *băjeni, băjenar; blidari* „a căuta mîncare prin blide, a frecventa mesele străine” Ycf. *blidar* „om căruia îi place să mănînce de la altul”; *bucătari*, cf. *bucate, bucătar, bucătărie; călări*, cf. *cal, călare; cenușări (-eri)*, cf. *cenușă, cenusar; cornări* „a ține plugul de coarne, a încasa impozitul pe vitele cornute”, cf. *cornar* „slujbaș însărcinat cu încasarea impozitelor pe vitele cornute; cel care ... ține coarnele plugului”, *cornărit; fățări*, cf. *față, fătare, fătărie; gustări, -a; lăptari* „a da să sugă”, cf. *lăptari* pl. „oi care dau lapte”; *lungan*, cf. *lung, lungăreț; ulicări*, cf. *ulicariș* (cf. GRAUR, E. 39) etc; în alte surse : *argintari* „a cere inventarierea averii rămase după un mort” (LEX. E E G. I 98), cf. *argint, aigintărie; cocletări* „a face cocletă, a unelti” (UDEESCU, GL.), cf. *cocleiar* „intrigant”; *flețări* (UDEESCU, GL.), cf. *fleaulă, flețăros; focări* „a face focul” (LEX. E E G. I 34), cf. *focar* „locul unde se face focul în stîină”; *înfigări* „a pătrunde, a introduce” (GL. OLT.), cf. *înfige, înfigăreț; vînatări* (SCHUFFEET, V. 177), cf. *vînat, vînatăre* etc

Cornări : „a da cu coarnele” comportă analiză unică.

Porcari : „a adresa cuvinte injurioase, a porci; ase purta ca un porc” comportă analiză unică, iar *porcari* : „(la unele jocuri cu mingea) a avea rolul de porcari”, analiză dublă (cf. și *poarcă*).

28 de formații cu analiză unică în DI, la care se adaugă 10 din alte surse : *gîscări* „a gîgii” (TUDOSE, D. 204); *gozări* „a mînce fără poftă” (MAT. DIAL. I 210), cf. *goz* „rămășițe de materii vegetale”; *hăl-pări* „a face halp !, a mînce cu lăcomie” (UDEESCU, GL.); *policrări* „a porecli” (UDEESCU, GL.), cf. *policră; pumnări* „a număra pe pumni...” (GL. OLT.); *răblări* (BL IV, 1936, p. 68); *șmuțigări* „a se comporta în mod meschin” (BLIV, 1936, p. 68), cf. *șmuțig* „avar”; *șușcări* „a ofta” (DLE); *trohnărV*, ^ avea guturai (= t r o a h n ă), a t r o i i n i” (DLE); *vărzări* (UDEESCU, GL.).

Deși explicat în mod convingător de Andrei Avram (LR XXII, 1973, nr. 1, p. 24) prin verbul *oșta* „a ofta” și *-ări, oștări* „a bombăni” nu e înregistrat de noi ca derivat cu analiză unică deoarece, sincronic, se încadrează perfect în categoria derivatelor cu dublă analiză : *oșta, oșiare* — • *oștări*.

-ara. Formații cu dublă analiză (baza derivată e în -ar, -are) în DI : *acățara*, cf. *acățare*; *ciungăra*, cf. *ciungăre* etc. V. și *găibăra* „a se cățara” (DA), cf. *gaibe, gaibarace* „picioare”.

1 formație cu analiză unică în DI : *ciupăra*.

-erij. Formații eu dublă analiză (baza derivată e în -er- și -ar), (-ere) în DI : *bucheri, cuieri* etc; în alte surse : *împuteri* (GLOS* REG. 42), *străjeri* (BPb IX, 1942, p. 42).

2 formații cu analiză unică în DI : *nineri, zbengheri*, la care se adaugă 1 din UDEESCU, GL. : *împleferi* „a împleți ceva din răchită”.

-era (-ira). Formații cu dublă analiză (baza derivată e în -er, -ere, -eriu) în DI : *sîngera, văiera*; în GLOS. E E G. : *împutera* (42).

1 formație cu analiză unică în DI : *ninera*, la care se adaugă 1 variantă din DLE : *ninira*.

-iri. Nu apare în formații cu dublă analiză.

2 formații cu analiză unică : *suchiri* „a șterpeli, a ș n c h i” (DLE), *țipiri* „* ciripi” (MAT. DIAL. I 82, UDEESCU, GL.).

-ori. (-uri), -orî. Formații cu dublă analiză (una din baze e un derivat în -oare, -or, -ură sau un plural în -uri) în DI : *ajutori; batjocori (-uri); ciopocori*, cf. *ciopoc, -uri; coptori* „a (se) face găuri”, cf. *coptă* „gaură”, *coptură; duliorî; răcorî; strîmtori*.

6 formații cu analiză unică în DI, la care se adaugă 3 din alte surse : *cuktori* „a slăbi, a se ascuți” (LEX. E E G. II), *șușori* „afoșni”, *zăori* „a face serenadă cuiva de ziua onomastică sau de Anul Nou” (LEX. E E G. I).

-ora! (-ura). Formații cu dublă analiză (una din baze e un derivat în -oare, -or, -ură, -ojuros) în DI : *ajutora, coptora, somnora (-ura), strîmtora*.

7 formații eu analiză unică și 2 variante în DI, la care se adaugă 2 formații din alte surse : *cadora* '(GUȚU EOMALO, C. G. 230), *șușora* (DLE).

-mi. (-ori). Formații cu dublă analiză (una din baze e un derivat în -oare, -ură, (prin regresiuine) -uriș, -uriu sau o formă flexionară în -ur-) în DI : *alburî*, cf. *alb, alburîu; dărăburî; fulgurî* „a se mișca în aer ca fulgii” cf. *fulgurîș* „stropitură de ninsoare mărunță”; *ponturi (-ori)* „a glumi; a împunge ... cu vorba”, cf. *pont, -uri* „vorbă de spirit ...”, *puntură* „împunsătură” (DLE); *vînturi* etc.; în alte surse : *cioburi* (GL. OLT.), *mofturi (-ori)* (comunicat oral), *unsuri* (LEX. E E G. II) etc.

4 formații cu analiză unică în DI : *înfășuri, linguri, tipuri, zgrtburî*, la care se adaugă 1 din DLE : *piuri*.

-im*! (-ora). Formații cu dublă analiză (una din baze e un derivat în -ură, -uriș sau o formă flexionară în -ur-) în DI : *colțura; îngîndura (-ora); lefuri* „a pâlăvrăgi”, cf. *laf, leafură; rîura* „(despre ape) a curge”; *(z)vîntura*; în alte surse : *fulgura* „a ninge rar” (UDEESCU, GL.); *glodura* „a paște lăsînd pămîntul gol” (UDEESCU, GL.) etc.

în cazul lui *turbura* relația cu baza etimologică (*turba*) e mai greu de stabilit în plan semantic, în schimb se impune atît formal, cit și semantic relația cu adjectivul *turbure* (v. A. Graur, în BL VI, 1938, p. 162; v și varianta secundară *tulbura* : *tulbure*). De aceea încadrarea formației printre derivatele analizabile în -ura e discutabilă.

11 formații cu analiză unică și 2 variante în DI, la care se adaugă 2 formații din alte surse : *piura* (DLE), *zgribura* (DLEC).

Derivatele în -ări ... sînt analizabile în raport cu :

— un s u b s t a n t i v (aproximativ jumătate) : *anslovări* „a afuma cu pucioasă” (= a n s l o v); *țugări* „a căra lemnele cu carul”, cf. *țug*; *zbengheri* „a (se) zbe(n)gui”, cf. *zbe(n)g*; (parasintetic) *îmbondori; zgriburî*,

-a, cf. *zgrîb* „tremur, fior”; *ouciura* „a mișca din coadă”, cf. *cueiu* „cățel” (v. A. Graur, în I3L VI, 1938, p. 163) etc];

— un verb (relativ numeroase) : *ciupări*, -a, cf. *ciupi*; *împleteri* (*șuchiri*) *miscori* *zgreptora* „a se necăjrsă se țină cu mîinile ele ceva, a se cățăra”, cf. *zgrepta* „a se-cățăra”; *linguri*, cf. *linge*; *frămîntura*; *scutura*, cf. *scoate* (analiză mai greu de realizat pentru nespecialiști) etc;

Pentru etimologia și analiza parasinteticului *strecura* prin /rece vezi A. Graur, *Melanges linguistiques* Pslrm, București, 1936, p. 67; GRAUR, E. 144.

— o interjecție : *bălăngări*) *nineri*, -a, cf. un probabil **ninini!*; *îipiri*, cf. *îipi!*; *șușori*, -a, cf. *șu-șu!*; *piuri*, -a, cf. *piu!*; *huhura*, cf. *huhu!*;

Interjecția *ninini* nu e înregistrată ca atare nici la MARIN, V. O., nici în DLR (unde sub *ninera* se spune: „probabil onomatopee”). Este presupusă însă atât de *ninera* și ele sinonimul *ninini*, cât și, mai clar, de substantivul *ninini* „lingușeală”, care pare a fi o interjecție întrebuintată substantival: *Ce mă iei cu nininil* (DLR s.v.).

— im a d j e c t i v (sau participiu) *îmbucătări*, *pelticări*; *înviora*; *micura*, *pleșuvă*;

un s u b s t a n t i v sau un v e r b : *încordări*, -ora, -ura „a pune cuiva coarne”, cf. *în-oorna*, „a-i crește cuiva coarne”; *măscări* „a se m a s c a”, cf. *măscă*-, *Majori* „a cleveti”, cf. *bloj*-, „om murdar”, *'bloji* „a murdări”; *îmbăloră*, -i, cf. *îmbăia*; *înfașuvi*, -a, ai. *fașă*, *înfășa* etc.;

— un a d v e r b (ori a d j e c t i v adverbial) sau un v e r b : *lunflân*; *înjosori*, -a „a în j o s i”, cf. fos.

Formații se m i a n a b j u l a b i l e ! *hîkan* „a porni în goană nebună” (LEX ^ fi EG. II109), cf. fefoai „streche”; *bumbura* „a bombăni”, cf. *bumbăi*, -ăni (DA); *cicări* (DI) „a te trudi să faci ceva cu migală și fără spor”, cf. oicăi; *glojdări* „a minca puțin, fiind sătul” (LEX. E E G. 180), cf. *glojdăni* „,id.”; *boncori* „a b o n c a i i” (LEX. E E G. II58); *gîngnri*, -a, cf. *gongoni*, -ăni, -ăi, *gungăni*, -uni (DA); *gvunguvi*, cf. *grunguni* (DA); *tuțura* (DI) „a trage pe cineva de păr”, cf. | ^ j M „cucui” etc.

3. Formațiile denominative cu sufixele care conțin segmentul -r- redau valorile obișnuite pentru verbele denominative în general:

1. „a face (pe cineva) să treacă prin starea denumită de substantivul de bază” : *îngrijora*;

2. „a acționa după modelul obiectului ... ” : *gudura* (*gudă* „cățea”), *porcari* „a se purta ca un ... ”;

3. „a acționa prin intermediul obiectului ... ” : *anslovăvi*, *înfășură*, *țugări*;

4. „a avea, a dobîndi sau a face să aibă trăsătura redată de adjectivul ... sau trăsăturile caracteristice ale obiectului a se transforma în obiectul ... ” : *pelticări*, *micura*) *hîlbăvi* „a se face de nimic” (*hîlbe* „lături”); *însorări* „a comasa”, *răblări*, *varzări*;

5. „a dota cu obiectul ... ” : *încornora*, *petecări*;

6. „a acționa asupra obiectului ... ” : *țuicări*;

7. „a atribui obiectul ... ” : *cadora*;

8. „a se adresa cuiva prin termenul reprezentat de substantivul ... ” : *porcari*;

9. „a face acțiunea în circumstanța redată de substantivul sau adjectivul (adverbial) ... ” : *lungări* „a zăbovi”, *zăori*.

Derivatele cu baze interjecționale redau valoarea : „a emite sunetul sau a face acțiunea simbolizată prin interjecția ... ” : *gîlgări*, *șușora*, *lipiri*) *hăltăcări*.

Unele derivate par a fi sinonime cu bazele lor verbale : *lungări* „a se l u n g i”, *măscări* „a (se) m a s e a”, *policrări* „a p o r e c l i”.

Eemareăm că, chiar la unele dintre formațiile analizate mai sus, dar niai ales îa formațiile derivate de la verbe, apare o trăsătură care ar putea fi, eventual, considerată specifică semanticii sufixelor cu segmentul -r-, și anume caracterul i t e r a t i v . De ex. : *căscări* „a căsca de mai multe ori în șir”, *blojori* „a cleveti”/ *bloji* „a murdări”, *datări* „a agita mereu”/ *clăti*, *gustări* „a g u s t a din mai multe feluri sau de mai multe ori”, *petecări* „a pune petice peste tot”/ *peteci*, *tipuri*, *țuicări* „a se cinsti cu țuică” etc. •

i. Vezi A. Graur, în BL IV, 1936, p. 69; VI, 1938, p. 163-164.

2. Situația lui *căscări* și *țuicări* este similară cu aceea a lui *căscăli* și, respectiv, *țuiculi*; vezi sufixele -LI ..., § 3.

3. Z. Ștefănescu-Goangă și T. Țugulea (V. N. A. 206) susțin eă orice verb derivat de îa un nume de agent, deci și cele în -ări, de tipul *zidari* („SL zidi, a face meseria de zidar”)* are sens iterativ, deoarece „agentul îndeplinește acțiunea în mod repetat”. Ni se pare că această interpretare semantică pe care cele două autoare o dau verbelor în discuție este mai degrabă o deducție logică decît o realitate lingvistică (nu este susținută de glosările care se dau fiecărui verb în parte).

Și formațiile de tipul *bălăngări*, *hăltăcări*, *țipiri*, *șușora*, *piuri* au sens iterativ; ele sînt însă mai puțin concludente pentru sensul sufixelor^ deoarece conținutul interjecțiilor impune caracterul iterativ al acțiunii verbelor derivate, fie că redau sunete repetate (*șu-șu*), fie că redau sunete momentane (*balang*) care, văzute în durată, devin repetate (cp. cu derivatele sinonime formate de la aceleași baze cu alte sufixe : *bălăngăi*, *bălăngăni*, *Mliicci* etc).

I. Fischer (L. D. 175) definește verbele latinești în -ulăre ca verbe d i m i n u t i v e , întrucît însă singurul verb analizabil moștenit (din această categorie), anume *scutura*, prezintă dificultăți în stabilirea raportului semantic cu baza, nu am înregistrat acest sens printre sensurile sufixelor cu segmentul -r-.

4. a. Sufixele cu segmentul -r- au apărut în interiorul limbii române ca rezultat al falsei analize ă formațiilor cu dublă analiză de tipul celor înregistrate în §2: *gustareZ>gustăH* : *gust-* + -ări; *cuier>cuieri* : *cui-* + -eri) *vaier>văiera* : *vai-* + -era; *ștrîmtoare>ștrîmtora* : *ștrîmt-* + -ora) *picuri>picura* (cf. Th. Hristea, în *Sistemele limbii*, 1970, p. 103) *t pic-* + -ura etc.

Cf. PHILIPPIDE, P. 186; A. Graur» în BL IV, 1936, p. 65-69, VI, 1938, p. 157.

Toate sufixele (cu excepția lui -m, vezi mai jos) au putut apărea în mod independent unul de altul (în inventarul de sub §2 apar modele pentru toate) și/sau, pe perechi, unul din termeni de la celălalt, prin schimb de conjugare.

Problema se pune în același fel pentru v e r b e l e perechi.

-iri (pentru care nu avem modele în §2) a apărut, probabil, pentru completarea seriei, prin analogie eu serii similare de sufixe în care vocala -i- e reprezentată (-ăli, -eli, -Ui) -ăți, -eți, -iți...).

Pentru principiul completării locurilor goale („cases vides”) dintr-un șir de variantă (sau sufixe) sub influența altui șir în care termenii respectivi sînt reprezentați, vezi M A L K I E L * G. 335.

Pentru sufixul -ura poate fi avută în vedere și sursa moștenită: lat.-ulare, transmis prin formații analizabile ca *scutura<excutulare*, cf. *scoate*, *vîntura<ventulave*, cf. *vînt* și neanalizabile ca (*cu*)*tremura<(con)tremulare*, *iurbura<Hurbulare* (analiza prin *turba* nu e posibilă în română, v. §2), *ustura<ustulare*. Dat fiind însă că *vîntura* s-a putut forma foarte bine în română (v. Al. Graur, în BL VI, 1938, p. 162, 163), iar analiza lui *scutura* e de presupus că a fost întotdeauna dificilă pentru vorbitorul obișnuit al limbii române, credem că : chiar dacă verbele menționate și, împreună cu

ele, sufixul *-ura* a(u) fost **moștenire**), sufixul a devenit productiv în sistemul de derivare românesc abia atunci când, asociat formațiilor cu dublă analiză prezentate mai sus, a intrat în seria mai mare a elementelor derivate detașate din acestea de pe urmă.

O istorie similară a putut avea sufixul *-era* în eventualitatea că verbul *sîngera* e moștenit *sanguinare*. (V. și neanalizabilul *(cu)treiera* < *tribulare*, a cărui etimologie ne pare discutabilă tocmai în ceea ce privește finală, în ciuda faptului că, în general, nu a fost apreciată ca atare, și *fulgera* < *fulgerare*, a cărui analiză nu permite detașarea unui *-era*.)

1. Vezi MEYER-LtJBKE, G. 11 661-662; SCHUFFERT, V. 175, 179-180; PASCU, 5. 178—179; LOMBARD, V. 293, care prezintă sufixele *-ura*, *-era* ca fiind de origine latină sau înregistrează verbe românești de origine latină terminate în *-ura*, *-era* ca fiind formate cu sufixele respective.

2. Fără a fi foarte explicită, poziția lui A1. Phiilippide (*loc. cit.*) pare a fi intermediară între poziția cercetătorilor la care ne-am referit aici mai sus și poziția schițată de noi: apariția formațiilor de tipul *înfășură*, *picura* este explicată prin analogie cu *viniura* și cu verbele în *-ulare* (*scutura*, *tremura* etc.).

I. Fischer (L. D. 175) arată că verbele „diminutive” (în *-ulăre*) indiscutabile sînt în latină foarte rare și citează exemplele: *excutulăre* *excutare*, *ustuld.re* *ureuc*. Menționează însă totodată că în română, în cazul perechii *scutur* *afscote*, s-a pierdut conștiința relației etimologice (rom. *scoate* < **excoiere*, nu *excutare*).

b. Poarte rar, *-ări*, *-eri* par a fi fost folosite pentru adaptarea unor împrumuturi: *blenderi* < *ucr. 6mndamu* (dacă nu cumva e derivat românesc de la *bleandă*, la rîndul lui derivat regresiv de la *blenăi*), *măscări* < *germ. mas* *Jcieren*, gr. ~~μασκάριον~~ (dacă nu e derivat românesc de la *mască*, *masca*).

1. Vezi A. Graur, în BL IV, 1936, p. 68. în DLR *măscări* e explicat prin *mască* f. *-ări*.

2. Vezi și *bălăcări*: ser. *balakati* „a flecari” (și rus. *6ajianamh* cu același sens) — v. DA — sau, mai probabil, format în românește de la *bălăci*.

Corpura „a încorpora, a intra în armată” („Graiul nostru”, în DA s.v.) credem că este o adaptare (coruptă) % împrumutului sinonim (parțial) *încorpora* (fr. *incorporer*, lat. *incorporare*). (în DA, *corpura* și *încorpora* sînt tratate în articole independente, necorelate în nici un fel.)

c. Atestări foarte vechi avem pentru cîteva din prezumatele verbe moștenite și pentru relativ numeroase formații cu dublă analiză: *scutura*, Oantemir, la TDEG; *vîntura*, Varlaam, la TDEG; *batjocori*, *fățări*, Coresi, în DA; *giocuri*, M. Costin, în DA s.v. *joc*; *agiutori*, Varlaam, în DA s.v. *ajutori*.

Dat fiind însă caracterul popular și regional pe care îl au numeroase derivate din ambele categorii, precum și originea temelor lor (vezi mai jos), presupunem că sufixele în discuție sînt vechi în limbă.

5. Temele formațiilor în *-ări*... sînt în marea majoritate vechi în limbă. Cele mai numeroase sînt moștenite (*frămîntura*, *incornora*, *însorări*, *Ungari*). Urmează cele slave, vechi și moderne (*datări*, *cognări*, *îngrijora*, *pleșura*, *policării*) și, la mare distanță, maghiare (*gozări*, *îmbondori*), germane (*șmuțigări*, *țugări*), turcești (*gebrări*, *pelticării*), neogrecești (*măimutăări*), comune cu albaneza (*mînzări*), țigănești (*gagicării*), latino-romanice (*cadora*). Eelativ numeroase sînt temele de origine onomatopeică (vezi formațiile raportabile la baze interjecționale).

Vechimea mării majorități a temelor dovedește vechimea sufixelor în limbă, iar numărul foarte mic al temelor latino-romanice e în strînsă legătură cu caracterul popular al sufixului.

6. Productivitatea diverselor sufixe cu segmentul *-r-* este diferită (v. *II.a*).

; caracter popular și
'raional: *Ungari*, *porcari*, *țuicări* etc.; *bălăcări*, *eiupăra*, *-i*, *cognări*, *șuchiri* etc. Se pare că nu sînt specifice pentru o anumită regiune (derivatele pe carele avem sînt atestate în regiuni diferite, cam pe tot întinsul țării): *Mzări* - Maram. (LEX. E.E.G. II), *boncori* - Ban. (LEX. E.E.G. II) - *gloj-ăări* — Munt. (LEX. E.E.G. I), *cuțitori* — Brașov (LEX. E.E.G. II), *gozări*, *piscura* — Ban. (TUDOSE, D. 61), *șușora* — Transilv. (DLE), *trohnări* - Mold. (DLE) etc.

V. totuși C. Tudose, care afirmă că sufixele *-ări*, *-ura*, *-uri* „par a avea circulație regională” (D. 202), iar „verbele în *-ări* sînt atestate mai mult în nordul și vestul Transilvaniei” (204).

Apar relativ numeroase derivate literare: *gînguri*, *înfășură*, *îngrijora*, *înviora*, *zgriburi* etc. Acestea aparțin limbii uzuale sau stilului literaturii beletristice (*bălăcări*, *gudura*, *gustări*, *măimutăări*, *pisicări* etc), și nu vreunei terminologii științifice (tehnice) sau profesionale.

Facem o mențiune specială pentru verbele cu cîte două variante după conjugare. Unele dintre ele, mai puține, sînt regionale cu ambele variante; de ex.: *înjosori* *j-a*. Altele însă, mai multe, sînt literare actuale cu varianta de conjugare I și învechite cu cea de a IV-a (*ajutoraj-i*, *strîmtoraj-i*, cu dublă analiză) sau literare (familiare) I și regionale IV (*îmbăloraj-i*). (V. mai jos și un exemplu contrar: *văicări* literar și *văicăra* regional.)

8. Sufixe compuse și dezvoltate: [-*ătări*], *-ători*, [-*ături*], [-*efori*]; *-icări*, *-icăra*; [-*egări*]; *-iori*, *-iorî*, *-iora*; [-*sora*], [-*sori*].

-ătări, *-ători*, *-ături*, *-etori* apar în formații cu dublă și triplă analiză (din DI): *îmbucătări*, cf. *îmbuca*, *îmbucată*; *zburătări*, cf. *zburat*; *călcători* „a bătători un drum”, cf. *călca*, *călcător*; *sărbători*, cf. *serba*, *sărbătoare*; *vîhători*, cf. *vîna*, *vînat*, *vînațoare*; *îmbucături*, cf. *îmbuca*, *îmbucată*, *îmbucătură*; *zburături*, cf. *zburat*, *zburătură*; *cerșetori*, cf. *cerși*, *cerșetor*.

V. și *bătători* cu variantele *bătături*, *-a*, explicate în DA prin *bătătură*.

-ători apare și în 2 formații cu analiză unică (din DI): *bălăcători* „a spune vorbe triviale”, cf. *bălăci* (cp. cu *bălăcări* „id.”); *slugători* „a servi pe cineva”, cf. *slugă* (v. și *slugări*).

-icări, *-icăra* apar în formația cu dublă analiză: *olîcări* „a se văita” (DLE), cf. (*a*) *oleol*, (*a*) *olîcă!* și în formațiile cu analiză unică: *văicări*, *-a* (DI), cf. *vai!*

-egări apare în formația cu dublă analiză: *bețegări* „a rupe ramurile, a sparge o țandăra în bucățele” (UDEESCU, GL.j, cf. *băț*, (prin regresivitate) *bețegărie*, *-iș* „mulțime de ramuri”).

-iori, *-iorî*, *-iora* apar în formațiile cu analiză unică (din DI): *leorciiori*, cf. *learcă* (v. și *leorcăi*); *scociiori*, *-a*, cf. *scoate*.

-sora, *-sori* apar în formații cu dublă analiză (din DI): *micșora*, *micșori*, cf. *mic*, *micșor*.

După cum se vede, din toate sufixele menționate mai sus singurele reale sînt: *-ători*, *-icări*, *-icăra* și *-iori*, *-iorî*, *-iora*. Celelalte toate sînt virtuale.

Sufixul *-ători*, avînd la bază sufixele *-ător*, *-ătoare*, îl considerăm formă dezvoltată a lui *-ori* cu segmentul nesufixal *-ăt-*.

-icări, *-icăra* sînt sufixe compuse din *-ări*, *-ăra* cu *-ică*.

V. însă; și formațiile bg. *o&eaeuKiiM* și *eaunaM^ee* (asupra cărora ne-a atras atenția Virgil Nestorescu).

Sufixele notate prin *-iori*, *-iorî*, *-iora* sînt o m o f o n e cu sufixele *-ori*, *-ori*, *-ora* (litera 4- nu are aici nici o Valoare fonetică). Delimitarea între cele două serii de sufixe se face prin contextul fonetic : finala (consonantică a) temelor formațiilor în *-iori*, *-iorî*, *-iora* prezintă o alternanță (*Jele*, *t/c*) explicabilă numai prin presupusul *i* inițial al sufixului, în timp ce temele formațiilor în *-ori*, *-ori*, *-a* nu prezintă această alternanță (v. mai sus § 2).

Lipsa unor formații cu dublă analiză care să permită detașarea sufixelor *-iori*, *-iorî*, *-iora* ne face să nu ne putem pronunța asupra originii și structurii lor. (Y. totuși sufixul diminutival-*ior* și formația *cuciura* — variația *ju* în poziție neaccentuată e normală —, unde *ii* acea parte clin tema *cuciu*.) Le considerăm deocamdată forme dezvoltate ale sufixelor *-ori*, *-orî*, *-ora*.

..ășa vezi -ȘI	~ăti, vezi -TA
-ăși vezi -ȘI	-ăța vezi -ȚI
-ăla vezi -TA	-ăti vezi -TI
-ătl, vezi -TI	

-AZA, -EZA; -EZI, -OZI

GRAul, ^T^221' ~~~~^ ~n.^ MARIN, V. O. 230;

1. Sufixele care conțin segmentul aparțin conjugărilor I și IV-a : *-ăza și-eza*, *-ezi și-ozî*.

Caracterul relativ eterogen sub raportul bazelor și al originii sufixelor de conjugarea I în raport cu cele de conjugarea a IV-a (v. § 2 și'4) pledează pentru tratarea sufixelor *-ăza* și *-eza* într-o serie distinctă de aceea a sufixelor *-ezi* și *-ozî*.

Notăm însă că între grupul formațiilor de conjugarea I și cel al formațiilor de conjugarea a IV-a există unele interferențe :

Toate tipurile de baze apar la ambele grupuri, chiar dacă bazele substantivale la primul grup și bazele verbale la cel de al doilea sînt ambigue, iar cele interjecționale se detașează în toate cazurile din formații semianalizabile. Hotăm însă și că în apariția sufixului *-eza* a putut avea un rol formația onomatopeică *huhurez* (v. § 4).

Mai mult decît atît, singura formație cu bază interjecțională în *-ema* (*cqteoreza*) are un dublet în *-ezi* (*cotcorezi*), deci între aceste două formații există o certă legătură genetică.

Pe deasupra acestor date, trebuie avut în vedere faptul că toate sufixele în discuție apar într-un număr foarte mic de formații.

De aceea tratăm sufixele care conțin segmentul *-z-* într-o singură serie, cu două subserii, una de conjugarea I, cealaltă de conjugarea a IV-a, caracterizate prin trăsăturile morfologice și etimologice ale bazelor la care se atașează (v. mai sus și § 4.o).

-ăza ar putea fi tratat ca variantă a lui *-eza* pe baza perechii *pisăza I -eza*. Întrucît însă ambele formații sînt regionale (v. D L E), deci nu avem un criteriu de a alege formația *piseza* ca formație de bază (sau, eventual, invers), considerăm că *pisăza* și *piseza* conțin sufixele distincte *-ăza* și *-eza*.

De altfel, tratarea m D L R pare să reflecte această situație: titlul articolului e *pisăza, piseza* e varianta iui — amîndouă avînd exclusiv atestări regionale —, iar pentru etimologie se face apel la sufixul *-eza*.

2. *-ăza*. 3 formații cu analiză unică în D I : *dăbălăza*, *înfier-ează*, *pisăza*.

-eza. 1 formație cu dublă analiză în D I : *huhureza* „a chiui, a ui”, cf. *huhurez*, *huhura* „a chioti; (despre huhurez) a produce țipătul caracteristic”.

3 formații cu analiză unică în D I : *cetereza*, *piseza*, *undeza*, la care se adaugă 2 din alte surse : *bureza* (GEAITE, T. 223), *ureza* (S. F. I. Marian, în DA ms.).

-ezi. 1 formație cu analiză unică în D I : *puiezi* și 1 în D L E : *malterezi*.

-ozî. 1 formație cu analiză unică în L E X . E E G . 170, II 89 : *foltozi*.

Derivatele în *-ăza*, *-pza* sînt analizabile în raport cu :

— un verb : *dăbălăza* (numai la participiu : *dăbălăzat* „care atîrnă în jos, bosumflat”, cf. *dăbăla* „a se bosumfla”; *înfierbăza* (parasintetic) „a înfierbînta”, cf. *fierbe*; *piseza*, *-ăza* „a sfărîma prin lovituri repetate (cu pisălogul ...) ... , a p i s a (1); a snopi în bătaie, a p i s a (5)”; *ureza* „a u r a ” ;

— un verb sau un substantiv : *bureza* „a b u r a ”, cf. *bură*; *cetereza* „a colinda, a u r a ”, cf. *cetera* „a cînta din ceteră”; *undeza* „a inunda”, cf. *unda*, *undă*.

Formații semianalizabile în D I : *euteureza*, *cotcoreza*, cf. *eu(t)curigu !*

Derivatele în *-ezi*, *-ozî* sînt analizabile în raport cu :

— un s u b s t a n t i v : *malterezi* „a tencui”, cf. *malter* „mortar”; *foltozi* „a peteci”, cf. *foit* „petec” ;

- u n v e r b sau un s u b s t a n t i v : *puiezi* „a se înmulți prin pui”.

Formații semianalizabile în D I : *cotcorezi*, *coteorozi*, cf. *<eu(t)curigu !; eotcozi*, cf. *cotcodac!*

Așadar, dacă lăsăm la o parte formațiile semianalizabile, care au toate baze interjecționale, cele două subserii nu sînt foarte unitare în ce privește clasa morfologică a bazelor : subseria de conjugarea I are preferință pentru teme verbale, iar cea de conjugarea a IV-a pentru teme substantivale. E totuși semnificativ, credem, pentru relațiile dintre cele două subserii faptul că unicul derivat pe teren românesc din subseria de conjugarea a IV-a, *puiezi*, are bază verbală sau substantivală.

3. Formațiile raportabile la verbe sînt adesea sinonime cu bazele lor nesufixate (*ureza* — *ura*, *înfierbăza* — *fierbe*, *puiezi* — *pui* etc.) sau reprezintă o variantă specializată a bazei nesufixate (*cetereza* -r- *cetera*).

Formațiile raportabile exclusiv la substantive, *malterezi* și *foltozi* redau sensul „a prevedea cu obiectul ...”. Prin aceasta se încadrează perfect în clasa formațiilor denominative.

Formațiile raportabile la onomatopee au conținut onomatopeic *euteureza* etc.

Eeiese de aici că sufixele cu segmentul *-z-* nu au conținut semant

4. a. -eza s-a detașat prin falsă analiză

— din verbe ca *pisa*, *ura*, care se conjugă cu *-ez*;

Cf. GRAUR, T. 223.

— din verbe ca *huhureza*, derivate de la substantive terminate în *-ez*: *huhurez* > *huhureza*: *huhur-* + *-eza*.

Verbele în *-eza* (provenit din lat. *-izo*) moștenite, precum *boteza*, *cuteza*, *necheza*, *reteza*, *rîncheză*, sînt neanalizabile în românește. (Vezi FISCHER, L. D. 171). De aceea nu au putut avea vreoa influență în apariția sufixului *-eza*.

Pentru *-ăza* nu vedem deocamdată o explicație acceptabilă. Notăm însă că *pisăză* se poate explica fonetic din *piseza*:

-ezi și *-ozi* s-au putut detașa din formațiile împrumutate din maghiară *malterezi* (<magii, *malterez*, cf. *malter*, *ăr* <germ. *Malter*, magh. *malter*) și, respectiv, *foltozi* (<magh. *foltoz*, cf. *foit* <magh. *foit*). Unic derivat apărut pe teren românesc pe care îl avem este *puiezi*. Formația *cotcorezi* poate fi explicată prin schimb de conjugare din *cotcoreza* (dacă nu cumva relația genetică este inversă: *cotcoreza* <*cotcorezi*), iar *cotcorozi*, *cotcozi* se pot explica prin vocalismul temei. De aceea e foarte greu de spus dacă între formațiile denominale și cele deinterjeționale în *-ezi* și *-ozi* există vreoa relație.

b. Pentru sufixele cu segmentul *-z-* avem atestări vechi (*înfierbăza*, Dosoftei, la TDEG; *puiezi*, *Mineiul* 1776, în DLE) și multe atestări în texte populare (toate celelalte formații). Deci sufixele cu segmentul *-z-* gînt sufixe vechi în limbă.

c. Bazele derivatelor în *-ăza* și *-eza* sînt moștenite (*cetereza*, *înfierbăza*, *piseza*, *undeza*) sau de origine slavă (*bureza*) ori necunoscută (*dăbălăza*).

Derivatele în *-ezi*, *-ozi* sînt împrumutate (v. mai sus, pct. a.) și unui are bază moștenită (*puiezi*).

5. Sufixele cu segmentul *-z-* n-au fost niciodată foarte productive, iar în limba română contemporană se pare că nu mai sînt productive deloc.

Sînt sufixe cu caracter popular.

~CA, -ECA, -ICA, -OCAi, -UCA

PHILIPPIDE, P. 73,186; CANDREA, C.G.R. 303; SCHUFFERT, V. 147-148; PASGU, S. 177.

1. Considerăm că sufixele *-ca*, *-eca*, *-ica*, *-oca*, *-uca* formează o serie deoarece au structură fonetică similară cu a altor serii de sufixe românești (consoană constantă urmată de caracteristica conjugării și precedată sau nu de o vocală variabilă; v., de ex.: *-na*, *-ăna*, *-ena*, *-ina*, *-ona*, *-una* și cap. *Structura fonetică ...*, § 1) și pentru că sînt unitare prin aceea că se atașează numai la baze vechi în limbă (v. § 5). Au pledat în favoarea acestei soluții și unele situații care privesc numai unele sufixe: *-ca* și *-eca* 2aa origine comună (v. § 4), iar între *-eca* și *-ica* există o interferență constituită de derivatele de la aceeași bază *orbeca* și *orbica*.

Am tratat seria *-ca...* în mod independent de seria de conjugarea a IV-a *-ci...*, pentru că nu am observat nici o interferență între ele.

Notăm sufixul *-ma* prin *-oca*, spre a-1 distinge de varianta *-oca*, a sufixului *-oci* (v. sufixele -CI.. § 1).

1. Formațiile *judeca* și *judeci*, *orbeca* și *orbiei*, care ar putea părea, la o privire superficială, verbe perechi, sînt distincte prin sensul^ prin originea și, implicit, prin bazele lor: *judeca* p moștenit, iar *judeci* „a (se) răscumpăra de rumânie”, derivat românesc de la *judece* „țăran liber” (format, tot în interiorul limbii române, printr-un proces morfologic, de la *jude* <lat. *iudex*); *orbica* „a orbecăi” e o variantă a lui *orbeca*, moștenit, iar *orbiei* „a orbi” e format în românește (de la *orb*). De aceea considerăm că nu constituie argumente pentru tratarea împreună a seriilor *-ca...* și *-ci...*

2. V. si sufixele -CI ..., § 1, pentru motivele carene-au determinat sa-1 înregistram pe *-oca* din *pisoca* drept variantă a lui *-oci* și să nu ținem seamă de formația *pisoca* în stabilirea relațiilor dintre seriile *-ca...* și *-ci...*

2. -ca. 1 formație cu analiză unică în DI: *încărca* (parasintetic).

-eca. Formații cu dublă analiză în DI: *desemteca* „a desemta”, cf. *deseînta*, *deseîntec*, *judeca* (analizabil în perioade mai vechi ale limbii), *ci. jude* „judecător”, pl. *judeci*.

6 formații cu analiză unică în DI: *fereca*, *încăleca*, *îngreca* (parasintetice), *orbeca*, *sorbeca*, (*ad*)*urmeca*.

-iea. 3 formații cu analiză unică în DI: *ciulica*, *fiștica*, *orbica*.

Din punct de vedere formal sînt analizabile și împrumuturile *comunica* (<lat. *communicare* fr. *communiquer*) și *multiplica* (< lat. *multiplicare* < *multiplex*, v. ERNOUT—MEILLET, fr. *multiplier*). Această analiză însă nu e satisfăcătoare din punct de vedere semantic: *comunica* „a face cunoscut; a fi în legătură cu ...”; *multiplica* „a face să fie în număr mai mare ...; a mări; a reproduce în mai multe exemplare” (singurul sens care permite analiza, „a se manifesta pe planuri multiple”, e figurat și rar, cf. DLR s.v. 2^). De aceea nu am înregistrat formațiile, respectind în felul acesta structura etimologică a bazelor derivatelor în *-ca...* (v. § 5).

-ocai. 1 formație cu analiză unică comunicată oral: *împioioroca* (tpârasintetic) „a se pune pe picioare *V

-uca. 1 formație cu analiză unică în DI: *dumica*.
-ca/-uea. 1 formație cu dublă analiză (baza e interjecție în *-u(-)'*, ambele analize implică degajarea unui sufix din serie) în DI: *hurduca*, cf. *hurdu* (*-burdu*).

Derivatele *m-ca...* sînt analizabile în raport cu:
— un substantiv: *încărca*; *fereca* „a lega (pe cineva) cu fiare”, *a arunca (pe cineva) în fiare*”; *încăleca*, (*ad*)*urmeca* „a adulmeca” (sensul verbului nu permite analiza prin verbul *urma*); *împicioioroca*;

— un verb: *sorbeca*, cf. *sorbi-*, *ciulica*, cf. *ciuli*;

— o interjecție *ifiștica*, *cî.fiști!*; *duruca*, cf. *dura!*; *hurduca*;

— un adjectiv: *îngreca*, *orbeca*; *orbica*.
După cum se vede, cele 5 sufixe din seria *-ca...* sînt foarte slab reprezentate, 2, *-ca* și *-oca*, avînd cîte un singur derivat.

Eemarcăm că distribuția sufixelor în raport cu bazele nu e omogenă, în același timp, remarcăm că nu există o anume specializare a sufixelor după tipurile de baze. Credem că lipsa de sistematizare se datorește numărului foarte mic de derivate.

Două derivate în *-eca* și *-ica*, *orbeca* și *orbica*, au bază comună, ele par însă a proveni unul dintr-altul (v. § 4).

Notabil e faptul că din totalul de 13 derivate, 4 sînt parasintetice, <m prefixul *în-* (v. și § 4).

3. Valorile sufixelor sînt greu de precizat deoarece sensul formațiilor nu apare cu claritate și, după cum am văzut, numărul formațiilor e foarte redus. Eemarcăm totuși că *sorbeca* are, într-o oarecare măsură, sens i t e r a t i v („a sorbi cu încetul”); același sens se pare că poate fi regăsit în formația *orbeca* („a orbecăi; a umbla încoace și încolo pipăind și rătăcind

ca orbul ...") și în cele trei formații onomatopeice (*fiștica*, *ăuruca* și *hurduca*), dar cu și mai puțină pregnanță.

4. Sufixele *-ca* și *-eca* sînt moștenite din latină prin derivate în *-icare* denominale sau, mult mai rar, deverbative :

— analizabile în românește: *încărca*: (*Hn*)*carricare*, *încăleca* % (*Hnj*)*caballicare*, *îngreca* : *Hngreucare*, *juđeca* : *indicare*, *orbeca* : *orbicare*, *sorbeca* : *sorbicare*,

— neanalizabile în românește : *fereca* : *fabricare*, *înfuleca* : (**in*)*follicare* (v. și *sufleca* : **subfollicare*), *mesteca* : **mixticare*, *mineea* : *manie are*, *murseca* : *morsicare*.

1. Cf. SCHUFFERT, V. 147-148; PASCU, S. 177; ILR II 185-186; FISCHER, L. D. 172, 175-176.

G. Pascu îl inserează și pe **exvoliticare* > *zburătăci* printre verbele în *-icare* moștenite. Menționăm însă că prezumatul etimon latinesc nu are reflex românesc în *-eca*, cum ar fi fost de așteptat.

2. în ILR I 93, se afirmă că în românescul moștenit *încărca* nu se mai recunoaște sufixul originar. Ni se pare însă evident că verbul este analizabil cu sensurile învechite și regionale', „a pune ... într-un car spre a transporta (ceva); a așeza (finul, lemnele etc.) în car astfel ca să încapă cît mai mult(e)“ (v. DA, s.v., 1.1°, 3°).

Fereca devine analizabil cu unele sensuri (v. § 2) în urma raportării formației, prin etimologie populară, la *fier* (cf. DA s.v.).

3. Sufixul lat. *-icare*, dezvoltat din derivatele formate de la baze în *-ie-* de tipul *iudicare* < *iudex*, este atestat din cele mai vechi texte prin derivate denominale și deverbative (v. mai sus exemple moștenite în română). A fost mai productiv în latina tîrzie și mai ales în limba vorbită. Vezi ILR J 93 ; I. Fischer, *loc. cit.*

Este remarcată dezvoltarea formațiilor parasintetice cu *in-* (v. mai sus exemple). Cf. ILR II 186.

în română se pare că sufixele *-ca* și *-eca* nu au fost și nu sînt productive.

Vezi ILR I 93 : „ *-icare* „, n-a mai fost folosit pentru formarea de verbe noi în limbile romanice“.

Descînteca este format de la *descîntec*.

Adurmeca e rezultat din *adulmeca* (care pare a fi moștenit: lat, *adolmicare*, cf. DA) prin raportare la *urmă*. *Urmeca* ar putea fi un derivat cu sufixul *-eca* de la *urmă*, dar mai probabil este un derivat regresiv de la *adurmeca*.

W. Meyer-Liibke (G. II 657—659) afirmă că lat. *-icare* a „slăbit mult“ în limba română și înregistrează trei exemple de „forme noi“, „propriu-zis romane“ : *adurmeca*, *orbeca*, *sorbeca*.

Notăm că și în DLR *orbeca* este considerat format în românește (de la *orb*, fără menționarea sufixului).

Credem însă că existența sufixelor *-ca* și *-eam* sistemul derivațional românesc a permis apariția, în interiorul limbii române, a celorlalte sufixe cu structura *-ca* precedat de vocală. Aceste sufixe se explică prin formații particulare :

-ica se explică în derivatele *ciulica* și *fișuica* prin finala temei, iar în *orbica*, variantă a lui *orbeca*, prin analogie cu *orbi*.

-oea apare în *împicioroca*, variantă a lui *împicioroga* (<*picioroĉ(n)gă* t vezi sufixele -EGA ..., §2). Deducem de aici că în procesul de constituire a seriei de sufixe *-ca...* a putut avea un rol și seria *-ega..* (v. și sufixele -CI ..., -GI ..., § 1, *pisoci*, *pisogi*).

Al. Philippide (*loc. cit.*) se pare că nu face distincție între sufixele *-eca* și *-ega*: el încadrează la sufixul *-ec-* și formațiile *fumega* și *spumega*.

-uca se explică prin influența vocalei din temă : *durnea*, *hurduca*

5. Cu excepția derivatelor onomatopeice și, eventual, a lui *ciulicar* (etimologia lui *ciuli'* e controversată, v. TDEG, CADE, DA, CIOEANESCU), temele formațiilor în *-ca...* sînt moștenite.

6. Derivatele în *-ca ...* sînt ceva mai puțin de jumătate literare actuale [*fereca*, *încăleca*, *încărca*, *juđeca*], unul popular (*hurduca*) și restul învechite sau regionale.

-CI. -ACI, [JECIJ, -ICI (~ECL), -OCI (-OCA₂), -UCI

CANDREA, C. G. R. 304; SCHUFFERT, V. 152-154; LOMRARD, V. 838-844; Gh. Dobrescu, *Sufixul verbal -ei*, în SMFC IV 37—45.

1. a. *-eci* are statut dublu, de :

— sufix (virtual), apărînd într-o singură formație: *juđeci* (v. §2);

— variantă fonetică a lui *-ici*, de asemenea cu o singură apariție : *îmjdespleteci* (v. §4).

Notăm sufixul în discuție prin *-eci*, iar varianta, prin *-eci*.

-oci are o variantă de conjugare, *-oca*, ocurentă în derivatul *pisoca*, variantă a lui *pisoci*. Notăm această variantă prin *-oca*, spre a o distinge de sufixul *-oca*, ocurent și el tot într-o singură formație (v. sufixele-CA ..., §2).

1. în DLR *pisoci* e tratat ca variantă a lui *pisoca* (titlu de articol), deși ambele formații* au cîte o singură atestare: LEX. REG. II 30, respectiv, CADE. Probabil autorii au fost influențați de raptul ca în CADE e înregistrat exclusiv *pisoca* și că etimologia propusă (tot acolo) explică această variantă: *pisa* -f *toca*. Ni se pare posibil ca *pisoca* să fie varianta originară, iar *pisoci* secundară, obținută prin schimbarea conjugării. *Pisoci* însă, prin structura lui, se încadrează în seria sufixelor cu segmentul *-ci* și e sinonim cu formațiile *pisăgi*, *-ogi* (v. sufixele -ĂGI, -OGI, § 2, 3), iar *pisoca* e un caz particular : unică variantă de conjugare la unei formații din seria sufixelor *-ci ...* (v. sufixele -ĂGI ... și -EGA ..., unde nu există nici un caz de formație paralelă în *-i* și *-a*). De aceea îl considerăm pe *-oca*, din *pisoca* variantă de conjugare a lui *-oci* și, implicit, nu ținem seamă de varianta *pisoca* în stabilirea relației dintre seriile de sufixe *ci ...* și *-ca ...*.

2. Formațiile *juđeci* „a (se) răscumpăra de rumânie“ și *juđeca*, *orbiei* „a orbi“ și *orbeca* „a orbecăi“ nu sînt perechi (v. sufixele -CA ..., § 1), deci nu constituie cazuri de interferență între seriile de sufixe *-ci ...* și *-ca ...*

b. Considerăm că sufixele *-ci*, *-ăci*, *-eci*, *-ici*, *-oci*, *-uci* formează o serie, deoarece au structură fonetică similară cu a altor serii de sufixe românești (consoană constantă urmată de caracteristica conjugării și precedată sau nu de o vocală variabilă; v., de ex. : *-ca*, *-eca*, *-ica*, *-oca*, *-uca* și cap. *Structura fonetică ...*, § 1) și sînt unitare în ce privește proveniența lor (v. § 4).

Am tratat seria *-ci ...* în mod independent de seria de conjugarea *I -ca ...*, pentru că nu am observat interferențe între ele.

2. *-ei*. Formație cu dublă analiză în DI : *muierci* „a se amesteca în treburi muieresti“ (UDEESCU, GL.), cf. *muiere*, (regresiv) *muiereca*.

2 formații cu analiză unică în DI : *nimieci*, *stropci*.
-ăei. Formații cu dublă analiză (baza derivată e în *-ac*, *-aci* sau *-ăcios*) în DI : *băltăci*, cf. *baltac*^ „baltă mică, mocirloasă“; *cîrpăci*; *dupăci*, cf. *dup!*, *dupac*; *îngăzdăci* „a se îmbogăți“, cf. *gazdă*, *găzdac* „bogătan“; *sărăcăci*, cf. *sărac*, (regresiv) *sărăcăcios* etc.

8 formații cu analiză unică în DI, la care se adaugă 3 din alte surse : *împungăci* „a coase încet, fără spor și fără îndemînare” (LEX. E E G . II 51); *îngăimăci* (LEX. E E G . I 9, 179); *mărdăci* „a (se) murdări, se strica” (DLE), cf. *mardă* „lucru lipsit de valoare, marfă degradată; deșeu”.

Pindăci (Viciu, în DLR) este pus în legătură ele G. Dobrescu (*lucr. cil.*, p. 40) cu *pindă* și *pîndi*. Sensul lui însă („a potcovi”) nu îndreptățește această legătură, de aceea nu e înregistrat *de noi.

-ee[^]. Formație cu dublă analiză în DI: *judeci*, cf. *jude* (cu pluralul *judeci*) „țăran liber” și varianta lui, *judece* (atestat prima dată într-un document din 1481, în DEES, s.v.).

^ -iei (-eci). Formații cu dublă analiză (baza derivată e în *Hc,-ici, -icea, -icică, -ic(i)os, -iciune, Aceste, -icuş*) în DI : *albiei*, cf. *alb, albi*,[^] (regresiv) *eilbicios*; *învîrtici (-eci DA)*, cf. *învîrti, învîrtici* s.n., (regresiv) *învîrtejicuș*; *moralici*, cf. *moral (a), moralic; papagalici*, cf. *papagal*, (regresiv) *papagalicește; pietrici* „(despre zăpadă ...) a se face zgrunțu-xoasă, a se întări; (despre șosele ...) a pietrui”, cf. *piatră, pietricea*, (regresiv) *pietricică*; în DLE : *orbiei* „a orbi”, cf. *orb, orbi*, (regresiv) *orbi-viune*; *ritoric* „a ține un discurs”, cf. *ritor, ritoric* „orator”; la TDEG : *unici*.

6 formații (și o variantă) cu analiză unică în DI : *doftorici, împletici (-eci)* (povîrnici, *primici, știrici, temelii*), la care se adaugă 4 din alte surse : *cîrtici* (GLOS. EEG.), *cotici* (LEX. EEG. II 24), *rârici* (GL. OLT.), *știrici** (TEAHA, C. IST. 270).

-oci (-oea). 1 formație cu dublă analiză la UDEESCU, GL. : *Mirboci* „a (se) știrbi”, cf. *știrboc* „știrb”.

5 formații cu analiză unică în DI: *clipoci, clipoci, mogoroci, scornoci, scotoci*, la care se adaugă 5 (și o variantă) din alte surse • *Mrpoci* „a cîrpăci” (DA s.v. *cîrpaci*), *pioci* „a piui” (DLE), *pisoci (-a)* „a pisa” (DLE), *scîrmoci* „a jrăscoli, a scîrma (var. *scurma*)” (UDEESCU, GL.), *stîrpoci* (LEX. EEG. II 31).

1. Pe *mogoroci* „a murmura, a ocări” l-am înregistrat ca fiind analizabil prin *mogori* „id.” Această analiză contrazice însă, se pare, istoria cuvintelor: intrucît e mult mai slab atestat decît „variantele” *mogoroci, -ogî, -osi* (v. DLR), *mogori* pare să fie ulterior acestora și format pr m regresivune de la una din ele. (în DLR, *mogorogî*, cu toate variantele menționate mai sus, e considerat a avea etimologie necunoscută.)

[^] 2. [^]Pzocz „a piui” (1); a pioncâi (II 1,2)”. considerat în DLR formație onomato-peica fara menționarea bazei de derivare. Ni se pare că, atît fonetic, cît și semantic, poate fi explicat prin interjecția *piu*, așa cum sînt explicate (v. DLR) *piuî, -li, -uni, -uri* etc.

-uci. 3 formații cu analiză unică în DI : (*zjbăinci, împletucL mguei*).

Derivatele în *-ci...* sînt analizabile în raport cu :

— un verb : *stropci*; *brotaci* „a avea legături cu cineva”, cf. *broți* „,id.”; *împungăci*, cf. *împunge*; *îngăimăci; spălăci; uimăci* „a fi uimit”; *împletici (-eci)*; *povîrnici* [^]*Upocî* „a clipi des”; *pisoci(-a)* „a pisa(l)”; *scornoci*, cf. *scorni*; *scotoci*, cf. *scoate*; *stîrpoci* „(despre fructe) a strivi”, cf. *stîrpi* „a distruge”; *împletuci* „a se împletici”, cf. *împleti; ruguei* „a se Tăita”, cf. *rugi* „a, rage, a mugi” (v. A. Avram, în LE XXIX, 1980, nr. 3, p. 182); (*z*)*bătuci* etc.;

— un verb sau un substantiv : *crăcăci*, cf. *crăci, crac*; *solăci*, cf. *solî, sol*; *doftoricînd, doftori, doftor, doftorie*; *știrici*, cf. *știri, știre*; *temeliici*, cf. *temelii, temelie* etc.;

— un substantiv : *ienăci* „a se sminti; a se ului”, cf. *lene; tăblăci* „a da flexibilitate și lustru pielii întinzînd-o în toate direcțiile”, cf. *tablă; primici* „a pune prim (= garnitură de blană)” etc.;

— un adjectiv : *știrici* „a deveni stearpă (= știră)” etc.;

— un verb sau un adjectiv : *rârici*;

— un pronume sau un verb : *nimieci*;

— o interjecție : *hăpăci*, cf. *hap!*; *clipoci* „(despre ape) a susura”, cf. *clip!*

După cum se vede, sufixele *-ci...* manifestă o preferință accentuată pentru temele verbale : din totalul de 36 de formații, 21 au teme verbale, iar 7 pot fi raportate și la o temă verbală.

în Gramatica Academiei (I 326) *-ci* este menționat ca singurul sufix „mai bine reprezentat” dintre foarte puținele sufixe care derivă verbe de la verbe.

Formații semianalizabile : *buiuci, cî.buieci* (<*buiac*), *pistoci* „a terciui, a strivi”, cf. *pistosi* „id.”, *ticăci* „a suferi, a se trudi”, cf. *ticăi* „id.” etc.

3. Mare parte din formațiile cu baze exclusiv verbale au următoarele valori:

1. iterativă : *bătuci, clipoci, scotoci* etc. (cp. cu *bate, clipi, scoa-te*); v. și verbele cu baze duble, nume și verbe denominale, ca *doftorici, solăci* „a cerceta, a se informa” (cp. cu *solî* „a trimite o solie; a mijloci; a vesti a cere”), *știrici*;

în DA, *bătuci* e explicat din *bate* cu sufixul „frecventativ” *-uci*, iar SCRIBAN îl consideră pe *clipoci* frecventativ de ia *clipi*.

2. peiorativă : *împungăci, spălăci* (cp. cu *împunge, spăla*) și, eventual, *împletici* (față de *împleti*); v. și formațiile cu dublă analiză raportabile la adjective în *-efios*, sufix cu sens peiorativ.

Cf. GRAM. ROM. I 326 și Gh. Dobrescu, *lucr. cit.*, passim.

îngăimăci „a se încurca” și *uimăci* „a se zăpăci, a rămîne uimit” par a fi sinonime cu bazele lor : *îngăima* „(5) a se turbura, a fi în încurcătură”, *uimi*.

Gh. Dobrescu (*lucr. cil.*, p. 42) le caracterizează drept iterativ și, respectiv, eventiv.

Formațiile denominative redau valorile obișnuite pentru verbele denominative în general:

3. „a dota cu obiectul denumit prin substantivul de bază” : *primici, temelii*;

4. „a acționa după modelul obiectului ...” : *ienăci*;

5. „a primi sau a face să aibă trăsătura redată de adjectivul ... sau trăsăturile caracteristice ale obiectului ...” : *orbiei, știrici; mărdăci, tăblăci*;

Aici se încadrează și derivatul *nimieci*, analizat în raport cu baza lui pronominală.

6. „a emite obiectul ...” : *moralici* „a enunța învățături moralizatoare”, cf. *moral(ă)* s.;

7. „a-și exercita ocupația denumită ...” : *doftorici, solăci* (analizate în raport cu bazele lor nominale; v., mai sus, valoarea iterativă).

Derivatele de la interjecții au conținut o n o m a t o p e i c : *hăpăci*.

4. a. *-ci, -ăci, -ici* și *-oci* au apărut pe teren românesc în urma falsei analize a formațiilor de tipul *muierci* (<*muierecea*) : *muiere- +ci; cîrpăci* (<*cîrpaci*) : *cîrp- + -ăci; albiei* (<*albicios*) : *alb- -ăci-ici; știrboci* (<*știrboc*) : *știrb- + -oci*.

-*ecij*, care apare într-o formație ele același tip (v. § 2), este un sufix *v i r t u a l*, întrucît, după datele noastre, nu apare în nici o formație cu ^analiză unică.

-*uci* a putut apărea printr-un proces de analogie : după modelul formațiilor cu dublă analiză din care s-au detașat -*ci*, -*ăci*, -*ici*, -*oci*, a fost extras segmentul -*uci* din verbe terminate în grupul respectiv fără a avea această structură, ca : *măiemuci* <*măiemucă* (cf. totuși și *moimă*).

Și celelalte sufixe apar în formații de acest tip (*pităci* <*pitac*, *pominoci* < *pominoc* etc.); întrucît însă pentru explicația lor avem derivate cu dublă analiză, nu avem nevoie să recurgem la ele.

Dacă presupunem că a putut fi operantă și falsă analiză a unor formații ca *îngăzdăci*, variantă a lui *îngăzdăgi* (<*găzdag* < *magii*, *gazdag*), intră în joc și ipoteza apariției lui -*ăci* ca variantă a lui -*ăgi*.

1. V. și *mogoroci*, tratat în DLR ca variantă a lui *mogorogi* (cu etimologia necunoscută); *mărdăci*, tratat, tot în DLR, ca variantă a lui *mărdăgi*.

2. Cp. cu situația similară prezentată de -*oca*, în raport cu -*oga*; v. sufixul -OCA ^ § 4.

3. Gh. Dobrescu (*loc. cit.*) explică apariția sufixului atitprîn falsă analiză formală indicată «de noi, cît și prin conținutul semantic omogen al verbelor în -*ci* (vorbește chiar despre „un oarecare caracter de sistem aparte” pe care îl conferă verbelor valorile lor semantice sau originea lor onomatopeică).

-*ăci* și -*uci* se mai pot explica și pornindu-se de la formații ca *spălăci* (<(< **spălăci* < *spălat* + -*ci*; cp. cu *spălătoci* < *spălat* + -*oci*), *bătuci* (< *M-*đutci* < *bătut* + -*ci*). Această ipoteză presupune însă că sufixul -*ci* este mai vechi decît -*ăci* și -*uci*, lucru pe care, cel puțin deocamdată, nu putem sări demonstrăm.

O explicație pentru apariția lui -*oci* poate fi găsită și în formații ca *clipoci* „a clipi des”, *cîrpoci*, care, la rîndul lor, pot fi provenite din forme în -*ăci* (**clipăci* < **clipaci* < bg. *Idipac* „pleoapă”, în DA, s.v. *clipoci*; *cîrpăci*, prin transformarea *ă* > *o* după labiale (ca în *fkmeiofomeie*); v. DA s.v. *cîrpăci*, unde se adaugă : „terminația -*oci* s-a modelat după sufixul -*ogi* din *cîrpogi*”; cp. cu ipoteza formulată mai sus asupra apariției lui -*ăci* ca variantă a lui -*ăgi*).

Întrucît pentru nici una din ultimele două explicații nu putem furniza iproba, le înregistrăm cu toată rezerva.

-*eci*, apare în *îm* / *despleteci*, variantă a lui *îm* / *despletici* datorată alteranței *e/i* în poziție neaccentuată (ca în *pedecă* / *pedică* : *împiedeca* / *împiedica*, *întunerec* / *întuneric* : *întunereci* / *întunericici*, *sălbatec* / *sălbatic* : *sălbateci* / *sălbătici*). Așadar -*eci*, a apărut ca variantă a lui -*ici*.

1. -*ăci*, -*ici*, -*oci*, -*uci* nu se pot explica prin așa-numita armonie vocalică sau prin finala bazelor, așa cum propun K. Schuffert (V. 153) și Gh. Dobrescu (*loc. cit.*, p. 45) deoarece:

— coincidența dintre finala vocalică a bazei (sufixul conjugării ori, eventual, vocala din sufixul participiului sau desinența de nom. sg. în cazul adjectivelor feminine) și vocala sufixului ca în *îngăimăci* (= *îngăima*), *cîrtici* (= *cîrti*), *bătuci* (= *bătu*) sau *iăblăci* (= *iăblă*) nu este generală (cf. *impletuci* — *impleți*, *scobăci* — *scobi*, *scornoci* — *scorni*, *uimăci* — *uimi*, *știrici**. — *șiru*);

— vocala elementului derivativ coincide cu vocala silabei precedente în 14 cazuri, dar nu coincide în 20 de cazuri (*primici*, *scornoci*, *spălăci* etc., față de *povîrnici*, *uimăci*? (*zbatuci* etc.); nu am luat în considerație derivatele cu dublă analiză, variantele, pe cele semianalizabile -*ți*, firește, pe cele în -*ci*).

2. Analiza unor verbe ca *bătuci*, *scotoci*, *spălăci*, *temeliici*, *impleci* îl conduce pe Alf Lombard (V. 838) la detașarea elementelor -*ăc*-, -*ec*-, -*ic*-, -*oc*-, -*uc*-, asupra cărora se întreabă dacă trebuie sau nu considerate sufixe (ca și elementele -*ăg*-, -*ig*-, -*og*- și -*os*-). Ipoteza statutului sufixal și respinsă de către autor întrucît consideră că nu s-a ajuns la un răspuns satisfăcător în ce privește funcția sufixului (valoarea frecventativă propusă în DA pentru *bătuci* i se pare că nu se regăsește în celelalte formații). D-sa optează pentru explicarea formațiilor una câte un aplicînd analize diferite (*zburăți* prin *rătăci*), prin procedeul contaminării (*zbate*-f. *bătuci*)

etc. (p. 838). într-un număr mic de cazuri (*nîmicnici*, *încolătăci*, *știrici*, *temeliici*) admite totuși existența unui sufix sau „a ceva care seamănă cu un sufix” (p. 841). De aceea surprinde faptul că pe *îngăimăci*, deși îl apreciază „aproape sinonim” cu *îngăima*, îl încadrează la etimologiile nesatisfăcătoare (p. 844).

b. Caracterul regional sau popular al derivatelor, ca și vechimea multor teme (v. § 5) indică vechimea sufixelor -*ci*... în limbă. Atestări însă nu avem mai vechi de mijlocul secolului al XVII-lea : *temeliici* (*Pravilal64z0*, în D L E), *orbiei* (Dosoftei, în D L E), *unici* (Dosoftei, la T D E G), *cîrpăci* (*Biblia* 1688, în DA) (v. și semianalizabilul *ticăci*, Dosoftei, în D L E s.v. *ticăci*).

5. Temele la care se atașează sufixele -*ci*... sînt în cea mai mare parte moștenite din latină și împrumuturi slave (în număr aproximativ egal: *bate*, *rar*, *ruși*; *broți*, *temelie* etc.) și foarte puține latino-romanice (*doctor*, *moral*) și neogrecești (*lene*).

Tema de origine neogreacă și italiană *papagal* credem că nu e concludentă pentru verbul *papagalici*, deoarece acesta pare mai degrabă un derivat regresiv din *papagalicește*.

Atestările lui *papagalicește* mai vechi și mai numeroase decît ale lui *papagali* (v. D L R, s.v.) susțin etimologia propusă de noi. în D L R totuși se indică exclusiv etimologia *papagal* + -*ici*, deși se trimite la Gh. Dobrescu (*loc. cit.*), unde este notată ca posibilă și interpretarea verbului ca derivat regresiv (p. 43).

Ponderea mare a temelor moștenite din latină și a celor slave este o dovadă pentru vechimea în limbă a sufixului. Existența temelor latino-romanice (deloc neglijabile în raport cu numărul total al derivatelor) e demnă de notat, deoarece dovedește că, deși cu pronunțat caracter familiar, sufixul a reușit să atragă în sfera acțiunii sale teme neologice.

6. Sufixele -*ci*... sînt slab productive. Numărul total al derivatelor cu analiză unică este doar de 36. în plus, unele dintre ele (*cîrpoci* etc.) e posibil să fi ajuns la această structură prin anumite transformări fonetice.

7. Derivatele în -*ci*... sînt în număr mare regionale și populare (*ctrtici* — GLOS. E E G., *cotici* — LEX. E E G. II 24, *îngăimăci* — LEX. E E G. I 9, MAT. DIAL. I 179, *rărici* - GL. OLT., *stîrpoci* - LEX. E E G. II 31, *știrici* - MAT. DIAL. I 97, 116, *știrici* - TEAHA, C. X. 270 etc), puține literare (*albiei*, *cîrpăci*, *clipoci*, *doftorici*, *impletici*, *papagalici*, *scotoci*, *spălăci* — toate exemplele pe care le avem) și rare sau învechite (*scornoci*; *moralici* etc).

Dacă ținem seama de faptul că, cu excepția verbelor *clipoci*, *impletici*, *scotoci* și *spălăci*, derivatele literare sînt familiare, ajungem la concluzia că sufixele -*ci*... au un pronunțat caracter popular și familiar.

Datorită acestor trăsături stilistice specifice sufixelor -*ci*... în general, derivatele literare nefamiliare (vezi mai sus) capătă caracter expresiv.

Glaudia Tudose (D. 202) îl înregistrează pe -*ăci* printre sufixele regionale, dar cu un exemplu neadecvat: *mustăci* < *mustață*.

8. Sufixe compuse și dezvoltate : [-*ătăci*], [*ătoci*], [-*otoci*].

-*ătăci*. 2 formații cu dublă și, respectiv, triplă analiză m DI : *lunătăci* „a fi, a deveni lunatic”, cf. *luni* v. „id.”, *lună*; *zburătăci* „a (se) deprinde să zboare ; a crește mare, a nu mai avea nevoie de îngrijirea părinților”, cf. *zburat*, *zburatic* „iute, sprinten”.

1. Vezi SCHUFFERT, V. 153.

2. La TDRG, CADE și în DEX, atît *zburatic*, cît și *zburătăci* sînt considerate ca formate de la *zbură*. A. Lombard (V. 812) îl explică prin aceeași bază : „Par une derivation bizarre, *zbură* a donne naissance à *zburători* (-iuri = -taci)”.

3. Pentru explicarea lui *lunătăci* trebuie pornit de la varianta *lunatec*, cu transformarea lui c în d după t în poziție preaccentuală (cp. cu *tăciune* < *titionem*, *sălbătici*, -ie < *sălbaic*).

4. V. și formația partcipială *spălăiicii* „-spălăcit” (Ia TUDGSE, D. 212), care întărește poziția lui *-ătăci*.

5. Neanalizabilul *încolăfăci* „a încolăci” este rezultatul unei contaminări între *încolăci* și un cuvânt de felul lui *împletici* (v. DA, s. v. *încolăci*) sau format de la *încolăci* prin intercalarea grupului *-ă/-* în urma analogiei cu verbele în *-ataci*.

Varianta *încolătuci* este explicată prin contaminarea lui *încolăci* cu *învălătuci*.

6. A. Graur (în BL VIII, 1940, p. 218) consideră că apariția „variantelor” *încolăiici* (a lui *încolăci*) și *zburătăci* (a lui *z&ura*) a fost influențată de sufixul *-ătăți*. Această ipoteză ÎUÎ infirmă însă ipotezele menționate de noi cu privire la formarea celor două verbe.

-ătoci. 1 formație cu dublă analiză în DI (baza derivată e în *-at*) : *spălătoci*, *zburătoci*.

-otoei. 1 formație eu dublă analiză în DI : *ghemotoci* „a face g h m” > cf. *gJiemotoc*.

Sufixe compuse *{-ataci, -ătoci}* și sufixul dezvoltat *(-otoci)*; elementul *-ot-* nu are statut sufixal) sînt tratate aici, deși sînt toate virtuale, pentru că :

-otoci e constituit dintr-o formă dezvoltată a sufixului *-oc (-otoc)*; acesta din urmă explicîndu-l pe *-oci* (v. § 4. a);

-ataci și *-ătoci* formează serie cu *-otoci*.

-eca vezi -CA	-efia vezi -FICA
-eei vezi -CI	-efiea vezi -FICA
* -eei ₂ vezi -CI	-efsi vezi -ISI

-EGA, -IGA, [-OGA (-OGI)₂]

PHILIPPIDE, P. 73 (unde derivatele în *-ega* sînt încadrate la sufixul *-ec*), 186; CANDREA, C. G. R. 303; SCHUFFERT, V. 151.

1. Tratăm sufixele *-ega* și *-iga* ca formînd o serie pentru că :

— au structura fonetică comună multor serii de sufixe verbale? anume consoană constantă precedată de vocală variabilă și urmată de caracteristica conjugării (v. cap. *Structura fonetică ...*, § 1);

— prezintă interferențe etimologice : *-ega* e reflexul lat. *-igare*, iar una din cele 2 formații în *-iga* e un împrumut latino-roman în *-igare* (v. H).

-oga, sufix virtual (v. §2) ocurent într-o singură formație (*impietoroga*), e înregistrat pentru că are aceeași structură fonetică cu sufixele *-ega* și *-iga*.

împicioroga are o variantă de conjugare, *împiciorogi*, foarte slab atestată (Jipescu, în DA). Dată fiind situația precară a sufixului (virtual) *-oga* și a variantei lui de conjugare *-ogi*, nu considerăm că ele constituie un argument pentru tratarea împreună a seriilor de sufixe *-ega... și -ă^i...*

2. *-ega*. 2 formații cu analiză unică în DI : *fumega*, *spumega*, *-iga*. Formație cu dublă analiză în DI : *duriga* „a se da de-a dura”, cf. *dură*, *durigă*.

2 formații cu analiză unică în DI : *ciuciuriga*, *naviga*.

-oga (-ogi). Formație cu dublă analiză în DI : *împicioroga*, *-i* „a se pune pe picioare”, cf. *picior*, *picioara (n)gă* „cataligă”.

Derivatele în *-ega* și *-iga* sînt analizabile în raport cu :

— un substantiv sau un verb : *fumega*, cf. *fum*, *fuma fumega ...*”; *spumega*, cf. *spumă*, *spuma*;

— un substantiv : *naviga*, cf. *navă*;

— un verb : *ciuciuriga* „a trage de urechi”, cf. *ciuciura* „id.”.

Eemarcăm că sufixul *-oga* apare exclusiv într-o formație cu dublă analiză. Deci are caracter virtual.

3. Derivatele raportabile exclusiv sau facultativ la baze nominale au valorile obișnuite pentru verbele denominale :

1. „a produce obiectul denumit prin substantivul de bază” *-fumega*, •*spumega*;

2. „a acționa prin intermediul obiectului ...” : *naviga*.

Eelația dintre derivate și bazele lor (exclusiv sau facultativ) verbale este de sinonimie : *ciuciuriga* ^ *fumega*, *spumega*. Notăm însă că repartitia stilistică a celor două serii de verbe e uneori diferită : *fumega* și *spumega* sînt literare, *fuma* (cu același sens) și *spuma*, populare.

Ciuciuriga și *ciuciura* însă sînt amîndouă populare.

4. Derivatul *-egas-a* detașat din formația moștenită *fumega* < lat. *fumigare* (după cît se pare, singurul verb în *-igare* analizabil moștenit în limba română alături de neanalizabilul *rumega* < *rumigarș*).

1. Pentru lat. *-igăre*, vezi MIGNOT, V.D.L. 339-344.

2. Reconstituirea unui **spumigare* (cf. SCHUFFERT, V. loc. cit.) ni se pare hazardată și inutilă, deoarece în latină derivatele în *-igare* sînt foarte puține, iar în română *spumega* se poate explica foarte ușor prin influența lui *fumega*.

-iga a putut fi detașat prin falsă analiză din formații de tipul *duriga*.

Naviga, împrumut latino-roman (lat. *navigare*, fr. *naviguer*), prezintă reluarea sufixului latinesc *-igare* sub forma lui originară. Vezi însă și varianta învechită și izolată *năvega* (P. Maior, în DLĒ) prin care împrumutul tîrziu este adaptat după modelul derivatelor moștenite.

5. Productivitatea sufixelor *-ega* și *-iga* este minimă.

Pentru repartitia stilistică a derivatelor, vezi § 3. *Naviga* este literar.

-ei	vezi	-Aii	-Ciliș	vezi	-NI	-eta	vezi	-TA
-ela	vezi	-LI	-epsi	vezi	-ISI	-eti	vezi	-TI
-elii	vezi	-LI	-era	vezi	-ARI	-eți	vezi	-TI
-eli ₂	vezi	-LI	-erii	vezi	-ĂRI	-evsi	vezi	-ISI
-enai	vezi	-NI	-eri ₂	vezi	-ARI	-eza	vezi	-AZA
-ena ₂	vezi	-NI	-esi	vezi	-ISI	-ezi	vezi	-ĂZA
-enii	vezi	-NI	-eșă	vezi	-ȘI	-fia	vezi	-FICA
-eni ₂	vezi	-NI	-eși	vezi	-SI			

-FICA. -EFICA, -IFICA; -FIA, -EFIA, -IFIA

IORDAN, S.R.R. 50-51; V.R.N. 32-33; LRA 242, 245; LRC 466; LOMBARD, V. 364-365; VASILIU, S.V.N. 99-117.

1. a. Seriile de sufixe *-fica ... și -fia ...* sînt tratate în cadrul aceleiași monografii fără a se considera că formează o singură serie pentru că au etimologie parțial comună (fr. *-fier*), pentru că sursa etimologică comună și cea necomună se reduc la același prototip (fr. *-fier/it. -ficare* < lat. *-ficare*, v. § 4), pentru că au aceleași valori (v. § 3) și distribuție similară (v. mai jos).

Termenii unei serii nu sînt tratați ca variante în raport cu termenii celeilalte (cum au făcut-o unii cercetători, vezi *b*, nota), deoarece diferă prin segmentul consonantic din structura lor : apariția sau neapariția lui *-_* (*-fi(a)l-fi(a) ...*). • în cazul majorității seriilor identificate de noi* una din trăsăturile fonetice relevante e tocmai apariția segmentului consonantic constant în constituția tuturor sufixelor seriei (v. *Introducere*, §4, și cap. *Structura fonetică ...*, § 1).

b. în unele cazuri, aceeași temă apare urmată de sufixe diferite aparținînd uneia din serii sau ambelor serii : *dulcefica* \ *-ifica* *H-efia*, *rarefica* / *-ifica* *II-efia*; *calcifica* // *-ifia*, *certifica* // *-ifia*, *terifica* // *-ifia* etc.

Remarcăm că sufixul *-fia* apare exclusiv în aceleași contexte cu *-fim* (*mumifia*, *-fica*); *-efia* și *-ifia* apar și ele de cele mai multe ori în aceleași contexte cu *-efica* și *-ifica* (v. mai sus și: *diversifia*, *-ifica*, *fortifia*, *-ifiea* etc), dar și în contexte diferite (*lichefid*, *stmpefia* (semianalizabile); *opacifia*, *proverbifia*).

Remarcăm totodată că *-efica* apare exclusiv în aceleași contexte cu *-ifca* (v. mai sus).

în general, în studiile apărute pînă acum, *-fia* este considerat, global, varianta a lui *-fica*, chiar dacă termenul anume nu e folosit. V., de ex., IORDAN, LRA 242.

Seria *-fia...* este toată foarte slab reprezentată, iar în seria *-fica ...* bine reprezentat este numai *-ifca*.

2. *-fica*. 3 formații în DI : *glorifica*, *mumifca*, *specifica*, la care se adaugă 1 din DLE : *radiofica*.

Segmentarea *radio-fica* este justificată de datele pe care ni le oferă „flexiunea” românească a lui *radio*; apar frecvent: *radioul*, *radioului*, *radiourile* etc. (v. DLR și DOOM).

-efiea. 2 formații: *dulcefica* (PEOTOPOPESCU, în DA ms.), *rarefica* (PEOTOPOPESCU, în DA ms.).

Desinența *-e* a bazei *dulce* explică apariția formei cu *-e*, *dulcefica* (etimoanele francez și latin — *dulcifer*, *dulcificare* — explică numai forma cu *i*: *dulcefica*), dar nu justifică analiza *dulce* *-i* *-fica* deoarece, în sistemul derivării românești, sufixele se atașează, în general, la teme și nu la bazele integrale (cf. *dulce*—*dulceisor*, *dulcică*, *mînă*—*mînui*, *pîne*—*pîinică* etc. ; a se avea în vedere și *cruce*—*crucefica* sau chiar *forte*— *fortifca*).

— *ifiea*. 40 de formații în DI, la care se adaugă 13 din alte surse : *aeidifca* (PEOTOPOPESCU, în DA ms.), *aerifica* (îsEGULICI, în DA ms.), *artistifca* (BPh IX, 1942, p. 55), *bazifca* (îsEGULICI, în DA ms.), 1942, p. 55), *densifca* (BPh IX, 1942, p. 55), *dublifca* (BPb IX, 1942, p. 55), *dulcifca* (PEOTOPOPESCU, în *T>Ams.*), *fluidifca* (DN²), *gelificm* (DN³), cf. *gel* (DN³), *stratifca* (NEGULICI, în DAmS.), ^ (IOEDAS", LE A 245), *zeifca* (BPh IX, 1942, p. 56).

1. Prin referințele la BPh trimitem la articolele lui Iorgu Iordan din această revistă.

2. Verbele *mortifca* „a tortura”, *sacrificca* „a renunța la ceva ... ; a se devota ... ; a jertfi ființe ... ca prinos adus divinității”, *specificca* „a indica ceva în mod precis” sînt înregistrate ca derivate analizabile, deși analiza lor semantică e foarte aproximativă, pentru că analiza lor formală foarte clară în română e conformă cu cea originară.

3. *Științifca* „a face să devină științific” (DLR) e susceptibil dedubla analiză și etimologie : prin și din *știință* *-j* *-ifca* (v. DLR) ori prin *științific*, ca derivat imediat (cp. cu sinonimul *științifca*, explicat tot în DLR prin *științific* *-f* *-iza*). Observăm însă că prima explicație trimite, în ultimă instanță, la același sufix ca cea de a doua (v. § 4. a).

Derivatele în *-fica ...* sînt analizabile în raport cu :

— un s u b s t a n t i v (mai mult de jumătate) : *mumifca*, *specificca* ? *codifca*, *exemplifca* etc.;

— un a d j e c t i v : *rarefica*; *amplifca*, *certifca* etc.;

— un n u m e r a l (izolat) : *unificca*;

— un p r o n u m e (izolat) : *nostrifca* „a recunoaște valabilitatea unui act eliberat de o instituție din alt stat”. Deci, cu excepția unei singure formații, au exclusiv baze nominale.

Nostrifca e împrumutat — v. § 4. *b*, deci tipul de formație nu e specific derivării românești.

Elativ numeroase formații s e m i a n a l i z a b i l e (majoritatea — cele fără trimiteri — din DI) : *autentifca*, cf. *autentic*; *beatifca*, cf. *beatitudine*; *califca*, cf. *calitate*; *cuantifca*, cf. *quantum*; *mistifca*, cf. *mister*, *mistic* (v. și etimologia corespondentului francez *mystifier* : EQ BEBT (s.v.) îl consideră derivat „glumeț” al lui *mystere*, iar DAUZAT—DU BOIS—MITTEEAISD (s.v.) trimite la radicalele lui *mystere* și *mystique*) (*de*)*nazifca*, cf. *nazism*, *-ist*; *rectifca*, cf. *rectitudine*, *rectiliar*; *rezinifca* (*DM*), cf. *rezinaj*, *rezinai*; *sanctifca*, cf. *sanctitate*; *substantifca* (NE GULICI, în DAmS.); *terifca* (PONTBEIANT), cf. *teroare*; *tonifca*, cf. *ionic* „întăritor” ; *vitrifca*, cf. *vitros* ; *vivifca*, cf. *vivace* etc. 3 formații sînt raportabile la elemente de compunere e *cinefca* (IOEDA1ST, L E C 466), cf. *cine-* (FC I 245), *termifca*, *-ofca* (DLE), cf. *termi-*, *termo-* (FC I 253).

Remarcăm că tipul de derivat cu baza element de compunere e foarte slab reprezentat în sistemul de derivare românesc. V., de exemplu, sufixul nominal *-AST*.

-ifca. 1 formație în DI : *mumifca*.

-efia. 1 formație în DI : *rarefia*, la care se adaugă 1 din FOETBEIANT (în DA ms.) : *dulcefca*.

-ifia. 2 formații în DI : *calcifca*, *opacifca*, la care se adaugă 6 din alte surse : *cerifca* (PEOTOPOPESCU, în DA ms.), *diversifca* (PEOTOPOPESCU, în DA ms.), *fortifca* (VE, 1958, nr. 2, p. 219), *osifca* (la UESU, T.), *proverbifca* (PEOTOPOPESCU, în DA ms.), *ramifce* (DLE).

Derivatele în *-fia...* sînt analizabile în raport cu :

— un s u b s t a n t i v : *calcifca*, *osifca* etc.;

— un a d j e c t i v : *rarefia*; *diversifca* etc. Deci, ca și derivatele cu sufixele din seria *-fica ...*, au exclusiv baze nominale.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *gratifca* (PEOTOPOPESCU, în DA ms.), cf. *gratitudine*; *identifca* (PEOTOPOPESCU, în DA ms.), cf. *identic*, *identitate*; *lichefia* (DI), *oi*. *lichid*; *stupefia* (DI), cf. *stupoare* etc.

Foarte puține formații în *-ifca* sînt raportabile la baze derivate fără eliminarea sufixului bazei: *arl-ist-ifca*, *burgh-ez-ifca* (cp. cu situațiile similare, dar mai bine ilustrate numeric, prezentate de sufixul *-iza* — § 2. c).

3. Conținutul semantic specific sufixelor *-fica...*, *-fia...* este caracterul f a c t i t i v (sens pe care sufixele îl au și în limbile de origine). Acest sens apare la majoritatea formațiilor, printre care se numără toată formațiile românești. El se realizează în diverse variante mai mult sau mai puțin distincte.

Au caracter factitiv următoarele valori:

1. „a face (ca obiectul denumit prin complement) să aibă însușire exprimată de adjectivul de bază ori caracteristică pentru obiectul denumit de substantivul de bază, a transforma în obiectul ...” : *artistifca* (*bronzeîndeajuns de artistificat* — loc. cit.), *diversifca*, *fortifca*; *clasifca*, *persoanifca* ; *chilifca*;

2. „a dota cu obiectul ...” : *glorifca*, *radiofca*;

3. „a face (ca ceva) să producă obiectul ...” : *fructifca*;

4. „a face (pe cineva) să treacă prin starea ...” : *stupefia* (semianalizabil);

5. „a face (pe cineva) să adere la doctrina denumită prin ...” r *nazifica* (semianalizabil);

6. „a face (pe cineva) să aparțină la grupul ...” : *prusifica*.

Foarte rar apar formații cu valori care nu au caracter factitiv (valori obișnuite pentru verbele denominative în general) :

7. „a produce obiectul ...” : *proverbifia* „a face proverbe”;

8. „a acționa prin intermediul obiectului ...” : *crucifica*.

Menționăm că valoarea 5. este redată numai prin derivate în *-fica* și *-iza* și prin derivate imediate (v. sufixul *-IZA* și *Derivatele imediate*, §3).

4* a. Sufixele *-fica...* au origine multiplă: predominant franceză (*-fier*), latină și italiană (*-ficare*).

1. Cf. IORDAN, S.R.R. 50.

2. în latină, verbele compuse cu *-fico*, un derivat din rădăcina lui *fado*, sint formate de la adjective în *-ficus* sau de la substantive în *-fex* și în *-fium*. Cf. Al. Graur, *Originea verbelor latinești compuse cu -ficio* (StCl XI, 1969, p. 30).

X. Mignot (V.D.L. 351—361) presupune că, în perioada cea mai recentă a latinității, *-ficare* a căpătat rol de sufix (denominativ), fără a pierde legătura cu cuvântul „plin” din care provine (vezi compusele nominale în *-fex* sau *-ficus*, care stau la baza a numeroase verbe în *-ficare*). Autorul citat supune atenției o serie bogată de formații în *-ficare* (p. 352—355) apărute independent de compuse în *-fex* sau *-ficus* (fie că acestea din urmă nu există, fie că există, dar sint anterioare sau posterioare cu mai mult de un secol verbelor în discuție).

3. Franceza și italiana au împrumutat și adoptat verbe latinești compuse cu *-fico* sau cu *-facio* : fr. *amplifier*, it. *amplificare* < lat. *amplificare*; fr. *liquefier* < lat. *liquefacere*; fr. *stupefier* < lat. *stupefacere*. În acestelimbă, elementul de compunere devenit sufix este productiv. Cf. MEYER-BKE/PIEL, G. F. 137; Kr. Nyrop, *Grammaire historique de la langue française*, t. Illeme; Paris — Leipzig, 1908, p. 199; S. Rataglia — V. Pernicone, *La grammatica italiana*, Torino, 1960, p. 182, 382.

Vezi însă și alte păreri ca, de ex., a lui Maurice Grevisse (*Le bon usage*, VIIeme ed. y Paris, 1961, 97), care consideră verbele ele tipul *codifier* compuse dintr-un complement și „elementul verbal” - (*ifier*).

Forma franceză a sufixului a fost adaptată la limba română după modelul oferit de formele latină și italiană și de formațiile nominale din franceză derivate cu *-(fic)ation* și *-(fic)ateur* de la verbe.

Cf. IORDAN, S.R.R. Despina Ursu (I.M.V. 377) susține că forma *-fica* a fost stabilită exclusiv sub influență latină. A. Lombard (V. 365) pune accentul pe influența formațiilor nominale franceze în *-ficaii'on* și *-ficaieur*.

Compusele latinești eu *-facere* ca *liquefacere*, *stupefacere* nu au fost rediate în română prin formații în *-fica*, ci au fost suplinite prin împrumuturi franceze în *-fier* (*lichefia* < *liquefier*, *stupefia* < *stupefier* sau *stupefiant*, v. mai jos), evitându-se adaptarea analogică a modelului latin.

-fia este de origine exclusiv franceză (*-fier*).

Cf. IORDAN, S.R.R.

b. Cele mai multe formații în *-fica-fia...* au corespondente străine :

— exclusiv franceze : *lichefia* — *liquefier* ; *substantifica* — *substantifier*; *tonifica* — *tonifier* etc. ;

— latino-romance : *amplifica*: lat. *amplificare*, fr. *amplifier*, it., *amplificare*; *beatifica* : lat. *beatificare*, fr. *beatifier*, it. *beatificare*; *rezimifica* : fr. *resinifier*, it. *resinificare* etc.

Multe din aceste formații au și corespondente germane, însă considerăm că, în principiu, în cazurile în care există corespondente romane, filiera germană este foarte puțin probabilă.

— germană (cu temă lat.) : *nostrifica* : *nostrifizieren*.

Unele derivate pot fi formate prin regresivitate de la substantive în *-ficare* sau adjective în *-fiant*, acestea, la rândul lor, fiind împrumuturi *mu*

-eaicuxi. De ex. : *rađiofica* < *radioficare* : rus. *paduoťfiuKauun* (și fr. *radiofication*); *electrifica* < *electrificare* : rus. *d.JienmpuOuKai^im* (și fr. *electrification*); *cinifica* < *cinificare* < *cinificație* : rus. *KUHOfiumitux* (pentru ultima etimologie y. Th. Hristea, *Franiuzisme aparente și pseudofranțuzisme în limba română*, LE XXVII, 1979, nr. 5, p. 498, n. ; dată fiind perioada apariției și a răspîndirii cuvintelor în limba română — după cel de-al doilea război mondial — etimoanele ruse trebuie avute în vedere măcar ca elemente de întărire a cuvintelor împrumutate din franceză); *stupefia* < *stupefiant*. fr: *stupefiant*] *terifia* < *terifiant*: fr. *terifiant* (cp. și cu *lubrifia* < *lubrifiam*: fr. *lubrifiant*).

Th; Hristea (*Franțuzismc . . .*, p. 496) afirmă că și *termofica* e derivat regresiv de la *termoficare*, calc după rus. *mepMogSuKauuji*, iar fr. *ihermifier*, prin care e explicat *termofica* în DN; nu există în franceză (= „franțuzism aparent”). în DLR, LITERA T, apărut ulterior (1982); *termofica* continuă să fie explicat prin fr. *thermifier*; *termofica* este explicat ca formație românească din *thermo-* + *-fica*.

Pentru 11 formații nu am găsit corespondente sau modele străine; deci, foarte probabil, sint formații românești : *artistifica*, *burghezifica*, *emefica*, *dublifica*, *imensifica*, *plati fica*, *poetifica*, *prusifica*, *trustifica*, *zonifica*; *proverbifia*.

Tot pe teren românesc sint apărute și foarte puține calcuri: *mumifica* — după fr. *momifier*; *semnifica* — după fr. *signifier*, lat. *significare* it. *significare*; *zeifica* — după fr. *deifier*, lat. *deificare*, it. *deificare* (Iorgu Iordan (S. E. E. 55) îl consideră refăcut după *deifier* ; mai târziu, în LE C 466, îl dă ca formație românească propriu-zisă).

€. Cele mai vechi atestări pe care le avem pentru sufixele *-fica* și *-fia* sint dinainte de 1850, mai ales din texte traduse și din dicționare: 1835 (*clasifica* : I. Genilie, la UESU, T.), 1843 (*osifia* : N. A. Krețulescu), 1848 (*acidifica*, *aerifica*, *dublifica*, *imprumutifica* etc. : ÎTBGULICI) (se pot avea în vedere și *hilificație* (P. Vasici Ungureanu — 1830), *himificație* (id.) amîndouă la UESU, T.). Unele din aceste formații însă nu mai apar în limba actuală; de ex., *aerifica*, *dublifica*, *osifia*.

Atestări mai numeroase, din surse diverse, inclusiv texte netraduse, avem abia din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

în limba actuală, în afara lui *calcifia*, larg folosit în medicină, și al lui *lichefia* și *stupefia*, care n-au corespondente în *-fica*, verbele în *-fia* nu mai sint întrebuintate.

Datorită sensului lor, derivatele în *-fier*, *-ficare* apar traduse în românește, în special în secolul al XIX-lea, prin compuse cu a face : *rareface*, *scariface*, *versiface* (cf. Despina Ursu loc. cit. și FC I 212).

5. Temele formațiilor românești în *-fica* .. , *-fia* ... sint toate necorelate logic : latino-romane internaționale, cele mai multe (*artist*, *burghez*, *proverb*, *trust* etc), și una singură de origine polonă (*prus*).

întîmplător, temele a două împrumuturi, *raefia* și *unifica*, au forme identice cu temele corespunzătoare românești : *rar*, *un(u)*.

6. în mod absolut, sufixele *-fica* și mai ales *-fia* sint slab productive în limba română : 11 derivate românești (dintre care unui singur — *proverbifia* — în *-ifia*; și 3 calcuri (v. §4), cele mai multe fără circulație în limbă.

Situația este aproximativ aceeași și în franceză: J. Dubois (D.S. 57) vorbește despre „progresia rapidă” a verbelor în *-iser* și de „stabilitatea și chiar împuținarea” (fr. recessivitate) a verbelor în *-ifier*.

Eaportate însă la nmăral total al derivatelor în-*fica* ..., -*fia* ... (59, respectiv, 11, inclnsiv formațiile românești), cele 11 (sau 14, cu calcurile) derivate românești dovedesc că productivitatea sufixelor e relativ ridicată.,

Grigore Brâncuș (M. V. 88) îl menționează pe -*fica* (avînd, desigur, în vedere toată seria), alături de -*iza* și -*iona*, printre sufixele neologice productive în româna literară contemporană.

7. Derivatele în -*fica* ..., *fia*... sînt prin excelență culte : general literare (*clarifica*, *identifica*, *radiofica*, *tumefia* etc.) sau aparținînd unor terminologii științifice, foarte adesea chimiei (*bazifica*, *gelifica*, *rezinifica*, etc). Unele au un pronunțat caracter livresc, pretentios, ocazional (*beatifica*, *stupefia* — întrebuițat aproape exclusiv la participiu —; *imensificai artistifica* etc).

O situație specială are *nostrifica*, termen literar (terminologia juridică), dar cu caracter regional (și învechit: era întrebuițat de românii din fosta monarhie austro-ungară).

-gi vezi -AGI

-IA

SIMIAN-GUȚULESCU, E. F. 97-99*

^ 1. Formații cu dublă analiză (una din baze e o temă în consoană, cealaltă, o temă — uneori învechită — în -*i*-); toate cele neînsoțite de trimiteri sînt din DI : *caligrafia*, cf. *caligraf* s.m., -*ie*; *cinematografia*, cf. *cinematograf* s.n., -*ie*; *conferenția*, cf. *conferență*, -*ie*, (prin regresivune) -*iar*; *contraria*, cf. *contrar*, -*iu*; *diferenția*, cf. *diferență*, -*ie*, (prin regresivune) -*ial* adj.; *esenția* „a stropicue sență mirositoare” (PEOTOPOPESCU) cf. *esenție* (Stamati, ap. UESU, T.)'; *inventaria*, cf. *inventar*, -*iu*; *negoția* (*Calendar* — 1859, în DLE), cf. *negof*, *negoțiu* (PONTBEIANT, în DLE); *opinia* (BPh 1934, p. 177), cf. *opina*, *opinie*; *potenția* (Caragiale, în DLE), cf. *potentă*, -*ie* (*Gheografia*... - 1814, în DLE), (prin regresivune) -*ial* (Pom - 1897, în DLE); *prefația* (BPh I, 1934, p. 178), cf. *prefață*, -*ie* etc.

Dintre formațiile înregistrate aici, 3, anume *contraria*, *inventaria* și *prefația*, au o situație specială: dubla analiză, posibilă într-o perioadă mai veche, în care circulau bazele în -*i*-, nu mai e posibilă în perioada actuală, în care acestea nu mai sînt cunoscute (*diferenție*, *iuvenianu*, *prefalie*) sau au circulație restrînsă la un singur stil (*contrariu*, mai ales la plural, în logica). De aceea considerăm că aceste formații trebuie incluse în inventarul derivatelor *cu-ia*.

6 formații cu analiză unică în DI : *apropia*, *calchia*, *evidenția*, *extazia*, *ipostazia*, *șapirografia*, la care se adaugă 7 din alte surse : *ahția* (DEX), *chintesenția* „a fi chintesența ...” (BPh I, 1934, p. 177), *intimia* (IOEDAK", LEA 152), (parasintetic) *indosaria* (SIMIAN-GUȚULESCU, E. F. 99), *jumalia* „a lua hotărîri printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri” (BPh III, 1936, p. 185), *ochelaria* (BPh IX, 1942, p. 47), (parasintetic) *transsubstanția* (BPh IX, 1942, p. 49).

Derivatele în -*ia* sînt analizabile în raport cu:

— un substantiv : *calchia*, *evidenția*, *extazia*, *ipostazia* etc.;

— un adjectiv : *intimia*;

— un adverb : *apropia*;

— o interjecție : *ahția*.

1. Nu este înregistrat *licenția* „a da drumul, a concedia” (< fr. *licencier*, it. *licenziare*)* deoarece nu poate fi analizat prin *licență* „titlu ...; autorizație dată unui inventator...; atitudine necuviincioasă ...”.

2. Nu am înregistrat verbele *gînjia* „a se îndoi” și (*in*)*crucia* „apune semnul crucii pe marginea ...” deoarece atestările izolate nu dau indicații sigure asupra pronunțării și, în consecință, nu știm cum să le analizăm.

3. Formațiile de tipul *beneficia* nu sînt înregistrate, întrucît derivatul verbal are la? bază o temă în -*z*-: *benefici-* (cf. flexiunea *beneficiu-beneficii* — fonetic [beneficu] sau [beneficiu]—[beneficii], unde [i], morfem de plural, se atașează la o temă în -*z*; formele de singular ca [beneficu] se explică prin instabilitatea fonetică a grupului final -*iu* realizat fonetic ca [iu], [iu], [iu]; în cazul realizării fonetice [iu] clementul semivocalic este „absorbit” de semioclusivă precedentă).

Formație semianalizabilă : *autodafia* (DI), cf. *autodafe*.

2. Derivatele în -*ia* au următoarele valori :

1. „a trece prin starea denumită de substantivul ...” : *eatazia*;

2. „a produce obiectul ...” : *evidenția*;

3. „a acționa prin intermediul obiectului ...” : *calchia* „a reproduce un desen cu ajutorul hîrtiei de calc; a forma cuvinte ... noi ... cu ajutorul unui calc”, *jumalia*;

4. „a avea sau a face (ca ceva) să aibă caracteristica obiectului ...” : *chintesenția*, *ipostazia*;

5. „a pune (ceva) în circumstanța exprimată de adverbul ...” : *apropia*.

3. a. -*ia* s-a detașat din formații moștenite și împrumutate (din limbile romanice sau din latină) :

1. Pentru lat. -*iäre* (din *stipendiare* — *stipendium*: *appropriare* — *propius*, *propejlludare* — *illudia*, *illudere*; *ordinare* - *ordinare*), vezi MEYER-LUBKE, G. II 675; VĂĂNĂNEN, L. V. 94-95; MIGNOT, V.D.L. 309-312.

1. Fischer (L.D. 172) arată că sufixul „cu -*z*” justificat în general în perioada clasică prin forma cuvîntului de bază, se extinde în latina tîrzie”.

2. Pentru franceză, vezi F. Brunot (H. 116), care vorbește despre -*ier*, „dublet fonetic” al lui -*er*, apărînd în verbe ca v. fr. *estrangier*, *mercier*; P. Guiraud (*Le champ morpho-semantic de la derivation pseudo-suffixate*, înBSLP LVI, 1961, p. 117), care vorbește despre sufixul „iterativ” -*ier* din *beneficier*, *grâcier*, *charrier*, *manier* și despre verbele de tipul *amnistier*, *dactylographier*, derivate de la substantive în -*ie* și asociate verbelor formate cu sufixul -*ier*,

— formație moștenită : lat. (*ap*)*propriare* > *apropia* : *aproape* ~r i®;

Apropia este singurul exemplu de derivat în -*zare* moștenit (probabil în forma **aprupia*, cu o analogie după pers. I ind. prez.) analizabil în română. (în alte formații, ca * (*in*)*altiare*, (*ac*)*captiare*, **ingrassiare*, evoluția fonetică—*înălța*, *acățta*, *ingrașă* — a făcut ca sufixul să nu mai fie aparent.)

— formații împrumutate : fr. *conirarier* > *contraria* : *contrar* + -*ia*;; lat. *differentiare*, fr. *differencier* > *diferenția* : *diferență* + -*ia*, î. (s')*extasier* > *extazia* : *extaz* + -*ia*; it. *inventariare* > *inventaria* : *inventar* -*lr* -*ia* (v. și fr. *inventorier*>*inventoria*, Odobescu, Iorga, în DA s.v. *inventar*).

1. Eventual și forme ca *pronunția*, varianta influențată de latină (*pronuntiari*) a lui *pronunța* (<fr. *prononcer*) (vezi însă și ipoteza contrară — *pronunția* < *pronunție*).

2. Vezi IORDAN, LRA 152: „după chipul cum apar în scrisul actual aceste verbe (*jubilia*, *intimia* — n.n.) rezultă limpede că ele sînt considerate de mulți ca terminîndu-se ia infinitiv în -*z*”a”; LOMBARD, V. 541 : „on a cree *evidenția* pour etre au substantif *evidență* ce que *diferenția* < *differencier* est au substantif *diferență*”.

întrucît formațiile în -*ia*, ca și bazele lor, sînt toate culte și relativ recente, e de presupus că -*ia* moștenit nu a fost productiv în limba română iar împrumutul tîrziu latino-roman, independent de situația moștenită, a determinat apariția unui sufix nou în sistemul de derivare românesc.

Probabil că în sensul acesta trebuie să înțelegem afirmația din ILR I 93 : „sufixul *-iare*, productiv în latină, n-a mai fost folosit în limbile romanice pentru formarea de verbe noi”.

Formațiile cu dublă analiză care n-au corespondente străine au putut apărea ca derivate imediate de la numele românești în *-ie* : *esenția : esentie, cartografia : cartografie, conferenția : conferenție, plastografia : plastografie, tahigrafia : tahigrafie*.

Conferenția, jubilia și pesiulenția pot fi explicate (și) ca derivate regresive din *conferențiar* (<îr. *conferencier*), *jubiliar* (după fr. *jubiltaire*), *pestilențial* (<fr. *pestilentiel*).

Dat fiind caracterul cult al formațiilor în *-ia* în general, e posibil și ăa unele din ele să fi fost formate de la numele latinești în *-(agent)ia* : *essentia, potentia, conferenția, pestilentia, evidenția, substantia*.

O dată izolate toate cele .asupra cărora am făcut rezervele de mai sus, rămân foarte puține derivate care pot fi explicate exclusiv prin sufixul (românesc) *-ia* : *alitia, autodafia, intimia, ipostazia, indosaria, jumalia, ochelaria, calchia*, adaptare a fr. *calquer*, și *șapirografia*, format după modelul lui *caligrafia, dactilografia*, care au corespondente nominale în-^6. (Parasinteticul *indosaria* e format cu prepoziția *în* de la construcția *a pune în dosar* ; cf. SIMIAN-GUȚULBSCU, E. F. 99.) Deci *-ia* este un sufix foarte slab productiv în limba română.

Eugenia Simian-Guțulescu (E.F.) îl identifică pe *-i-* din *extazia, ahtia* cu *-i-* din *directa* riat, senatorial* și îl consideră „element de formare”,

b. Derivatele în *-ia* încep să apară, sporadic, în prima jumătate a secolului al XIX-lea (*negoția*, „Curierul românesc”, 1829, în D L E , *esenția* — 1862 — *loc. cit.* în § 1) și sînt mai frecvente în secolul al XX-lea.

4. Cu excepția lui *șapirografia*, a cărui temă e împrumutată din germană, temele derivatelor în *-ia* sînt latino-romanice (tema lui *ochelaria* este rom. *ochelari* format din *ochi*, după lat. *ocularis*).

5. Ou excepția lui *apropia*, cu mare frecvență în limba comună, derivatele în *-ia* sînt literare, parte relativ frecvente (*diferenția, evidenția, extazia, inventaria etc*), parte ocazionale (v. adaosurile la extrasele din DI) sau învechite (*esenția, negoția etc*). Notăm că *ipostazia* este cunoscut mai ales prin abstractul lui, *ipostaziere*, iar *ahtia*, prin participiul *ahtiat* și abstractul *ahtiare* (vezi D E X și, respectiv, D A , unde nu sînt înregistrate decît derivatele postverbale).

-iea	vezi	-CA	-iii	vezi	-Ăli
-ici	vezi	-CI		vezi	-Ăii
-ifia	vezi	-FICA	-ila	vezi	-LI
-ifica	vezi	-FICA	-llij	vezi	-LI
-ifsi	vezi	-ISI	-ili	vezi	-LI
-iga	vezi	-EGA	-ina ₁	vezi	-NI
-igi	vezi	-AGI	-ina ₂	vezi	-NI

INA₃

1. Pentru modalitatea de a distinge sufixul *-ina₃* de sufixul *-ina₁* (*clătina* etc), vezi sufixele -NI..., § 2.

2. 2 formații cu dublă analiză în DI : *damaschina* „a incrusta în oțel sau în fier firicele de aur sau de argint ca la săbiile făcute la D a m a s c ; a fabrica o stofă sau o pînză cu desene ca la țesăturile de d a m a s c”, cf. *damaschina* „pînză damascată” (COSTINESCU)»; (pa-

xasintetic) *înmagazina* „a depozita într-o m a g a z i e”, cf. *magazin* „magazie” (*Istoria Americii — 1795, Codru-Drăgușanu, în D L E*).

1. Analiza prin bazele *damaschina* și *magazin* (conform căreia verbele sînt derivate imediate) nu mai e operantă în limba literară actuală.

2. Analiza lui *înmagazina* (<fr. *emmagasiner* < *magasin*) prin *magazie* corespunde unei etimologii populare produse în urma schimbării de sens a lui *magazin*.

3 formații cu analiză unică în DI, toate raportabile la s u b s t a n t i v e : *calcina* „a arde la un foc intens pietre de var spre a le face var (calce)” (DA), *culmina*, (parasintetic) *incrimina* „a acuza o persoană de săvîrșirea unei c r i m e ”.

3. Valorile derivatelor în *-ina₃* sînt obișnuite pentru formațiile denominale :

1. „a dobîndi trăsăturile caracteristice obiectului ..., a transforma în obiectul ...” : *culmina; calcina;*

2. „a atribui obiectul ...” : *incrimina.*

4. Sufixul este izolat din cele cinci formații menționate, toate împrumutate : *calcina* <fr. *calciner*, lat. *calcinare*; *culmina* <fr. *culminer*, lat. *eulminare*; *damaschina* < fr. *damasquiner*, it. *damaschinare*; *incrimina* < fr. *incriminer*, lat. *incriminare*; pentru *înmagazina*, v. § 2, nota 2.

Notăm că, în limbile de origine, verbele (denominale) nu sînt formate cu un sufix *-inare* (*-iner*), ci de la baze în *-in-* (tematic sau sufix adjectival): lat. *calcin-*, lat. *culmin-*, lat. *crimin-*, fr. *damasquin-*.

De altfel, existența unui sufix *-inare* pentru verbe denominative nu a fost demonstrată.

Vezi MIGNOT, V.D.L. 314.

După cum se vede, sufixul *-ina₃* nu e productiv în românește.

Formațiile în *-ina₃* sînt toate literare.

-inii	vezi	-NI	-ira	vezi	-ARI
-ini ₂	vezi	-NI	-isă ₃	vezi	-IZI
-iona	vezi	-ONA ₃	-isa!	vezi	-ISI
-ipsi	vezi	-ISI	-isa	vezi	-IZA
-ISI (-ESI, -ISA ₁₃ , -IZI),			-EFSI (-IFSI,		
-EVSI, -IVSI),			-IPSI (-EPSI), -OSI		

GANDREA, C.G.R., 305; SCHUFFERT, V. 161-164; A. Graur, în BL IV, 1936, p. 104-106; GÂLDI, M. 116-127; M. Marinescu-Himu, *Un sufix cu sens ironic: -isi*, în GV II, 1950, nr. 4, p. 24-25; LOMBARD, V. 790-791, 802-806; VASILIU, S.V.N.; GRAUR, E. 161; D. URSU, Î.M.V. 372-379; H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, 1966, p. 181-182; Despina Ursu și N.A. Ursu, *Adaptarea neologismelor în limba română*, în LR XV, 1966, nr. 3, p. 247-249; HRISTEA, E. 59-60.

1. a. *-esi* este variantă fonetică a lui *-isi* (v. § 4. a), apărînd în formația : *anatemesi* (Dosoței, la HEM), iar *-ifsi*, variantă fonetică a lui *-efsi* (v. § 4.a), apărînd în *sigurifsi* (doc 1790,1811, ap. GÂLDI, M. 250).

în cazul perechii *-epsij-ipsi*, în care primul termen pare a fi cel primar (v. § 4.a), convenim să atribuim statutul de variantă (fonetică) segmentului *-epsi*, întrucît separe că *-ipsi* a fost consacrat de uz : *molipsi; ebulipsi, murdaripsi, zulipsi* nu au variante în *-epsi*»

-evsi (*-ivsi*) este variantă grafică a lui *-efsi* (*-ifsi*) (v. § 4.a).

în decursul istoriei sufixului -m mai apar, sporadic, variantele -izi — fonetică, explicabilă etimologic — și -isa, — de conjugare — (v. § 4). -isa, se delimitează de varianta omonimă -isa, a sufixului -iza prin originea formațiilor : formațiile în -isa, sînt împrumuturi din slavă ori neogreacă sau derivate românești (v. § 4), cele în ~isa, sînt împrumuturi din franceză (v. sufixul -IZA, § 4).

b. Tratăm sufixele -isi, -esi, -ipsi, -osi ca alcătuind o serie, deoarece au origine comună (sufixul aoristului sigmatic grecesc, v. § 4. a), iar în limba română apar, relativ frecvent, în șiruri de verbe formate de la aceleași bază: *artirisi, -osi; epitropisi, -evsi, molipsi, -efsi; murdăriși, -ipsi; sigurisi, -efsi, -ipsi* (împrumuturi); *mototoliși, -osi* (românești). V. și, în § U, *schiimosi, -onosi* (formă dezvoltată a lui -osi).

2. -isi (-esi). 65 de formații (cu o variantă) în DI, la care se adaugă 11 din alte surse : *carcalisi* „a încurca” (TUDOSE, D. 193), *farfarisi* „a se fandosi” (UDEESCU, GL.), cf. *farfara; legatisi* „a dona prin testament” (LE XXIX, 1980, nr. 5, p. 549), *nomaăisi* „aducea viață noma dă” <DLE>, *opriși* „a asupri; (despre miei) a alege; a păstra” (UDEESCU, GJ.), *perigrafisi* „a descrie” (GĂLDI, M. 120), *pichirisi* „a chema puii la mîncare” (DLE), *porniși* „a se zgîrci, a se zbîrci” (DLE), *rostiși* „a înființa” (DLE), *teatrasi* „a juca teatru” (V. Virnav, în DAMS.), *titirisi* „a (se) dichisi, a titiri” (DLE).

Analiza verbelor *opriși* și *porniși* prin *opri* și, respectiv, *pomi* „a se zbîrci, a se pomăi” este satisfăcătoare numai parțial (cu exceptarea sensurilor „a asupri” și „a se zgîrci”). Poate aceasta e cauza pentru care în DLR *porniși* are „etimologia necunoscută” deși se trimitea sinonimul (parțial) *pomi*. (*Opriși* nu e înregistrat în DLR.)

-efsi (-ifsi, -evsi, -ivsi). 1 formație (cu o variantă) în DI : *sigurefsi* (-ifsi), *ln* > care se adaugă 2 variante de la GĂLDI, M. : *epitropevsi* (182), *sigurivsi* (250).

-ipsi (epsi). 4 formații (cu o variantă) în DI : *cabulipsi, murdaripsi, siguripsi* (-epsi), *zulipsi*.

-osi. 14 formații în DI.

Derivatele în -isi... sînt analizabile în raport cu :

— un s u b s t a n t i v (mai mult de jumătate din formații) : *aerisi* ; *analoghisi* „a împărți după o anumită proporție”, cf. *analoghie* „proporție” ; *gargarisi; epitropevsi; cabulipsi* „a primi din condescendență”, cf. *cabul* (a face~ „a consimți”); *zulipsi* „a gelozi”, cf. *zulie* „gelozie”; *mirosi* „a avea (și a răspîndi) un miros plăcut”, cf. *mir* „substanză parfumată”; *schimosi*, cf. *scJiimă* etc.;

Scoposi e analizabil prin *scop*, și nu prin *scopos*, deoarece acesta din urmă apare în altă perioadă decît verbul: *scopos*, Budai-Deleanu — 1800, la CADE, *scoposi*, Sbiera — 1899, în DA ms.

— un a d j e c t i v : *adiaforisi* „a nu băga în seamă”, cf. *adiafor* „nepăsător”, *planisi* „a nivela”, cf. *plan* adj., *sigurisi, -efsi, -ipsi* etc.;

— un v e r b : *carcalisi*, cf. *carcaii* „a face ceva prost, urît, de mîntuială”, *ciordiși, simfonisi* „a fi de acord”, cf. *simfoni* „id.”; *cliposi* „a moțâi”, cf. *clipi; mogorosi* „a vorbi alene”, cf. *mogori* „id.” etc.;

1. în DA, *cliposi* e înregistrat sub *clipoci* „a moțâi” cu mențiunea: „cu alt sufix (neclar însă)”.

2. în DLR *mogorosi* și *mogori* sînt tratate ca variante ale lui *mogorogi*. V. la sufixele -CI..., o ipoteză privitoare la raportul genetic dintre *mogorogi, -oci, -osi*.

3. Analizai *gimbosi* prin *gimba* (cf. SCHUFFERT, V. 163) nu este satisfăcătoare din punct de vedere semantic: „a înșela; a buimăci” / „a pune mina pe cineva; a înglieța (de frig)”. De aceea *gimbosi* nu e înregistrat de noi.

— un nume sau un verb : *anatemisi*, cf. *anatemă, anatema, filozofisi*, cf. *filozof, filozofie, filozofi, -a; lehămeiisi*, cf. *lehamite, lehămeti; mototoliși, -osi*, cf. *mototol, mototoli; murdăriși, -ipsi*, cf. *murdar; murdări* etc.;

— o interjecție : *piciirisi*, cf. *pichiri l; gJiioleJorosi*, cf. *ghioldoro !; mor morosi, ei..mo?-m.or !* etc.;

..... — o interjecție sau un verb : *sictiriși.....*

Formații semianalizabile -*bolborosi*, cf. *bolborăi; cate-risi*, cf. *catehism, cateheză; corcosi* „a răsfăța”, cf. *corcoli, coreoni; molipsi*, cf. *molimă; mucalisi, cf. mucalit* etc.

li. a. Verbele în -isi, -efsi și -ipsi nu au valori specifice, ci numai valori comune cu ale verbelor denominale în general:

1. „a supune (pe cineva) la acțiunea denumită prin substantivul *categoria*” : „a calomnia” (cf. *categoria* „calomnie”);

2. „a practica ocupația . a - și exercita atribuția ...” : *economisi* înv. „a administra” (cf. *econom* „administrator”), *epitropisi*;

3. „a face o acțiune după modelul denumit ...” : *analoghisi, categoria* ;

4. „a se afla sau a pune (pe cineva) în starea denumită *evla- *visi* <lehămeiisi;

o. „a prevedea cu ...” : *noimisi* ;

6. „a realiza, a emite obiectul denumit *istorisi, mateologhisi* „a spune fleacuri” (cf. *mateologie* „balivernă”), *moralisi* (intr.);

7. „a manifesta, a face să dobîndească sau a pune în evidență calitatea exprimată prin adjectivul de bază sau caracteristică pentru obiectul denumit prin substantivul ..., a transforma în obiectul denumit. ...” : *filotimisi, murdăriși; caracterisi; flenderisi*.

Derivatele deverbale sînt în general sinonime cu bazele lor : *ciordiși, preferiși* „a pronunța, a profera”, *simfonisi* etc.

O excepție este *tigori* „a ține în mizerie pe cineva, a nu-l îngriji”, a cărui relație cu baza *șigori* „a duce viață de mizerie”) constă în transferul de la intransitiv la tranzitiv, cu toate implicațiile semantice pe care le are acest transfer (gramatical).

O situație specială au verbele care se mai folosesc și azi în limbajul familiar (de ex. *buchisi, paraponisi, urgisi* ; a se avea în vedere și verbe neanalizabile ca *dichisi, schivisi*) sau foarte puținele verbe care par a i i noi (*farfarisi, porniși*). Datorită faptului că -isi e foarte slab productiv în perioada actuală și cea mai mare parte din formații au dispărut din limbă, coroborat cu faptul că aparțin stilului familiar (observația nu e valabilă pentru formațiile cu caracter general literar, v. § 7), ele au căpătat valoare expresivă și, adesea, ironică.

Vezi Măria Marinescu-Himu, *lucr. cit.*, p. 24.

b. Derivatele în -osi au în număr relativ mare valoare expresivă, mai mult sau mai puțin ironică. Această valoare se degajă din derivate : a) cu teme neutre : *ghilosi* „a dichisi” / #MK „a înălbi o pînză ...” ; b) cu teme al căror sens nu poate fi identificat, întrucît nu apar și independent, dar acolo unde mai apar (formații semianalizabile sinonime cu cele în -osi) sînt legate tot de sufixe expresive : *corc-osi* / *corc-oni, corc-oli; tor-osi* / *tor-ăi, -oi, tur-ui* (cp. și *boscorosi* / *boscorodi*); c) (mai adesea) cu teme expresive : *clip* (*oci*) — *cliposi, cocor—cocorosi, ghioldoro ! — ghioldorosi, mototol(i) — moioioli, schimă — schimosi*.

Derivatele de sub c), precum și cele cîteva derivate care nu au valoare expresivă (ca *elefterosi, haracosi*) dovedesc că expresivitatea nu este asociată în mod necesar de derivativul -osi.

Derivatele de sub a) și b) (sinonimia dintre formațiile în *-osi* și cele de la aceleași teme cu sufixe expresive permite echivalarea semantică a lui *-ost* cu sufixele semnalate) dovedesc însă că valoarea expresivă nu este asociată în mod sporadic de sufixul *-osi*. Dacă coroborăm acest fapt cu existența derivatelor de la teme expresive (care nu atestă valoarea expresivă a sufixului, dar pot constitui cazuri de transfer al valorii temei asupra, valorii sufixului), putem formula concluzia că valoarea expresivă este valoarea cel mai bine reprezentată și prin aceasta specifică sufixului *-osi*.

Cf. A. Graur, *lucr. cit.* din BL IV, 1936, p. 106.

4. a. Sufixele *-isi...* sînt de origine grecească. Ele au la bază sufixul morfologic al aoristului sigmatic urmat de sufixele românești ale conjugării a IV-a :

-isi : *-гол* (*analoghisi* : *avalojica*, *aerisi* : *asptca*, *adiaforisi* : *i&acpo-*

-efsi, *-ifsi*, *-evsi*, *-ivsi* : *-eucra* {*sigurefsi*, *-ifsi*, *-ivsi* : *aiyoupsuaa*, *epi-tropevsi* : *17ciTp67T£uaa*);

-epsi, *-ipsi* : *-s^a* (*diafendepsi*, *diefendipsi* : *Sia^vTc^a*, *molipsi* : *txoXe^a*, *murdaripsi* : *txoupSapetpa*);

-osi : *-coaa* (*elefterosi* : *eXsuOepoxja*).

1. Verbele grecești cu aorist sigmatic din care provin verbele românești în *-si* (precedat, de vocală ori/ și consoană) se împart în mai multe grupuri:

— în *-â(c)* și *-lto*, cu aoristul în *-aca* și, respectiv, *-taa*;

— în *4vw*, cu aoristul în *-coaxa*;

— în *-£uco*, cu aoristul în *-ja ori -sua* (unele putînd avea ambele forme de aorist);

— în *-a£<o* și *-£%o*, cu aoristul în *-âta* și, respectiv, *-e£a*. Cf. GÂLDI, M. 118—125; Andre Mirambel, *Grammaire du grec moderne*, Paris, 1949, p. 152—153, 154, 156, 158.

2. Unele formații atestă interferențe între sufixe: *siguripsi*, *-efsi*; *molefsi*, *-ifsi*, *-evsi** *-ivsi*.

3. *-asi* și *-xi* nu au funcție de sufix în limba română, deoarece nici unul din verbele la care apar (de ex. *ghimnasi*, *simviasi*, *hârăxi*, *catadixi*) nu este analizabil în românește (*-asi* apare totuși într-un sufix compus virtual, vezi §8. 1).

între reflexele românești care conțin grupul *-vs-* și cele care conțin grupul *-fs-* nu par a fi diferențe fonetice reale, deoarece, după cum se știe (cf. AVEAM, S. 339), în româna vorbită nu apar secvențe de două consoane, prima sonoră și a doua surdă.

Eflexele românești cu vocalismul *-i-* (*-ifsi*, *-ipsi*) par să-și găsească explicația în interiorul limbii române, prin variația *ife* în poziție neaccentuată în cuvinte de origine grecească precum *metahirisilmetaJierisi*.

în cazurile în care modelele grecești le corespund în românește nu-mai variante cu *-i-* (*cabulipsi*, *murdaripsi*, *zulipsi*) presupunem că a existat o variantă originală cu *-e-* care a dispărut ori că etimoanele au fost adaptate direct cu sufixul *-ipsi* prin analogie cu situațiile în care există ambele variante.

Explicația propusă pentru *-ifsi*, *-ipsi* credem că poate fi avută în vedere și pentru varianta *anatemesi* a lui *anaihimisi* (Dosofoței, în DA), deși, în cazul particular al acestei formații, vocalismul sufixului poate fi pus în legătură și cu vocalismul temei (*anatemajanatIma*).

Derivatele în *-isi...* au fost împrumutate direct din greacă (vezi toate exemplele de mai sus) sau prin intermediul vechii slave (*afurisi* : *4\$oyHC4TH* : *acpopiaa*, *hirotonisi* : *XepoTOHHCdTH* : *£XsipoT6v7*>*7a*, *lipsi* : *AHueâTH* : *s^Xei^a*, *mărturisi* : *AtdpToypHcaTH* : *efxapTupuja*, *scandalisi* : *cKâuj^âAHCâTH* : *a-xavSaXiaa*) ori al bulgarei (*chirăosi* : *nepdăceaM*, cf.

Jt;Graur, *lucr. cit.* din BL IV, 1936 — : *x&pS&oj* etc. Notăm că asupra etimnoanelor slave este operat schimbul de conjugare care atestă forța conjugării a IV-a în perioada respectivă.

Cf. GÂLDI, M. 30, 116-125; H. Mihăescu, *Zizcr. cit.*, p. 87, 127, 187.

O poziție izolată are *garnisi*, împrumutat din franceză (*garnir*, cu morfemiți *-iss-* în paradigmă) și adaptat la limba română cu *-iși*, nu cu *-isaș* (*-iza*), conform procedului obișnuit (vezi *anedntir>aneantiza* etc).

1. *Proforisi* și *proferisi* provin din aceeași rădăcină grecească (*Kpoyopâ* și *npo^ipca* au același radical, cu alternanța — normală în greacă — *o/e*). în românește însă, datorită formei, sfiit analizabile prin două cuvinte de origini diferite: *profora* (gr.) și *proferă* (latino-romanic).

2. Formația neanalizabilă *interisi* se datorește probabil trecerii verbului *interesa*, prin analogie, în categoria verbelor în *-iși* (textul unde apare — Iorga, *Scrisori de negustori*, în DA, s.v. *interesa* — mai conține și alte grecisme: *isihie*, *periergos*). Cp. cu *interisarisi*.

împrumutul bg. *natemisam* (cf. Pr. Miklosich, *Etymologisches Wdr-ierbuch der slavischen Sprachen*, 1886) sub forma *anatimisa* (cu păstrarea conjugării) sau, pur și simplu, schimbul de conjugare operat asupra lui *anatimisi* a determinat formarea variantei de conjugare a lui *-isi*, anume *-isa*. Apariția acestei variante este cu totul sporadică în istoria sufixului; în afară de formația menționată (pentru care avem o singură atestare: Dosofoței, în DA), mai apare în formațiile românești: *buchisa* (mai multe atestări în DA) și *practisa* (Gheție, în DLE) și în împrumutul *planisa* „a face plan" (ALEXI, în DLE) < *7cXavic^*>. Cu o rezervă în privința lui *buchisa*, la fel de bine atestat ca *buchisi*, credem că aceste formații sînt rezultatul schimbului de conjugare operat asupra variantelor — bine atestate — în-în : *practisi*, *planisi*.

La sfîrșitul secolului al XVII-lea, la Dosofoței, apar cîteva exemple izolate de verbe care par a fi reflexul în *-izi* al prezentului verbelor grecești din aceeași clasă : *anatematizi* (în DA) < *avaOe^aT^co*, *scăălizi* (în DLE) < *orxavSaX^co*; cp. cu *anatematizi*, *scandalisi*.

Verbele în *-izi* care apar mai tîrziu (sfîrșitul secolului al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea) în Banat și Transilvania se pot explica cele mai multe atît prin neogreacă, cît și prin germană (cf. D. UESU, Î.M.V. 374, unde se emite și ipoteza că în aceste verbe avem a face cu sonorizarea lui *s* intervocalic din sufixul *-isi*) : *gîlgărizi* (1803, ap. UESU, T. 211) : *yapYapi^co*, *gargarisieren*; *scăndălizi* (1816, în DLE) : *cyxavSaX^co*, *slcandalisieren*; *aclimatizi* (1842, ap. UESU, T. 140) : *akklimatisieren*; *haracierizi*, *favorizi* (ambele fără dată, la D. Ursu, *loc. cit.*).

b. Verbele în *-isi*, *-osi* au pătruns în limba română cu mult înaintea perioadei fanariote.

întemeindu-se pe argumente semantice, O. Densușianu (HLR I 358—359) consideră că verbele *agonisi* și *mirosi*, aparținînd perioadei de influență greacă bizantină asupra românei, au intrat direct din greacă, și nu prin intermediu slav. H. Mihăescu (*lucr. cit.*, p. 15, 113, 127) citează numai verbele *agonisi* și *urgisi* ca intrate în română direct din greaca bizantină.

L. Galdi (M. 116) spune: „â Pexception des verbes en *-asi* et *-xi* toutes les autres categories ont deja exista bien auparavant [înaintea perioadei fanariote — n.n.J dans la langue rouzaine”.

în ceea ce ne privește, credem că rezerva trebuie făcută și pentru *-evsi*, ca și pentru verbele analizabile în *-psi*.

Atestări pentru verbe în *-isi* și (neanalizabile) *-psi* avem din secolul al XVI-lea : *agonisi*, COD. VOE., în DA, *mărturisi*, COD. VOE., în DLE, *pedepsi*, Coresi, în DLE. Vezi, în secolul următor, atestări și pentru *-osi* : *hirotonisi*, Varlaam, în DA, *mirosi*, *Psaltirea* 1651, în DLE, *canoniși*, Dosofoței, în DA, *pricopsi*, Dosofoței, la TDEG, *mateologhisi*, Cantemir, în DLE etc.

Au pătruns însă în număr mic și, mai ales, se pare că în această perioadă sufixele în discuție nu erau productive (exemplele pe care le avem sînt toate cu corespondente străine).

Verbele în *-isi* ... pătrund masiv în limba română la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea (cf. GÂLDI, M. 71 : „on peut dire que les années 70 servent d'introduction à l'âge d'or des mots phanariotes qui dure a peu pres quarante ans (1780 — 1821)”, cînd apar și împrumuturi latino-romance adaptate (cf. D. UESU, Î.M.V. 373) și formații românești, deci dovezi sigure pentru productivitatea sufixului : *analoghisi*, *Uficariul* — 1804, în DA, *iconomisi*, *ih*. — 1804, în DA ms., *moralisi*, Budai-Deleanu, în DLE (formație românească) etc.

1. Ion Heliade Rădulescu (*Gramatică românească*. Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo, București, 1980, p. XXIX) observă că în limba contemporană lui, împrumuturile latine sînt adaptate în mod diferit după regiuni: „Noi cînd luăm cite un verb din latinește sau de altundeva să-l conjugăm, fieșterea loc și țară are cite o stravanță după vecinii și conlăcitorii săi. Rumânii din Țara Românească avînd pînă acum a face cu grecii, ne-am învățat să sîm și să pîpîrim; rumânii din Transilvania, Banat și feucovina, auzînd iară totdeauna limbi mai tari și mai aspre, s-au învățat să u r u r u i a s c ă și să ă l u i a s c ă; adică, cînd luăm verburile „formare, recomandare, repetire, pretendere, descriere”, cei din Țara Rumenească zicem „formalîesc, recomandarîesc, repetirîesc”, cei din Transilvania, Banat și Bucovina zicem „formăluiesc, recomandăluiesc, repetiruiesc, pretendăluiesc, describăluiesc” (spațierile sînt ale ediției, ortografia și punctuația sînt modificate conform regulilor în vigoare). Heliade combate aceste maniere de adaptare și recomandă păstrarea formei originare a cuvîntului, fără atașarea sufixelor (la rîndul lor împrumutate): *lor/na*, *recomanda* etc.

2. Manuela Saramandu (în LR XXIX, 1980, nr. 5, p. 549, și T. 132) afirmă că în perioada 1780-1850 sufixul neologic caracteristic și productiv în terminologia juridico-administrativă este *-isi*.

3. *Praciisi* (în DLR : < *practică* -f *-isi*) pare a fi derivat cit sufixul *-i* de ia *praxis* (cu *le s* > *kt* după *practic* (*os*), sinonim cu *praciisit* — cf. GÂLDI, M. 235).

După perioada fanariotă verbele în *-isi*.. încep să dispară, altfel încît în limba actuală se mențin numai foarte puține, ca : *aerisi*, *buchisi?* *categoriași*, *conomisi*, *gargarisi* (vezi și întrebuintărea argotică : *gargarisi* „a îndruga verzi și-uscate”, UDEESCU, GL. — cf. expr. fig. *a face o-gargară*), *ghilosi*, *hirotonisi*, *istorisi*, *mărturisi*, *silabisi*, *urgisi*, *zaharisi*., *zeflemisi* și *costiâi*, în derivatul *costisitor* (aceste formații nu aii aceeași circulație în toate stilurile limbii, vezi § 7). Notăm că numărul formațiilor analizabile din fondul activ este dublat aproape de formații neanalizabile la fel de folosite : *cataăixi*, *chivernisi*, *dichisi*, *fandosi*, *irosi*, *lipsi*, *molipsi*, *pedepsi*, *plictisi*, *sclifosi*, *sclivisi*, *sinchisi*.

Vezi H. Mihăescu, *lucr. cit.*, p. 181 ; G. Ivăneșeu, *Istoria limbii române*, Iași, 1980? p. 603.

5. Temele formațiilor românești în *-isi* sînt în număr mare grecești (*cangrenisi*, *noimisi*, *paralaghisi* etc), la care se adaugă cele turcești, pătrunse, probabil, prin filieră greacă (*buiurdisi*, *farfarisi*, *zeflemisi* etc), iar restul sînt slave (*buchisi*, *poftiși* etc), latino-romance (*moralisi*, *nomadisi* etc.) și foarte puține săsești (*flenderisi*).

Mărturisi are bază moștenită (de origine greacă în latină), însă verbul este împrumutat, (v. §4, a).

6. Din seria sufixelor *-isi*..., productive în limba română au fost numai *-isi* și *-osi* (*-efsi* și *-ipsi* nu apar în nici o formație românească).

Pentru perioada actuală menționăm formațiile : *farfarisi*, *porniși?* *hordorosi* (UDEESCU, GL.). Presupunem apariția mai mult sau mai puțin recentă a acestor formații bazîndu-ne pe faptul că nu sînt atestate în surse lexicale mai vechi și, mai ales, pe faptul că glosarul menționat înregistrează adesea formații din limbajul periferiei orașelor (bineînțeles din Muntenia).

în același timp, manifestăm toată rezerva față de această presupunere, deoarece sînt atestate într-un glosar *regional*, care, tocmai datorită caracterului său, nu constituie o datare pentru faptele înregistrate.

7. în decursul istoriei lor (pînă în prima jumătate a secolului al XIX-lea), derivatele în *-isi* ... au aparținut la diferite stiluri ale limbii literare : ecleziastic : *canoniși*, *liiurghisi*, *hirotonisi* etc.; politico-administrativ : *buiurdisi*, *evghenisi*, *iconomisi*, *plioforisi* etc.; juridic : *analoghisi*, *clironomisi* etc.; al artelor : *paralaghisi* etc.; al conversației : *cabulipsi*, *filotimisi*, *categorisi?* „a calomnia”, *mateologhisi* etc.

Indiferent de stilul căruia i-au aparținut, formațiile în *-isi*... (cu excepția termenilor ecleziastici vechi) au avut răspîndire aproape exclusiv în Muntenia și Moldova.

Foarte puținele verbe citate de L. GÂLDI din limba scrisă în Transilvania secolului al XVIII-lea sînt mai ales neanalizabile: *diafendepsi* (*Acte ...din Brașov*), *metahirisi*, *organisi* (Budai-Deleanu) (ap. GÂLDI, M. 79, 86).

Vezi și L. Găidi, *Le dictionnaire roumain de Samuel Klein*, în *Mclanges Mário Roques* IV, 1952, 122, unde se aduce un nou argument pentru a se proba absența cuvintelor neogrecești dincolo de linia Carpaților: în dicționarul prezentat nu apare nici unul din cuvintele pă> trUnse în epoca fanariotă.

în limba de astăzi, dintre puținele derivate rămase în circulație, nu mai cîteva sînt generale în limbă și au caracter literar : *aerisi*, *categorisi?* „a așeza după categorii”, *conomisi*, *istorisi*, *mărturisi*, *silabisi*, *zaharisi* (și, neanalizabile : *molipsi*, *pedepsi*, *plictisi*). Alte cîteva au caracter familiar și sînt întrebuintate mai ales în Muntenia și Moldova : *buchisi*, *gargarisi*, *ghilosi*, *paraponisi*, *urgisi*, *zeflemisi*; vezi și formațiile de la UDEESCU, GL. menționate în § 6 (și, neanalizabile : *caiadixi*, *chivernisi*, *dichisi*, *fandosi*, *sclifosi*, *sclivisi*, *sinchisi*). Și acum însă majoritatea formațiilor în *-isi*... nu au caracter popular.

Carcalisi e înregistrat la TUDOSE, D. 193, după CV II, 1950, nr. 4, p. 41, ca regional, în Oltenia.

8. Sufixe compuse și dezvoltate : *-arisi*, *-aiisi*, *-erisi*, *-etisi*, *-irisi*, *-ladisi*, *-nisi*, *-onosi*, *-risi*; (virtuale) *-alisi*, *-einisi*, *-arhisi*, *-(ar)isarisi*, *-gisi*, *-imisi*, *-pisi*, *-uleasi*.

1) -aiisi. 1 formație cu dublă analiză : *formalisi* „a forma” (D. Goleșcu, la Aurel Mcoleşeu, *Observații asupra neologismelor din „însemnarea călătoriei mele” a lui Binicu Goleșcu*, în CILLII, 1958, p. 16), cf. *formă*, *forma*, (regresiv) *formălui*.

Din punct de vedere formal, verbul comportă și analiza prin *formal* (cf. A. Nicolescu, *loc. cit.*). Sensul verbului însă („a forma”) respinge această analiză.

-anisi. 1 formație cu clublă analiză : *predanisi* „a oferi” (GÂLDI, M. 124), cf. *preda*, *predanie*.

-arhisi. 1 formație cu dublă analiză în DI : *canonarhisi* „a cînta ca un canonarh” (= primul psalt, care cîntă mai ales canoanele).

-(ar)isarisi. 1 formație cu triplă analiză în DI : *traiarisarisi*, cf. *trata* -j- *arisarisi*, *tratare* -f- *isarisi*, *tratarisi* + *arisi*.

-arisi. Foarte numeroase formații cu dublă analiză (baza derivată este infinitivullung — adesea nefolosit dar, în principiu, posibil—, iar baza nederivată, tema verbului respectiv și, uneori, substantivul format prin regresivitate de la verb ori un substantiv sau adjectiv primar); în DI : *anularisi*, *combinarisi*, *confiscarisi*, *cuminicarisi*, *curarisi* etc.; în alte surse : a ^carm („Curierul românesc”, 1834, 299); *convoiarisi* („Curierul românesc”, 1834, 60), cf. *convoi*, *convoia*; *exportarisi* (D. Goleșcu, la A,

ISTicolescu, *loc. cit.*); *fabricarisi* (D. Golescu, la A. Mcolescu, ioc, cit); *plimbarisi* (UDEESCU, GL.); *respectarisi* (*Documente privitoare* ... , 1811, în DLE) etc.

7 formații cu analiză unică, 4 în DI, 3 în alte surse: *picarisi* (DLE) „a se supăra”, *sigurarisi* (GĂLDI, M. 250), *sumarisi* (N. Filimon, *Ciocoli...*, 1863, 216).

Majoritatea formațiilor sînt analizabile în raport cu un substantiv: *ăocladarisi* „a refera”, cf. *doclad*; *pericolarisi*, cf. *pericol*; una, în raport cu un adjectiv: *sigurarisi*.

1 formație semianalizabilă: *expozarisi*, cf. *expoizant*, *expoziție*.

-atisi. 1 formație cu dublă analiză în DI: *teslimatisi* „a preda”, cf. *teslim*, *teslimat* „predare”.

1 formație analizabilă în raport cu un substantiv sau un verb: *miaiematisi* (DI), cf. *anatemă*, *anatemala*.

Apariția în românește a formei de plural *epigramata* (Gonst. Cantacuzino, la GĂLDI, M. 42) ne face să presupunem că nu e exclus să fi existat și o formă cu aceeași terminație *anaiemata* (fără atestare cunoscută de noi). Existența acestei forme ar exclude elementul *-atisi* din seria compuselor lui *-isi*.

Dat fiind însă că, din principiu, analizele întreprinse de noi operează exclusiv cu forme atestate, ne menținem la analiza lui *anatematisi* prin raportare la *anaiem-*,

-erisi. 1 formație cu dublă analiză în DI: *pretenderisi*, cf. *pretinde*, *-ere*.

2 formații analizabile în raport cu uii verb, în DI: *corisponderisi* „> corespondă”, *cultiverisi*.

-etisi. 1 formație analizabilă în raport cu un substantiv: *geremetisi* „a amenda” (DI), cf. *geremea* „amendă”.

-gisi. 1 formație cu dublă analiză în DI: *zavergisi*, cf. *zavără*, *zavergiu*.

-imisi. 1 formație cu dublă analiză în DI: *feliurimisi*, cf. *fel(i)uri* pl., *fel(i)urime*.

-irisi. 4 formații în DI. 3 analizabile în raport cu un substantiv: *buchirisi*, *ăocladirisi*, *pichirisi*, cf. *pică*; 1, în raport cu un verb: *pretindirisi*.

aiarladisi

DA ms.), c. *varm* „vdiiuaatîaj uiiciaia a greutăților și măsurilor”; *ciracladisi* „a scoate cira ce cineva” (DI); *haraciladisi* „a adjuceca” (DI), cf. *hareci* (interj, sau subst.).

-nisi. 1 formație raportabilă la un element de compunere: *bogonisi* „a spune rugăciuni încet și nedeslușit” (DI), cf. *bogo-* „Dumnezeu”, (cf. *bogoboreț*, *bogonoseț* etc, vezi FC I 244).

Cp. cu K. Schuffert (V. 62), care îi explică prin Eon. Vezi și DA, s.v., care explică cuvîntul, după părerea noastră mai complicat și mai greu de susținut din punct de vedere formal, ca formație spontană din *bolborosi* și sl. *bog-*,

-onoși. 1 formație analizabilă în raport cu un substantiv: *schimonosi* (DI), cf. *schimă*.

în ipoteza că înseamnă „a înghionti” (cf. DA ms., s.v.), *ghioldorosi* e analizabil prin *ghiold* „ghiont”, cu detașarea unui derivativ *-orosi*. Contextul în care apare (*il ghioldorosia* [pe Roșul (= cal)]. MAT. FOLK. 151) nu e însă concludent pentru această glosare, de aceea nu îl înregistrăm.

Dacă sensul cuvîntului e cel menționat, etimologia pe care o dă P. Papahagi (fără a se pronunța asupra sensului — *Contribuții lexicale*, p. 139, s.v.: tc. *guldurmek* „a înveseli”) nu este acceptabilă din punct de vedere semantic.

m

-pisi. 1 formație cu dublă analiză: *scripisi* „a parafa un dosar” (DI), cf. *scrie*, *scripte*.

-risi. 1 formație analizabilă în raport cu un substantiv: *codorisi* înregistrată la GUȚU ROMALO, C. G. 230.

Poate fi, eventual, analizată și prin *cadora* (înregistrat de V. Guțu Romalo, *loc. cit.*), cu detașarea lui *-isi*. Întrucît însă *cadora* pare mai nou decît *codorisi* și chiar format de la acesta (cf. Guțu Romalo, *loc. cit.*), această a doua analiză nu poate fi avută în vedere decît după apariția lui *cadora*.

-uleasi. 1 formație cu dublă analiză în DI: *recomenduleasi*, cf. *recomenda*, (regresiv) *recomenăului*.

întrucît apar exclusiv în formații cu dublă (sau triplă) analiză, derivatele *-alisi*, *-anisi*, *-arhisi*, *-(ar)isarisi*, *-gisi*, *-imisi*, *-pisi* și *-uleasi* au caracter virtual.

în formațiile cu *-arisi* raportabile (și) la baze verbale, vocala inițială a derivativului este condiționată de conjugarea verbului de bază: *-arisi* se atașează la verbele de conjugarea I (pentru *compromitarisi* și *pretendarisi* trebuie avute în vedere formele mai vechi *compromită*, Gr. Alexandrescu, în DA, și *pretenăa*, Kogălniceanu, în DLE, s.v. *pretinde*).

La formațiile în *-erisi* și *-irisi* raportabile la verbe, condiționarea vocalei inițiale a derivativului prin temă apare în: *pretinăerisi*, cf. *pretinde*, și, eventual, *coresponderisi*, cf. *corespunde* „a fi în corespondență ...” (v. DA, s.v.), dar și *coresponda*. în celelalte cazuri, verbul de bază e de conj. I sau a IV-a, iar vocala derivativului, *e* (*cultiverisi*, cf. *cultiva*, *cultivi*, în DA, s.v.), respectiv, verbul de conj. a III-a, iar vocala, *i* (*pretindirisi*).

2) Sufixele constituite cu *-isi* sau *-osi* (cu excepția lui *-arisi*) nu prezintă nici un sens în plus față de bazele lor.

-arisi, în măsura în care a mai fost folosit după perioada fanariotă (deci în perioada de puternică influență franceză și romanică, în general) a avut valoare net expresivă, de nuanță ironică, atît în formațiile mai vechi păstrate în limbă, cît și, mai ales, în formațiile create de scriitori cu unicul scop de a reda valoarea amintită. Aceste formații, probabil, nu au avut circulație nici măcar în perioada respectivă.

De ex. — *Madamă, fi-voi destul de felice ca să nu-mi refnzarisești brațul? — Ce se potrivește !... sînt foarte felaîarisiată*. V. Alecsandri, *Opere complete*, 1875, p. 1005; *Ah ! Qahișo !... suflet ceresc și-naripat !... nu mă eerazarisi cu astfel de vorbe*. Id., *ib.*, 1009. (*Tratarisarisi* — id., *ib.*, 1238 — este un caz de folosire exagerată a procedului.) V. și *plimbarisi*, la care Udrescu (GL. s.v.) face mențiunea: familiar și ironic, și *codorisi*, cunoscut de mine din limbajul familiar cu aceeași valcarș.

3) *-arisi*, *-erisi* și *-irisi* sînt împrumutate din greacă (-ctptace, *-ipiaa* -ipicrot < it. *-are*, *-ere*, *-ire*, fr. *-er*, *-ir* -f- -f<o), prin derivate ca: *siimarisi* < jTifjapco < it. *stimare*; *coresponderisi*: xopeoTuovSspco < it. *corrispondere*; *servirisi*: crspipico < it. *servire*, fr. *servir*; *picarisi*: mxapco < it. *picca*, *piccarsi*, fr. *se piquer*.

1. Vezi GĂLDI, M. 120-122; D. URSU, Î.M.V. 373; Marin Z. Mocanu, *Cuvinte italiene pătrunse în limba română prin intermediul unor limbi neromanice*, SCL XXXI, 1980, nr. 3, p. 251.

2. *Pichirisi* e rezultatul asimilării operate asupra lui *picarisi* în limba română; cf. GĂLDI, M. 227, dar v. și A. Graur, în BL/IV, 1936, p. 108. *Pretindirisi*, dublet ai lui *pretinăerisi*, se poate explica prin variația *ejî* în poziție neaccentuată, specifică cuvintelor grecești (v. §4. a).

•în română, -ami, 6 mi și -irisi sînt analizabile în sufixul infinitivului, -are, -ere, -ire, și -isi. De aceea au statuat ele sufixe, c o mp u s e .

-irisi e izolat din *cadorisi*, apărut, probabil, prin analogie cu verbele în -arisi... E o formă dezvoltată a lui -isi.

întrucît au origine comună și aceeași structură, putem considera că sufixele -arisi, -erisi, -irisi formează o serie. în această eventualitate, -irisi ar putea fi atașat seriei, în calitate de termen consonantic al ei (-o- e vocala tematică). Cp. cu seriile -li, -ăli... ; -ni, -ăni...

-atisi este izolat dintr-un împrumut grecesc format, în limba dE origine, de la o temă în -oct- (*anatemaiisi* : avaOeuaT^oj), care în românește a fost împrumutată în forma de nominativ (*anatemă*), -at- neavînd funcție sufixală (n-are nici o legătură cu mifixul românesc participial -at), considerăm că -atisi este o formă dezvoltată a lui -isi.

-etisi, rezultat, probabil, dintr-o transformare fonetică a lui -atisi produsă pe teren românesc (*gerematisi > geremetisi), e în aceeași situație ca -atisi în raport cu -isi.

-ladisi se detașează din cîteva verbe de origine turcească cu aoristul în -di- (neatestate, dar probabil existente și în limba greacă, care pare să fi constituit filiera lor pentru limba română) : *aiarladisi* : *ayarladı*, *ciracladisi* : *girahladı*, *haraciladisi* : *haragladı* (GÂLDI, M. 119, înregistrează o formă neatestată *#apa<AaSiCo). Se pare că nu a fost niciodată productiv pe teren românesc.

L. Qâidi (M. 119) afirmă că -adisi „a servi meme à creer des derives nouveaux qui sont inattestés en grec” (bazindu-se pe exemplele *ciracladisi*, *iagmaladisi*, *furlândisi*). Dar ultimele două verbe sînt neanalizabile în română. (L. Gâldi, după Bogrea — DR IV., 1924—1926, p. 815—, îl consideră pe *furlandisi* derivat de la it. ven. *forlana*, *furlana* „dans al țaranilor din Friul”. Această etimologie e însă îndoielnică atît din punct de vedere semantic, cît și pentru că baza — de origine italiană — nu există în românește, deci, chiar dacă ar fi acceptată, ar presupune o filieră grecească.) Cu privire la *ciracladisi*, L. Șăineanu [*Influența orientală asupra limbei și culturai române*, București, 1900, p. 134] afirmă că presupune un *giraclamak* (vezi mai sus aoristul *girakladı*) ; deci în eventualitatea că *ciracladisi* ar fi apărut pe teren românesc (fără filieră grecească) elementul românesc ar fi -isi, și nu -adisi, deoarece -aci- aparține formei turcești.

-ladisi este constituit din -isi și elementul -Iad-, nesufixal în limba română (în turcă -la- este sufix demonstrativ, iar -d-, morfemul imperfectului). De aceea îl considerăm sufix dezvoltat.

-nisi e constituit din elementul nesufixal -n- (v. *bogonoset*) și -isi. Deci e sufix dezvoltat.

Bogonisi pare a fi o formație românească.

-onosi (*schimonosi*) este o formă dezvoltată a lui -osi, eonstituită cu elementul -cm-, a cărui proveniență nu știm s-o explicăm.

în privința istoriei lor, sufixele compuse și dezvoltate cu -isi... nu se deosebesc de bazele lor. Doar seria -arisi... pune o problemă oarecum specială prin aceea că sufixele ei au apărut în jurul anului 1800, constituind „un uz specific epocii” în adaptarea neologismelor (indiferent dacă erau sau nu pătrunse prin filieră greacă; cf. D. UESU, Î.M.V. 373 ; v. si HEISTBA, B. 59-60 ; BEÂNCUȘ, M. V. 86-87). O dată cu trecerea perioadei fanariote, sufixele -arisi... își pierd rolul în adaptarea împrumuturilor (verbele care au continuat totuși să apară erau creații artificiale, formate cu scopuri strict stilistice; vezi mai sus, 2).

Notabilă e și apariția derivatelor *formalisi* și *recomenduleasi*, provenite probabil din schimbarea de sufix operată asupra derivatelor de origine romanică intrate prin filieră maghiară, *formăului* și *recomendului*.

Faptele, fără implicații asupra sistemului sufixal (sufixe -alisi și -uleasi nu sînt productive), marchează piincte de interferență între influențele latino-romanică, neogreacă și maghiară, exercitate asupra limbii române în secolul al XVIII-lea

Vezi GÂLDI, M. 84-85.

4) Privitor la originea temelor, tot seria -arisi... comportă o mențiune specială : cu foarte puține excepții (o temă moștenită, una rusească și una turcească : *plimba*, *doclad*, *teslim*), temele sînt neologisme de origine latino-romanică.

5) Dintre sufixele dezvoltate și compuse cu -isi, -osi au fost foarte slab productive -alisi, -nisi, -etisi, -onosi, și puternic productiv -arisi. în limba actuală toate sînt complet neproductive (v. totuși -risi)..

-ișă	vezi	-ȘI	-ița	vezi	-ȚI
-iși	vezi	-ȘI	-iți	vezi	-ȚI
-ita	vezi	-TA	-ivsi	vezi	-ISI

-IZA (-ISA_s), -ISA_s

PASCU, S. 423; Iorgu Iordan, în BPh I, 1934, p. 176—178; II, 1935, p. 224-225; III, 1936, p. 184-189; id., S.R.R. 48, 51-55; id., V.R.N. 28-31, 33-37, 49—55; id., LRA 240-242, 244-245; id., LRG 480-481; id., în SCL XV, 1964, nr. 4, p. 420-421 ; LOMBARD, V. 501-509; VASILIU, S.V.N.

1. -isa are statut dublu, de :

— v a r i a n t ă grafică (uneori și, probabil, de pronunțare), învechită, a sufixului -iza;

Pentru delimitarea ei de varianta -isa a sufixului -isi, vezi sufixul -ISI, § 1.

— s u f i x (independent), apărînd în derivatele *finisa* și *vernisa* și într-o serie de formații ca *regisa*, *aplatisa*, care nu pot fi distinse de variantele în -isa, decît prin istoria lor (v. § 4. a).

2. -iza (-isa_s). 267 de formații (cu o variantă) în DI, la care se adaugă aproximativ 250 din alte surse (studiile citate ale lui Iorgu Iordan, DL E D C E, presa, mai ales cea literară, etc).

-isa_s. 2 formații în DI : *finisa*, *vernisa*. Pentru formațiile de tipul *aplatisa*, care în limba actuală sînt considerate, conform normelor, variante ieșite din uz ale dubletelor în -iza, v. § 4. a.

a. Derivatele în -iza sînt analizabile în raport cu :

— un a d j e c t i v (aproximativ 250 de formații) : *efemeriza* (BPh II, 1935, 224), *laiciza*, *localiza*, *meschiniza*, *urbaniza* etc;

— un s u b s t a n t i v (aproximativ 200 de formații) : *aeriza* (XEGULICI), *aristocratic* (BPh IX, 1942, 49), *baladiza* (BPh II, 1935, 224), *catalogiza*, *clorofor miza*, *metaliza* etc.;

— un n u m e sau un v e r b : *amalgamiza* (BPh IX, 1942, 29), cf. *amalgam*, -a ; *egaliza*, cf. *egal*, -a ; *filozofiza* (BPh VI, 1939, 54), cf. *filozof*, -a ; *memoriza*, cf. *memorie*, *memora* ; *torturiza* (BPh II, 1935, 225), cf. *tortură*, -a etc.;

— un v e r b : *cultiviza* (BPh IX, 1942, 30);

— un a d v e r b : *tiptiliza* (BPh IX, 1942, 34).

Sufixul *-iza* manifestă, după cum se vede, preferință accentuată pentru temele nominale și, între acestea, pentru cele adjectivale. Observăm chiar că unele derivate de la substantive sînt similare celor formate de la adjective prin aceea că exprimă acțiuni raportabile într-un fel sau altul la însușiri: *animaliza* „a face să aibă însușirile unui animal”, *dema-gogiza* „a proceda ca un demagog”, *mahalagiza* „a da caracter de mahala”, *mașiniza* „a reduce la o funcțiune mecanică, de mașină” etc.

Cf. IORDAN, LRA 240-241.

Formațiile cu teme exclusiv nenominale sînt neînsemnate atît prin număr (2), cît și prin caracterul lor ocazional.

Temde verbale la formațiile cu dublă raportare sînt de asemenea nerelevante, deoarece verbele respective, cu o singură excepție (*memora*), sînt derivate imediate denominale (ne referim la statutul lor în interiorul limbii române).

1. Uneori (de ex. *licheliza*, *tarlaliza*) verbul este format de la tema genitiv-dativului

2. Apariția temei *Pumnul* în *pumnuliza* (RPlI IX, 1942, 53) nu trebuie interpretată ca un caz special de temă cu forma articulată, ci ca o temă oarecare, deoarece numele propriu respectiv a circulat cu ambele forme, cu și fără articolul *-l* (*Pumnul* și *Pumnu*), fără diferență de valoare morfologică.

Derivatele în *-isa*, sînt analizabile în raport cu:

— un s u b s t a n t i v : *vernisa* „a acoperi un tablou ...”, cf. *vernisi* [vernii] (v. DODII);

în cazul pronunțării (incorecte) [vernisi] (conformă cu grafia), verbul e analizabil ca derivat imediat, așa cum e în limba de origine (v. § 4. a).

— un s u b s t a n t i v sau un v e r b : *finisa*, cf. *fine*, *fini* (v. și *finit*, *final*).

Derivatele cu dublete în *-iza*, majoritatea parasintetice, sînt analizabile, de asemenea, în raport cu:

— un s u b s t a n t i v : *abrutisa*, *regisa*;

— u n a d j e c t i v : *aplatisa*.

Deci derivatele în *-isa*, nu se deosebesc prin clasa morfologică a bazelor lor de derivatele în *-iza*.

b. Cu excepția alternanței fe/fe' (foarte slab reprezentată : *antic/antichiza*), alternanțele care apar la formațiile în *-iza* sînt curente în sistemul derivațional și morfologic românesc.

Alternanța aberantă *k/k'* (vezi mai sus exemplul, care este derivat românesc) se explică, probabil, prin influența lui *antichitate* (< fr. *antiquité*).

c. Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *arhaiza*, *ostraciza*, *preciza*, *tetaniza* etc.; în alte surse : *aliruiza* (BPh II, 1935, 224), *axiomatiza* (BPh IX, 1942, 49), *cooperatiza* (BPh II, 1935, 224), *erotiza* (BPh IX, 1942, 51), *feminiza* (BPh IX, 1942, 51), *frenetiza* (BPh IX, 1942, 51), *gramatiza* (Heliade, *Opere* II, 1943, p. 331), *psihiza* (BPh II, 1935, 225), *romantiza* (BPh III, 1936, 186), *reumatiza* (BPh III, 1936, 186), *știintifiza* (BPh II, 1935, 225) etc.

în cazuri ca *academiza*, *alcoholiza*, *alegoriza*, *birocratiza* analiza e făcută prin raportare la *academie*, *alcohol*, *alegorie*, *birocrat* sau *birocrație*, și nu la *academic*, *alcoolic*, *alegoric*, *birocratic*, în intensă ca descrierea să fie mai simplă și mai obiectivă (prin raportare la *academic*, *alcoolic*, *alegoric* formațiile ar fi semianalizabile).

Cînd însă analiza formală contrazice analiza semantică, am ales calea mai complicată. De ex., pe *autoriza* l-am (semi)analizat prin raportare la *autoritate*, deoarece sensul lui („a împuternici pe cineva {..} cu o a u t o r i t a t e (publică)”) nu permite raportarea la *autor*.

Pe *curtiza* „a curta” l-am analizat prin rom. *curte* („omagiu măgulitor adresat unei femei ...”), deși etimonul lui este format altfel (fr. *courtiser* < *courtois*), deoarece analiza este satisfăcătoare din punct de vedere semantic și, în plus, istoria cuvîntului în limba de origine trimite în ultimă instanță la aceeași ternă : *courtois* < v.fr. *court* -f -ois.

loiaciza este semianalizabil prin raportare la *iotacism* și analizabil, cu detașarea unui derivativ *-aciza*, prin raportare la *iot*.

Existența numeroaselor formații semianalizabile impune atenției o serie de situații specifice în ce privește analiza lor formală.

Eelativ multe formații sînt raportabile la baze derivate: mai ales cu *-ic* (simplu sau dezvoltat: *-atic*, *-etic*, *-otic*, *-ific*), *-ism*, *-ist* și mai puțin cu alte sufixe :

— *arJia-ic*, *-ism*[*arhaiza* (cp. cu *arhaiciza*), *ermet-ic*/*ermetiza*, *fanatic*, *-ism* *jfanaliza*;

— *axiom-at-ic*/*axiomatiza*, *dogm-at-ic*, *-ism*/*dogmatiza*, *problem-at-i* *ej* *problematiza*;

— *fren-et-ic*/*frenetiza*, *teor-et-ic*/*teoretiza*;

— *hipn-ot-ic*, *-ism*/*hipnotiza*, *scler-ot-ic*/*sclerotiza*;

— *științ-if-ic*/*știintifiza*;

— *cateh-eză*, *-ism*/*catehiza*, *femin-in*/*feminiza*, *pesim-ism*, *-ist*/*pesimiza*, *tubercul-oză*, *-os*/*tuberculiza*.

1. Remarcăm că în toate exemplele de baze conținînd forme dezvoltate ale lui *-ic* segmentul eliminat ia analiză este numai *-ic*. Totuși, foarte rar, apar și formații de ia baze derivate cu *-ic*; v. mai jos.

2. între verbele în *-iza* și substantivele și adjectivele în *-ism* și *-ist* există o strînsă relație, care se manifestă prin apariția a numeroase serii de formații de la aceleași teme cu cele trei sufixe (seriile nu sînt toate complete): *dogmatiza* — *dogmatism*, *europeniza* — *europenist*, *sindicaliza* — *sindicalist* — *sindicalism* etc. Vezi IORDAN, S.R.R. 53 : „Se poate spune că, în principiu, de la orice temă [...] a unui verb *in-iza* este posibilă crearea unui adjectiv în *-ist* și a unui substantiv în *-ism* : *latiniza* — *latinist* — *latinism* etc”.

Formațiile semianalizabile raportabile la baze nederivate sînt mult mai puține : *preciza/precis* <fr. *precis*, lat. *praecisus*; *sifilizaj* *sifilis* <îr. *syphilis*, lat. mod. *syphilis* etc.

în contrast cu formațiile semianalizabile apar numeroase formații (analizabile) raportabile la baze derivate fără eliminarea sufixului bazei:

-ac: *austri-ac-iza*;

-al: *fisc-al-iza*, *muzic-al-iza*; *spirit-ual-iza*, *stai-ual-iza*;

— (i)an : *americ-an-iza*, *elveți-an-iza* ; *canad-ian-iza* ;

-a/ent: *ignor-ant-iza*, *independ-ent-iza* ;

-ar : *legend-ar-iza*, *regul-ar-iza* ;

-at: *medi-at-iza*;

-bil: *val-abil-iza*; *flex-ibil-iza*, *sens-ibil-iza* ;

-ean : *oraș-en-iza*, *regăț-en-iza* ;

-ic : *istor-ic-iza*, *tip-ic-iza*;

-ier : *pomp-ier-iza*;

-in : *bizant-in-iza*, *alcal-in-iza*;

-iot: *fanar-iot-iza*;

-iv : *calitat-iv-iza*, *cooperat-iv-iza*, *relat-iv-iza* \

-onal: *constituii-onal-iza*;

-tor : *conserva-tor-iza*;

-ura: *fript-ur-iza*.

Aceste derivate sînt, din punct de vedere formal, formații cu dublă analiză, deci, conform procedurii noastre de analiză, derivatele ar trebui înregistrate și tratate separat, ca sufixe compuse virtuale : *-aciza*, *-aliza*, *-(i)aniza*, *-a/entiza*, *-ariza*, *-atiza*, *-biliza*, *-eniza*, *-iciza*, *-ieriza*, *-iniza*, *-iotiza*, *-iviza*, *-onaliza*, *-toriza*, *-uriza*.

în majoritatea cazurilor însă, singura analiză semantică satisfăcătoare a acestor formații e cea prin raportare la bazele derivate. în același timp, sufixele degajate sînt foarte numeroase și oricînd pot apărea altele noi (mai ales în formații ocazionale), mai mult sau mai puțin efemere. De

aceea considerăm că tratarea lor într-un capitol separat ar reprezenta o complicare a descrierii, avînd drept unic rezultat punerea în evidență a unei serii de sufixe interesante numai în totalitatea lor prin semnificația pe care o au pentru productivitatea sufixului *-iza* și pentru diversitatea derivatelor lui.

în consecință, ne limităm la enunțarea sufixelor compuse cu *-iza* (v. mai sus), fără a le descrie sub toate aspectele. V. în § 4. a împrumuturi cu bazele derivate care au putut servi de model pentru unele din sufixele compuse aici menționate.

Analiza formațiilor românești *contemporaneiza*, *Eierogeneiza*, *simulaneiza* prin raportare la temele românești *contemporan* etc. pune în evidență apariția vocalei *e* la joncțiunea temei cu sufixul. Acest fapt ar impune delimitarea a încă unui tip structural al derivatelor în *-iza*: cu tema augmentată sau cu sufixul dezvoltat. Ele trebuie raportate însă și la formațiile de același tip din franceză (de ex. *homogénéiser*), la derivatele de la aceeași temă în *-itate* (*contemporaneitate* < fr. *contemporaneité* etc.) și la forma temelor în limba de origine (lat. *contemporaneus*, *heterogeneus*, *simultaneus*, fr. *simultane*), forma* care, uneori, este redată întocmai în românește (*simultaneu*).

Analiza derivatelor nominale menționate, precum și forma *simultaneu* degajează teme în *-e*. Prin raportare la aceste teme în *-e*, tipul *contemporaneiza* intră în categoria derivatelor fără modificarea temei. (Notăm că fr. *homogénéiser* este redat în românește prin *omogeneiza* și prin *omogeniza* (forma recomandată în DOOM). Existența dubletului fără *-e* poate fi interpretată ca un indiciu că și în cazul derivatelor românești *contemporaneiza* etc. vor fi adoptate cu timpul forme fără *-e*, de la temele adjectivale în circulație: **contemporan-iza* etc.)

3. Trăsătura semantică specifică sufixului *-iza* este caracterul factitiv (sens pe care sufixul îl are și în limbile de origine). Apreciem ca specifică această trăsătură semantică pe baza următoarelor argumente :

— valorile care conțin în structura lor această trăsătură sînt mult mai frecvente decît celelalte valori;

— este foarte frecventă la formațiile caracteristice (cu baze adjectivale) ale sufixului;

— apare în mod regulat la formațiile ocazionale noi.

Caracterul specific al acestei trăsături semantice nu rezidă însă în aceea că nu apare și la alte sufixe (v. -FICA, -FIA, § 3 și cap. *Semantica derivatelor ..*, § 1).

Au caracter factitiv următoarele valori:

1. „a face (ca obiectul denuirfit prin complement) să aibă însușirea exprimată de adjectivul de bază sau caracteristică pentru obiectul denumit de substantivul ..., a manifesta însușirea ... (cu efecte asupra obiectului denumit prin complement), a transforma în obiectul...": *gramaticaliza*, *imortaliza*, *minimaliza*, *armoniza*, *bagateliza*, *brutaliza*, *idolatriza*, *papagaliza*, *tiraniza*; *capitaliza*, *carboniza*, *izomeriza*, *valoriza*;

2. „a dota cu obiectul ...": *canaliza*, *favoriza*, *salariza*, *vitaminiza*;

3. „a face (pe cineva) să treacă prin starea denumită de substantivul...": *teroriza*;

4. „a face (pe cineva) să adere la doctrina ..., a aplica (asupra unui obiect) procedeul inițiat de ...": *marșaliza*; *pasteuriza*;

5. „a face (pe cineva) să aparțină la grupul ...": *calviniza*, *eleniza*;

6. „a supune (ceva) la acțiunea...": *regiza*.

Valorile 3, 4 și 6 se realizează și prin verbe intransitive (nefactitive); vezi mai jos, valorile 10, 7 și, respectiv, 11.

Celelalte valori nu au caracter factitiv :

7. „a imita trăsăturile scriitorului ... sau ale cărții ..., a practica (predica) atitudinea (doctrina)...": *caragializa*, *plaioniza*; *meădeniza*; *demagogiza*; *tayloriza*;

8. „a produce obiectul ...": *fabuliza*, *portretiza*, *semnaliza*;

9. „a acționa prin intermediul obiectului ...": *cauteriza*, *eteriza*, *itmiriza* „a se plimba cu luntrea", *memoriza*;

10. „a trece prin starea ...": *agoniza*;

11. „a executa acțiunea ...": *gargariza*, (semianalizabil) *polemiza*;

12. „a practica profesia a duce existența caracteristică persoanei ...": *profetiza*; *nomadiza*.

Menționăm că valorile 4 și 7 sînt redade exclusiv prin derivate în *-iza*, iar valoarea 5, numai prin derivate în *-iza*, *-ifica* și derivate imediate (vezi sufixele -FICA... și *Derivatele imediate*, §3).

1. Analiza semantică a avut în vedere, în aceeași măsură, formațiile împrumutate și pe cele românești (vezi *Introducere*, §2. a), lăsînd la o parte, bineînțeles, formațiile care, deși sînt analizabile formal, nu sînt analizabile semantic. De exemplu, *civiliza* nu poate fi analizată «din punct de vedere semantic (ca în franceză) în *civil* și *-iza*, deoarece *civil* nu are în românește sensul de „cultivat" (pe care îl are în franceză). El poate fi analizat, prin regresivitate semantică, în raport cu *civilizație*, care exprimă „starea a ceea ce este civilizat". Această analiză însă îl exclude pe *civiliza* din clasa derivatelor în *-iza*, drept care nu e înregistrat de noi.

2. Sanda Keinheimer (*Les suffixes -iser et -ifier en français*, în *Actas del XI Congreso Internacional de Lingüística y Filología Romanicas*, Madrid, 1969, p. 1366—1368) analizează trăsătura „factitiv" a sufixelor *-iser*, *-(i)fier*, după rolul temei în modificarea implicată de verb. În următoarele trăsături subordonate:

— identitatea dintre rezultatul final al acțiunii și starea exprimată de tema (corespunde în analiza noastră sensului „a face să aibă însușirea ... a transforma în ...");

— starea exprimată de temă e un element de comparație după care se produce modificarea (cf. „a imita trăsăturile ...", „a duce existența caracteristică ...");

— starea exprimată de temă e un element formativ al modificării (cf. „a acționa prin intermediul...").

Notăm însă că, în concepția noastră, are caracter factitiv numai valoarea corespunzătoare primei trăsături citate.

4. a. Este un sufix neologic, de origine greacă (*-ίζειν*), pătruns în Tomână prin filieră romanică, mai ales franceză (*-iser*) și mai rar italiană (*-izzare*) sau latină (*-izare*).

în latină, sufixul e împrumutat tot din greaca. El apare aici în foarte multe împrumuturi din limba de origine și, de asemenea, în formații noi de la baze împrumutate din greacă, dar și de la baze latinești; v. MIGNOT, V. D.L. 332-338.

împrumuturile în *-isa*, care apar pe la mijlocul secolului al XIX-lea în Moldova și mai ales în Muntenia, reprezintă redarea întocmai a grafiei etimoanelor franțuzești: *caracterisa* (1837), *cauterisa* (1848), *cicatriza* (1848), *electriza* (1848) etc. (ap. UESU, T. 163, 165, 168, 196), *poetiza* (Heliade, în DLE). B. posibil ca, în perioada în care circulau aceste grafii, sub influența lor, să fi apărut și pronunțări conforme cu ele. (Vezi UESU, T. 121.)

Sufixul s-a detașat din împrumuturi analizabile în limba română a căror origine de cele mai multe ori nu poate fi precizată deoarece, din obicei, există corespondente în mai multe limbi, acceptabile în aceeași măsură din punct de vedere atît formal, cît și semantic : *ierarhiza*, *hierarhie*: fr. *hierarchiser*; *anatemiza*, cf. *anatemă*: lat. *anathemizare*, it. *anatemizzare*; *canoniza*, cf. *canon*: lat. *canonizare*, it. *canonizzare*; *profetiza*, cf. *profet*: lat. *prophetizare*, fr. *prophetiser*, it. *prophetizzare*; *simpatiza*, cf. *simpatie*: fr. *si/mpathiser*, it. *simpatizzare* etc.

Unele derivate, mai ales termeni tehnici (indiferent de domeniu lor), au corespondente în limbi neromane : germana, engleza sau rusa. Sînt foarte rare însă cuvintele care au corespondente numai în aceste limbi. De aceea sînt foarte puține verbele despre care se poate afirma ou o i s c a r

precizie că au pătruns în română din germană, engleză sau rusa : *aclimatiza*, cf. *climat*."germ. *aJcJclimatisieren*; *critiza* (BABCIANU), cf. *erițică*) : germ. *Jcritisieren*; *finaliza*, cf. *final*: engl. *finalize*; *praetiza*, cf. *practică*.: germ. *prahtisieren*; *ecraniza*, cf. *ecran*: rus. *ЖКpauy3упoeamb* (cf. Th. Hristea, în LE XXI, 1972, nr. 3, p. 189); *marșaliza*, cf. *Marshall*: rus. *Măpiuajiu3упoeamb*. Cele mai multe au corespondente romanice și neromanice": *atomiza*, cf. *atom*: fr. *atomiser*, germ. *atomisieren*, engl. *atomise*; *magnetiza*, cf. *magnet*: fr. *magnétiser*, it. *magneizzare*, germ. *magne-Ușierm*, engl. *magnetize*; *satiriza*, cf. *satiră*: fr. *satiriser*, engl. *satirize*; *simboliza*, cf. *simbol*: fr. *symboliser*, it. *simbolizzare*, germ. *symbolisieren*, engl. *symbolize*.

1. Th. Hristea (*împrumuturi și creații lexicale neologice în limba română contemporană*, LR XXI, 1972, nr. 3, p. 189) afirmă că *absolutiza*, *fetișiza*, *politiza*, *proletariza*, *tipiza*, *chimiza* etc. „sînt măcar în parte un produs al influenței ruse”.

2. Uneori derivatele străine care corespund formațiilor românești nu sînt verbe, ci substantive sau adjective verbale : *izpmeriza* : fr. *isomerisation* ; *pasteliza* : fr. *pastellise* ; *chimiza* : rus. *XUMU3auust*. E posibil ca aceste formații să fi determinat apariția verbelor menționate prin intermediul reflexelor lor românești directe: *izdmerizare*, *pastelizai*, *chimizare** *chimiză*. Oricum, în aceste cazuri avem a face cu derivate regresive.

Au putut avea o oarecare influență în apariția unor verbe în *-iza* și formațiile străine în *-ism* și *-ist*. De ex.: *antropomorfiza*: ir. *antropomorphisme*, *-iste*; *centraliza*: fr. *centralisme?* *-iste* (vezi relația dintre sufixul *-iza* și sufixele *-ism* și *-ist*, § 2, p. 75 nota 2).

Nu trebuie însă făcută vreo legătură între apariția lui *esențializa* și fr. *essențialisme*, *-iste*, deoarece nu sînt comparabile din punct de vedere semantic: cuvîntul românesc aparține terminologiei filozofice, iar cel străin denumește o doctrină medicală.

Derivatele împrumutate care constituie modele pentru derivatele românești în *-iza* sînt de două feluri după structura și după modul lor de formare :

— analizabile, formate cu păstrarea sufixului bazei: *impermeabiliza* <fr. *impermeabiliser*; *spiritualiza*<fr. *spiritualiser* ; *americaniza*<fr. *américaniser*; *alcaliniza*<tr. *alcaliniser* etc; cp. cu derivatele românești de tipul *orășeniza*, *pompieriza*, *fanariotiza*, *calitativiza*;

— semianalizabile, formate prin eliminarea tranșei finale (sufixale sau nesufixale) a bazei: *fanatiza*<iv. *fanatiser*; *dogmatiza*<İY. *dogmatiser* ; *lfiipnotiza*<ix. *Jiypnotiser*; *polemiza* < fr. *polemiser* (vezi și gr. *7ooXstf&a*) ; *feminiza*<ir. *fâminiser*; *catehiza*<ir. *catechiser*; *tuberculiza*<tr. *tuberculiser*; cp. cu derivatele românești de tipul *știintifiza*, *sifiliza*.

Primul tip e foarte frecvent (vezi § 2, p. 75, numeroasele tipuri de formații cu baze derivate). Cel de al doilea însă nu e foarte productiv în românește.

Pentru ilustrarea fenomenului de etimologie multiplă „mixtă ori combinată”, Th. Hristea (*Studiul etimologic al neologismelor românești*, LR XXII, 1973, nr. 1, p. 4—5) recurge și la verbul arhaic < arhaic] și arhaic] -i-iza (prin substituție de sufix); cf. fr. *archalser* (rar). Firește, apariția verbului în interiorul limbii române e posibilă. În principiu însă credem că, în cazul formațiilor semianalizabile, atunci cînd exista un model străin acceptabil din punct de vedere fonetic și semantic, acesta e preferabil derivării interne.

Mai probabil format în românește intrucit pare să nu aibă model străin e semianaliza* bilul *anagramatiza* (DEX) <anagramatic.

Clasei derivatelor în *-iza* i s-au alăturat formațiile provenite din verbe franțuzești cu morfemul *-iss-* în flexiune, analizabile în românește r *abrutiza*, cf. *brută* : *abrutir*; *aneantiza*, cf. *neant*: *aneantir*; *aplatiza*, cf. *plat*: *aplatir*; *regiza*, cf. *regie* ; *râgir*; *repartiza*, cf. *parte* : *răpartir* etc.

1. *Regiza* (*regisa*) a putut apărea și prin regresivitate de la *regisor* (etimologic *regisor* < fr. *regisseur*, germ. *Regisseur*). V. și neanalizabilul *furniza*, *-isa* *. ir. *fournir/furnizor* (*furnisor* < fr. *fournisseur*).

2. Pe *amortiza* (: fr. *amortir*) nu l-am considerat analizabil deoarece nici unul din sensurile lui („a face ca un șoc [...] să fie mai mic, a stinge treptat creditele pe termen lung”) nu reflectă legătura cu baza *mort* (de ia care s-a format cuvîntul în limba de origine și prin care se poate analiza formal în românește).

! Aceste formații au fost adoptate inițial cu finala *-isa*, redînd întocmai morremul francez *-iss-*. Pentru această perioadă putem vorbi despre un sufix românesc *-isa*, neproductiv. Acest sufix apare în formațiile menționate și în formațiile *finisa* (<fr. *finir*, v. și *finisaj*<fr. *finissage*) și *vernisa* (<fr. *verniser*).

1. Notăm că *fini* „a termina” și *finisa* „a executa ultimele operații asupra [...] unei lucrări, pentru a[-i] da forma definitivă” (DEX) sînt reflexele diferite, primul învechit, al doilea actual, ale aceluiași fr. *finir* (pentru *fini* v. și lat. *finire*, în DEX).

2. Etimonul lui *vernisa*, fr. *verniser* (<fr. *verniss*), se deosebește de verbele de tipul *finir* prin aceea că are segmentul *-iss-* în toată paradigma.

3. Istoria derivativului *-isa*, poate fi trasată, aroximativ, prin cîteva atestări (*furnisa* DA, CADE, PUȘCARIU—NAUM ; *regisa*, • Macedonski, „Contemporanul”, 1949, în DLR *sezisa*, PUȘCARIU—NAUM, față de *abrutiza*, *regiza*, *sezisa*, CADE), prin mărturia oferită de Iorgu Iordan (LRA 242), care îl înregistrează pe *-isa* ca sufix recent în 1943, și prin dovada indirectă pentru persistența formațiilor *furnisa*, *regisa*, *sezisa* pe care o constituie recomandarea formelor în *-iza* în *Mic dicționar ortografic* (— MDO) din 1954 (*furniza*, *regiza*, dar *sezisa*) și *îndreptar ortografic, ortopic și de punctuație* (= İO) din 1980 (*sezisa*). Al. Graur pledează pentru *furnisor* și *regisor* în 1974: M.T.O. 152).

Asimilarea acestor formații la derivatele în *-izase* datorește confuzie fonetică și grafică dintre *-isa* și *-iza* (determinată de faptul că, în ortografia mai veche, în unele neologisme, se obișnuia să se scrie *-s-* ou valoare fonetică de *-z~*), favorizată și de sensul verbelor, de același tip cu al celor în *-iza* : *abrutiza* „a deveni sau a face să devină asemănător cu o brută”, *aplatiza* „a face plat” etc. (v. § 3).

1. Cf. IORDAN, V.R.N. 48; id., LRA 242; GRAM. ROM. I, 325; GRAUR, M.T.O.152.
2. Confuzia între *-isa* și *-iza* s-a produs și la verbe neanalizabile ca: *avertiza*, *furniza* în cazul neanalizabilului *sezisa* (< fr. *saisir*), unde modificarea a afectat și rădăcina *-cuviniului* (*sesiza*), a putut interveni și dificultatea de a pronunța în succesiune consoanele *s z...s*. Vezi GRAUR, M.T.O. 152.

Apariția variantelor în *-iza* ale verbelor în *-isa*, și selectarea lor pentru limba literară prin uz și apoi prin normă (v. MDO, İO) au avut drept rezultat pentru sistemul derivațional al limbii contemporane inversarea raportului dintre cele două serii de formații: variantele în *-iza* de tipul *aplatiza*, *regiza* sînt clasate ca derivate cu sufixul *-iza*, iar formele originare *aplatisa*, *regisa*, alături de variantele grafice ale derivatelor în *-iza* (v. mai sus).

Confuzia dintre *-isa* și *-iza* nu s-a produs însă la verbele *finisa* și *vernisa*, care și-au păstrat cu consecvență forma (n-au avut niciodată variante în *-iza*). Aceste formații justifică și pentru limba contemporană înregistrarea unui sufix *-isa*, foarte slab și neproductiv, deși, ca sufix, e «este o creație a limbii române.

V. și dubletul *polisoar* „instrument de lustruit unghiile”/ *polizor* „mașină-unealta folosită la prelucrarea prin așchiere...” (DSX), ambele provenite din fr. *polissoir* (derivat de la *potir*) și constituind cele două reflexe românești ale maternului francez *-iss-*.

b. Derivatele în *-iza* pătrund în limba română în număr mare în prima jumătate a secolului al XIX-lea : *salariza* (*Codul Galimach* — 1811) la SABAMAKDU, T. 132), *naturaliza* (I. Genilie— 1835), *neutraliza* („Muzeeul național...” — 1836), *cristaliza* („Spicuitorul moldo-român ...” — 1841), *animaliza* (W. Hufeland - 1845, toate la UESU, T.) etc.

Este semnificativ, pentru productivitatea sufixului, faptul că încă din această perioadă apare un derivat care pare a fi format pe teren românesc.

măueșc : *patrioiză* (Codru-Drăgușanu, în D L E, s.v.). Formația se pare ea nu a avut circulație deosebit de mare nici măcar în perioada în care a apărut, crearea ei atestă însă faptul că sufixul era deja simțit ca element derivativ românesc.

5. Temele formațiilor românești în *-iza* sînt foarte multe de origine romanică și dintre ele multe aparțin vocabularului internațional: *amalgamiza* — *amalgam* (<fr.), *bovariza* — fr. *Bovary*, *cantoniza* — *canton* (<fr.), *dolariza* — *dolar* (<fr., engl.), *monoftongiza* ~ *monoftong* (<fr.), *papagaliza* — *papagal* (<it.), *propagandiza* — *propagandă* (<fr.), *trustiza* — *trust* (<fr., engl.) etc.

Apar însă, în număr considerabil, și derivate de la teme vechi românești, moștenite (*fripturiza*, *luntriza*, *țărăniza*), comune cu albaneza (*bucureșteniza*), cu originea neclară (*neaoșiza*), sau de la teme împrumutate din limbile neromane, slave (*bulgariza*, *Uganiza*), maghiare (*maghiariza*), turcești (*mahalagiza*, *tarlaliza*), germane (*spitaliza*) etc.

Friptură, *țaran* și *bucureștean* sînt, de fapt, derivate românești de la teme moștenite (primele dona) și comună cu albaneza (ultima).

6. Sufixul este foarte productiv în limba română, unde derivă verbe de la baze de aceleași categorii morfologice ca în limbile de origine și aparținînd aceluiași clase semantice ca în limbile menționate.

Productivitatea se demonstrează prin :

— derivate fără corespondent străin de la baze românești moștenite sau împrumutate din limbile neromane; pentru exemple, vezi §5;

— derivate fără corespondent străin de la baze împrumutate din limbile romane; de ex. : *mitiza*, *unilateraliza* (vezi și § 5);

— calcuri (foarte puține); de ex. : *semnaliza* (fr. *signaliser*), *statiza* (fr. *etatiser*).

V. și BRÂNCUȘ, M. V. 88.

Specific pentru *-iza* este faptul că în mod permanent apar noi formații, adesea ocazionale, efemere. Cu alte cuvinte, sistemul derivării în *-iza* este deschis.

Extragem cîteva exemple din foarte bogata colecție de formații noi în perioada anilor 30 prezentată de Iorgu Iordan în V.R.N. : *beladoniza* (49), *bolinieneaniza* (49), *dealuspiriza* (50), *savaniiza* (53), *tiptiliza* (34), B Ph II, 1935 : *iorturiza* (p. 225) și cîteva exemple din perioada anilor 70 înregistrate în DGR : *căminiza*, *cha-cha-iza*, *piluliza*, *repertoriza*.

V. și, la Vasile Serbau, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan*, Timișoara, 1978, p. 270, derivatele recente *afgotizant* și *junimistizant*, care presupun verbele **argoliza* și **junimisiza*.

7. Formațiile în *-iza* aparțin limbii literare : limbii literare comune : *memoriza*, *moraliza*, *realiza*, *utiliza* etc. sau, mai ales, diverselor terminologii tehnice : (terminologia lingvistică) *consonantiza*, *diminutiviza*, *gramaticaliza*, *labializa*, *nazaliza*, *neologiza*, *substantiviza* etc.; (teorie și critică literară) *alegoriza*, *anecdotiza*, *antologiza*, *epiciza*, *erotiza*, *mitologiza* etc.; (fizică și chimie) *alcaliniza*, *atomiza*, *cicliza*, *focaliza*, *galvaniza*, *magnetiza*, *mineraliza*, *polariza*, *volatiliza* etc.

-izi vezi	-ISI	-îna vezi	-NI
«Iii vezi	-Aii	Ani vezi	-NI
-ii ₂ vezi	-Ăli	-îți ₁ vezi	-ȚI
-iii vezi	-LI	~îți ₂ vezi	-ȚI

- LI ; -ALI (-ALL -ELI₂, -ÎLI), -,ĂLAI; -ELI_x (~1
[-ELA (-ALA₂)j ; -ILI₁, -ILA; -OLI, -OLAx; -ULI, -

PHILIPPIDE, P. 72, 186; CANDREA, SCHUFFERT, V. 162—172; A. Graur, *roumaine*: -li, în BL IV, 1936, p. 90-9 VI, 1938, p. 144-146; LOMBARD, V. 79 V.O. 229; TUDOSE, D. 194, 196, 200, 2

1. a. Subseria de conjugarea I a sufixelor care conțin *-Z-* este incompletă (*-ăla*, *-ila*, *-ola*, *-ula* \ *-ela* apare numai în dublă analiză) și foarte slab reprezentată (*-ăla*, *-ila* și *-ola* prin derivat, *-ula* prin două; grupul de formații cu dublă analiză singurul relativ numeros).

O formație de conjugarea a IV-a are dublet de conjugare. Situația este mult mai frecventă la formațiile cu dublă analiză (*vergelij-a*, *scrijelita*, *rotilij-a* etc.

De la cîteva teme se formează derivate diferite cu sufixe din seria în discuție : *Ciufuli² / -ăla*, *rotilij-oli*, *ștrofăli¹ / -oli*.

Am înregistrat două unități distincte *ciufuli¹* și *ciufuli²* deoarece au morfologii diferite: „a zbirii;...”. — formație românească / „a batjocori” „idem”. Amindouă însă se analizează prin sublantivul *ciuf*.

Poziția noastră urmează soluția lui L. Tamás (*EtymolGgisch-historisc*) care se deosebește de DA, unde apare un singur articol *ciufuli*, iar etimologia e considerată responsabilă pentru cele două sensuri menționate.

În aproximativ jumătate din numărul total al derivatelor cu sufixul *-iză* (64 din 124), vocala de legătură coincide cu vocala silabei precedente: *p&lmali*, *dreveli*, *inimii* etc.

Nu este vorba de o condiționare a vocalei sufixului prin vocala precedentă, există numeroase formații care nu au această structură fonetică : *M&li*, *borteli* etc.

b. *-a_{ii}* și *-Ui* sînt variante fonetice regionale ale sufixului *-iză* : *cafali*, *haznali*, *samali* ; *mîzgili*.

1. Pentru *nadali*, atestat exclusiv în Bucovina (LEX. REG. I 114, în DGR), există o variantă în *-ăli*.

2. *Ca_{ali}* este varianta a lui *căi_{ali}*, iar aceasta, varianta a lui *că_{teii}*.

-ăla, *-eli* și *-iii* au statut dublu :

- de variante fonetice (regionale) ale sufixului *-iză* respectiv, *-eli* în dublete ca : *plăsă_{la} / -eia*, *ășă_{la} / -ela* ; *măje_{li} / -ăli*; *bortilij-eli*;

După cum se vede, raporturile dintre *-ă_l* și *-el* nu sînt constante: există dublete, formația în *-ă_l* e varianta regională, alteleori, în alte dublete, varianta e formația în *-el*.

— de sufixe (independente) în formații care nu au dublete în *-ela*, *-ăli* și, respectiv, *-eli*, ca : *ciufă_{la}*, *scobeli¹ / -ăli*.

Sufixul *-ela* (împreună cu varianta *-ăla*) e virtualmente exclusiv literar.

Sufixele *-ola* și *-ula* se disting de *-ola₂* și *-ula₂* prin faptul că sînt literare. Această repartitie se corelează cu originea formelor: *-ola₂* și *-ula₂* apar în formații românești, iar *-ola₁*, *-ula₁* în împrumuturi manice.

2o -li. O formație cu dublă analiză (în LEX. REG. I 114, în DGR) (una din baze e o formă flexionară în *-l*) : (parasintetic) în

Cu analiză unică sînt în DI 5 formații: *călăuzii*, *duhli*, *Jiașli*, *ponosii*, *sîngecli*, la care se adaugă 4 din alte surse: *misarli* „a tăia pentru consum; a măcelări (1)”, cf. *misar* „măcelar” (la E. Contrás, în LEX XXI, 1982, nr.1, p. 26); *pecetli* „a sepăta” (TUDOSE, D. 210); *tudășli* „a știrici” (PASCA, GL.), cf. *tudăș* „cunoaștere”; *țurucli* „a se trage înapoi” (MAT. DIAL. I 101), cf. *țuruc!*

-ăli (-**aii**, -**ei**, -**ii**). Formații cu dublă analiză (una din baze e o formă flexionară în -*al*-, -*ăl*- ori un derivat în -*ala*-, -*ălău*): *părăli* (DI) „a lua cuiva paralele”; *strujăli* „a tăia pîinea s t r u j ă l e (= felii)” (MAT. DIAL. I 288), cf. *struja*; *sucăli* „a cicăli; a lucra de mîntuală”, cf. *suci*, *sucală* „unealtă de depănat”; *contrăli* „a țineisonul” (MAT. DIAL. I 64), cf. *contra*, (regresiv) *controlau* „cel care secondează într-o bucată muzicală”; *mînzăli* (DI) „(despre copiii neîntărcați la timp) a suge cu putere (ca un mînz)” (DLE), cf. (regresiv) *mînzăldău* „mînz de doi ani” etc.

Cu analiză unică sînt în DI 35 de formații (2 variante în -*eli*_, 1 în -*ili* și 1 în *aii*), la care se adaugă 36 (și 6 variante în -*aii*), 18 din MAT. DIAL. I: *brățăli* „a se prinde de brațe” (57); *căftăli* (250), cf. *cafti*; *cărtăli* „a juca cărți” (59); *cordăli* „a aduna fînul într-un șir lung” (208), cf. *coardă* „fînul adunat într-un șir lung”; *costali* „a ține în cost” (64); *dejmalı* (66); *dripăli* „a dripi (= zdrobi)” (22,* 282, LEX. EEG. I 24); *flencăli* „a (se) bălăbăni” (210), cf. *flenc!*; *formali* (70); *frișcăli* („a plesni cu frișca (= nuia)” (70); *gogăli* „a gogi, a sta go gă (= a sta posomorit și ghemuit)” (71); *greiăli* „a se îngrețoșa” (72); *papali* „(despre fructe) a se terciui” (84); *scrofăli* (92); *ștrofăli* „a pedepsi” (288), cf. *ștrof* „pedeapsă”; *ștropăli* „a se obosi umblînd” (97), cf. *șiroapă* „cal de povară”; *tingăli* „a suna, a bălăngăni” (98; și DLE); *țifrăli* „a împodobi” (100), cf. *iifră* „împodobit” și 18 (și 6 variante) din alte surse: *bocăli* „a bocăni” (TUDOSE, D. 200), cf. *boc!*; *boxăli* „a lustrui ghetetele” (TUDOSE, D. 203); *brîncăli* „a da mîna” (LEX. EEG. II 83); *bucali* „a mesteca” (TUDOSE, D. 203); *căntăli* „a ura de Anul Bou” (TUDOSE, D. 194); *cosăli* „a cosi” (TUDOSE, D. 194); *dăinăli* (TUDOSE, D. 63); *dubali* „a bate toba” TEAHA, C. E. 222); *ăubăli* „a dubi (= a argăsi)” (TUDOSE, D. 203); *durăli* „a se rostogoli” (LEX. EEG. I 8); *(haznali* TEAHA, C. ÎL 348); *(îm)puđrăli* (UDEESCU, GL.); *mărșăli* (TUDOSE, D. 203); *mestecăli* (UDEESCU, GL.); *motrocăli* „a lucra prost” (UDEESCU, GL.), cf. *motrocă* „femeie moale, îngălată”; *(nadali* „a se înnădi” LEX. EEG. I 114; *papali*, CV 1952, în DLE, s.v. *păpăli*); *prețăli* (LEX. EEG. I 25); *rănăli* „a răni” (DLE); *(samali* „a (se) socoti” TEAHA, C. ET. 449; *talpali* TEAHA, C. ST. 272); *trufăli* (LEX. EEG. I 73); *țăcăli* „a bate la cap” (UDEESCU, GL.); *țârcăli* „a cînta (despre coțofană = țarcă>”, cf. *țîrc!* (TUDOSE, D. 63, 211).

Derivatul *mestecăli* „a amesteca” (*mestecate* (în) *oala aia că ... dă-n foc*, UDRESCU, GL., s.v.), analizabil prin (și derivat de la) *mesteca*, reflectă confuzia care se face în uz între *mesteca* și *amesteca*.

-ăla^ Apare într-o formație în DI: *ciufăla*.

Mai apare în participiul adjectival *gemănălală* „îngemănată” (GL. OLT. 42); v. sufixul -*Al*.

-el^ (-*ili*₂). Formații cu dublă analiză în DI (una din baze e o formă flexionară în -*el*- ori un derivat în -*el*(-) sau -*eală*): *cafeli*; *scrijeli*;

bucățeli, cf. *bucăți*, *bucățele*; *cățeii*, cf. *cățea*, *cățel*; *mînjeli* „aunge cu m î i - jeală, a mînji” (DLE) etc.

Cu analiză unică sînt în DI 6 formații (1 variantă în -*ili*₂) *t* la care se adaugă 2 din alte surse: *cheheli* „a tuși”, cf. *cheli* „tuse” (MAT. DIAL. I 60, LEX. EEG. I 24); *scoteli* „a scotoci” (UDEESCU, GL.), cf. *scoate*.

-**ela** (-ăla.). Apare numai în formații cu dublă analiză (vezi -*ei*_, adăugînd adjectivele în -*elat*), în DI: *pavela*; *scrijela*; *deșela* {-ăla}, *plăsela* {-ăla}; *cățela*, *catifela* etc.

-**iii!**. Formații cu dublă analiză (una din baze e un derivat în -*ilă*₂ sau în (regresiv) -*ilică*): *pipili* (DLE), *rotili* (DI).

Cu analiză unică sînt în DI 2 formații: *hîcili*, *zgîncili*^ la care se adaugă 5 din alte surse: *codili* „a tunde oaia în jurul cozii” (LEX. EEG. I 78), *dripili* (LEX. EEG. I 69), *punghili* (DLE), *tinghili* (DLE), *tinghili* (MAT. DIAL. I 100).

-**ila**. Formații cu dublă analiză (una din baze e un derivat în -*ilă*₂ sau în -*(il)at*; v. § 4. a), în DI: *gropila*; *rotila*, cf. *rotilă*, *rotilat*.

1 formație cu analiză unică în DI: *răgila*.

-**oii** Nu apare în formații cu dublă analiză.

Cu analiză unică sînt în DI 4 formații: *miorcoli*, *mînzoli*, *rozoli*, *scormoli*, la care se adaugă 8 din alte surse: *costoli* „a ține în pensiune” (LEX. EEG. I 69); *rînzoli* „a (se) înfuria” (DLE); *rotoli* „a se rostogoli” (DLE); *scîrboli* „a scîrbi” (MAT. DIAL. I 92); *șondroli* „a tăifăsu” (UDEESCU, GL.), cf. *șondra-șondra!*; *ștrofoli* (MAT. DIAL. I 288); *vrăsoli* „a arunca lucrurile claie peste grămadă” (UDEESCU, GL.), cf. *vrah*; *zăroboli* „a zdrobi” (UDEESCU, GL.).

-**ola**. Formație cu dublă analiză (una din baze ar putea fi un derivat în -*ala*; v. § 4. a) în DI: *aciola* „a ciua”, cf. *aciolă* „adăpost”.

O formație cu analiză unică în DLE: *rotola*.

-**uJi**. Formație cu dublă analiză la UDEESCU, GL.: *grijuli* „a îngriji”, cf. *grijă*, (prin regresiv) *grijuliu*.

Cu analiză unică sînt în DI 12 formații, la care se adaugă 8 din alte surse: *dărăbuli* (TAMÁS, s.v. *dărab*); *diuguli* „a trîndăvi” (MAT. DIAL. 167), cf. *diug* „om leneș”; *frunzuli* „a frunzări” (LEX. EEG. I 102); *gustuli* „a gusta” (TUDOSE, D. 194); *juguli* „a purta prea mult în jug” (MAT. DIAL. I 77); *pișculi* „a pișcă” (LEX. EEG. II 30); *strunguli* (TUDOSE, D. 203); *truțuli* „a face ceva în ciuda cuiva” (MAT. DIAL. I 217), cf. *truț* „act care contrariază”.

-**ula**₂. 2 formații cu analiză unică: *zbiciula* „a bate” (TUDOSE, D. 196), cf. *zbici* s.n.; *zghiciula* „a zbic” (TUDOSE, D. 194).

Se huțulă „se leagănă”, înregistrat la COHUȚ-VULPE, P. F. 331 exclusiv cu această formă neconcludentă pentru conjugare, poate să conțină sufixul -*uli* sau -*ula*. De aceea nu l-am înregistrat în listele de mai sus.

-**li/-uli**. 1 formație din DI comportă un tip special de dublă analiză. Baza fiind o interjecție în -*u*, segmentarea derivatului se poate face după -*u*-, cu detașarea sufixului -*li*, sau înainte de -*u*-, cu detașarea sufixului -*uli*: *tuculi*, cf. *tucu!*

Derivatele în -*li*... sînt analizabile în raport cu:

— un s u b s t a n t i v (aproximativ două treimi): *sîngecli*; *brîșcăli*, *mîzgăli* (-*Ui*); *terfeli*; *zgîncili* „a coji”, cf. *zgancă* „coaja care se formează pe o bubă”; *răgila* „a se încrede”, cf. *răgea* „sprijin”; *rînzoli*, cf. *rînză*; *muștruli*, cf. *muștră*; *zbiciula*;

— un verb : (*im*)*pungăli*, cf. (*im*)*pnnge*; *scobeli*, cf. *scobi* ; *ciupili* ; ro0oli „a roade”, *scormoli*, cf. *scurma*; *pișculi*; *zghiciula*;

1. *Scormoli* e înregistrat la CANDREA, C.G.R. 304 și la LOMBARD, V. 781 ea derivat eu *-o(-)*. La CADE apare ca re'zultat al contaminării: „*scurma -f- răsce(oli)*” iar la TDRG se presupune un **scurmală* (<*scurma*) devenit *scormoli* prin fazele **scurmăli*, **scurmoli*; deci se admite baza *scurma*. Poziție substanțial diferită are SCRIBAX, care îl deduce din magii. *Jmmolnî* și *kdmolnî* „a scurma”. La TAMÁS însă *scormoli* (ca și *scormoni*) nu apare.

Pentru vocalismul formației v. -NI .. § 5. a.

2. Glosarea prea restrinsă care i s-a dat la CADE iui *pungăli* („a coase rău făeind crețuri ca gura pungi”) a determinat etimologia greșită: <*pungă* (preluată de JLGMBARD, V. '790 ; ace-ași autor însă îl explică pe *impungăli* prin *impunge*).

3. Folosirea numelui *Shobeleff*, în jargonul jucătorilor de cărți, pentru a se referi la acțiunea de „a se scobi în portofel” (cf. A. Graur, în BL ¥, 1937, p. 224; XV, 1947, p. 13) susține analiza lui *scobeli* prin *scobi*.

-o interjecție : *Jiașli* „a fura”, cf. *laș !*; *tuculi*, cf. *tucu !*; *mvițali*, cf. *coviț !*; *hîcili*, cf. *Mei !*; *miorcoli*, cf. *miorc••!*; *pfwK*, cf. *jptV!*;

— un adjectiv (foarte puține) : *drăgăli* ; *l/râK* „a împodobi”, cf. *#/râ* „împodobit” ;

— un substantiv sau un verb : *călăuzii* ; *#o#aK* „a sta posomorit (= a gogi), a sta ghemuit (-gogă)” ; *rotoli* „a se rostogoli”, cf. *roată*, *roii*;

— o interjecție sau un substantiv : *hântăli* „a sfîșia”, cf. *hani!*, *hanț* „carne, stîrv”.

Răuli,* da releur (răului) poate fi raportat și la forma de caz oblic (articulat) a adjectivului substantivat *rău* (v. Magdalena Vulpe, Sur *quelques uerbes cleloculiŝ dans les parlers jomains*, în RRL XVIII, 1973, nr. 1, p. 4, unde această analiză e prezentată ea singura posibilă). în acest caz verbul ar fi derivat imediat.

Formații semianalizabile : *hberli* „a trîndăvi” (MAT. DIAL. I 283), cf. *hebereu* „trîntor” ; *sterili* „a vopsi cu rădăcină de stevie” (DA ms.); *boncăli* (DI) „a muși prelung...” , cf. *boncălui*, *-ăni*, *-ăi*, *-oi* „id.” ; *dîrvăli* (DI) „a supune la tot felul de munci”, cf. *dîrvări* (<*dîrvar*) „id.” ; *herdeli* (DI) „a face, a fabrica”, cf. *heredie* „ocupatie” ; *bughili* (DI) „a lucra ceva cu atenție”, cf. *bughini* „id.” ; *corcoli* (DI) „a răsfăța”, cf. *coreoni*, *corcosi*; *forfoli* (DI) „a zbura de colo-colo”, cf. *forfoti* ; *mușuli* „a a mușina” (DI), cf. *mușlui*; *piculi* (DI) „a cerne...” , *d piclui* „id.” (<*piclă*) etc.

1. Formațiilor de mai sus li se poate adăuga un număr relativ mare de verbe neanalizabile (după datele noastre) și cu etimologia încă nerezolvată, similare cu derivatele în *-li* ... prin: a. conținutul onomatopeic ai unora și b. structura fonetică expresivă a celor mai multe (aște frecvent trei silabe avînd aceeași vocală și, adesea, aceeași consoană în primele două silabe; vezi și A. Graur, în BL IV, 1936, p. 90-97, unde este dată o listă bogată de verbe alese după criteriile formulate aici): *cimili*; *cin(gh)ili*; *ciumeli* „a da cuiva o cimititura spre dezlegare”; *ciricili* „a ciripi”; *corfoli* „se strica”; *durduli* „a se da de-a roata”-*fofîrli* „a se codi”; *i...u* „...”: <magh. *locsolni* „a stropi, a împroșca” ; la TAMÁS nu apare); *scodormoli* „a scociori”; *sosmoli* „SL se mișca alene”- *iigili* „a ciupi mămăliga împrejur”; *zguğuli* „a se ghemui, a se zgribuli”.

2. Verbul *mircoli* „a fărîma”, format de la *mică* cu sufixul *-oii* și cu *r* apărut sub influența verbelor de tipul *cărcăli*, *chercheli*, *perpeli* (cf. A. Avram, în LR XXI, 1971 nr 6 p. 582), nu este analizabil.

3. Formațiile denominative cu sufixele care conțin segmentul *-l-* redau valorile obișnuite pentru verbele denominative în general:

1. „a executa sau a supune la acțiunea denumită prin substantivul de bază”: *tudășli*, *truțuli*; *comîndăli*, *hârțăli*, *muștruli*;

2. „a trece prin sau a face (pe cineva) să treacă prin starea...” : *ciudăli* „a se supăra, a se minuna”, *grețăli*; *scîrboli*;

Dacă este raportat (și provenit de) la *rînză* „furie”, *rînzoli* se încadrează la sensul 2 (legătura e posibilă deoarece, atît verbul, cît și substantivul cu acest sens apar în aria Transilvaniei; v. DLR s.v. *rînză* (1), *rînzoi*). Raportarea la expresia fii *se întoarce rînza pe dos* „a se infuria” e mai greu de susținut întrucît expresia menționată e atestată la scriitorii niuateni — în DLR, s.v. *rînză*^).

3. „a-și exercita funcția sau atribuția a executa acțiunea caracteristică obiectului... , a duce existența caracteristică persoanei...” : *călăuzii*, *doicăli*, *găzdăli*; *rotoli*; *bităngăli* „a vagabonda” (*bitang* „vagabond”), *diuguli* (v. §2), *văndrăii* „a umbla fără rost” (*vandră* „vagabond”);

4. „a produce obiectul...” : *borteli*, *cordăli* (v. §2), *dărăbăli* „a îmbunătăți”, *duhli* „a mirosi greu”;

5. „a acționa prin intermediul obiectului...” : *brișcăli* „a tăia cu brișcă”, *dobăli* „abate toba”, *dreveli* „a pieptăna lîna cu dreava”, *juguli*;

6. „a avea sau a face să aibă trăsătura redată de adjectivul... sau trăsăturile caracteristice ale obiectului... , a transforma în obiectul...” : *hăznăli* „a fi de folos” (*de haznă* „de folos”), *țifrăli*; *ciufuli* (*ciuf* s., adj. „{om, animal} zbîrlit”); *hăndrăli* „a strica prin purtare” (*handră* „zdreanță”), *runculi* „a face iknaș sau ogor” (*runc* „curătură”);

7. „a acoperi cii..., a dota cu obiectul...” : *puărăli*; *formali*, *pretăli*;

* 8. „a acorda sau a lua obiectul...” : *părtăli* „a părtini”, *ștrofăh*; *dejmalı*, *vamali*;

9. „a se adresa cuiva prin termenul reprezentat de substantivul...” : *ser ofăli*.

Derivatele cu baze interjecționale redau valoarea : „a emite sunetul sau a face acțiunea simbolizată prin interjecția...” : *covițăli*, *hăuli*; *hașli* „a fura” (*haș !* imită zgomotul făcut de un obiect tras repede), *țurucli*. 6 valoare similară redau derivatele de la substantive care apar în formule de imprecăție : *răuli*.

1. Unica valoare înregistrată de Al. Philippide (P. 186) în legătură cu sufixul „-lu (-ălu)” este cea onomatopeică, faptul fiind corelat cu unicul tip de derivat menționat, *hăulese* (P. 72).

2. Raportat la *hanț !* (imită clăntănitul cînelui cînd vrea să apuce cu dinții), *hântăli* „a sfîșia” se încadrează ia valoarea specifică derivatelor interjecționale; raportat la *hanț* „carne; stîrv”, se încadrează ia sensul 6.

Unele derivate deverbale par a fi sinonime cu bazele lor : *căftăli* „a cafti”, *dripăli* „a dripi”, *zdroboli* „a zdrobi” etc. (v. și formațiile *călăuzii*, *comîndăli*, sinonime cu bazele lor verbale; sub 1. și 3. sînt înregistrate valorile lor descrise prin raportare la bazele nominale).

Alte derivate deverbale pledează pentru existența unor trăsături semantice specifice sufixelor cu segmentul *-l-* (eventual, și altor serii de sufixe, v. -ACI..., -ȘI.. > anume :

— caracterul intensiv-iterativ în: *borteli* „a oimui”/*bortii* „a găuri”, *căscăli* „a pierde vremea privind sau ascultînd cu gura căscată”/*msca*, *ciupeli* „a jumuli o pasăre”/c%>£, *prădăli* „a prăda mereu” (E. Todoran, în MAT. DIAL. I 88), „a risipi” (DLE, s.v.)/*prăda*, *scobeli* „a scormom”/*scobi*; cf. și *scîtăli* „a scobi” (neanalizabil)/*scoate*;

— caracterul expresiv-peiorativ în: (*im*)*pungăli* „a coase prost, de mîntuală”/fîm^î năre „a înțepa cu un vîrf ascuțit”, *sucăli* „a plictisi”/wci „a învărti” (ambele în *-ăli*; expresivitatea verbelor formate de la interjecții nu intră în discuție, întrucît explicarea ei prin J>aze e suficientă).

Exemplele pe care le avem sînt puține, iar cele ilustrative pentru caracterul intensiv-iterativ nu sînt categorice. De aceea considerăm ca existența trăsăturilor menționate în conținutul sufixelor cu segmentul *-l-* e, cel puțin sub raportul datelor actuale, discutabilă. Menționăm însă un argument care ne pare concludent pentru caracterul iterativ, anume verbele denominale *țuiculi* și, eventual, *cărțali și frișcăli*: aici iterativitatea nu poate fi explicată decît prin sufix (v. însă și sufixul -ĂEI, § 3, sinonimul *țuicări*).

1. Notăm totodată faptul că asocierea unor formații precum *câscăli* cu derivatul peiorativ în *-ău*, *câscăläu*, indiferent de relația genetică dintre cele două cuvinte, poate să constituie (o parte din) explicația sensului peiorativ al sufixului *-ăii*.

2. Al. Graur (BL IV, 1936, p. 96—97) afirmă că sufixul *-li* are valoare expresivă explicabilă prin consoana *l*, expresivă datorită „dublului ei caracter, de lichidă și spirantă”. în BL VI, 1938, p. 145—146, Al. Graur susține că sufixul *-eli* are sens iterativ sau intensiv, explicabil pe de o parte prin *l*, marcă a pluralului, pe de alta prin sufixul *-eală* pentru abstracte; care stă la baza unor derivate în *-eli*.

Și R. Todoran (în MAT. DIAL. I 49) vorbește despre sensul iterativ al sufixului *-ăli*. Exemplele propuse de D-sa sînt menționate în cele de mai sus, cu excepția lui *gogăli și gretăli*, care ni s-au părut neconcludente (pentru sensurile lor v. § 2).

În două cazuri am înregistrat diferențe semantice între verbe formate de la aceeași bază cu sufixe diferite din seria aici în discuție: *rotila* „a se roti, a se mme^V/rotoli „a se rostogoli” DLE s.v. (sensurile diferite se pot explica unul printr-altul și, în același timp, prin baza comună), *ciufuli* „a trage (de ciuf, a zbirii, (prin ext.) a lovi cu palma, a bate”/cw/âia „a lovi cu palma, a bate”, DA, s.v. *ciufuli* (cel de-al doilea verb preia un sens special al primului).

4. a. *-ăli*, *-elii* și *-uli* au apărut în sistemul de derivare românesc pe două căi:

A. internă: falsa analiză a formațiilor românești de tipul *părăli* (<*parale*), *pingeli* (<*pingele*), *grijuli* (<*grijuliu*)-i-(v. §2, formațiile cu dublă analiză).

1. Cf. SCHUFFERT, loc. cit.: A. Graur și A. Rosetti, *Sur le traitement de lat. I double en roumain*, în BL IV, 1936, p. 51; A. Graur, *lucr. cit.* din BL VI, 1938; LOMBARD, V. 790.

Și Al. Philippide (P. 72) explică apariția sufixului „*-lese*” (productiv în *hăulesc* <*hau*) în interiorul limbii române. Exemplele propuse nu sînt însă convingătoare, întrucît prin detașarea segmentului *-lese* nu se obțin baze independente: *căciu-lesc*, *corăs-lesc*.

2. în „România” LV, 1929, p. 251, Al. Graur îl explică pe *căteii* din *caiu(l)ire*. Ulterior însă a revenit asupra acestei etimologii întrucît în BL VI, 1938, p. 145, îl explică din *cătea* sau din *cătel*.

B. externă, constînd în detașarea sufixelor din verbe împrumutate din maghiară (*-Ini*), analizabile în românește, de tipul: *bităngăli* <*bitangolni*, cf. *bitang*<*msbgh. bitang*; *chefeli*<*kefelni*, cf. *chefe*< magb. *kefe*; *muștruli*<*muștrălni*, cf. *muștră*<*ma*>*gh. muștra*; *răzăli*<*reszelni*, cf. *rade*<*te*>*i. radere*, roz<*ser. raz*.

1. Cf. SCHUFFERT, V.; LOMBARD, V. 878.

2. *Prădăli* poate fi împrumut din maghiară (*prădălni*, cf. TAMÁS și DLR) ori format în românește (de la *prăda*, cf. Todoran, în MAT. DIAL. I 88; argumentul lui L. Tamás împotriva explicării prin *prăda*, anume că acesta din urmă nu are sensul „a risipi”, nu e valabil: v. DLR, s.v. *prăda* (4)).

Eemarcăm că valorile nu disting verbele de tipul celor de sub A de verbele de tipul celor de sub B; singura diferență pare să constea în faptul că printre verbele împrumutate nu apar derivate de la interjecții. De aceea, în cadrul derivatelor românești în *-ăli*, *-eli*, *-uli*, distincția

între cele două surse etimologice posibile nu e operantă; deci avem a face cu un caz de etimologie multiplă a sufixelor.

-il[^] se explică exclusiv în interiorul limbii române, prin falsa analiză a formațiilor de tipul *rotili* (cp. cu situația de sub A) sau ca variantă a lui *-eli* (*boriili/borteli*).

-li, *-oii* se explică exclusiv prin împrumut din verbe ca: *ponosii* < magb. *panaszolni*, cf. *ponos*<*sl. noHorh*, magii, *panasz*; *costoli*<*m&gh. cosz-tolni*, cf. *cost*<*gev. Kosi*.

1. *Ponoslu* „plingere; defăimare” e derivat regresiv de la *ponoslui* (cf. DLR, s.v.).
2. Notăm că în etimoanele maghiare ale verbelor în *-li* analizabile, *-l-* este precedat de o vocală care dispare în românește: *țurucli*<*curukkolni* (vezi și *pecseielni*, unui din etimoanele prin care sint explicate în DLR *pecelli* și *pecetlui*).

-l- este precedat de consoană în *csbmorleni*, din care provine neanalizabilul *ciumurli*.

Sufixele de proveniență exclusiv străină, *-li* și *-oii*, sînt productive m limba română: *duhli*, *sîngecli*, *rotoli*, *scirboli* etc.

-ila și au putut apărea independent de perechile în *-i*, din formații cu dublă analiză (vezi §2).

Întrucît e sufix virtual, *-ela* nu comportă explicații etimologice. Notăm însă că, după cît se pare, un rol deosebit în apariția lui *l*-au avut adjectivele în *-elat*: *catifelat* >*catifela* (v. GEAM. EOM. I 37 și GUTU UOMALO, C. G. 217), *mărgelat* >*mărgela* (v. DLE, s.v.).

Etimologia lui *aciola* (model de dublă analiză pentru *-ola*) este controversată. Ei s-a putut forma prin contaminare din *aciua* (<**aceauă*< **ccella*) și **acelă* (<*lat. *accellare*, cf. DA, s.v. *aciua*; aici *aciolă* este considerat deverbial din *aciola*) sau, ca denumirea din *aciolă* (acesta din urmă fiind derivat din *aciua*, ca *încurcăli* din *încurca*, cf. TDRG, C.A.D.E s.v.). înclinăm pentru ultima soluție, ca fiind mai simplă. (Atestările pentru *aciola* și *aciolă*—aceleași pentru ambele cuvinte, v. DA, s.v. — nu sînt concludente pentru stabilirea cronologiei lor relative.)

În plus, *-ola* a putut apărea din perechea lui de conjugarea a IV-a, prin schimb de conjugare: *rotoli*, *-a*.

În cazul lui *rotila*, mai bine atestat decît *rotili* (cf. DLR s.v. *rotila*) și posibil derivat regresiv din *roiHat* (în DLR *rotila* nu e pus în legătură nici cu *rotilat*, nici cu *rotilă*), raportul genetic ar putea fi invers (*-i* < *-a*).

Pe *-ăla* și *-ula* deocamdată nu le putem explica.

b. După corespondentele străine, prezumatele împrumuturi în *-li* ... se împart în următoarele categorii:

— corespondente maghiare

1. cu *-l-* în temă: *ăobăli*: *dobolni*, *tălpăli*: *talpalni* etc. (și numeroase neanalizabile: *biciuli* „a prețui”: *becsilni*, *coștoli* „a gusta”: *kostolni* ^tc.);

2. fără *-l-* în temă (deci adaptate la limba română cu sufixul *-li*): *heberli*: *heverni* (și numeroase neanalizabile: *dobzăla*: *dobzani*, *mețerli*: *metszni* — prin faza **mețeli*, cf. TAMÁS, *mirgăzli* — în DLE greșit *mirgășli* — *mergezni*, cî. A. Avram, în LE XXI, 1972, nr. 3, p. 206, *șorozli*: *sorozni*, cf. TAMÁS, s.v. — pentru reflexul *șorozli*, v. DLE, s.v. etc).

Unele din verbele maghiare în *-li* au două reflexe în limba română: cel de față, în *-ăli* ..., și încă unul, cu atașarea sufixului *-ui*: *dobăliui*, *tălpăliui*, *muștrului* etc. (v. și neanalizabile ca *răntăli*, *răniăliui* „a prăji”: *răntni*); v. sufixul -LUI.

— corespondente maghiare și latinești: *comîndăli*: *hommanddli* <*oommendare*; *formali*: *formălni*, *formare*; *probăli*: *probăni*, *probare* (și neanalizabile ca: *dirigăli*: *dirigălni*, *dirigere*); cp. cu situația similară prezentată de unele formații în *-lui*, v. sufixul -LUI.

Originea latină este foarte puțin probabilă pentru aceste verbe, deoarece, în principiu împrumuturile latinești au caracter savant, iar sufixul *-li* are caracter popular.

— câteva formații neanalizabile au corespondente maghiare și germane sau exclusiv germane : (*im*)*pacăli*, *-oii*: *paholni*, *einpacken*; *puțuLî -oii* : *pucolni*, *putzen* etc.; *cohăli* : *Icochen*. în măsura în care aceste verbe sînt de origine germană (pentru ultimul menționat această origine pare a fi singura posibilă), ele dovedesc că sufixul *-ăli* (ca și *-ui*, *-lui*, dar, firește, în mult mai mică măsură decît ele) e folosit și la adaptarea împrumuturilor din limba germană.

Fără să respingă explicarea lui *minzăli* prin *minz*, deci apariția lui pe teren românesc, Eric P. Hamp (*Etymological notes on DLI Vifasc. 9*, în RRL XIV, 1969, nr. h p. 14) emite ipoteza provenienței lui din alb. *m'end* „a da să sugă”. Și în acest caz însă formația conține derivativul *-ăli*, care, probabil, a fost folosit pentru adaptarea rădăcinii albaneze menționate.

c. Cîteva verbe, dintre cele înregistrate ca semianalizabile, pot fi rezultatul unor disimilări : *elîrvăli* < *dîYvăvi*, *fămulî* < *j:ămuvi*, *zgvibuli* < *zgribuvi* ^

d. Atestări vechi nu avem decît pentru trei verbe, între care două din categoria derivatelor cu dublă analiză, deci neconcludente pentru vechimea s u f i x u l u i în limbă : *călăuzii*, Stolnicul Dumitrache — 1782, în DA, s.v. *călăuză*; *îngrela*, Dosoftei, în DA, s.v.; *înșela*, Coresi — 1581, în DA, s.v. Credem însă că marele număr al derivatelor populare poate fi considerat o dovadă pentru vechimea sufixelor.

5. Temele formațiilor românești în *-li...* sînt în număr mare moștenite sau formate în românește din elemente moștenite (*căscăli*, *cordăli*, *pălmăli*; *grețali* etc.), de origine slavă (*scîrboli*, *șteveli* etc.) sau maghiară (*gogăli*, *toffaM* etc). în număr mai mic sînt temele de origine turcă (*călăuzii*, *sîngecli* etc.) și germană (*ștrofăli* etc). Temele romanice apar în mod cu totul excepțional (*împudrăli*, *pavela*, care poate fi o adaptare a *îr.paver*, și *șosela* „a transforma un drum în șosea”), fapt explicabil prin caracterul popular al sufixului.

6. Mai mult de jumătate din derivatele cu sufixe care conțin segmentul *-l-* sînt formate în românește. Deci sufixele cu *-l-* au o productivitate medie în limba română.

7. Marea majoritate a formațiilor sînt regionale : cele mai multe din Transilvania (*brățali*, *formali*, *hibăli*, *truțuli*, MAT, DIAL. I 57, 70, 74, 98, 217, *brîșcăli*, VICIU, GL., *brîncăli*, LEX, EEG. II 83, *găzdăli*, ib. I 65, *mejdăli*, T. Papahagi, în DLE, *rănăli*, *Atlasul lingvistic...*, în DLE), puține din Muntenia — Oltenia (*codili*, LEX, EEG. I 78, *împungăli*, G. Jipescu, în DA ms., *răuli*, CIAUȘANU, GL., *șondroli*, UDEESCU, GL.), Bucovina (*frunzuli*, *nadali*, LEX, EEG. I, *runculi*, S. FI. Marian, în DLE), Moldova (*chefeli*, T. Pamfile, în DA).

Vezi TUDOSE. D. 202.

Foarte puținele derivate generale au, mai mult sau mai puțin categoric, caracter familiar : *ciufuli*, *Muli*, *terfeli*, *zgribuli* (cîteva derivate cu dublă analiză sînt literare : *catifela*, *înstela* — foarte puțin frecvente —, *înșela* „a induce în eroare”, *pingeli*, *scrijela*, *zăbreli*).

-na vezi -NI

-NI, [-NA] ; -ANI (~ENI₂), -ANA (~ENA₂) ; -ENI ^ [-ENAJ ;
-INI! (-ENI₃), -INAI ; -ÎNI (~INI₂), -ÎNA (~INA₂) ;
-ONI₁, -ONA* ; -UNI (~ONI₂), -UNAI (~ONA₂)

PHILIPPIDE, P. 155, 186; CANDREA, C.G.R. 303
34-35; SCHUFFERT, V. 183-191; PASCU, S. 371-
372; PUȘCARIU, O. 98-99; A. Graur, *Notes d'etymologie*

roumaine: -ăni, «ni, în BL VI, 1938, p. 147-152; LOMBARD, V. 292, 567-568, 658-87Q, 789-790; MARIN, V. O. 218-220, 226-228, 231-234.

1) Tratăm sufixele care conțin segmentul *-n-* ca formînd o serie (cu două subserii, pe conjugări) întrucît:

— au structura fonetică ocurentă la numeroase serii de sufixe verbale, anume : consoană constantă precedată sau neprecedată de vocală variabilă și urmată de caracteristicile conjugărilor I și a IV-a (v. *Structura fonetică...*, § 1) ;

— câteva derivate aparțin la ambele subserii (înregistrăm pe primul loc formația mai frecventă) : *albinî*, *-a*, *căuni*, *-a*, *cheuni*, *-a*, *clătina*, *-i*, *Mfîna*, *-i*, *încetini*, *-a*, *încotoșmăna*, *-i*, *părtini*, *-a*, *tocăni*, *-a*, *trăgăna*, *-i* ; (cu frecvență aproximativ egală) *boldăna*, *-i*, *mihoni*, *-a*. La cîteva teme sînt atașate mai multe sufixe din seria în discuție : *clîngăni* / *-ini*, *crăntăni* / *crîntîni* ~ *croncăni* / *-ni*, *fonfăni* / *-oni*, *troscăni* / *-oni*, *zărncăni* / *-oni*;

— au origine parțial comună : sursa internă uzează de mijloace similare pentru toate sufixele în discuție, fie ele din subseria de conjugarea I sau din cea de conjugarea a IV-a ; sînt posibile legături genetice între unele derivate sau chiar sufixe perechi aparținînd la cele două subserii < v / § 5).

Subseria de conjugarea I este mai slab reprezentată decît subseria de conjugarea a IV-a (*-na* și *-ena*, au cîte o singură formație, ambele fiind sufixe virtuale).

în aproximativ o treime din derivate (marea majoritate interjecționale) vocala sufixului coincide cu vocala silabei precedente (vezi § 5. a. 1) *-bălăngăni*, *cl&pkni*, *clențeni*, *clînghini*, *dirșini*, *horeoni*, *șnșni* etc.

Nu este vorba de o condiționare a vocalei sufixului prin vocala temei, deoarece apar și cazuri contrare : *bocăni*, *uumvăni*, *vîntona* etc.

2. *-eni*, *-ini* și *-oni*, *-ina* și *-ona* au statut dublu :

— de variante fonetice ale sufixelor *-ăni* și *-ini*, *-îni* și respectiv, *-uni*, *-îna* și, respectiv, *-una* (v. § 5. a. 2), în dublete ca : *tinghenif* / *tingăni*, *înceteni* / *încetini* ; *zgilîni* / *zgilîni* ; *căoni* / *căuni* ; *huțina* / *huțina* ; *schiona* / *scheuna* ;

— de sufixe (independente), în formații care nu au și nu presupun dublete în *-ăni*, *-ini*, *-îni*, *-uni*, *-îna*, *-una*, ca : *rhideni*, *albinî*, *fundoni*, *oUtina*, *vîrfona* (v. și, în § 3, formațiile cu dublă analiză din care se detașează aceste sufixe).

-ena este variantă fonetică a lui *-ăna* : *zgrepiena* / *zgrepiăna* și sufix virtual (v. § 3).

Sufixele *-ona*, *-una* (*-ona*), omonime cu sufixul *-ona* și, respectiv, varianta lui, *-una*, se disting de acestea din urmă prin repartiția stilistică și prin vechime. Derivatele sufixelor *-ona*, *-una* sînt populare, în contrast cu derivatele sufixului *-ona*, (*-una*), care sînt literare și chiar livrești. Această situație e în strînsă relație cu originea temelor : sufixele *-ona*, *-una* nu se atașează la teme latino-romanice, iar sufixul *-ona*, (*-una*) se atașează exclusiv la teme latino-romanice.

Sufixul *-ina*, omonim cu sufixul *-ina*, se distinge de acesta din urmă prin repartiția stilistică: derivatele primului sînt populare, iar derivatele celui de al doilea, literare. Această repartiție e în corelație cu originea formațiilor : *-ina* apare în formații românești, iar *-ina* exclusiv în formații împrumutate (nu e productiv în românește).

3. ~nL în DI sînt înregistrate 15 formații. La acestea se adaugă 5» din alte surse : *grohni* (SMFC IV 227), *Mrșni* (DA, s.v. *Urșii*), *hohni* (GL. OLT.), *hușni* „a se vărsabrusc” (LEX. EEG. II 120), *japni* (LEX. EEG. II 125).

-na. Formație cu dublă analiză: *îndărătna* „a respinge” (DA, s.v. *inăărăpta*), cf. *îndărăt*, *îndărăta*, (regresiv) *îndărătnic*.

-ăni (-eni). Formații cu dublă analiză (pot fi raportate atît la derivate în -an, cît și la bazele lor nederivate): *beșivani* (DI), cf. *beșiv*, *beșivan*; *clonțani* „a minca semințe zdrobindu-le în dinți; a bate din gură” (MAT. DIAL. I, 62), cf. *clonț !, clonțan* „șobolan”; *huțupăni* „a se lupta să ducă o greutate mare (= a huțupij” (MAT. DIAL. I 228), cf. *huțupan* „hojmalău”; v. și *ciocăni*, cf. *cioc !, ciocan* (cuvînt primar).

Calpuzani (DI) (*Kcalpuzan*) nu e înregistrat deoarece *calpuzi* pare a fi derivatul său regresiv.

55 de formații (cu 3 variante în -eni, 2 în DI și *tingheni* : SMFC IV 228) cu analiză unică în DI. La acestea se adaugă 28 din alte surse : *boldăni* (CADE); *clișțani* (SMFC IV 227); *drăgăni* (TUDOSE, D. 205); *drăncăni* „a suna a dogit” (LEX. EEG. II 120), cf. (*zJdrang !, (z)drone!*; *fîlfăni* (UDEESCU, GL.); *fleşcăni* (GL. OLT.); *hăpăni* „a striga <b â p, h â p'” (GL. OLT.); *hăpcăni* „a lua cu h a p c a” (UDEESCU, GL.); *îngUorțani* (LEX. EEG. II 14); *jăpăni* (UDEESCU, GL.); *jefăni* (LEX. EEG. II 15, UDEESCU, GL.); *lencăni* „a merge încet” (LEX. EEG. II 22), cf. *leancă* (în *a umbra leancă* „... fără rost”, DA, s.v.); *mormăni* (DLE); *păfăni* (UDEESCU, GL.); *păncăni* „a face cîte ceva” (DLE), cf. *pane* „nebun” (v. Andrei Avram, în LE XXIV, 1975, nr. 6, p. 576—577); *pioncăni* (UDEESCU, GL.); *poacăni* (DLE); *pufăni* (SMFC IV 228); *smiorcăni* (UDEESCU, GL.); *sirohăni* „a bate în puia sarea, știuleții, ...” (GLOS. EEG.), cf. *stroh* „scuturătură de fin uscat”; *tălăpăni* (DLE); *trăgăni* (DLE, variantă a lui *tărăgăna*, neanalizabil); *trincăni* „a scoate cîte puțin vin din butoi...” (MAT. DIAL. I 270), *ci. trinc* „băutură făcută din vin amestecat cu apă”; *țocăni* (UDEESCU, GL.) • *vărăcăni* (UDEESCU, GL.); *zblencăni* „a suga cu lăcomie” (UDEESCU* GL.); *zgîlțani* (SMFC II 228); *zumzăni* (SCL XXX, 1979, nr. 6, p. 578)!

Nu e înregistrat *măirăceni* „a cumpăra obiecte pentru a le vinde cu preț ridicat” (LEX. REG. II 28), deoarece nu e analizabil semantic prin *mairac* „fcaț”. Formal însă, poate fi. eventual, explicat prin cuvîntul menționat, și anume: *matrac* > *măirăcar* „negustor de cozi ele topor, doage etc.” (DLR) > **măirăcari* > *măirăceni* (prin disimilare).

-ăna (~ena). Formații cu dublă analiză în DI (baza derivată eîn -ană sau -anos) : *crăcăna* „a (se) crăci”, cf. *crac*, *crăcăna* \ (în-) *viermăna*, cf. *vierme*, (prin regresiv) *viermănos*.

4 formații (cu 1 variantă în -ena) cu analiză unică în DI : *boldăna*, *Mțăna*, *tocana*, *zgrepțana* (-ena), la care se adaugă *trăgăna* (DLE, variantă a lui *tărăgăna*, neanalizabil).

încotoșmăni, -a e un caz special de dublă analiză întrucît cele două baze de raportare* nu sînt derivate una dintr-alta și nici forme diferite din paradigma aceluiași cuvînt: *încotoșma* este explicat printr-un *încoleema*, provenit dintr-o ba?ă împrumutată din rusă, iar *cotoșman* printr-un **colociman* (<coioci, cotoi + -man), cf. DA, s.v. *încotoșma*, *cotoșman*.

-eni!. Formații cu dublă analiză (pot fi raportate atît la derivate în -ean, (prin regresiv) -enie, -enos, -enat, cît și la bazele lor nederivate ori la substantive cu tema de plural în -en-) : *munteni* „a se ridica (prin mișcări tectonice) formînd m u n ț i” (DLE), cf. *muntenos*, *muntenat* „muntos”; *omeni* (DI), cf. om, *oameni*; *rudeni* (DLE), cf. *rudă** *rudenie*.

I 3 formații cu analiză unică în DI: *încotoșpeni*, *orjoveni*,
I *sloveni*. La acestea se adaugă 2 din alte surse *iclefeni* „a vorbi fără să se
^ gîndească” (la SCHUFFEET, V. 185), *rindenii* „a da la rindea” (Eu-
P dow, în DA ms.).

în DLR, *orjoveni*, 1. „a se înzdraveni; fig. a face un lucru de mîntuială”, 2. „a se •buhai”, are etimologia necunoscută.

Menționăm că *orjoavă* nu e înregistrat, iar „a face un lucru de mîntuială” nu poate fi considerat figuratul lui „a se înzdrăveni”. Credem că e vorba de două omonime *orjoveni*, cel cu sensul „a face un lucru ..” fiind derivat de la *orjoavă* „obiect vechi, stricat”.

-enax. Formație cu dublă analiză în DI: *ochena* „a fixa cu privirea”, cf. *ochi*, *ocean*.

-m \, (-eni). Formații cu dublă analiză în DI (baza derivată e în *Hnă*, -ean sau (prin regresiv) -inel) : *codini* „a tunde oite pe la c o a d ă”, cf. *codină* „lîna de proastă calitate de la coadă”; *încetini* (-eni),
• *încet*, *încetinel*; *parteni* (variantă a lui *părtini*), cf. *parte*, *părtean*. ^

5 formații cu analiză unică în DI: *albini*, *buchini*, *chihăini*, *datini*, *părtini*. La acestea se adaugă 2 din alte surse : *clînghini* (SMFC IV 227), *gălăgini* „a face gălăgie” (LEX. EEG. II 25).

1. *Albini* (DI) „a da la iveală, a crește, (despre omul bolnav) a da spre bine” este înregistrat ca formație cu analiză unică (cf. *alb*), deoarece raportarea (ca în DA, s.v. *albini*) la *albin* „(despre vaci) aîbicios” nu se poate face din motive semantice (vezi aceeași părere la LOMBARD, V. 789).

2. *Buchini* „a silabisi, a sta aplecat asupra unei cărți” e înregistrat ca analizabil prin *Jmhc* (cp. cu *buchisi* „a citi sau a învăța ceva cu efort și cu migală”). Poziția noastră e diferită de-aceea a lui A. Graur (BL VI, 1938, p. 141), care îl consideră formație onomatopaică, variantă a lui *bunghini* „a sta aplecat asupra unui lucru (a unei cărți)”, și combate etimologia de la TURG (și DA), care trimite la *bucher* și la fr. *bouquiner* „fouiller dans ies vieux livres, chercher des livres d'occasion; lire”. Conținutul onomatopaic al formației ni se pare discutabil ca și legătura cu *bunghini*, obscur din punct de vedere etimologic. Explicația prin *bucher* -f- *bouquiner* este complicată, dar contraargumentele lui A. Graur nu ni se par de nezdruincinat: <ensul lui *bouquiner* poate fi, eventual, legat de cel al lui *buchini*, iar atestările din Vlăbuța <v. TDRG) nu trimit neapărat ia un mediu unde nu se vorbește franțuzește.

Airdi. 1 formație cu dublă analiză (v. -ini^): *înceiina*.

3 formații cu analiză unică în DI: *albina*, *căina*, *clătina*. La acestea se adaugă *părtina* (DLE).

-îni (-ini). Formații cu analiză unică: 2 în DI: *boldîni*, *zîngîni* (cu 1 variantă *m'-ini* : *zînghini*, SMFC IV 228), la care se adaugă 8 (cu 3 variante în -ini) din alte surse : SMFC IV : *chiștîni* (-ini) (227), *crîntîni* (227), *croneîni* (227), *dîngîni* (227), *hiștîni* (-ini) (227), *trîncîni* (228), *zgîltîni* (-ini) (228), UDEESCU, GL. : *âirsîni* „a da dimiile la dîr-să”.

-îna (~ina). 2 formații (și 1 variantă în ina) în DI : *hiștîna*, *huștîna* { -ina).

-onij. 5 formații în DI : *cronconi*, *fundoni*, *grohoni*, *horhoni*, *scormoni*, la care se adaugă 8 din alte surse : *dondoni* (SMFC IV 227), *flonconi* „a trîncăni” (MAT. DIAL. I 37), *fonfoni* (DA, s.v. *fonfăi*), *hondroni* „a hodorogi” (LEX. EEG. II 14), cf. *hoandră* „zdreanță” (CADE), *miorconi* <SMFC IV 227), *ronțoni* (SMFC IV 228), *troșconi* (SMFC IV 228), *zdronconi* <SMFC IV 228).

-Cna^ Formație cu dublă analiză în DI: *bobona* „a se bășica”, cf. *bob*, *bobocane* „buboae”.

2 formații cu analiză unică în DI: *vîntona*, *vîrfona*.

-uni (-oni). 5 formații (cu 2 variante în -oni) în DI: *căuni*, *cheuni* { -oni), *crăuni* (-oni), *hăuni*, *iutuni*. \i% acestea se” adaugă 2 (cu variante în -oni) din SMFC IV 227 : *miauni* (*mioni* DI), *piuni* (-oni DI).

-unax (~ona). 6 formații (cu 3 variante în -ona) în DI: *căuna*, *cheuna* (-iona), *huțuna*, (parasintetic) *îngreuna*, *mieuna* (-ona), *scheuna* (-iona). La acestea se adaugă 1 formație din DLE: *pieuna*.

în DLR apar euvîntul-titlu *pieuna* „(despre păsări •[...] a piui; (despre urechi) a țhii” și variantele *piuani*, *pioni*, sub titlul *piui* „(despre păsări[...] a scoate sunete [...] caracteristice [...]); (mai ales despre corpuri care străbat [...] aerul) a țhii”. *Pieuna* e considerat formație onomatopeică fără menționarea bazei; *piui* se explică prin *piu*. Credem că atît forma, cît și conținutul semantic al formațiilor *pieuna* și *piuani*, *pioni* îndreptătesc tratarea lor împreună și explicarea prin aceeași bază, *piu*. (Cp. cu *mieuna*, *miauni*, *miona*, *mioni*, *miau* . . ., explicate prin *miau* în DLR.)

-ni, -na/-ăni; -oiii, -onai; -uni (~oni). 5 formații cu dublă analiză (bazele sînt interjecții în -a(-), -o(-) și, respectiv, -u(-); ambele analize implică degajarea unui sufix din serie): *ocăni* (DI), cf. *oaca(ca)!*; *forfoni* „a clocoti, a chiorăi” (UDEESCU, GL.), cf. *forfo(r)!*; *mihoni*, -a (DI), cf. *miho(ho)!*; *mormoni* (DI), cf. *mor-mo(r)!*; *șuşuni* (Coman. în DA ms., *șoșoni* DLE), cf. *șu-șu!*, *șo-șo!*

Vezi și *șuşni* „a ofta, a suspina”, explicat în DLR prin ser. *susnui* „a fremăta, a foşni”, după cîm se vede, nesatisfăcător din punct de vedere semantic.

Sufixul -na este vîr t u a l întrucît apare într-o singură formație cu dublă analiză (v.p. 00).

Derivatele în -ni... sînt analizabile în raport cu :

— o interjecție (majoritatea): *bufni*, *chefni*, *ci*, *cheaf!*, *ciocni*; *Bălăngăni*, *gilgăni*, cf. *gîl-gîl!*; *tocana*, cf. *toc!*; *clefeni*, cf. *cleaf!*; *chihăini*, cf. *chihai!*, *clinghini*, cf. *cling!*; *zgîlțini* (-ini), cf. *zgîlț!*; *zîngîni* (-ini), cf. *zing!*; *hîțina*, *huțina* (-ina); *cronconi*, *grohoni*; *mihona*; *căuni* (-oni), cf. *cau!*; *huțuna*, *scheuna* (*schiona*);

— un substantiv: *duhni*; *gherăni*, *zblecăni*, cf. *zbleancă* (în *a lăsa ugerul zbleancă* „a lăsa gol de lapte”); *orjoveni* „a face o reparație provizorie”, cf. *orjoavă* „obiect vechi, stricat” (UDEESCU, GL.), *sloveni*: *părtini*; *fundoni*, cf. *fund*; *vîntona* „a răsturna”, cf. *vînt*, *vîrfona* „a umple cu vîrf”;

— un adjectiv: *chiompani* „a umbla în bobote”, cf. *chiomp* „împiedicat, care nu vede prea bine”; *fonfăni*, -oni; *albin*, -a „a selumina de ziuă”: *îngreuna*; *tutuni*, cf. *tui* „prost”;

— un verb: *fleeni* „a lovi tare (pe cineva)[...]”, cf. *fleci* „a (se) zdrobi prin lovituri [...]?”; *orbecăni*, cf. *orbeca*; *îrăgăna*, -i „a-și avea obîrșia”, cf. *trage*; *încotopeni* „a se înțepeni”, cf. *încotopi* „id.”; *clătina*, -i, cf. *clăti*; *scormoni*, cf. *scurma*;

— o interjecție sau un substantiv: *clămpăni*, cf. *clamp!*, *clampă*; *tălăncăni*, cf. *talanc!*, *talanca*;

— un substantiv sau un verb: *boldăni*, -a, -ini „a înțepa cu privirea”, cf. *bold*, *boldi*; *dîrsîni*, cf. *dîrsă*, *dîrsi*.

Formații semianalizabile (adesea prin raportare la verbe terminate în -ăi) în DI: *beregăna* „a striga din toate puterile”, cf. *beregata*; *bombăni* (-oni), cf. *bombai*; *boncăni* „a mugi”, cf. *boncăi*, -ălui; *brehni* exprimă sunetul produs de cîini, de căprioare etc, cf. *brehăi*; *dofăni* „a mînca mult și urît”, cf. *dofăi*, -oti; *corconi* „a răsfăța”, cf. *corcoli*, -osi; *gîngăni* „a gîngăvi” (<*gîngavi*); *gongăni* (-oni, *gungăni*, -uni) „a gînguri”, cf. *gongăi*; *ieșmeni* „a se zăpăci, a strica, a se șubrezi”, cf. *teșmeli*, -egi (vezi însă și *teșman* „om zăpăcit”, DLE, cu etimologia nerezolvată); în alte surse: *glojdăni* „a mînca puțin, fiind sătul” (LEX. E.E.G. 180),

glojăări; *răboni* „a se răsti” (DLE), cf. *răboli*, -ori, -oti; *zghehuna* & mil, 1935, p. 64), cf. *zgMhmietQ-* r

Formațiilor de mai sus li se pot adăuga verbe neanalizabile (după datele noastre), dar similare cu ele prin conținutul onomatopeic mai mult sau mai puțin categoric și, în general, expresiv; în DI: *bălăbăni*, *bodogăni* (-oni), *cleombăni* „a zbirni”, (*im)pongîna* „a azvîrii un obiect astfel încît să cadă cu capul în pămînt”(D[^]), „a se împiedica fără a cădea” (LEX. REG. I 36), *tolocăni* (-oni, *tologăni*, *toroeăni*) „a ciocăni, a flecari, a cicăh”: în alte surse: *boleam* „SL produce zgomot prin clătinarea unui vas în care se află un lichid” (LEX. REG. I 51), *bujni* „SL izbucni” (LEX. REG. I 34), *gomoni* „a gînguri” (LEX. REG. II 123), *zoioni*. „a suge cu lăcomie, a distruge” (UDRESCU, GL.).

Vezi și A. Graur, în BL VI, 1938, p. 15i.

•4. a. Formațiile cu baze interjecționale au conținut onomatopeic: *pocni*, *măcăni*, *chihăini*, *huțina*, *mihoni*, *scheuna*.

Vezi PHILIPPIDE, P. 186; MARIN, V.O. 232.

Conținut onomatopeic li se asociază și derivatelor de la nume care redau obiecte sau însușiri legate de producerea unor sunete -*drîngăni*, *fleoncăni*, *fonfăni*, *gurăni*. (Pentru sensurile pe care le au în raport cu bazele nominale vezi mai jos 4, 7)

Pupă cum arată caracterizarea bazelor, conținutul onomatopeic le aparține acestora, și nu sufixelor (vezi și sufixele -ĂI[^]..., § 4).

Formațiile denominative redau valorile obișnuite pentru verbele denominative în general:

1. „a executa acțiunea denumită prin substantivul de bază”: *jafăni* „a jefui”;
2. „a acționa după modelul obiectului...”: *hlobăni* „a se legăna {ca hlobele unei căruțe)”, *vîntona* „a răsturna”;
3. „a produce obiectul...”: *duhni*, *orjoveni*, *gălăgini*;
4. „a acționa prin intermediul obiectului...”: *dîrsîni*, *drîngăni* „a ciuta din drîngă”, *gherăni* „a prinde cu ghearele”, *gurăni*;
5. „a dota cu obiectul...”: *fundoni* „a pune fund”, *vîrfona* „a umple cu vîrf”;
6. „a acționa asupra obiectului...”: *șoldăni* „a vătăma un animal la șolduri”;
7. „a avea, a face să aibă sau a primi trăsătura redată de adjectivul... sau trăsăturile caracteristice ale obiectului...”: *chiompani*, *fonfăni*; *buftăni* (*buft* „pîntece”); *jărcăni* (*jarcă* „haină proastă”); *albina*, *îngreuna*;
8. „a atribui obiectul...”: *părtini*.

A. Philippide (P. 186) consideră că *părtini* are „o înșămnare greu de lămurit”.

Derivatele de la verbe sînt uneori sinonime cu bazele lor: *boldîni* — *boldi*, *orbecăni* — *orbeca*, *spurcăni* — *spurca* (vezi și *boncăni* — *boncăi*).

În marea majoritate a cazurilor dubletele de conjugare I și a IV-a nu prezintă diferențe de sens. Cu o excepție: *albina* „a selumina de ziuă” / *albin* „SL da la iveală, a crește”.

&. Conținutul onomatopeic este în mod constant însoțit de caracterul expresiv al formațiilor. Sînt, de asemenea, expresive unele derivate de la baze nominale expresive (de ex. *jărcăni* „a sfișia, a Jupui” <*jarcă* „piele de oaie în stare proastă”) sau al căror conținut semantic se bazează pe o metaforă (de ex. *hondrăni* „a flecari” <*h(o)andră* „zdreanță”). Se pare deci că expresivitatea nu este o trăsătură a sufixelor care conțin segmentul -n-; ci, cel mult, că ele manifestă o preferință accentuată pentru bazele expresive.

•

c. Verbele în *-ni* exprimă, în general, acțiuni momentane sau de scurtă durată : *Mrșni* „a trage dintr-odată”, *jmăcni* „a cădea cu putere la pământ”.

Cf. PUȘCARIU, O. 98-99.

Verbele cu celelalte sufixe ale seriei (*-ăni...*) sînt adesea **durative** sau chiar **iterative** : derivate de la interjecții sau de la nume cu conținut onomatopeic (*bălângăni, grohoni, șușuni; huțina; fonfăni, gurăni*) și, uneori, derivate de la nume sau verbe fără conținut onomatopeic (*chiompani* „a umbla în bobote, cu ochii închiși”, *clătina, scormoni*).

Uneori, foarte rar, specializarea în plan semantic a sufixelor *-ni* și *-ani* este foarte clar pusă în evidență de perechi de verbe formate de la aceeași temă : *ciocni* — *ciocăni*, *pocni* — *pocăni*.

Această distribuție semantică nu e absolută. Există verbe în *-hz* durative : *chefui* „a lătra de bucurie”, *foșni*. Vezi și verbele cu cite doua sensuri, unul momentan și altul durativ, că : *pufni* „a sufla greu ; a izbucni în x-is”.

M. Kiepinsky, în *Ades du 6^e Congres International des Jnguistes*, Paris, 1949, p. 319, arată că distincția iterativ/momentan existentă ia origine între verbele în *-ăre* și cele în *-nire* se șterge cu timpul.

5.-a. *-ni* este de origine slavă. S-a detașat din verbe formate cu *-HATH* și devenite analizabile în românește, ca : bg. *nynna* : *ciocni*, cf. *cioc!*; v.sl. KPTIKH^{ATH} : *crīcni, cīrcni*, cf. *cīrc!*; v. sl. a^HTH : *duhni*, cf. *duh*, și a fost, probabil, susținut de verbe în *-ni* de origine slavă neanalizabile în românește ca : *plesni* (<v. sl. OMCH^{ATH}), *răcni* (<v. sl. PWK-

Cf. PHILIPPIDE, P. 155; SCHUFFERT, V. 183; PASCU, S. 371; PUȘCARIU, O. 99; A. Lombard (V. 789) susține originea slava a sufixului, cu o rezervă neexplicit formulată : „probabil, în ultimă analiză, de origine slavă”. Vezi și Maxim St. Mladenov (în LR XXIII, 1974, nr. 1, p. 58—59) : *săcni* „a slăbi, a da îndărăt” < bg. *cenua*, v. bg. cfcKH^{ATH}, ser.

-ăni s-a dezvoltat din *-ni* prin inserțiunea vocalei *-ă* între finala consonantică a radicalului și consoana inițială a sufixului : *pocni* > *pockni, pufni* > *pufkni, țocni* > *țocăni*.

Cf. A. Graur, în BL VI, 1938, p. 151—152. (D-sa afirmă că *-ni* este forma cea mai veche a sufixului, bazindu-se pe faptul că verbele în *-ni* au aceeași formă în toată țara și că inserțiunea unei vocale între două consoane este mult mai normală decît suprimarea vocalei în aceasta poziție.) în germene, ideea apare și la PASCU, S. 371. S. Pușcariu (O. 99) susține că *-ăni* este rezultatul decupării greșite a lui *ciocăni* (<*ciocan*) în *cioc-ăni*.

Pornindu-se de la G. Reichenkron, în ILR II, 363 se pledează pentru originea autohtonă a sufixului *-ăni*. Argumentele sînt frecvența mare a sufixului în armeană și greacă, de unde româna nu l-a putut împrumuta, și absența totală din celelalte limbi romanice. Nu se face însă nici o referire la celelalte ipoteze etimologice emise asupra sufixului. (V. și LR XVI, 1967, nr. 5, p. 418.)

Legătura genetică dintre verbele în *-ni* și cele în *-ăni*, precum și direcția acestei legături se demonstrează prin :

— existența formațiilor paralele în *-ni* și *-ăni* de la aceleași teme (vezi exemplele de mai sus);

— trăsăturile silabice de sonantă (cf. A. Avram, *Interpretarea fonologică a lui* \i\ inițial în limba română, în FD IV, 1962, p. 13 pass.) pe care le are sunetul *n* și care au favorizat inserțiunea vocalei înaintea lui (deci formele în *-ni* sînt primare, iar cele în *-ăni* secundare).

Inițial, probabil că *-ni* și *-ani* erau în mod consecvent distincte din punct de vedere semantic (vezi opoziția durativ-iterativ/momentan, § 4).

Sufixul, detașat din verbe de felul celor menționate mai sus, a fost consolidat de verbele formate în românește de la derivate în *-an* și segmentate, prin falsă analiză, în temele acestora din urmă și segmentul

-ăni : *bețivani* (<*bețivan*) : *bețiv-ăni, holbăni* (<*holban*) : *holb-ăni, jăpcăni* (<*jăpcan*) : *jăpc-ăni* (aici poate fi încadrat și *ciocăni*, în eventualitatea că este format, în românește, de la *ciocan*. Însă el se poate explica foarte bine și prin interjecția *cioc!* și sufixul *-ăni*—vezi V. îfestorescu, în LE XX XIV, 1985, nr. 5, p. 415 — ori din *ciocni* — ca *pocăni* din *pocni* etc, v. mai sus).

Existența acestor formații (de la nume) a putut contribui la lărgirea bazei de derivare a sufixului *-ăni* prin atragerea temelor nominale (temele verbelor de origine slavă în *-ni* sînt, în marea majoritate a cazurilor, interjecții) : *gheară*—*ghearăni, gloabă*—*gloabăni, șold*—*șoldăni*.

-eni, -inij, -îni, -on și *-uni* au apărut pe mai multe căi :

1. prin asimilarea vocalei sufixului la vocala temei (*cronconi* < *croncăni, ch\țini* < *ch\ihni* etc.) sau, direct, prin crearea de derivate eu vocala sufixului identică cu vocala temei (*clefmi* < *cleaf, horconi* < *horc, tutuni* < *tut* etc.). Menționăm că dintre cele 55 de formații (inclusiv variante) în *-eni, -ini, -inij-on* și *-uni*, 31 au vocala sufixului identică cu vocala silabei precedente (calculul nu privește formațiile susceptibile de dublă analiză); dintre cele 87 în *-ăni*, care au putut să le servească drept model de structură, 30 prezintă aceeași trăsătură. Se pare deci că seria formațiilor, după toate probabilitățile, secundare (*în-enij, -ini, -îni, -oni, -uni*) a dezvoltat trăsătura fonetică existentă la formațiile model (în *-ăni*);

1. Cf. A. Graur, în BL VI, 1938, p. 152.

2. *Scormoni* poate fi explicat în două feluri : a. ca provenit dintr-o variantă **scorm* (<*scurm*) a temei (cu *u* > *o* sub accent ca în *înconjor Jinconjur* — *înconjura*) cu selectarea sufixului *-oni* datorită vocalismului temei; b. din *scurma* cu atașarea sufixului *-oni* (**scormoni*) și, ulterior, asimilarea vocalei din temă la cea din sufix (*scormoni*).

Notăm că în CADE și TDRG, unde *scormoni* apare în titlu, iar *scormoli* ca variantă, etimologia dată îl explică numai pe acesta din urmă (v. -LI ..., § 4. a).

2. ca variante fonetice : *căuni* (<*cau*), *crănni* (<*crau*) > *căonir, crăoni* etc. se explică prin faptul că, în poziție neaccentuată, *u* se află în variație liberă cu *o*. în mod similar se explică *încetini* în raport cu *înceteni, pătîni* în raport cu *pătîmi* (<*păriean*);

în DA (s.v. *încet*), *înceteni*, considerat formă primară (deși atestări are numai *încetini*), e explicat printr-un **înceten* < lat. **quietinus*.

3. în mod sporadic, din împrumuturi slave analizabile în română : *dreveni* < *scr. dreveniti se*, cf. *dreava*;

4. la fel de rar ca și *-ăni*, din formații cu dublă analiză, ca *rudeni*, cf. *rudenie, rudă; codini*, cf. *codină, coadă*;

5. din derivate formate de la interjecții terminate în *-o, -i* (consoană) și *-u* (vocală sau consoană) : *chihăini* (<*chihai* !), *căuni* (<*cau* !), *mihoni* (<*miho* !)), *șușuni* (<*șu-șu* !).

Dintre aceste căi de apariție, mai puternice sînt cele de sub 1 și 2, deoarece determină apariția unor serii de formații.

O dată decupate din formațiile în care apariția lor era motivată (prin schimbări fonetice sau etimologice), segmentele *-eni, -ini, -îni, -oni* și *-uni* s-au atașat la teme oarecare.

Sufixele de conjugarea I s-au putut detașa :

1. prin falsă analiză a formațiilor de tipul : *crăcăna* (<*crăcană*) : *crac-ăna, bobona* (<*cboboane*) : *bob-ona*;

2. din derivate moștenite analizabile : *trăgăna* < lat. *Hraghiare* (cf. CADE, LOMBARD, V. 184) și mai ales neanalizabile : *legăna* < !%>. *Hignare* (cf. TDEG, DA, LOMBARD, V. 209, ILR II 117 ; la CDDE

Hevlgnare, considerat în DA gren.de ainiis; Y. în DA presupusa evoluție semantică a etimonului latin care explică relația cu „a lega”), *scărpina* <lat. *scărpinare* (cf. T DEG, PUȘCAEIU, LOMBAED, V. 184); notăm, că unicul derivat analizabil în forma originală, *irăgăna*, a devenit neanalizabil în forma secundară (literară), *tărăgăna*.

Sursa moștenită e susținută, indirect, de etimologia propusă în DA pentru *clăina*: „<clăli cu sufixul (de origine latină și cu sens iterativ) -ina- {-ena, -ăna) probabil sub influența lui *legăna*, *zdruncina*, *hi(n)țina* V, și explicația pe care o dă S. Pușcariu (DR I, 1920—1921, p. 228; v. și DA) pentru *conteni* (cu forma presupus originală, păstrată în graiuri și în aromână, *cuntina*, *contena*): <lat. **cunctino*, ^are, cu sufixul iterativ -ino, ca”și în lat. **liginare*> *legăna*.”

Sursa moștenită e susținută de N. Drăganu. (*Verbele derivate cu sufixul -mare (-inare, -anare) și postverbele lor*, DR III, 1923, p. 509-514), care se întemeiază, în afară de *scărpina*, *t(ă)răgăna* și *cuntina*, pe *ingreuna*<*istt. ingrevinare*. El explică apoi prin analogie derivate în -ăna {*legăna* - de la un autohton *Hega* „a clăti”, *zgrețăna*), -ina {*căina*, *clătina*, *huțina*), -ina (*hițina*),

V. însă și explicații care nu presupun sursa moștenită, ca: DDR *t(ă)răgăna* <*irage*; SCRIBAN: idem, deși notează formele romanice despre care consideră că presupun un lat. **lrage inare*.

Sufixele -na și -ena, (virtuale) se detașează din câte o singură formație, *îndărătna*, care se poate explica prin regresivitate din *îndărătnic* și, respectiv, *ochena*.

Vezi DA: „forma *îndărătna* pare a fi disimilată din *îndărătra* [neatestată] <**dere-trare* sau apropiată de *îndărătnic*”.

N. prăganu (*loc. cit.*) presupune și pentru sufixul -na originea latină, explicându-l din -ina prin sincopă.

Unele formații perechi, de conjugarea I și a IV-a, se pot explica una din alta prin schimb de conjugare (eventual, cea mai slabă din cea mai puternică): *încetina*<*încetini*, *părtina*<*părtini*; *t(ă)răgăni*<*t(ă)răgănu*, *clătina*<*clătina*, *Mțina*<*Mțina*, *miauni*<*mieuna* etc. (v. mai multe exemple în § 1). Acest proces morfologic presupus a fi operat asupra unor derivate poate fi luat în considerație alături de multiplele căi (menționate mai sus) de apariție a sufixelor cu segmentul -n-

Notăm însă că nu avem modele prin care să explicăm sufixele -ina și -una: nici formații cu dublă analiză, nici formații rezultate din schimb de conjugare (avem numai formații de conj. a IV-a, provenite, după toate probabilitățile, din perechile de conj. I).

Verbul *căina* a fost explicat prin v. sl. *juiamv*, participiul lui *K4TH CA* (cf. DA).

b. Atestări foarte vechi avem foarte puține, dar pentru sufixe diferite: *clătina* (Coresi, în DA), *părtini* (Ureche, în DLE), *erici* (*Biblia* 1688, în DA), *orbecăni*, *pufni* (Cantemir, în DLE). în plu% marele număr de formații populare sînt o dovadă a vechimii sufixelor.

6. Lăsînd la o parte foarte numeroasele teme onomatopice, nerelevante din punctul de vedere al originii, constatăm că sufixele care conțin segmentul-rc- au preferință pentru temele slave (vechi sau moderne): *boldăni*, *jăfăni*, *jăpcăni*, *sloveni* etc. Erelativ numeroase sînt însă și temele moștenite din latină (*codini*, *orbecăni*, *vîntona* etc). în număr neglijabil sînt temele săsești (*goldăni*). Nu apar teme neologice. Această situație dovedește vechimea sufixelor în limbă și, în același timp, este determinată de caracterul lor popular (vezi mai jos).

7. Sufixele care conțin segmentul -n-, și dintre ele în special -ăni, sînt sufixe productive. Acest lucru însă nu reiese atît din numărul derivatelor stabile, cît din existența creațiilor ocazionale, care sînt în general caracteristice pentru formațiile onomatopice.

- 8. Formațiile în -m... sînt, cu foarte puține excepții (precum *globăni*, *părtina*, dispărute), folosite în limba actuală. Formațiile actuale sînt în majoritate populare și regionale, dar nu specifice unei anumite regiuni (există atestări din toate regiunile). Puține sînt literare și mai puține familiare: *ciocăni*, *croncăni*, *pocni*, *înceU)ri*, *scormoni*, *clătina*, *mieuna*; *trăncăni*, *Mțina*, *încotoșmăna* etc.

Ciaudia Tudose (D. 61) afirmă că „-ăni (-oni, -ui)”: apar în toate regiunile, mai frecvent în Transilvania și Muntenia.

- 9. Sufixe dezvoltate: -căni, -lăni, -omăni, -oveni.

-căni apare într-o formație cu dublă analiză: *chiicăni* (DI), cf. *chiț!*, *chiican*, și în una cu analiză unică: *chiorcăni* (DI), cf. *chior!* Este un sufix dezvoltat prin elementul cu statut neprecizat -c- (cp. cu sufixul -căi, sufixele -ĂIj..., §8).

-lăni apare în: *șmirlăni* (DI) „a unge”, cf. *șmir* „unsoare”, și este dezvoltat prin elementul cu statut neprecizat -l-.

-omăni apare în: *hondromăni* (DI) „a vorbi neînțeles, a face gălăgie, a se certa”, jef. *handra* adv. „fără treabă”, *hoandă* poreclă dată unei femei „care umblă oricum s-ar întîmpla” (DA); *șonăromăni* (DLE) „a sta la taifas; a se certa”, cf. *șondra!*, care redă zgomotul unei conversații domoale. Este un sufix dezvoltat prin elementul cu statut neprecizat -om-.

-oveni apare în: *orjoveni* (DI) „a se scărpina”, cf. *orjl* (imită sunetul produs prin frecarea a două corpuri, DLE), și este dezvoltat prin elementul cu statut neprecizat -ov-.

Din punct de vedere semantic, sufixele dezvoltate nu prezintă nici o particularitate în raport cu sufixele ele bază (-ăni, -eni).

-oca!	vezi -CA	-oi ₂	vezi -UI
-oea ₂	vezi -CI	-olai	vezi -LI
-oei	vezi -Cî	-ola ₂	vezi -ULA ₂
-oga	vezi -EGA	-oii	vezi -LI
-ogii	vezi -AGI	-ona!	vezi -NI.
-ogi ₂	vezi -EGA	-ona ₂	vezi -NI
-oij	vezi -Ăli		

-ONA₂ (-UNA₂), -IONA

Laura Vasiliu, *Sufixul -(i)on*, în SMFC II 179-184; VASILIU, S.V.N.

1. Sufixul -ona, apare la derivate cu tema în -i- (toate bazele la care pot fi raportate au tema în -i-); sufixul -iona, la derivate cu tema în consoană, care însă pot fi raportate și la baze cu tema în -i- (cel puțin una din bazele la care pot fi raportate are tema în consoană și cel puțin una din baze are tema în -i-; v. §2). Eeiese de aici că recunoașterea; existenței sufixului -iona este condiționată de un anumit mod de analiză, și anume de analiza derivatelor prin raportare la bazele cu tema în consoană, și nu la cele cu tema în -i- (ambele analize fiind însă posibile).

Întrucît sufixul -iona apare exclusiv în formații cu dublă analiză, normal ar fi să îl considerăm sufix virtual. însă faptul că, în cazul unui derivat (*impulsiona*), analiza prin baza în -ie sau -iune nu satisface

condițiile de sincronie (v. mai jos, § 4. a, p. 101), impune considerarea lui -tona drept sufix real și, de aici, admiterea seriei de sufixe *-ona*, *-iona*.

în unele texte din secolul al XIX-lea apare varianta *-una*² (v. §4. a, p. 100).

Pentru modalitatea de distingere a sufixului *-ona* (*-una*) de *-onar* *-una*, v. sufixele -NI..., §2.

2. -ona. Formații cu dublă analiză în DI (una din baze este în *-ie*, cealaltă are augmentul *-un-* sau e un derivat în *-ional*, *-ionarjer*, *-ionism*, *-ionist* — analiza se face prin regresie): *achiziționa*, cf. *achiziție*, *-une*; *concesiona*, cf. *concesie*, *-une*, *-onar*; *confuziona*; *contagiona*, cf. *contagia*, *-une*; *impresiona*, cf. *impresie*, *-une*, *-onism*, *-onist*; *magaziona(re)*, cf. *magazie*, *magazioner*; *proporționa*, cf. *proporție*, *-une*, *-onal* etc.; în alte surse : *concluziona* (DCE — 1966); *inscripționa(re)* (DCE — 1973); *muniționa* (DLE — 1848); *puncționa* (DLE — 1964), cf. *puncție*, *-une* (DN²); *restricționa* (HEISTEA, D.P.), cf. *restricție*, *-une*; *reviziona* „a revizui” (DLE — 1896), cf. *revizie*, *-une*; *situaționa(re)* („Luceafărul”, 209/1966, 3/3); *tranzacționali* (Walter Scott, *Rob Bou*, 1967, 25).

Formații cu analiză unică: 2 în DI: *raționa*, *spaționa*, la care se adaugă 1 din altă sursă: *poHiona* „a face *porti*” („Instrucțiunile Ministerului Industriei Bunurilor de Consum pentru modul de folosire a cârnii conservate prin frig”, 1960, în DLE, s.v. fără atestare).

-011%/-**iona**. Formații cu dublă și triplă analiză (analiza prin baza nesufixată implică detașarea sufixului *-iona*, analiza prin baza în *-ie*, a sufixului *-ona*, iar analiza prin baza în *-iune*, derivarea imediată) în DI: *afecționa*, cf. *afect*, *afecțiune*; *atenționa*, cf. *atent*, *atenție*, *-une*; *excepționa*, cf. *excepta*, *excepție*, *-une*; *impulsiona*, cf. *impuls*, *impulsie*, *-une*; *obiecționa*, cf. *obiecta*, *obiecție*, *-une*; *perfecționa*, cf. *perfect*, *perfecta*, *perfecție*, *-une*; *presiona*, cf. *presa*, *presiune* etc.; în alte surse : *incluziona(re)* (GUTU, C. G. 231 — 1970), cf. *include*, *incluziune*; *preciziona*, cf. *preciza*, *precizie*, *-une* (la HEISTEA, D.P.); *suspecționa* (IOEDAN, LEC 478 — fără dată), cf. *suspect*, *suspecta*, *suspecție*, *-une*.

Formațiile cu analiză unică sînt aparent foarte puține. În realitate însă numărul lor este mai mare, deoarece, în multe cazuri, bazele în *-iune* sînt învechite și, în consecință, analiza prin aceste baze a derivatelor cu circulație în limba actuală nu este operantă pentru vorbitorii nespecialiști.

Derivatele în *-ona*, sînt analizabile în raport cu:

— un substantiv: *porționa*, cf. *porție*; *raționa* „a supune consumului cu rația”;

— un substantiv sau un verb: *spaționa*, cf. *spațiu*, *spatia*.

3. Un mare număr de derivate, și anume majoritatea celor raportabile la baze în *-ie* (și *-iune*), reprezintă exclusiv verbalizarea bazelor nominale, care, la rîndul lor, sînt abstracte verbale — nume de acțiuni (ori rezultatul acțiunii) sau de stări (aceste baze — împrumuturi analizabile sau nu în română — sînt, în limba de origine, formate de la verbe: *situație* <fr. *situation* <iv. *situer*; *funcție* <fr. *fonction*, lat. *functio* <*fungor* etc!); valorile lor sînt:

„a executa acțiunea... (care implică sau nu un rezultat)”: *achiziționa*, *confecționa*, *ovaționa*, *reviziona*;

— „a trece prin starea...”: *confuziona*, *emoționa*. •

în cazul acestor formații deci funcția sufixului este aceea, foarte generală, de transferare a numelui în categoria verbului.

f
-
Conținutul cauzativ pe care îl au verbele cu baza „nume de stare” este determinat de caracterul lor tranzitiv, nu de sufix. Cp., de ex.: *intenționa* intr. „a manifesta intenția .. .
caru decepționa tr. „a provoca cuiva o decepție” sau chiar a (se) *ambiționa* cu a *ambiționa* (pe cineva).

Puținele derivate ale căror baze nu redau o idee verbală prezintă valorile obișnuite pentru verbele denominative în general:

1. „a produce obiectul...”: *porționa*, *spaționa* „a forma spații întrelitere”;

2. „a acorda obiectul...”: *cauționa*, *muniționa*, *pensiona*;

3. „a face să aibă trăsătura caracteristică...”: *perfecționa*, *proporționa*, *raționa*.

Multe din bazele acestor formații sint totuși, la origine, derivate de la verbe: *cauțiune* < fr. *caution* <lat. *cautio* < *cavere*; *rație* <fr. *ration* <lat. *ratio* „măsură” <*reor* etc. *Porție* însă, deși provenit în română dintr-un etimon francez în *-ion* (*portion*), în limba de origine (lat. *portio*) nu se explică printr-un verb (cf. ERNOUT — MEILLET, s. v. : *portid* <*pro ratione*). *Spațiu* se detașează net de celelalte baze ale derivatelor în *-ona*, atît prin sensul lui (neraportabil nici sincronie, nici diacronic la un verb), cît și prin forma lui.

Magaziona „a depozita în magazie” are o poziție aparte: raportat la *magazie* (de asemenea nume de obiect, fără nici o legătură, semantică sau etimologică^ cu vreun verb), se definește (din punct de vedere derivațional) prin „a introduce în obiectul denumit...”; raportat la *magazioner* {vezi mai jos, §4, legătura genetică dintre *magaziona* și *magazioner*), se definește prin „a practică ocupația specifică persoanei...” (notăm însă că această definiție nu este obținută prin raportarea derivatului *magaziona* la baza *magazie*, deci nu e comparabilă cu restul definițiilor pentru derivatele în *-ona*).

Considerăm ca specifică sufixelor *-ona*, *-iona* valoarea care apare la cea mai mare parte din derivate, și anume aceea de a transfera numele în categoria verbelor. Întrucît, după cum s-a văzut, multe din verbele prin care pot fi analizate sau la care, măcar, pot fi raportate numele respective apar în limba română și sînt sinonime totale sau parțiale cu verbele în *-ona*, este evident că funcția principală, specifică a sufixului este aceea de a subordona verbele față de substantive (cf. Al. Graur, *Caracterul sistematic al limbii*, în VE XI, 1958, nr. 6, p. 101; v. și GEAUE, T. 269—270). Această subordonare apare în mod evident atît în planul expresiei, cît și în planul conținutului semantic:

colecta — *colecție* — *colecționa*

conceda — *concesiune* — *concesiona*

conclude — *concluzie* — *concluziona*

demite — *demisie* — *demisiona*

inhiba — *inhibiție* — *inhibiționa*

presa — *presiune* — *presiona*

situa — *situație* — *situaționa*

sta — *stațiune* — *staționa*

suspenda — *suspensie* — *suspensiona* etc.

Verbul *spaționa* se apropie, din acest punct de vedere, de derivatele caracteristice ale lui *-ona*: este sinonim cu derivatul imediat de la aceeași bază, *spatia*.

1. Există însă și cazuri, puține, de verbe în *-ona*, distincte semantic de bazele Verbale oesufixate: *colecționa* / *colecta*, *perfecționa* / *perfecta*, *recepționa* / *recepta*. Vezi IORDAN, LRC 478.

2. Ponderea mai mare a verbelor sinonime cu verbele nederivate din aceeași familie (care sînt bazele originare) a determinat uneori transferul (prin confuzie) al sensului bazei asupra derivatului nesinonim. *Sugestiona* (<fr. *suggestionner* <fr. *suggestion* <lat. *suggestio* <lat. *sug-*

gerere) ajunge astfel să fie întrebuițat eu sensul „a sugera” (într-o scrisoare din 1938, publicată în *Pagini dintr-o arhivă* medzYd, București, 1984, p. 62).

4. a. Sufixul *-ona*, a apărut pe teren românesc în urma falsei analize a formațiilor (împrumutate din italiană, germană și mai ales franceză) de tipul *conMționa*, *funcționa*.

Aceste verbe sînt formate în limbile de origine de la substantive în *-ion*, *-ione* (fr. *condition*, it. *condizione*; î. *fonction*, it. *funzione*) cu sufixul conjugării (fr. *conditionner*, it. *condizionare*; fr. *fonctionner*, it. *funzionare*).

J. Dubois (D.S.) înserează în lista ele sufixe din apendice sufixul *-ionner* cu exemple ca *actionner*, *additionner* (care, evident, nu demonstrează existența sufixului). În cuprinsul cărții Sîrșă nu apare sufixul *-ionner*, iar exemple de tipul celor menționate (*impresionner*, *selectionner* etc.) sînt incluse printre „exemple de derivate cu *-er*, *-(u)er* alături de verbe ca : *activer*, *filmer*.”

P. Guiraud (în BSLP LVI, 1961, p. 116—117) încadrează elementul *-ionner* (din *actionner*, *additionner* etc.) în categoria pseudosufixelor.

În românește verbele în *-ona*, se analizează normal ca derivate imediate de la bazele în *-iune* : *condițiune* + flectivele verbale (cf. și formele în *-una*: *funcțiuna*, *mențiuna* și chiar *rățiuna*; „a gândi”, *stățiuna* etc, care apar consecvent în dicționarul lui Pontbriant și, izolat, în alte texte, de ex., *fricțiuna*, la B. Easpail, *Manualul sănătății* ..., 1852, p. 129 ; acestea se explică prin raportarea etimoanelor franceze la bazele lor adaptate în românește cu *-iune*). Verbele în *-iona* pot fi raportate însă și la dubletele în *-ie* ale substantivelor în *-iune* (care, de cele mai multe ori, sînt sinonime perfecte cu ele) sau, mult mai rar, cliiar la teme consonante (*perfecțiuna* — *perfect*). Această a doua analiză are drept rezultat detașarea segmentelor derivate în *-ona*, și, respectiv, *-iona*.

Mare parte din derivatele în *-ona*, au corespondente verbale în franceză, italiană sau germană : *ambitiona* : fr. *ambitionner*; *concesiona* : fr. *concessionner*, germ. *conzessionieren*; *dimensiona* : it. *dimensionare*, germ. *dimensionieren*; *leziona* - it. *lezionare*; *spaționa* : germ. *spationieren*; *visiona* : fr. *visionner*, it. *visionare* etc

Pentru cîteva derivate n-am găsit corespondente verbale străine, ele pot fi explicate însă, prin derivare regresivă, din derivatele în *-ion* : *confuziona* : *confuzionism* < fr. *confusionnisme*; *directiona* : *directionism* < fr. *directionnel*; *exceptiona* : *exceptional* < fr. *exceptionnel*; *previziona* < *previzional* < fr. *previsionnel*; *reviziona* : *revizionism*, *-ist* < fr. *revisionnisme*, *-iste*; *sciziona* : *scizionar*, *-ist* < fr. *scissionnaire*, *-iste* ; *tranzacționa* : *tranzacțional* < fr. *iransactionnel*.

Th. Hristea (E. 140) respinge în mod judicios explicarea lui *visiona* prin *visionar* (cf. Laura Vasiliu, SMFC 11,181), bazindu-se pe faptul că „sensul adjectivului *visionar* este cu totul diferit de al verbului *visiona*”.

Nu ni se pare însă la fel de evident „impedimentul de ordin semantic” care îl „obiigă” pe Th. Hristea să nu accepte explicarea lui *exceptiona* prin *exceptional* și să considere „neindoielnică” proveniența lui din locuțiunea *a face excepție*. Relația semantică dintre *exceptiona* „a excepta” și *exceptional* „care constituie o excepție” este pusă în evidență de *excepta* și *excepție* „acțiunea de a excepta”, abatere de la regula generală”: *excepta* * *excepție* — • *exceptional* → *exceptiona*. În același timp, nu vedem care e criteriul semantic care îi permite lui Th. Hristea să-l derive pe *exceptiona* din *a face excepție* și nu îi permite să-l derive și din *exceptional* „care face excepție”.

Firește însă că explicarea verbelor de mai sus prin derivare regresivă nu este decât una din etimologiile posibile, o alta fiind cea propusă de Th. Hristea.

Pentru un număr de formații n-am găsit nici un fel de corespondente străine. Le reținem ca fiind relevante pentru sufixul *-ona*, pe cele care nu pot fi explicate prin substantive în *-iune* :

— pentru că acestea din urmă sînt învechite, în contrast cu verbele respective care sînt noi (de ex. *achizițiune*, *obiecțiune* etc);

Situație intrucitva similară are *impulsiona*, ale cărui baze în *-ie* sau *-iune* aveau în perioada apariției* lui (vezi mai jos, b) circulație mai mare decît baza nesufixată (v. DA, s.v. *impulsiune*), iar ni limba actuală nu mai constituie termen activ de analiză : *impulsiune* e învechit, *impulsie* e specializat pentru terminologii tehnice. Considerăm că, deși, foarte probabil, e format de la baza în *-ie* sau *-iune*, în limba actuală, verbul *impulsiona* conține sufixul *-iona*.

— din rațiuni semantice : *porționa* „a face porții” poate fi explicat foarte ușor prin *porție* „cantitate dintr-un aliment considerată ca necesară unei persoane la o masă” și mai greu prin *porțiune* „parte dintr-un tot”.

1. Formele învechite în *-ion*, ca *portion*, n-au avut circulație. Nici fr. *portionnaire* „qui peut pr'eiKire une portion d'heritage”, care, de altfel, nu are reflex în română, n-a putut avea din cauza sensului, vreun rol în apariția verbului românesc. În DLR *porționa* este explicat prin fr. *portionner*, pe care nu l-am găsit în nici unul din dicționarele limbii franceze (inclusiv unele foarte noi; pe care le-am avut la dispoziție).

2. Similar cu *porționa* în ceea ce privește analiza este *raționa* „a raționaliza”, care probabil i-a servit” de model : provine din fr. *raisonner* sau *ii. razionare* și se analizează în română sumai prin bazariir*ie (*rație*), nu și prin cea în *-iune* (*rațiune*).

• IO;L;U Iordan t'LRG 478) consideră că *raționa* „a fixa rația de hrană .. .” este mai vechiul *raționa* „a face un raționament”, care a căpătat, jun sens nou (v., mai jos, nota 4).

În DLR, Mib titlul *raționa* sînt înregistrate sensurile: 1. „a gândi”, 2. „a supune anumite produse [. . .] unui consum dirijat [. . .]”, 3. „a transforma [. . .] într-o fracție [. . .] cu numitor raționa:”, ș> etimologia un i că: ele la *rațiune*, după fr. *raisonner*.

3. Nu ne putem pronunța asupra lui *suspecționa*, înregistrat de Iorgu Iordan ca formație „trecătoare”, deoarece ambele baze (*suspecți(un)e*) la care e raportat de autorul citat ne sînt la fel de nefamiliare (și nu le-am găsit înregistrate în alte locuri).

4. E' x p l i c a h i l v exclusiv prin baze în *-iune* sînt verbele *fictiona*, *gestiona*, *presiona*, *previzion*, *fizipciona*, *tensiona* și *raționa* „a gândi”, calc după it. *ragionare* sau fr. *raisonner*; ele nr. întiă *m* siera interesului nostru, deoarece nu pot fi a n a l i z a t c și printr-o bază (în *-ie* *lsv* cnsor. aiitică) care a permită detașarea sufixului *-ona*, (variantele *presie* și *previzie* ale lui *presiune* < , respectiv, *previziune* sînt foarte rare și învechite — v. DLR — , iar verbele *presiona* și *previzionu-* par a li no?h

Vezi și verbele împrumutate ca *adiționa*, *dimensiona* etc, care se analizează în română numai prin raportare la baze în *-iune*.

Toate exemplele pe care le avem de verbe care par a fi formate în românește eu sufixul *-ona*, (din baze în *-ie*, după modelul împrumutat) sînt: *achiziționa*, *concluziona*, *decepciunea*, *exceptiona*, *impulsiona*, *inMbiționa*, *inscripționare*, *obieciiona*, *porționa*, *preciziona*, *restricționa*, *situaționa*, *suspensiona*.

Punctiona, considerat de Th. Hristea (E. 140) derivat „neindoielnic” din [a face] *punefie*, are corespondent în franceză : *ponctionner*. (cf. R. O BERT, DLR).

Magazona are o poziție ambiguă : poate fi explicat ca derivat propriu-zis de la *magazie* cu sufixul *-ona*, sau, mai probabil, ca derivat regresiv de la *magazoner* (formă coruptă a lui *magaziner* < fr. *magasinier*). În ambele ipoteze însă el nu are nici o legătură cu substantivele în *-ie*, *-iune* (*magazie* < ngr. *uavaS*).

Adăugăm că explicarea lui *magazona* prin *magazoner* nu exclude intervenția elementului derivativ *-on-* *i-oner*), deoarece *magazoner* nu poate fi explicat direct din *magaziner* (< fr. *magasinier*); vezi sufixul nominal *-ONER*, § 4.

6. Cea mai veche atestare pe care ne-o dau izvoarele excerptate de noi pentru formațiile în *-ona*, este din 1825 : *proporiiona*, la Al. Teodori, *Scurtă arătare despre om* . . . , p. 72. Atestări relativ numeroase apar abia de la mijlocul secolului, mai ales în traduceri din franceză și în dicționare bilingve (româno-franceze) sau de neologisme : *ocazona* (Heliade — 1847, în DLE), *fricțiuna* (B. Easpail, *Manualul sănătății* . . . , 1852, p. 129), *fric-*

ționa (M. Wertheimer, *Curs de parabolologie*, 1857, p. 63), *afecțiuna*, *aprovisiona*, *demissiuana* etc. (POKTBEIAÎTT, 1862) (vezi și *fioiiona* (MAG. IST. 11845, p. 48), *adiționa*, *raționa* (NEGULICI, 1848), *cauțiuna* (PONTBEIAKT)).

Toate aceste formații sînt împrumutate. Cea mai veche atestare de derivat în *-ona*, care pare a fi format în românește o avem la Maiorescu (1888—1895—în DA) : *impulsiona*.

5. Cu excepția lui *magazie* (de origine grecească), care, foarte probabil, n-a stat la baza formației *magazona* (vezi § 4. a), temele formațiilor în *-ona* sînt latino-romance.

6. îfumarul mic al derivatelor care pot fi considerate ca sigur roma* nești (vezi § 4.a) dovedește că sufixul *-ona*, este slab productiv. Întrucît însă multe din aceste formații sînt foarte noi (*magazona (re)* — 1949, cf. D L E, s.v. —, *concluziona*—1966, cf. D C E, s.v. —, *porționa* — 1960 —, *situaționa* — 1966 (v. §2) —, *inscripționa (re)* — 1973), reiese că sufixul *-ona*, este viu în sistemul de derivare actual.

Sufixul *-iona* nu este productiv.

7. Derivatele în *-ona*, *-iona* sînt în general literare (*achiziționa*, *colecționa*, *demisiona* etc. și verbele cu sensuri diferite de formațiile paralele nesufixate, v. § 3). Cîteva aparțin unor terminologii tehnice (*spaționa* tipogr., *puncționa* med.) sau stilului administrativ (*inscripționa (re)*, *magazona*, *porționa*).

Unele dintre ele însă, mai ales formații relativ recente, sinonime cu paralelele verbale nesufixate sau cu expresiile verbale de la care s-au format, sînt simțite și sancționate ca pretențioase (de ex. : *concluziona*, *vizionă* „a vedea”) sau chiar periferice (de ex. : *atenționa*, *sugestiona* „a sugera”).

1. Iorgu Iordan (LRC 478) le încadrează în „tendința de a crea «cu orice preț» verbe noi” și le apreciază ca „trecătoare”, cu excepția cazurilor în care s-au diferențiat semantic de dubletele nesufixate.

Valeria Guțu Romalo (C.G. 231) consideră că *atenționa* „trebuie evitat, deoarece, admis în limba literară, aduce în comunicare o aură periferică supărătoare”.

2. Th. Hristea (D.P.) apreciază că formațiile ca *atenționa*, *directiona*, *excepționa*, *porționa*, *preciziona* etc. constituie un sistem și sînt mai economice decît locuțiunile echivalente (de ex. : *atenționa* față de *a atrage atenția* sau *a acorda atenție*). Bazîndu-se pe evoluția formațiilor ceva mai vechi *conferența* și *evidența*, condamnate în perioada apariției lor de Î.-A. Caudrea și, respectiv, L. Șăineanu, dar reținute ulterior de limba literară, D-sa pare a avea o atitudine favo-

-011%	vezi		-OS!	vezi	-ISI
-01119	vezi			vezi	-SI
-ora.	vezi	-ĂRI	-oșă ₂	vezi	-SI
-ora.	vezi	-ĂRI	-oși	vezi	-ȘI
-orii	vezi	-ĂRI	-ota.	vezi	-TA
-ori.	vezi	-ĂRI	-ota.	vezi	-TI
-ori	vezi	-ĂRI	-oti	vezi	-TI
			-ozi	vezi	-ĂZA

-ȘI; -AȘA, -ĂȘI; -EȘA, [-EȘI] ; -IȘA, [-IȘI] ;
-OȘA! (-UȘA), -OȘI; [-UȘAJ (-OȘA), -UȘI

CANDREA, C.G.R. 306; SCHUFFERT, V. 164—167; PASCU, S. 97 ; S. Pușcariu, *Etimologii*, DR IV., 1924-1926., p. 695; LOMBARD, V. 514-516, 831, 833; Flora Șuteu, *Un sufix vechi format pe teren românesc: -oșă*, în *Culegere de studii*, Institutul de Limbă și Literatură Rusă „Maxim Gorki”. București, 1962, p. 73-77.'

1. a. *-oșă* și *-ușă* au statut dublu :

-oșă este sufix în formații ca *ghemoșă* și variantă fonetică a lui *-ușă* în formația *mărunțoșă*, variantă a lui *mărunțușă*;

-ușă este sufix în formații ca *aplecușă* și variantă fonetică a lui *-oșă* în formația *înfăinușă*, variantă a lui *înjăinoșă* (v. § 2).

Sufixele *-esi*, *-iși* și *-ușă* sînt virtuale, întrucît apar numai în formații cu dublă analiză (v. § 2).

5. Tratăm sufixele care conțin segmentul consonantic -ș- ca formînd o serie (cu două subserii, după conjugări) deoarece :

— au structură fonetică comună multor serii de sufixe, anume : consoană constantă precedată sau neprecedată de o vocală variabilă și urmată de caracteristica morfologică a conjugării (I și a IV-a) ;

V. cap. *Structura fonetică* . . . , § 1.

— au origine similară : au apărut toate în interiorul limbii române prin procese de falsă analiză, unul din termeni (-și) putîndu-se explica chiar prin influența seriei (v. § 4) ;

V. în § 4 și legăturile genetice posibile dintre formațiile și sufixele perechi (de conj. I și a IV-a).

— sînt numeioase foimații cu aceeași temă și sufixe diferite (de aceeași conjugare și/sau de conjugări diferite) : *lingușij-oșă*; *îmbrățișaj-oșă*, *încărdășU-oși*, *-a*, *Îțifățişaj-oșă*, *-i*, *învoioșaj-eșă*, *moleșij-oșă*, *-i* etc.

1. Notăm eă în majoritatea cazurilor unul din termenii pereche e formație cu dublă analiză. Faptul atestă întă. o dată, credem, legătura genetică dintre sufixele seriei.

2. Perechea poate să aii ambii termeni cu dublă analiză: derivate imediate de la baze, la rîndul lor. derivate de la aceeași temă c& sufixe diferite : *iuieși*, *tuoși* „a se zăpăci” <*tuieș*, *luioș* „zăpăcit” </uz’ „zăpăcit” -]-t eș, ± os. (In DLR*iuioși* și *luioș*sînt tratate ca variante ale lui *tuesi* și. respectiv, *iuieș*.)

2. -și. 2 formații cu analiză unică în DI: *iropși*, *zdrobși*.

Nu-l-am inclus pe *cerși* deoarece e derivat regresiv. V. *Introducere în studiul sufixelor*, § 3.

-ăfa. Foimații cu dublă analiză în DI: *vălmășă*, cf. *valma* (în *de-a valma*), *vălmășag* (prin regresiune) etc.

1 formație cu analiză unică, parasintetică : *întufășă* (*Economia*, în DA).

-ași. Foimații cu dublă analiză în DI (baza derivată e, de obicei, în *-as*) : *arendași*, cf. *arendă*, *arenda*, *arendaș*; *bărdăși* „a ciopli cu barda”, ci. *bărdaș* „dulgher” ; *încărdăși* (parasintetic), cf. *cîrd*, *cardaș*, (prin regresiune) *cărdășie*; *învălmăși*, v. *-așa*; *ostăși* „a sluji în oaste”, a duce viață de ostaș” ; *tălpăși* „a-și lua tălpășița”, cf. *tălpă*, *tălpas* „pedestru”,^s (prin regresiune) *tălpășiță* etc.

1 formație cu analiză unică în DI : *bășcăși* și 1 în D L E : *mar d ași*.

-e*a. 2 formații (parasintetice) cu l> analiză unică, în DI : *învoieșă*, 1 la TUDOSE, D. 62 : *împrietineșă*.

-eși. Formații cu dublă analiză în DI (baza, derivată e în -aș sau -eș): *băieși* „a fi băieș (=lucrător într-o [...]) sau stăpîn al unei băi); *moleși*, *nevoieși*, cf. *nevoie*, *nevoi*, *nevoias*.

-ișa. Formații cu dublă analiză (baza derivată e în -iș) în DI: (parasintetic) *îmbrățișa*, cf. *braț*, *brățis*; *mărunișa*, el. *mărunt*, *mărunți*, *mărunțiș*.

2- formații cu analiză unică, 1 în DI: *luntrișa*, 1 în DLE: *molișa*.

-iși. Formații cu dublă analiză (baza derivată *e în -iș) în DI: *mîlcomiși*, cf. *mîleom*, *mîlcomiș*; în DLE: *păiși* „(despre fîn) a se usca”, *Ml păi*, *păiș*.

→oși (-ușa). Formații cu dublă analiză (baza derivată e, de obicei, în -os) în DI: *blegoșa*; *boboșa* „a se umfla (ca bobul)”, cf. *hoboș* „globul ochiului”; *glieboșa*; (parasintetice) *înfăinoși* (-ușa); *învioșa*, cf. *viu*, *vios*; în alte surse: *luioșa* (UDEESCU, GL.); *muetoșa* (GL. OLT““).

Potrivit explicației din DA, și *Ungoșa* ar fi o formație cu dublă analiză, provenită dintr-un neatestat **lingos*. Întrucît însă derivatele în -oșa de la baze în-os care explică apariția sufixului sînt destule, nu credem că e necesar să recurgem aici la o formație în -os neatestată.

12 formații cu analiză unică (din care 7 parasintetice) în DI, la care, se adaugă 1 de la TUDOSE, D.: *înrătosa* (62).

FI. Șuteu — *lucr. cit.*, p. 76 — e împotriva explicării verbelor *blegoșa* și *ininoșa* prin *blefos* și *viosși* a acestora prin adjectivele *bleg* și, respectiv, *viu* cu sufixii -os (v. DA și, respectiv, CADE). D-sa propune, etimologiile inverse: *blegos* e derivat regresiv de la *blegoșa*, care, la rîndul lui, e derivat de la *bleg* etc, justificîndu-și poziția prin considerentul că *blegos* și *vios* nu pot fi derivate de la *bleg*, respectiv, *viu* cu -os, întrucît acest sufix nu se atașează decît la teme substantivale.

Afirmația referitoare la funcția sufixului -os este valabilă în general, așa cum o arată marele număr de derivate în -os de la substantive care apar în DL Există însă și cîteva derivate de ia adjective formate în românește. De ex.: *căldos* (CDDE), *hidos* (Sbiera, în DA), *puter-nicos* (Bibicescu, în DLR), *nmedos* (CADE), *veselos* (CADE). (Vezi și GRAI“R, E. 92.) Acestea atestă productivitatea procedurii, chiar dacă sînt puțin folosite sau au o anumită valoare stilistică. Deci, este posibil ca și *blegos* și *vios* să fie derivate de la adjectivele *bleg* și *viu*, iar *blegoșa* și *învioșa*, derivate imediate de la ele și, totodată, pentru uzul discuției noastre, formații cu dublă analiză. în consecință, nu le înregistrăm ca derivate cu sufixul -oșa.

-osi. Formații cu dublă analiză (baza derivată e, de obicei, în -os) în DI: *clielboși*; *făloși*; *găvănoși* „a scobi (făcînd un găvan)”, cf. *găvăni* „icl.”, *gavanos*; (parasintetic) *împrietenos*; în alte surse: *moloși* „a se așeza undeva”, cf. *acoloși* „tot acolo” (LEX. EEG. II 57); *lenevoși* „a se lenevi” (UDEESCU, GL.), cf. *lene*, *lenevos*.

5 formații cu analiză unică (din care 2 parasintetice) în DI: *eoptoroși*, *încîrăoși*, *înfătoși*, *mocoși*, *storcoși*, la care se adaugă 4 din alte surse: *ăulioși* „a se strica, a miroși” (la TUDOSE, D. 204); *moloși* {LEX. EEG. 155}; *scoioși* „a scotoci” (UDEESCU, GL.), cf. *scoate*; *iogoși* „a comasa loturi de pămînt [...]” (DLE), cf. *tog* moșie creată prin comasarea [...].

-ușai (-oșa). Formații cu dublă analiză (baza derivată e în -uș) în DI: *mărunțusa* (-oșa).

V. și *aplecușa* (numai la participiu), cf. *apleca*, *aplecuș*.

-uși. Formații cu dublă analiză (baza derivată e în -uș, -ușă) în DI: *frențuși* „a se îmbolnăvi de **frențuș**” (=frențe); *pănuși* „a smulge penele [...]”, cf. *pănușă*; *sfredeluși*,

2 formații cu analiză unică în DI: *limbuși*, *linguși*.

Formațiile în -și ... sînt analizabile în raport cu:

— un substantiv (cele mai numeroase): *întufașa*. „a se face tufos”, cf. *tufă*; *piărdăși*; *ytivoieșa*; *Ityntrișa*; >*gliemoșa*; *infrigoșa* ^ *înărdoși*; *mocoși* „a lucra încet, fără -spor, a (se) mocăi”, cf. *moacă*}, epitet pentru o persoană bleaga, înceată (DLE, s.v.); *limbuși* „a-și plimba limba prin gură” etc;

1. în DLR la *mocoși* se menționează: „Etimologie necunoscută. Cf. *mocăi*”, iar la *mocăi*: Etimologie necunoscută. Cf. *moacă*”. Credem că explicarea ambelor verbe prin *moacă* este acceptabilă.

2. Analiza lui *limbuși* prin *limbuș* „omușor” nu e satisfăcătoare din punct de vedere semantic.

— un verb: *împrietineșa*, cf. *împrietini*; *Ungoșa*, -uși, cf. *linge*; *eoptoroși* „a coptorî” (= a sapa pe dedesupt)” etc.;

— < un subantiv sau un verb: *zdrobși* „a face zdroburi”, a zdrobi”; *întrupoșa* „a se întrupa”, cf. *trup*;

• — un adverb: *bășcăși* „a, despărți”; *îrilunțoșa* se înfundă înăuntru”, cf. *înluntru*;

— un adjectiv: *moloși* (eventual, și *blegoșa*, *învioșa*); .. " [

— o interjecție: *iropși* „a face să pîrîie sub picioare”, cf. *trop!*

în DLR (*Litera T*) *iropși* e tratat ca variantă a lui *stropși*. La TDRG și la SCRIBAN, e tratat în articol separat și considerat formație de autor (Canțemir) sau, respectiv, provenit din bulgară și înrudit cu *stropși*.

Formații semianalizabile: *bolboșa*, -i „a holba ochii”, cf. *bolboca* (*bulbuca*); *bungmpși* „a face un lucru cu mîgălă, a bunghini”; *cuicureși*, cf. *cutcurigu* ! \ *înrîmsășa*, cf. *frîmsețe*; *milcoși* „a linguși”, cf. *milcui*.

Derivatele înregistrate mai sus se repartizează în mod aproximativ egal între conjugările I și a IV-a: 18 față de 15. -oșa este sufixul cel mai bine reprezentat (13 derivate), alături de perechea lui, -osi (9), la mare distanță de ceilalți membri ai seriei (1 sau 2 derivate). (Situția este: aproximativ aceeași, sub toate aspectele relevante, la derivatele cu dublă analiză, foarte numeroase.) Aceste fapte situează sufixele cu segmentul -ș- într-o poziție izolată în cadrul sufixelor vechi ale limbii, care se repartizează adesea exclusiv sau mai ales la conjugarea a IV-a. V, cap. *Distribuția pe conjugări* . . § 1.

Un număr relativ mare de derivate ale sufixelor cu segmentul -ș- (13 din 33) sînt parasintetice; aceeași situație se remarcă și la derivatele cu dublă analiză.

3. Derivatele denominale au valori comune cu ale verbelor denominale în general:

1. „a face acțiunea după modelul denumit de substantivul ...”: *cocoroșa*, *gliemoșa*, *mocoși*;

2. „a dobîndi calitatea exprimată de adjectivul..., trăsăturile obiectului..., a transforma în obiectul...”: *moloșa*; *întufașa*, *mărdăși*; *zdrobși* (în raport cu baza sa nominală);

3. „a face acțiunea prin intermediul obiectului...”: *îmbrătoșa*, *limbuși*, *luntrișa*;

4. „a dobîndi statutul...: *încîrdoșa*, *împrietineșa*;

5. „a intra în starea...: *infrigoșa*;

6. „a produce obiectul...” : *duhoși*;
7. „a atribui obiectul...” : *împărtoșa*;
8. „a se introduce în obiectul...” : *întrupoșa*.

Eemafcăm că valorile 4, 5, 7 și 8 sînt rediate exclusiv prin derivate parasintetice. De aici s-ar putea deduce că valorile respective sînt determinate de prefixul *în-* și, implicit, de caracterul parasintetic al derivatelor.

Vezi FG II 137—138 (printre valorile prefixului *în-* sînt înregistrate valoarea „eventiva” (= „dobîndirea însușirii ...; transformarea în obiectul ...”) și „dobîndirea obiectului ...”); Flora Șuteu, *Prefixal în-/in-*, SMFC II 51—52 (unde cele două valori distincte în FC II sînt subsumate sensului eventiv, „principală valoare a lui *în-*”); REINHEIMER-RÎPEANU, D. P. 66—68 (unde trăsătura [-f- eventiv] e trăsătura dominantă în conținutul semantic al derivatelor verbale parasintetice — în română cu *în-*—caracterizate prin trăsătura—acțiune)).

Valoarea 2 însă, care este de asemenea o detaliere a sensului eventiv (v. F. Șuteu, *lucr. cit.*, p. 51; FO II 137), e redată și prin derivate neprefixate, la fel ca valoarea 3, care este prezentată printre valorile (non-eventive) ale prefixului *în-* (v/F. Șuteu, *lucr. cit.*, p. 52; FO II 138). Iar valoarea 1, și ea înregistrată printre valorile lui *în-* (prin formula „modul în care se îndeplinește acțiunea” la F. Șuteu, *lucr. cit.*, p. 52, și „asemănarea cu obiectul...” în FC II 138), e redată aici exclusiv prin derivate neprefixate. Aceste fapte, corelate cu acela că toate cele patru valori sînt rediate și de verbe denominale formate cu alte sufixe și derivate imediate (v. cap. *Semantica ...*, § 2), pledează, credem, pentru concluzia că valorile în discuție sînt proprii verbelor denominale în general, cliiar dacă cele care pot fi subsumate sensului eventiv sînt mai frecvente la verbele parasintetice cu *în-*.

De altfel, opiniile cercetătorilor asupra conținutului semantic specific prefixului *în* sînt diferite, mergînd pînă la a-1 nega cu totul. V. ia F. Șuteu, *lucr. cit.*, p. 55.

Derivatele cu baze adverbiale și interjecționale redau valorile obișnuite pentru aceste tipuri de derivate :

9. „a face acțiunea în circumstanța redată de adverbul...” : *băscăși*;

10. „a face acțiunea simbolizată prin interjecția .. .” : *iropși*.

Derivatele deverbale sînt uneori sinonime cu bazele lor: *eoptoroși*, *zdrobși*.

Sînt însă și unele formații care au conținut peiorativ. De ex. : *linguși*, *storcoși* (cp. cu *linge*, al cărui sens propriu e neutru, și cu *storce*, care, în sens propriu, nu e niciodată peiorativ). Această trăsătură pare să fie specifică pentru sufixele cu segmentul *-ș-*.

K. Schuffert (V. 167) afirmă că sufixele *-ași* etc. au numai valoarea de formant, menționînd că sensul peiorativ al unor derivate aparține temelor, și nu sufixelor.

Trăsătura peiorativă apare și la multe formații în *-osi*, *-a* cu dublă analiză: formații cu tema peiorativă, atît cea primară, cît și cea în *-os* : *băloșa*, *blegoșa*, *botoși*, *chelboși*, *imosa*, *riioșa*, *urduroșa* sau numai cea în *-os* : *făloși*, *îmburtoșa*, *mtiroși* „a se măreți” (*măros* „fudul”); formații cu tema (atît cea primară, cît și cea în *-os*) nepeiorativă : *bărbăioși* „a face pe bărbatul”.

Pentru sensul peiorativ al sufixului *-os*, v. Zorela Creta, *Sufixe peiorative*, SMFC IV 189-190.

Apariția acestei trăsături la ambele categorii de formații (cu analiză unică și dublă) este o dovadă a legăturii genetice dintre ele (v. § 4).

Structura semantică a formațiilor de tipul *bărbăioși* (verbul este peiorativ în contrast cu ambele sale baze posibile, care nu sînt peiorative) pledează pentru încadrarea lor în categoria derivatelor în *-osi*.

Șl
;
f

4. *-ășa*, *-ași*, *-isa*, *-oșa±*, *-osi*, *-uși* au apărut în interiorul limbii române, ca rezultat al falsei analize a formațiilor de tipul: *vălmășag* > *vălmășa* : *vălm-* + *-ășa*; *arendăș* > *arendăși* : *arenă**- + *-ăși*; *mărunțiș* > *mărunțișa* : *mărun-* + *-isa*; *bălos* > *băloșa* : *băl-* + *-oșa*; *fălos* > *făloși* : *făl-* + *-oși*; *sfredeluș* > *sfredeluși* : *sfredel-*+*-uși* (v. § 2).

1. V. și *togoși* < magb. *tagosít*, analizabil prin *tog* < magb. *tag* (de ia care s-a format în română un *tăgăli*, sinonim cu *iojgoși*).

2. *-eși*, *-iși* și *-ușa-L* sînt sufixe virtuale (v. § 1), deci nu pun probleme de origine.

Sufixele care constituie perechi (în *-a* și *-i* : *-ășa*, *-ăși*; *-oșa*, *-osi*) au putut apărea în mod independent unul de altul (în inventarul nostru apar modele cu dublă analiză pentru toți termenii) și/sau unul din altul prin schimb de conjugare.

Perechea de sufixe *-oșax*, *-osi* pare a avea o situație aparte în privința cronologiei termenilor ei, întrucît la baza lor stau formații în *-os* : alterarea lui *s* este normală atunci cînd e urmat de *i*, dar nu cînd e urmat de *a*, deci *-osi* a apărut mai întîi, iar *-oșa* s-a dezvoltat din el, prin schimb de conjugare.

Această cronologie nu e însă obligatorie, întrucît *-ș-* a putut apărea și independent, ca termen alternant al lui *-s-* determinat de prezența sufixului.

1. Cf. PUȘCARIU, L. R. II 272; GRAUR, T. 263 : „Se naște ... impresia că alăturarea sufixului trebuie să aducă modificarea consoanei finale a temei.”

2. Vezi și Kurt Schuffert (V. 166), care vorbește despre o distincție cronologică între „variantele” de conjugări diferite ale aceluiași verbe: cele în *-oși* sînt mai veci decît cele în *-oșa*, iar unele verbe a căror unică variantă este în *-oșa* sînt noi în limbă.

-eșa, care nu apare în formații cu dublă analiză, s-a putut dezvolta ca pereche a lui *-eși*, după modelul perechilor din serie : *-ășaj-ăși*, *-oșaj-oși*.

-și a apărut, probabil, datorită analogiei cu serii de sufixe similare care, alături de termenii cu vocală (deex. : *-ăli*, *-eli*, *-il*^...), au și un termen fără vocală (*-li* : *călăuzii*).

Pentru derivatele eu sufixele *-și...* avem atestări foarte vechi: *înluntroșa*, *PsaltireaHurmuzacH*, în DA; *întruopoșa*, *Pravilal6&0,l&TDEG* ; *linguși*, *Biblia* 1688, la TDEG; *tropși*, *Cantemir*, la TDEG.

5. Majoritatea derivatelor în *-și...* au teme foarte vechi: moștenite (*ghemoșa*, *înfrigoșa*, *înluntroșa*, *luntrișa* etc), slave (*cocoroșa*, *întruopoșa* etc). Ear apar și teme mai noi, de ex. turcești (*băscăși*, *mărdăși*), dar niciodată latino-romance.

6. Cu excepția *lui-oșa*, *-oși*, pe care le avem înregistrate cu 22 de derivate, sufixele cu segmentul *-ș-* sînt foarte slab productive în decursul întregii lor istorii (1—2 derivate de sufix).

Situația este aceeași (păstrînd proporțiile) în cadrul derivatelor cu dublă analiză, cu mențiunea că aici se detașează de serie, alături de *-os-* (bineînțeles, la mare distanță), și *-ăs-*.

Atestări recente avem numai două, ambele însă pentru derivate cu dublă analiză : *bărbăioși*, Camil Petrescu, în DA ms.; *pieptoși*, VE, 1954, în DLE. Se pare deci că, în perioada actuală, sufixele *-și...* nu sînt productive.

Vezi Flora Șuteu, *lucr. cit.*, p. 77, care afirmă că *-oșa* nu e productiv în limba actuală.

7. Derivatele cu sufixele *-și...* sînt în număr mare regionale și învechite (*băscăși* — Ban., cf. DA; *învinoșa* — Olt., cf. DA; *storcosi* — Olt., cf. CADE și *Texte dialectale Oltenia*, ap. TUDOSE, D. 193; *înfrigoșa*, *înluntroșa*, cf. DA).

Kurt Schuffert (V. 167) vorbește despre o repartizare pe regiuni a sufixelor *-oșa* și *-ișa* primul aparține Moldovei, iar al doilea, altor regiuni), bazîndu-se pe verbele : *îmbrătoșa*, *înfătoșa*

și mărunțoasă. Se pare că observația e valabilă pentru exemplele citate, nu am putut-o extinde însă din lipsă de alte; exemple concludente.

Glaudia Tudose (D. 62) afirmă că sufixele *-oșă șl-eșă* apar în vestul și nord-vestul Transilvaniei.

Derivat literar e unul singur: *linguși*.

Mai numeroase sînt cele cu dublă analiză: *îmbrățișa, încrucișa, înfățișa,, moleși; îmbă-țoșa* are caracter familiar.

8, Sufixe dezvoltate: *-oreșa, [-ănoșă^, [-ănoși], [-ătoșa], [-ăioși]. -oreșa*. 1 formație raportabilă la *verb*: *întăporesa* „a se înțeapa la tălpi” (LEX. E.E.G. II 36).

•• *-ănoșă, ~ănoși*, Formații cu dublă analiză: *•viermătuși, -a* (DI) „a se umple de viermi, a deveni viermă” I O S”.

- •• *-ătoșa, -ătoși*. Formații cu dublă analiză: *apătoșa,, -i* (DI) „a se umple cu apă, a deveni apătos”.

Sufixe *-ănoșă, -ănoși, -ătoșa, -ăioși* au caracter virtual.

Sufixul *-oreșa* e constituit din sufixul *-eșă* și segmentul, nesufixal *-or-* (despre care nu putem spune dacă are sau nu vreo legătură cu sufixe — nominale sau verbale — cu segmentul *-r-*, deoarece nu apare în nici o formație cu dublă analiză).

-TA, -ATA (~ĂTI), -ETA, ~ITĂ, -OTAj ••

PHILIPPIDE, P. 186; SCHUFFERT, V. 155-157; GRAUR, E. 105-106.

1. Seriile de sufixe *-ta, -ăta (-ăti), -eta, -iia, -ota, șt -ti, -ăti, -eii, -oti (-ota)* sînt tratate în mod independent, deși au structuri fonetice paralele și chiar unii termeni omonimi (*-ăti* și *-ota*), pentru ca derivatele care creează omonime sufixale au, cele mai multe, o poziție precară, din puncte de vedere diferite:

— *șchiopați, chioțașTpicotd&mt* variante foarte slab atestate ale lui *șchiopăta, chioti* și, respectiv, *picoti*;

— *tropota*, relativ bine atestat (totuși inferior lui *tropoti*, v. D L E, s.v. *tropoti*), e formație cu dublă analiză (ca și *chioti, -a*, de altfel), iar *tropot*, de la care e format, e împrumut. *Tropote* însă analizabil și are aceeași structură cu derivatul *chiot*, de la care e format *chioti, -a*: *trop(a) ! + *ot*.

Argumentul de analiză sincronică propus se corelează cu etimologiile celor două serii de sufixe: sufixele din prima serie sînt moștenite și de origine latino-romanică (v. § 4), cele din a doua serie sînt de origine slavă și formații interne (v. sufixele -T I . . . , § 4).

Considerăm derivativele *-ăti* și *-ota*, apărînd în derivatele *șchiopați și*, respectiv, *picota, chioia, tropota, v a r i a n t e* de conjugare ale sufixelor *-ăta* și, respectiv, *-oti* (v. aici § 4 și sufixele -T I . . . , § 4: cele *i* derivate menționate au apărut prin schimb de conjugare din *șchiopăta* și, respectiv, *picoti, chioti, tropoti*).

2. *-ta*. 2 formații cu analiză unică în DI: *alinta, ofta*.

-ăta (-ăti). Formație cu dublă analiză în DI: *arninăta* „a întîrzia”, cf. *amina* inv. „a întîrzia”, *amînat* adv. „tirziu”.

2 formații (și 1 variantă) cu analiză unică în DI: *cercată, șchiopăta (-ăti)*.

-eta. Formații cu dublă analiză (baza derivată e în $\pm et$) în DI: *văieta*, cf. *vai!*, *vaiet*; *vuieta*, cf. *vui*, *vuiet*.

2 formații cu analiză unică în DI: *cerceta, șchiopeta*.

-ita. Formații cu dublă analiză (baza derivată e în *-it* ori — analiza se face prin regresivitate — în *-itat, -itate, -(i)or, -(i)ură*) în DI: *debilita*, cf. *debil, -itate*; *explicita*, cf. *explica, -it*; *pocită* „a poci (2); a abate un mare rău[. . .]sluțind[. . .]”, cf. *pocit* (3), *-Hor* (2), *-ură* (3); *uzita*, cf. *uz, uză, -itat* etc.; în „Seînțea”, 1967: *posibiliia*.

3 formații cu analiză unică în DI: *dormita, văita, vomita*.

-ota. 1 formație cu analiză unică în D L E: *șchiopota*.

Derivatele în *-ta..* sînt analizabile în raport cu:

- un *verb*: *alinta*, cf. *alina*; *cercată, -eta* „a examina”, *cerca* „id.”; *dormita, vomita*;

— o *interjecție*: *ofta, văita*;

— un *adjectiv* sau un *verb*: *șchiopăta, -eta, -ota*.

Formație semianalizabilă: *numerota*, cf. *numerar*.

Abilita „a recunoaște cui va calitatea de docent etc”, *comandita* „a participa cu o sumă de bani la-o întreprindere[. . .]”, *gravita* „a fi supus legii gravitației” nu sînt înregistrate deoarece nu se analizează din punct de vedere semantic după modelul verbelor înregistrate de noi (prin raportare la bazele nederivate *abil, comanda* grav*).

După cum se vede, cele 5 sufixe ale seriei sînt foarte slab reprezentate: un total de zece derivate (repartizate cîte unu, două și trei pe sufix), dintre care cinci sînt formate de la două baze cu cîte trei și, respectiv, două sufixe: *cercată, -eta; șchiopăta, -eta, -ota*.

întrucît *cercată* și *șchiopăta, -ota* sînt provenite din *cerceta* și, respectiv, *șchiopeta*, nu putem spune că procedeul derivării de la aceeași temă cu sufixe diferite din aceeași serie (v. -L I . . -O T . . . , § 1) e productiv în cazul seriei *-ta..* (V. o situație similară la sufixele -T I . . . , § 2).

3. Derivatele cu baze verbale exprimă „aproximarea” (*dormita*) sau sînt sinonimie cu bazele lor (*cerceta, vomita*).

Alinta e sinonim cu baza *alina* într-un singur sens, învechit, atestat numai la Dosoftei (v. DA). Sensul bine atestat pînă astăzi, „a (se) răs-făța”¹⁵, ar putea fi considerat intensiv.

B. Hasselrot (*Les suffixes en -tt- et la formation des verbes frequenaiifs*, în *Melanges Mario Roques*, II, 1958, p. 140) îl interpretează pe *dormita* ca iterativ. De aici trage concluzia că, prin conservarea distincției iterativ/neiterativ din latină, româna se deosebește de majoritatea limbilor romane care au păstrat din latină multe verbe iterative, dar nu cu sensul originar.

I. Fischer (L.D. 175) afirmă, pe bună dreptate, că *dormita* nu are sens frecventativ, singurul verb frecventativ moștenit de română din latină cu sensul originar fiind *sălta*. întrucît însă acesta nu e analizabil în română (raportul cu baza *sări* s-a pierdut, așa cum arată I. Fischer, o dală cu rotacizarea lui *-l-* din *satire*), concluzia lui B. Hasselrot se cere revizuită.

Șchiopăta are și sens *f a c t i t i v*: „a face să devină șchiop”; v. și derivatele cu dublă analiză: *debilita, facilită, nobilită, validita*.

Folosite reflexiv, aceste verbe exprimă sensul „a dobîndi trăsătura redată de adjectivul...”: *a se șchiopăta, a se debilita*.

Șchiopăta „a umbla ca un șchiop” exprimă sensul: „a manifesta trăsătura...”.

4. Sufixe *-ta, -eta* și *-ita* sînt moștenite din latină prin verbe în *-itare* analizabile în română ca: lat. *allen(i)tare* > *alintall&t*. **allenare* > *alina*; lat. *circitäre* > *cercetajl&t*. *circare* > *cerca*; lat. **excloppitare* > *șchiopetajl&t*. **excloppus* > *șchiop*; lat. *dor'mitarodormita/lat. dor'mir odor mi*

1. Vezi PHILIPPIDE, P. 186 ; FISCHER, L. D. 174—175.

2. Vezi și verbele moștenite, neanalizabile în română: *ajuta* <lat. *adiutare*; *sălta* <lat. *saltare* (v. § 3, nota: condițiile în care reflexul în română al latinescului *saltare* a devenit neanalizabil); *strănuta* <lat. *slernutare*; *ui7a* <lat. **oblitare*.

3. Lat. *fremitare*, format de la *fremere* cu -z7a/e sau denominativ tîrziu al lui *fremituS* (cf. FISCHER, L. D. 174), e analizabil în latină prin ambele baze. Rom. *fremăta*, care se analizează prin (și, poate, e și format de la) *freamăt* (<lat. *fremitus*, cf. DA, FISCHER, L. D. 174), nu. e înregistrat aici, ci la derivatele imediate.

4. în latină, derivatele verbale deverbative „freeventative-intensive” se formează de la tema prezentului cu sufixul *-itā-* prin analogie cu derivatele formate de la tema supinului cu *-ā-*. Procedul e productiv pînă tîrziu în limba latină, verbele în *-itā-* însă „se substituie din cele mai vechi timpuri verbelor de bază”, pierzîndu-și în felul acesta sensul frecventativ. Faptul este pus în legătură cu pierderea procedului în limbile romanice. Vezi FISCHER, L. D. 174—175.

în plus, *-ita* este explicat ca

— împrumut relativ recent prin verbe ca *vomita* <la,t. *vomitare* (de asemenea iterativ în limba de origine), analizabil prin *voma*;

Cf. Al. Graur, *Verbe latinești în -ito*, în StCl V, 1963, p. 7.

— rezultat al izolării (tot relativ recente) prin falsă analiză din formații cu dublă analiză de tipul celor înregistrate în §2, care, la rîndul lor, sînt:

a. împrumutate din latină, din franceză sau din italiană : *nobilita* <lat. *nobilitare* ; *facilita* <lat. *facilitare*, it. *facilitare*, fr. *faciliter* etc.;

Pentru denominativele latinești în *-itā-*, v. Ai. Graur, *art cit*, și MIGNOT V D L 326-330.

în explicarea sufixului *-ilare* pentru verbe denominative, X. Mignot (V.D.L. 329—330) pornește de la recunoașterea „triplei solidarități” a acestuia cu temele în *-i-*, abstractele *in-ia-* și frecventativele în *-itāre*. El consideră însă ca factor principal în apariția sufixului „extensivitatea morfemului «frecventativ» în afara domeniului său inițial”, ceilalți factori fiind „auxiliar” și necesari.

b. formate în românește (mai ales prin derivare regresivă) :

1. de la substantive de origine romanică în *-itate*, după model străin: *posibilita* <*posibilitate*, *validita* <*validitate*, ca și lat. *debilitare* <*debilitas*, cf. și fr. *dâbiliter* / *dâbilitate*, it. *debilitare* / *debilitazione* etc.;

V. și neanalizabilul *calamita* <*calamitate* în DN¹. La GUȚU ROMALO, C.G. 217—218, 220, și DCR e înregistrat numai adjectivul *calamitai*.

2. de la adjective de origine latino-romanică în *-itat* sau *-it*: *uzita* <*uzitat* <tr. *usitā*, l&t. *usitatus*, it. *usitato* (v. Theodor Hristea, în LE X X I X, 1980, nr. 5, p. 498); *explicita* <*explicit* <fr. *explicite*, lat. *explicitus*.

Acestor adjective (participii la origine) li se asociază, datorită structurii similare, verbul *pocită* „a poci” (2), a abate un mare rău, [...] slujind [...],” format, prin derivare imediată, de la participiul verbului de origine slavă *poci* : *pocit* (3) „care aduce nenorocire” (cp. cu *amînăta* <*amînat*) sau, prin regresivitate, de la *pocitor* (2) „ființă imaginară care aduce un mare rău [...]” ori *pocitură* (3) „id.” /

1. Vezi GRAUR, E. 105-106; Al. Graur, în StCl V, 1963, p. 9-10.

2. Remarcăm că derivatele românești în *-ita* discutate sub b nu sînt formate cu un sufix *-ita*, după cum nu sînt formate cu un astfel de sufix verbele latinești sau romanice de tipul celor împrumutate în română (lat. *debilitare* < *debiliitas* < *debilis*, prin analogie cu *densito* < *denso*, alături de care apare *densitas* < *densus* ; v. Al. Graur, în StCl V, 1963, p. 10).

3. În DLR, *pocită* e considerat derivat regresiv de la *pocitanie* „ființă urită [...] ; fiară sălbatică ; bazaconie ; glumă”, cu trimitere la *pocitură*. în mod evident, raportarea la *pocitanie* e greșită din punct de vedere semantic.

Așadar sufixul *-ita* are origine multiplă : moștenit, împrumut (latino-romanic) și formație apărută în interiorul limbii române.

Am putea considera că și *-eta* provine dintr-o sursă internă, anume falsa analiză a formațiilor *văieta* (<*vaiet*, cf. TDRG) și *vuieta* (<*vuiet*, cf. DEX). Tipul structural reprezentat de aceste verbe (bază verbală și/sau interjecțională + *±et*) are însă o poziție izolată în cadrul derivării cu sufixele *-ta* ...

Menționăm că singurele derivate deinterjecționale (cu analiză unică) din serie, *ofta* și *văita*, nu sînt formate cu sufixul *-ta* : *ofta* e derivat imediat de la *oft* (cf. DLR), devenit analizabil în limba actuală în *of!* -p-*ta* datorită faptului că *oft* a dispărut, iar *văita* e provenit din *văieta*. (în DEX, *văita*, tratat ca variantă de bază, e explicat prin *vai* — fără nici o mențiune cu privire la sufix —, iar *văieta* e variantă a lui. Notăm însă că *văita* se poate explica fonetic din *văieta*, dar *văieta* din *văita*, nu.)

-ăta se detașează din *șchiopăta*, formă secundară apărută în urma transformării *e >ă* după labială în *șchiopeta*, și din *cercată*, formă refăcută, printr-o falsă analogie, din *cerceta* (cf. CDDE). V. totuși și *amînăta*.

-ăți, se detașează din *șchiopați*, variantă de conjugare (înregistrată la Cilnic—Sebeș, cf. DLE) a lui *șchiopăta*.

-ota, se detașează din *șchiopota*, care poate fi explicat prin asimilarea vocalei sufixului la vocala silabei precedente.

Semianalizabilul *numerota* e împrumutat din franceză (*nummeroter*), unde pare să fie format cu sufixul *-oier* (la MEYER-LUBKE/PIEL, G. F. 136, se vorbește despre sufixul frecventativ *-oier*, printre exemple nu e însă menționat verbul *nummeroter*).

în ceea ce privește istoria, trebuie făcută mențiune specială numai pentru formațiile împrumutate sau formate de la baze împrumutate, întrucît celelalte sînt moștenite sau foarte vecbi în limbă.

Derivatele de tipul *debilita* au început să pătrundă în limba română în secolul al XIX-lea : cea mai veche atestare pe care o avem este la Codru-Drăgușanu (*nobilita*, în DLE). Formații noi de tipul acesta continuă însă să apară și în perioada actuală : *posibilita* pare să fie foarte recent, întrucît apare într-un număr al „Scînteii” din 1967.

5. Dacă admitem explicațiile prin care formațiile în *-ta...* sînt moștenite, împrumutate, derivate regresive ori imediate și variante fonetice (v. § 4), trebuie să admitem și că sufixele *ta...* nu au fost și nu sînt productive în limba română.

6. Derivatele în *-ta* și cele în *-ita*, cu excepția lui *tocita* (popular) sînt literare, unele (*posibilita*, *validita*) cu caracter livresc.

Șchiopăta și *cerceta* sînt singurele derivate literare în *-ăta* și *-eta*. Variantele *cercată*, *șchiopeta*, *șchiopota* și *șchiopați* sînt învechite și regionale.

-TI, -ĂȚI!, -ETI, -OTI (~OTA), [-UTI]

SCHUFFERT, V. 156; A. Graur, *Notes d'etimologie roumaine*: -oti, în BL VI, 1938, p. 164 - 168; LOMBARD, V. 79U-309.

1. Pentru justificarea tratării în mod independent a seriilor de sufixe fixe *-ta* și *-ti...*, precum și pentru modalitatea de delimitare a omonimelor *-ăți*, și *-ăți*, *-oia*, și *-ota*, v. sufixele -TA..., § 1.

-ota, este variantă de conjugare a sufixului *-oti* (v. § 4).

-uii este sufix virtual.

2. *-ti*. 1 formație cu analiză unică în DI: *șopti*.

-ații. Formație cu dublă analiză (baza derivată e în *ăți*, în DI: *țipați*, cf. *țipa*, *-ăi*).

2 formații cu analiză unică în DI: *flecăți*, *șopăți*.

-eti. 1 formație eu analiză unică în DI: *clefeti*.

-oti (ota₂). Formații cu dublă analiză (baza derivată e în ^ot) în DI: *chioti* (-a), cf. cMw l, *chiot*; *incoti* „a rîde pe înfundate”, cf. *inc*, -ot; *șopoi*, cf. *șop* (a) !y *șopot*; *tropoti* (-a), cf. ffoj? jfy) l, *tropot*; tfojoJi „a vui”, cf. *voj* „virtej de apă”, *vojot* „vuiet” etc.

21 de formații (și o variantă) cu analiză unică în DI, la care se adaugă 2 din alte surse: *floncoii* (MAT. DIAL. I 210), *hoscoti* „a îmbătrîni, a se hodorogi” (UDEESCU, GL.).

-Titi. 1 formație cu dublă analiză în DI: *micuți* „a se micșora”, cf. *mic*, (prin regresivă) *micuței*.

-ti/~otL 3 formații cu dublă analiză (bazele sînt interjecții în -o(-); ambele analize implică degajarea unui sufix din serie) în DI: *forfoti*, cf. *for-fo* (r) !.; *mihoi*, cf. *miho(ho)* !; *șușoti*, cf. *șo-șo*!

Derivatele în -ii... sînt analizabile în raport cu :

— o interjecție (cele mai multe) : *șopti*, *șopăți*, cf. *șop(a)* !; *clefeti*, cf. *cleaf!*; *ciocoi* „a ciuguli, a mînca cu zgomot...”, cf. *cioc!*; *forfoti*, cf. *for-for* !; *grohoti*; *ihoti*, cf. *iha* !; *mihoi*, cf. *mihoho* !; *pleoscoti*; *irîncoti* „a trînti diferite obiecte cu, zgomot”, cf. *tranc* !; *zopoti* „a lovi”, cf. *zup* ! etc.;

— un verb: *limpoi* „a sorbi”, cf. *limpi*; *mișcoti*; *țipoti* etc.;

— o interjecție sau un verb: *picoti(-a)* ;

— im substantiv: *flecăți* „a flecari”, cf. *fleac* ; *floncoii*, cf. *fleoancă*; *hpșcoti*, cf. *hoășcă*; *smocoi* „a smocâi”, cf. *smoc*;

— un adverb: *horhoti* „a umbla fără rost”, cf. *horha* „fără rost”.

Formații semianalizabile: *bleheii*, -oti „alătra, a ehelălăi”% cf. *blehăi* ; *bomboii*, cf. *bombai*, -ăni; *ciofoti*, cf. *ciofăi*, -ăni.

La aceste formații se pot adăuga următoarele verbe neanaîzabile cu conținut onomatopeic mai mult sau mai puțin categoric și, în general, expresiv: *cărăcăți* „st vorbi cu glas scăzut” (LEX. REG. II 21), *hropoti* „a horeai” (DI), *lincoti* „a cbicoti” (UDRESCU, GL.), *loncoti* „a vorbi în somn” (LEX. REG. II 15), *tărămtăii* „a vorbi mult și fără rost” (DLR); v. totuși *teremte* interj. „la naiba !” (în DLR, cf. A. Graur, în BL VI, 1938, p. 171).

După cum se vede, singurul sufix relativ bine reprezentat din serie (23 de derivate cu analiză unică, la care se pot adăuga încă 3 cu teme în -o-) este -oti. Celelalte sufixe au câte 1 sau 2 derivate, iar varianta -oia₂, 3 derivate, dintre care 2 cu dublă analiză.

Baza interjecțională *șop* (a) se detașează, la analiză, din 3 derivate diferite: *șopti*, *șopăți*, *șopoi*. Menționăm însă că toate sînt împrumuturi (v. § 4), deci nu se poate spune că procedeul formării de derivate cu sufixe diferite din aceeași serie de la aceeași temă (v. - L I . . - N I . . . , § 1) e productiv în cazul seriei -ii

în aproximativ jumătate din derivate (16 din 30, în bună parte deinterjecționale) vocala sufixului coincide cu vocala silabei precedente: *grohoti*,, *miorcoti* etc.; *clefeti*.

Celelalte 14 formații, care nu au această structură fonetică (*fluentei*, *cîrcoti*, *mîșcoli* etc), dovedesc că nu este vorba de o condiționarea vocalei sufixului prin vocala temei.

3. Formațiile cu baze interjecționale au conținut onomatopeic: *clefeti*, *ihoti*, *șopăți* etc.

întrucît bazele nominale sau verbale ale celorlalte derivate redau adesea obiecte sau, respectiv, acțiuni legate de producerea unor sunete, derivatele nominale și deverbale au și ele, adesea, conținut onomatopeic: *floncoii*, *limpoi*, *țipoti*. (Pentru sensurile pe care le au în raport cu bazele neinterjecționale, v. mai jos.)

Formațiile denominale redau valorile obișnuite pentru verbele de ,aeest fel:

1. „a produce obiectul denumit prin substantivul de bază” : *flecăți*
2. „a acționa prin intermediul obiectului ...” : *floncoii* „a elonbăni”;
3. „a acționa asupra obiectului ...” : *smocoi* ;
4. „a căpăta trăsăturile caracteristice ale obiectului ...” : *hoscoti*.

Două derivate deverbale, *mișcoti* „a se mișca de colo pînă colo”, *țipoti* „a scoate țipete”, par să aibă sens i t e r a t i v. în cazul altora nu se poate izola sensul derivatului în raport cu baza, deși ele sînt în mod evident legate: *limpoi* „a sorbi” — *limpi* „a mînca sau a bea sorbind”, *smîrcoti* „a suge după mulsoare” — *smîrci* „a bea apă dintr-un lac”, *picoti* „a ațipi șezînd sau stînd în picioare” — *pica*, *pic*.

Derivatul de la adverb are sensul caracteristic pentru verbele cu bază adverbială: *horhoti*.

Comun derivatelor în -ii . . . e caracterul expresiv determinat, în marea majoritate a cazurilor, de sensul bazelor.

4. a. -oti a apărut în sistemul de derivare românesc pe două căi:

— e x t e r n ă , constînd în detașarea* sufixului din verbe de origine slavă analizabile în românește ca: *grohoti* <sloven, *grohoiati*, cf. *grol!*,, *șopot* <.v. sl. iHkrKTdTH, wenkT4TH, ucr. *menomimu*, bg. *menomn*, cf. *șopot* (< v. sl. iiiiioTiO, *șop* (a)! (sufixul a fost întărit de verbe de același tip neanaîzabile în românește ca: *mor coti* < ^UCT. *Mopnomirnu*);

1. Cf. SCHUFFERT, V. 155-156 ; A. Graur, în BL VI, 1938 p. 166.

2. Neanalizabilul *rîncoti* „(despre copii) a face rălăgie” este, după cum a arătat A. Avram (LR XXIX, 1980, nr. 3, p. 181), adaptarea cu -oti (și cu metateza [kn] > [T]k) a v. sl. *riknjg*.

3. Apărut mult mai tirziu (prima atestare, după DLR, e la C. Negruzzi), *șușoti*, care pare a fi o adaptare a fr. *ehuchoter*, analizabil în română prin *șo-șo!*, denotă productivitatea sufixului -oti (sau -ti) și, în orice caz, a conjugării a IV-a.

în DLR *șușoti* e considerat „formație onomatopeică, influențată de fr. *ehuchoter*”.

— i n t e r n ă : falsa analiză a formațiilor românești de tipul *chioti*’ (*<chiot*), cf. *chi(u)* !; *ropoi* (<*ropot* < bg. *ponom*), cf. *rop* !; *tropoti* (< *tropot* < bg. *mponom*, ser. *tropot*), *oi. trop!*

-eti se explică în interiorul limbii române prin asimilarea vocalei sufixului la vocala din temă: *blehoti* > *bleheti* {*clefeti* a putut să fie influențat și de verbul, asemănător ca sens și ca formă, *cleveti* (<v. sl. KAI^T^TH) - cf. SCHUFFERT, V. 156).

-ii și -ăii. se explică din împrumuturi slave ca: *șopti* <v. sl. uisfiTarH, *șopăți* (variantă a lui *șopoi*, v. mai sus), analizabile, ambele, prin interjecția *șop* (a) !, și prin falsa analiză a verbelor derivate în română de tipul *mihoi*, *țipați* (<.miho(ho), *țipăt*).

-ota₂ se explică prin formațiile *picota* și *chiota*, *tropota*, variante de conjugare ale derivatelor *picoti* și (cu dublă analiză) *chioti*, *tropoti*.

b. Atestări veci avem numai pentru -oti: *morcoii*, *tropoti*, ambele la Dosoftei (în DLE). Atestările următoare sînt tocmai din secolul al X I X -lea, dar privesc și sufixul -ăti: *flecăți* (Țichindeal, în DA s.v. *flecari*), *tros-coti* (Lexiconul Budan, în DLE).

Dat fiind însă caracterul regional al sufixelor (vezi § 7), ca și originea lor, e foarte probabil ca și alte formații să aibă în realitate vechime mai mare și deci, în general, sufixele să fie vechi în limbă.

5. Originea temelor la care se atașează sufixele -ti ... nu este relevantă, deoarece cele mai multe sînt onomatopeice, iar originea onomatopeelor, după cum se știe, nu poate fi stabilită din principiu cu certitudine.

Consideram totuși notabil faptul că puținele teme neonomatopeice sînt moștenite (*mișcoti*) sau de origine slavă (*hoșcoti, smocolii*) ori greacă (*fleeăti — fleac*, cf. G E A U E, E. 95) și nici una de origine latino-romanică.

6. Sufixele *-ti* ... n-au fost niciodată deosebit de productive (mai ales *-ti, -ății, -eti*).

în limba actuală se pare că nu mai sînt productive deloc : formațiile neatestete nici în texte mai vechi, nici în texte noi, ci numai în glosare regionale nu permit datarea.

7. Cîteva derivate în *-ti* și *-oti*, ca *șopti, chicoti, forfoti, șușoti, tropoti*, sînt literare. Cele mai multe formații însă sînt regionale : *fleeăti*, Banat (MAT. DIAL. 1137), *șopăti*, Timiș (ALE, în DLE), *zopoti*, Baia-Mare <LEX. EEG. I 10), *zvocolii*, Turda (MAT DIAL. I 104), *zbocoti*, Cluj (ib.290), Craiova (LEX.EEG.I73), Suceava (ib. 116) etc.

Așadar sufixele *-ti* ... au puternic caracter regional și slab caracter literar.

-ȚI; -AȚI (-ÎȚI), -ATA; -ETI; -ITL
[-IȚA]; -IȚI, -UȚI, [-UȚA]

GRAUR, în BL VIII., 1940, p. 213-217; MARIN, V.O. 229.

1. Seria de sufixe cu structura fonetică : segmentul constant precedat sau neprecedat de vocală și urmat de caracteristica morfologică conjugării e constituită din termenii *-ii, -aia, -eți, -iți, -îți*, de conjugarea IV-a, și un termen de conjugarea I, *-ața*. Acesta din urmă e înregistrat ca sufix, și nu ca variantă de conjugare a lui *-ați* (v. § 4), pentru că în inventarul nostru există sufixele virtuale *-ița* și *-uța*, care oricînd ar putea deveni productive (v. și, în § 2, sufixul *-eța*, detașat dintr-o formație semianalizabilă).

Subseria de conjugarea a IV-a e, în general, mult mai bine reprezentată decît cea de conjugarea I, iar *-ați* e singurul sufix relativ bine reprezentat din serie (7 formații); celelalte aucte o singură formație, iar *-ața* 2 (dar ambele sînt variante de conjugare : *înstrîmbăii, -a*; *secarăți, -a*).

-ița și *-uța* sînt sufixe v i r t u a l e (apar numai în formații cu dublă analiză). V. § 2.

-iți are statut dublu :

— s u f i x (independent) în formația *cîrcîți* ;

— v a r i a n t ă a lui-â/i, în formația *cîrcîrîți*, variantă a lui *cîrcîrăți*

-ați din *mohorăți* poate fi considerat variantă a lui *-iți* (și în acest caz ar avea caracter virtual) sau sufix, dacă e apreciat independent de formația *mohorăți* (v. § 4). Dată fiind ambiguitatea formației, nu înregistram o variantă *-ați* a sufixului *-iți*.

2. *-ți*. 1 formație cu a n a l i z ă u n i c ă în DI : *mohorți*.

-ați (iți)- Formații cu dublă analiză (baza derivată e în *-at(ă)* participial sau *-ată*) în DI : *blestemați* (cf. și, prin regresivitate, *blestemăție*), (parasintetic) *îndreptăți*, (*înjsurăți* „a se prinde surate (= surori pe viață și pe moarte)").

7 formații (și 1 variantă) cu analiză unică în DI.

-ăța. 2 formații cu analiză unică în DI : *seeărăța*, (*in*-*Mrimbăța*).

-eți. Formații cu dublă analiză (baza derivată e în *-ete* sau *-eț*) în DI : *ciuciuleți* „a e i u c i u l i (=a suci)", cf. *ciuciulete* „bucată de Mrtie făcută sul, petic sucit" ; *răzneți* „a se r ă z n i", cf. *razna, răzneț*.

1 formație cu a n a l i z ă u n i c ă în DI : (parasintetic) *îvineteți**

-iți. Formație cu dublă analiză în DI : *fărîmiți*, cf. *fărîmă, fărîma, fărîmiță*.

1 formație cu a n a l i z ă u n i c ă în DI : *puiți*.

-ița. Formație cu dublă analiză în DI : *împeștița* „a (se) face p e s t r i ț", cf. *împești* „idem".

-îți. Formație cu dublă analiză în DI : *mohorîți* „a înroși" cf. *mohor, mohorî, mohorît*.

1 formație cu a n a l i z ă u n i c ă în DI : *cîrcîți*.

-uți. Formații cu dublă analiză în DI (baza derivată e în *-ut, -uț*) : *dărăbuți, limbuți, răuți*.

în DLR *răuți* e tratat ca variantă a lui *răutăți*.

1 formație cu analiză unică la TUDOSE, D. 202 : *piuți* „a ciripi".

-uța. Formații cu dublă analiză (baza derivată e în *-uț*) în DI : *aleguța* „a lua vițelul de la vacă", cf. *aleguț* interj. „în lături!, a lege- te"; *huUita* „a se legăna", cf. *huța!*, *huțuț* „scrînciob" ; la Leontin Gbergariu, în LR XXIII, 1974, nr. 2, p. 134: *cocuța* „a umbla la urat pentru a primi cocuți (= colăcei)", cf. *coc* „pîine mică, colăcel".

1. *Măicuța* „a se prinde mătete (= surori de cruce)" nu e avut în vedere aici, ci Ia derivatele imediate deoarece *măicuță* „soră [...] " nu pare să fie analizabil în românește (DLR, s.v. îi tratează într-un articol separat de *măicuță*, diminutiv al lui *matcă*, și trimite pentru etimologie la magii, *măika*, fără nici o mențiune cu privire la modul de formare).

2. *Cocoța* (*cucuta*) e considerat a avea etimologie necunoscută (v. DA, DEX ; la TDRG se trimite la sl. *kokoti*, iar G. Ivăneșeu, în LR XIV, 1965, p. 35, îl derivă dintr-un *coc „vîrf", iar pe *cucui*, din *cucă*. *Lagurguța* „a se cătăra, a se înălța" însă, în DA se spune că e înrudit cu *gurgui* și că „se rapoartă la *gur,guia* cum se rapoartă *cocoța* la *cucui*." Ar fi posibilă deci raportarea (prin semianaliză a) verbului *cocoța* la *cucui* „vîrf de deal mai ridicat" (și chiar lat *cucă* „vîrf de deal izolat"), varianta primară pîrînd a fi *cucuta*, și a lui *gurguța* la *gurgui*, cu detașarea sufixelor *-oța* (care nu apare în altă formație) și *-uța*. Situația fiind insuficient lămurită, ne limităm la semnalarea ei (deci nu înregistrăm un sufix *-oța*).

Derivatele în *-ți* ... sînt analizabile în raport cu :

- un s u b s t a n t i v : fim *Jbucătăți, secarăți, -a; puiți* etc.;

- un a d j e c t i v : (parasintetice) *îmbunăți, înstrîmbăți, -a, învinățati: învineteți* etc.;

— o i n t e r j e c ț i e : *Jiărăți*, cf. *hara!*; *cîrcîrăți {-iți}*; *cîrcîți*, cf*. *cîrc!*; *piuți*, cf. *piu!* ;

— un v e r b sau un s u b s t a n t i v : *mohorți*.

Formații semianalizabile : *arhierăți*, cf. *arhiereu; cutcudăți, -eța*, cf. *cutcudac!*

Așadar sufixele cu segmentul au preferință pentru temele nominale.

3. Sensul sufixelor este foarte greu de delimitat, dat fiind numărul foarte mic al derivatelor.

Cîteva verbe, anume cele formate de la interjecții, au caracter expresiv. Atragem atenția însă asupra faptului că bazele tuturor acestor derivate au ele însele caracter expresiv, deci putem spune că avem a face cu un transfer al valorii bazei asupra valorii sufixului.

în afara caracterului expresiv, sensurile derivatelor sînt cele obișnuite pentru verbele denominale în general :

1. „a practica ocupația denumită prin substantivul de bază” : *arhierăți* (semianalizabil);

2. „a face să dobîndească calitatea exprimată prin adjectivul de bază; a transforma în obiectul...” : *înstrîmbăii* ; *bucătăți*;

3. „a acționa asupra obiectului...” : *secarăți*.

4. *-ați, -eți, -iii, -îți, -uți* s-au detașat prin falsă analiză din formații cu dublă analiză de tipul celor înregistrate în inventar : *blesiemăți* (*Kbles-temai*) : *blestem* - *+ăți*; *îndreptăți* (<*dreptate*) : *în-* -*j* -*drept-* + **ăți*; *orbeți* (<*orbeț*) : *orb-* + *-eți*; *mohorîți* (<*mohorît*) : *mohor-* + *-îți*; *împetriți* (<*pestriț*) : *im-* + *pestr-*(*pistru*) + *-iți* ; *limbuii*(< *limbut*) : *limb-* + *-uți*.

Cf. A. Graur, *lucr. cit.*, p. 214—215.

-îți a putut apărea și ca variantă dialectală a lui *-ați* (cp. cu situația lui *-îi* în raport cu *-ăi*) sau prin atracția exercitată de vocalismul bazei asupra derivatului : *cîrcîriți* < *cîrcîrăți* (singura variantă atestată în DA). V. și perechea *mohorîți/-ăți*, cu ambii termeni la fel de bine atestați (în DLE), îir care varianta în *-ați* se poate explica și prin analogie cu derivatele în *-ați* (dacă nu cumva a fost chiar formată *curați*, în mod independent de *mohorîți*).

-ți se detașează din *mohorîți*, variantă dialectală (rezultată, poate, din sincoparea lui *i* neaccentuat) a lui *mohorîți*.

-ața a apărut ca variantă de conjugare a lui *-ați* : *înstrîmbăți* > *~a*, *secarăți* > *~a*.

Verbele *îmbunați* și *înstrîmbăți* sînt provenite, probabil, prin haplogogie, din: *îmbunătăți*, *înstrîmbătăți* (<*bunătate*, *strîmbătate*).

Arhierăți poate fi o adaptare a gr. ~~ἀρχιεπίσκοπος~~ (cf. DA s.v.) sau un derivat românesc format după modelul formației similare ca sens *împărați* (cf. A. Graur, *hier. cit.*, p. 215).

Cele mai vechi atestări ale sufixelor cu segmentul *-i-* pe care le avem sînt din secolul al XVII-lea : *arhierăți*, Dosoftei, în DA ; *îmbunați*, *Biblia* 1688, în DA ; (cu dublă analiză) *blestemați*, Cantemir, în DA ; *îndreptăți*, A. Amiras, în DA ; *mohorîți*, *Moliivenic* sec. XVII, în DLE (atestările următoare sînt din secolul al XIX-lea).

V. și *gurguța*, Dosoftei, în DA.

Făcînd rezerva cuvenită pentru informația noastră, care poate fi insuficientă în ce privește primele atestări de cuvinte, ca și pentru faptul că în principiu mărturia textelor este lacunară, conchidem că sufixul *-ați* apare în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

5. Temele la care se atașează sufixele *-ți...* sînt toate vechi în limbă, cele mai multe moștenite din latină (*învîncăiți*, *puiți*, *secarăți* etc.), cîteva împrumutate din greacă (*arhierăți*) sau (în formații cu dublă analiză) din slavă (*răzneți* etc.) ori maghiară (*dărăbuii* etc.).

6. Din numărul mic al derivatelor cu sufixele *-ii* ... și din faptul că nici unul nu este de dată recentă reiese că sufixele cu segmentul *-i-* n-au fost niciodată deosebit de active, iar în faza actuală a limbii nu mai sînt productive deloc.

.. • 7. Ou excepția eitorva formații cu dublă analiză care sînt literare actuale și cu largă circulație (*îmbucătăți*, *îndreptăți*, *fărîmița*), *ior&tiile* în *-ți* ... sînt regionale (*mohorîți* — Mold., *piuți* — V. Trans.) sau învechite (*arhierăți*, *cîrcîți*).

3.- Sufixe dezvoltate : [*-ăiăți*], [*-ătăța*]; [*-uiăți*]. •

Vezi A. Graur, în BL VIIT., 1940, p. 213-217.

Toate apar numai în formații cu dublă analiză, '- parasintetice, din DI :

-ătăți, *-ătăța* (baza derivată e în *-ătaie*): *îmbunătăți*, *-a*, *înstrîmbătăți*,

-utăii (baza derivată e în *-uiate*) : *îngreuiăți*, (*în răutăți*).

Aceste Sufixe, toate virtuale, sînt forme dezvoltate ale sufixului *-ați*, avînd la bază sufixele nominale *-ătaie*, *-uiate*, din aceeași serie cu *-ate* (unul din sufixele prin care se explică *-ăți*, Y. §4).

Eelația dintre sufixele prin care se explică *-ați* și sufixele prin care se explică *-ătăți*, *-a*, *-utăii* ne-a determinat să le tratăm aici pe acestea din urmă, deși sînt toate virtuale.

-UA

LOMBARD, V; 549.

1. Îtu am tratat sufixul *-ua* ca formînd serie cu sufixul *-ui* sau ca variantă de conjugare a acestuia, deși nu e exclus ca derivatul *mînuia* să fi apărut ca variantă de conjugare a lui *mînu* (v. § 4), pentru că : cele două sufixe au origine diferită (v. §4 și sufixul *-UI*, § 4), iar cazul de interferență reprezentat de perechea *mînuia*, *-i* este unicul.

Cele cîteva împrumuturi latino-romanice cu termina (la *-uz* (lat. *-uere*, fr. *-uer*) care au variante de conjugare I: *atribui*, *-a*, *constitui*, *-a*, *o-oniribui*, *-a*, *destitui*, *-a*, *substitui*, *-a*, toate Heanalizabile nu aii nici o legătură cu sufixul *-di* sau cu sufixul *-ua*.

'â-7 derivate în DI, la care se adaugă 2 din alte surse: *individua* fia Iorgu Iordan, în BPh IX, 1942, p. 46), *procentua* (id., ib. 47).

Formațiile sînt analizabile în raport cu un substantiv : *accentua*, *efectua*, *gradua*, *înmînuia* „a înmîna”, *împrocesua* „aface proces, a da în judecată” (DA) (amîndouă compuse parasintetice), *mînuia* „a mînu”, *punciua*.

1. *Grada*, *înmînuia* și *punciua* sînt raportabile și la verbele (denominale) *grada*, *înmîna*, *puncta*.

2. *înmînuia* și *împrocesua* sînt explicate în DA ca formate cu prefixul *în-*. Soluția propusă în FC I 213 și adoptată în FC II 11, 135 pentru *înmîna* (compus parasintetic cu prep. *în*) ni se pare mai potrivită cu sensul formației și totodată aplicabilă și formației *împrocesua*,

1 formație se mi analizabilă în DI : *statua* „a hotărî [...]

în mod oficial (printr-un statut [...])”.

3. Derivatele prezintă valorile obișnuite pentru verbele denominale :

1. „a dota cu obiectul denumit de substantivul...”: *accentua*, *punciua* etc.;

2. „a face acțiunea prin intermediul obiectului...”: *mînuia*;

3. „a produce obiectul...*efectua*.

Au o poziție aparte cele două compuse parasintetice ale căror valori sînt determinate de prepoziția *în*.

4. *-ua* s-a detașat din împrumuturi latino-romanice analizabile : *accentua* : lat. *accentuare*, *it. accentuare*, *fr. accentuer*; *gradua* : lat. *graduare*, *fr. graduer*; *punciua* : lat. med. *punctuare*, *fr. ponciuer*.

Productivitatea Ini în limba română se poate demonstra prin *împrocesua* (eventual calc după germ. *prozessieren*, v. DA), *înmînuia* și *mînum* (cu baze românești).

-IF-'.Menționăm cu rezervă ipoteza formării lui *mînuia* din *mînu* prin schimb de conjugare (nu avem alte exemple de trecere a unui derivat în *-ui* în conjugarea I) și a lui *înmînuia* din *înațina* și *șlîminui*, prin contaminare (v. și *amînu* „a înmîna” în TDRG, DA).

2. *Gradua* „a împărți în grade” nu poate fi provenit din *grădu* „a măsura cu un aparat gradat”, dat fiind sensul lor și repartitia stilistică : primul e literar, al doilea, popular.

Celelalte derivate fără corespondente străine, *procentua* și *individua*, nu par a fi fost formate cu sufixul *-ua* : ele se pot explica prin derivare regresivă de la *procentual* (<germ. *prozental*, *fr. procentuel*) și, respectiv, *individual* (<*fr. individuel*) (cp. și *gradua* cu *gradual*).

Vezi LOMBARD, V. 549, unde se menționează sufixul *-u-* în legătură cu verbele *împrocesua* (considerat a fi provenit printr-o analogie cu *accentua*, *efectua*, *punrtua*) și *înmînuia* (calificat drept variantă ocazională a lui *înmîna*).

5. Derivatele în *-ua* sînt toate literare, unele învechite (*gradua*, P. Poni, în DA; *înmînuia*, ALEXI, S. FI. Marian, în DA; *mînuia*, G. Asachi și S. FI. Marian, în DLE), rare (*punctua*, v. DLE), cu circulație restrînsă la o regiune (*împrocesua* — Trans., v. DA) sau ocazionale (*individua*, *procentua*). Singurele curente sînt *accentua* și *efectua*.

- uea vezi -CA
- uei vezi -CI
- ugi vezi -ĂGI

-UI (*>I)

PHILIPPIDE, P. 155-156; DHLR I, 254,377-378
 SCHUFFERT, V. 196-202; PASCU, S. 372-374; ROSETTI, ILR 325-326; E. Petrovici, *Sufixul ~ui alverbelo de origine maghiară*, în DR XI, 1948, p. 188-190; LOMBARD, V. 667, 670-673, 677-680; VASILIU, S.V. 113-125

1. -o% este variantă a lui *-ui*, determinată de variația *o/u* neaccentuate : *crăoij-ui*, *șerpoi-ui* etc. în aprecierea formațiilor în *-oi* ca variante ne-am condus, în general, după opțiunile făcute de limba literară (consemnate de dicționare). Pentru simplificarea descrierii, conve-nim să înregistrăm ca variante formațiile în *-oi*, și atunci cînd atît ele, cît și dubletele lor în *-ui* par a fi neliterare : *gruhui*, *grohoi*, *gușui*, *-oi rînzui*, *-oi, ti(h)ui*, *UJioi*, *tropui*, *-oi, țipui*, *-oi* (toate exemplele pe care le avem).

1. în conformitate cu procedura aplicată altor sufixe (v., de ex., -ĂI, -Il, §2), ar fi trebuit ca dubletele neliterare în *-ni* și *-oi* să fie înregistrate la sufixe distincte. Această soluție însă ar fi implicat:

— înregistrarea unui sufix *-oi*, din aceeași serie cu *-ui*, distinct de sufixul *-oi*, din seria *-ăi*...

— echivalarea sufixului *-oi* din *crăoi* cu *-oi* din seria *-ă*... și, în consecință, tratarea* dubletelor de tipul *șerpui*, *-oi* la sufixul *-uf*, iar a dubletelor de tipul *tihui*, *-oi* la seria *-ă*... Oricare din aceste soluții ar fi complicat foarte mult descrierea, iar formațiile în discuție sînt foarte puține și datele privitoare la repartitia lor stilistică adesea nesigure.

2. *Drîmbui* „a cînta cu drîmbu”; p. ext. (despre copii) a plînge” (UDRESCU, GL. ; -v. și LR VIII, 1959, nr. 2, p. 52, unde verbul are sensul: „a umbla mult și fără rezultat după ceva”, neconcludent pentru proveniența formației) și *drîmboi*, *-a* „a se bosumflata se arăta supărat”, cf. *drîmboi* s.n. (CADE), *drîmbă* (SCRIBAN, DEX), sînt tratate independent, la sufixele *-ui* și, respectiv, *-oi*, întrucît nu par să constituie un dublet.

Varianta *-oi*, se distinge de sufixul omonim *-oi* prin faptul că derivatele cu sufixul numit nu au niciodată variante în *-ui*.

Pentru motivele care ne-au determinat să tratăm sufixul *-ui* independent de seria *-ăi*... deși unele din derivatele sale intră în serii de substituție cu derivate în sufixe din seria menționată (hăpui *-ăi*, mitul, *-ii*, zărvui, *-ăi*), v. *Introducere*, § 4.

2. Formații din DI cu dublă analiză (bazele sînt interjecții în *-u* vocalic) — unele cu variante în *-oi** : *cuicurigui*, cf. *cutcurigu !*; *du-dui*, cf. *du-du !*; *rucui*, cf. *meu !*; *vuvui*, cf. *vu-vu !* etc.

Formațiile cu baze interjecționale în *-u* consoană (de ex. *chiu*) sînt înregistrate ca avînd analiză unică.

Derivate cu analiză unică sînt în DI 460 (cu 16 variante în *-oi*), la care se adaugă 115 (și 4 variante în *-oi*) din alte surse, marea majoritate lexicoane regionale.

- Verbele în *-ui* sînt analizabile în raport cu :
 - un substantiv (majoritatea; sufixul manifestă preferință clară pentru aceste teme) : *arâmui*, *bașșui*, *băciui*, *biciui*, *chefui* etc.
 - o interjecție : *chiui*; *hurui*, cf. *hurr !*; *pirui*, cf. *pirr !*; *mliui* (LEX. EEG. I 111), cf. *volta l* „rostogolește bușteanul!” etc.;
 - un verb : *amegiui*, *cerșui*, *plîngui*, *spărgui* (UDEESCU, GL. etc.;

V. și *șifirui* „a blestema, a drăcui”, derivat de la o formă din paradigma lui *a fi*, anume *fire-ai* (TUDOSE, D. 194).

- un adjectiv : *contentul*, *măruntui*, *răui*;
- un adverb sau o locuțiune adverbială : *dudui* „a se gudura” vî. (a sta) *ciuciu* „a sta frumos” (LEX. EEG. I 113), *împrejmui*, cf. *în preajmă*;
- un numeral : *zeciui*;
- un substantiv sau un verb : *argintui*, *brăzdui*, *povestui* etc.;
- un adjectiv sau un verb : *blegui*, *milosîrdui*, *prezeniu* etc.;
- etc.;
- un numeral sau un verb : (parasintetic) *îndneiu*.

Verbele cu baze substantivale în *-u* vocalic (*figlui* „a face semne cuiva”, cf. *figlu* „semn făcut — cu țile — cuiva”, LEX. REG. I 102, *luțui* „a se da în luțu (= scrînciob)”, LEX. REG. II 40 etc.) sînt înregistrate aici, deoarece *-u* este desinență, deci temele formațiilor sînt *figl*, respectiv, *lut*.

Nu e înregistrat aici verbul cu bază pronominală *tui*: *tu*, ca și împrumutul analizabil prin aceeași bază, *tutui*, pentru că aici *-u* nu este desinență (face parte din tema verbală). Aceste verbe sînt înregistrate la derivatele imediate.

Formații semianalizabile : *ciumuslui* (DI) „a zdrobi strugurii cu eiumuslăul”; *făcălui* (DI), cf. *făcăleț*; *heitui* „a lega corzile viței de vie” (LEX. EEG. I 19), cf. *heitaș* „coarda [...]”; *mișui* (DI) cf. *misina*, *mișuna*; *pescuri* (DI), cf. *pescar*, *pescări*; *vijelui* (la Iorgu Iordan în SCL XXX* 1979, nr. 1, p. 95), cf. *vijelie* etc.

3. A. Formațiile denominative au următoarele valori:

- 1. „a executa sau a supune la acțiunea denumită prin substantivul de bază” : *chefui*, *clăcui* „a face clacă”, *protestui*, *tăifășui*; *chinui*;
- 2. „a-și exercita ocupația sau atribuția denumită...”, a executa acțiunea caracteristică agentului denumit... : *meșterul*, *vrădui*; *chezășui*, *găzdui*; *gerui*;

3. „a acționa după modelul obiectului *cuirul* „a umbla din loc în loc cu scopul de a face rău”, *mălmul* „& imita pe cineva”, *vlermul* j
4. „a manifesta sentimentul, a se afla sau a pune pe cineva în stare .. : *disprețuiri* huzurul ; *năpăstuit* ^ .

5. „a manifesta, a dobîndi sau a face să dobîndească, trăsătura redată de adjectivul ... ori caracteristică pentru obiectul denumit de substantivul ..., a transformam obiectul . . . : *mllosîrdul*; *blegul*, *completul*; *hremd* &m&T\panul „a ciopli un lemn în formă de p a n ă ”; *mustui*, *Micul*, *zdrenlnl*;

6. „a acționa prin intermediul obiectului .. *biciui*, *glasul*, *sec-festrul*, *spirtul* „a păstra în spirit”;

7. „a acorda sau a lua obiectul ...” : *mitul*, *sfătui-*, *clslul* „a taxa princislă”;

8. „a dota, a acoperi cu obiectul ...” : *granitul* „a stabili granițele unei proprietăți”, *miresmui* „a (se) umple de miresme”, *pietru*, *prăfii*;

9. „a produce obiectul ...” : *brăzdui* „a trage brazde”, *firul* „a toarce”, *păclul*, *trilul*;

10. „a acționa asupra obiectului ...” : *beregătui* „a sugriima”, *brăcu* „a alege bracu rilededeopartedinelucrurilebune”, *mucui* „aluamucul de la o luminare”, *pungul* „a înșela (lâ jocul de cărți)”;

11. „a executa o acțiune în circumstanța redată prin bază (substantiv sau locuțiune adverbială)” : *împrejmul*, *tăinui*.

Verbele denominale în *-ui* și derivatele imediate de la aceleași baze sînt în general sinonime : *argintul* — *arginta*, *beregalul* — *beregătui* *Megui*—*blegi*, *ghiontu*—*ghionti*, *șărul*—*săra* etc. Distincțiile semantice sînt foarte rare și nesemnificative; de ex. : *cinul* „(intr.) a cina ; (tr.) a ospăta pe cineva” ; *smățul* „a acoperi cu smăț ; (fig.) a smățta”/sm#Z/a „a împeștrita cu diferite culori”.

Aceste fapte conduc la concluzia că aportul semantic al sufixului *-ul* nu este decît acela de a conferi conținut verbal numelui.

A1. Graur (*Evoluția conjugării în românește*, în SCL XIII, 1962, nr. 2, p. 159) susține cam aceeași idee atunci cînd vorbește despre sufixul „-u-”, al cărui singur rol este acela de a marca faptul că verbul provine de la substantiv”.

B. Derivatele de la interjecții au valoarea : „a emite sunetul sau a executa mișcarea redată prin ...”, care este asociată cu un caracter iterativ : *Ierul*, *plul tistul-*, *huțul*, *plicul*.

O valoare asemănătoare redau verbele derivate de la substantive care apar în formule de imprecăție și, mai rar, de adresare : *drăcu*, *răul*; *vărul* „a se adresa cuiva cu titlul de văr”.

O. Derivatele de la verbe sînt sinonime sau parțial sinonime cu bazele : *cerșul* „a cerși” ; *ameglul* „a înșela”, *plîngul* „a sepiînge”.

4. a. Sufixul *-ui* este de origine slavă. Bl a fost detașat din verbe în *-ovatl* (cu prezentul în *-ujg*) împrumutate. De ex. : *dărui* < ^aposaRH, cf. *dar* < ^apTi; *mllul* < *RAOEATH, cf. *milă* < *MHAK; *șăgul* < bg. *UesyeaM* ce, cf. *șagă* < bg. *mesa*.

Cf. DHLR I, 254, 378; SCHUFFERT, V. 196.

O dată constituit ca morfem românesc, *-ui* a fost folosit pentru adaptarea verbelor împrumutate în diverse faze ale limbii (inclusiv verbe slave care nu-l conțineau pe *-ovatl*) și ca element de derivare în interiorul limbii

române: oyp^Aimi >orîndui, magii. Mpszelnl >chlbmi, germ. hacJcen > hacul, fr. expliquer > explicui*) it. scarpare > ș/scărpul; faptă > făptui, preț > prețul.

Vezi E. Petrovici (*lucr. cit.*), care încadrează sufixul în categoria mai largă, stabilită de A. Graur (*Desinencespour mots etrangers*, în BL II, 1934, p. 238—241), a afixelor specializate pentru cuvintele străine: extras din verbe de origine slavă, *-ui* a fost consacrat verbelor străine (așa cum s-a întimplat în germană cu sufixul *-ieren*).

b. Verbele împrumutate și adaptate la limba română cu sufixul *-ui* se constituie în două clase mari, după cum *-ul* 1. apare sau 2. nu apare (este introdus în interiorul limbii române) în etimonul presupus :

1. — corespondente vechi slave (în *-ovatl*) : *jelui* < >KAOK4TH etc.; — corespondente slave moderne (în *-ovatl*, *-uvail*, *-owac*), uneori fi de alte origini (mai puțin probabile decît cele slave, deoarece nu explică și forma cuvîntului românesc) : *bracul* < ucr. *branyeamu* ; *buntul* < rus. *âyumoeamb* ; *hăriul* < jol.harcowae, ucr. *xapj^ioeămu* ; *pacul* < ms.naKoeamb, germ. *packen*; *protestid* < xm^ . npomecmoGamb, lat. *protestări*, fr. *protesier*, it. *protestare-*, *publicul* < bg. *nyăjiunyeaM*, it. *publicare* etc.

1. V. exemple și la Mihai Mitu, în LR XXVIII, 1979, nr. 1, p. 17—23. Cu corespondente în sîrbocroata avem numai verbe neanalizabile, de ex. *prisfii* — *prisfojati*.

2. Unele verbe foarte vechi, exclusiv neanalizabile, au corespondente maghiare și vechi slave (în *-ovati*): *aldui* ~ *ăldani*, *aldovalii*; *bănu* — *bănu*, *banovaii*; *bînlui* — *bântani*, *baniiovalii* ; *îngădu* — *engedni*, *engedovalii*; *mintui* — *menleni*, *menlovalii*. Pătrunderea lor în limba română s-a putut produce :

a. prin slavă (v. DHLR I, 378 ; SCHJTFEFFERT, Y. 198 ; S. Pușcariu, *Pe marginea cărților*, în DR VI, 1929—1930, p. 520—521; Al. Rfossotti, *împrumuturi maghiare prin intermediul slav*, în SCL I, 1950, p. 88—90: ultimul autor citat aduce ca dovadă a existenței intermediului slav tratamentul *i + n* ai lui *o + n* maghiar în română, similar cu același tratament al lui *o* slav; roagh. *gond* > dr. *gînd*, ca și bg. *mădru* > dr. *mîndru*) sau

b. direct din maghiară (și adaptate cu sufixul *-ui*, rezervat împrumuturilor, așa cum s-a întimplat în mod incontestabil cu verbele maghiare fără corespondent slav — vezi mai sus E. Petrovici, *lucr. cit.*).

Desigur căile a. și b. nu se exclud, în principiu, fiecare verb concret putînd fi rezultatul uneia sau alteia din ele.

Vezi și poziția intermediară a lui P. Skok (*Des rapports linguistiques slavo-roumains*, în „Slayia” VIII, 1929, p. 776—790, *Quelques observations sur les changements semantiques verbaux • m roumain*, în DR IX, 1936—1938, p. 214—215), care susține că sufixul maghiar *-ni* a fost schimbat în română în *-uz*. Această schimbare s-a putut produce deoarece românii achiziționaseră tiparele morfologiei slave.

3. Verbele neanalizabile (din punctul de vedere al sufixului) cu corespondente latino-romance în *-uire*, *-uere*, *-uer*, de tipul *atribui* (it. *attribuire*, lat. *afiribuere*, fr. *attribuer*), *constitui* (it. *co (n)stituire*, lat. *constituere*, fr. *constituer*), *construi* (fr. *construire*, lat. *construere*), se încastrează în inventarul derivatelor în *-ui* numai sub aspect fonetic: finala verbelor respective coincide în mod accidental cu sufixul *-ui* din împrumuturile slave în *-ovaii* sau din adaptările românești ale altor împrumuturi de diverse origini (v. mai jos, 2). Nu este exclus însă ca asimilarea lor să fi fost sprijinită de existența sufixului *-ui* în limba română. Vezi VASILIU, S. V. 116.

2. — corespondente vechi slave (fără *-ovaii*) : *jarul* — IKAPHTH, *străjul* — crp-k^aTH etc.;

— corespondente maghiare *-fereăul*—*feredni*, *hăitui*—*luijianl* etc.;

— corespondente romane, germane sau slavemoderne far a *-ovati* : *completui* — fr. *compleier*, it. *completare-*, *profesui*— fr. *professer*, it. *professare*; *servu* — ser. *srgati*; *șprîțul* — germ. *sprltzew* ; *yiemplid* — germ. *stenipeln* etc.

Pentru împrumuturile neanalizabile adaptate la limba română cu *-ui*, vezi VASILIU, s.v. 116, 139.

între aceste împrumuturi, o problemă specială pun verbele cu corespondente maghiare în *-Ini*: *fărtui*, *mesui* etc. Ele pot fi corespondentele directe fără *-l-* ale etimoanelor maghiare (*fartolni*, *meszelni*) sau reflexele românești ale aceluiași etimoane adaptate cu sufixe care ii au pe *-l-* (*ălui*, *ăli*, *eli*: *fărtălui*, *fărtăli*, *meseli*), asupra cărora s-a aplicat schimbarea de *slZi*.

în principiu, derivatele românești cu baze nominale și dublete nesufixate (sinonime), dacă nu există impedimente de ordin cronologic, pot fi în aceeași **măsură** formate de la numele sau de la verbele respective. De ex. : *cînui* : *cină*, *cina* <lat.; *pizmui* : *pizma* <v.sl., ngr., *pizmi* < ser. *pălmui*: *palmă*, *palmi* <*palmă*. Dată fiind însă preferința sufixului *-ui* pentru temele nominale, înclinăm pentru proveniența nominală a formatiilor.

c. Sufixul *-ui* s-a constituit ca element derivativ românesc în perioadă împrumuturilor masive vechi slave. De aceea, în mod normal, avem atestări din cele mai vechi texte : *chinui*, Coresi, în DA; *chipui*, Coresi, în DA; *milui*, *Psaltirea Eurmuzam*, în D L E; *năpăstui*, *Codicele Voronețecm*, în D L E; *nedejdui*, *Psaltirea Scheiană*, în D L E; *obidui*, *Psaltirea Enrmuzald*, în D L E etc. A fost foarte productiv pînă în prima fază a împrumuturilor latino-romanice (sfîrșitul secolului al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea). Dovadă : împrumuturile latino-romanice adaptate cu *-ui*, ca și derivatele în *-ui* de la astfel de teme sînt mult mai puține decît derivatele vechi și, în plus, cu foarte puține excepții (de ex. : *călăfătui*, *îndritmndui*), nu s-au impus în limbă. (împrumuturile păstrate sînt în marea majoritate slave, maghiare și germane, iar derivatele românești stabile sînt cele cu teme de aceeași origini sau cu teme moștenite.)

Notăm că, după cit se pare, sporadic, adaptări cu *-ui* ale unor împrumuturi latino-romanice și derivate în *-ui* de la baze de aceeași origine apar în secolul al XVII-lea și la începutul secolului al XVIII-lea: *formui*, 1680, *testamentui*, 1683, *argumenlui*, 1705, *prezentui*, 1705, *profesui*, 1705, *conlentui*, 1717, *expüciui*, 1717, *obligai*, 1717, *coronui*, 1719 (după D ÎLR).

Derivatele recente (date, fără multă siguranță, mai ales după conținutul pe care îl exprimă, deoarece atestările de care dispunem nu sînt suficient de concludente) sînt foarte puține și nu toate de mare circulație (de ex. : *nitui*, *văcsui*; (reg.) *ștrăpățui/șuvixui*).

1. Despina Ursu (Î.M.V. 376) afirmă că împrumuturile latino-romanice și-au menținut formele în *-ui* pînă pe la mijlocul secolului al XIX-lea, mai ales la scriitorii moldoveni și, dintre ei, în special la Gh. Asachi și Gh. Săulescu, dar și la scriitorii munteni și ardeleni.

2. Manuela Saramandu (T. 132) observă că derivatele în *-ui* sînt frecvente în terminologia juridico-administrativă din perioada 1780—1850, ilustrîndu-și afirmația prin exemple ca *efitui* „a achita (o datorie)”, *chezășui*, *cislui*, *elăciui*, *făptui* „a complota”, *legiui*, *vinui*.

5. Temele derivatelor românești în *-ui* sînt în marea majoritate vechi și foarte vechi. Cele mai numeroase sînt, în primul rînd, cele slave (*cirui*, *cîrdui*, *mitui*, *năpăstui*, *prundui* etc.) și, în al doilea rînd, latine (moștenite) (*fățui*, *mînuui*, *păcătui*, *pieirui* etc), fapt semnificativ pentru originea sufixului și pentru marea lui vechime în limbă. Sensibil mai puține decît primele sînt cele de origine maghiară (*chezășui*, *giulgiui*, *meșteșugui* etc.), germană (*damfui*, *spraițui* etc.) și comună cu albaneza (*rînzui*). Cele de origine neogreacă (*filui* etc), turcă (*huzurui* etc.) și, mai ales, latino-romanică (*sefeștrui* etc.) sînt cel mai puțin numeroase, fapt semnificativ pentru slăbirea productivității sufixului în limba română modernă și mai ales contemporană.

6. Pentru productivitatea sufixului vezi § 4. c.

7. Din cele 575 de derivate în *-ui* (împrumuturi analizabile sau formații românești), numai aproximativ 90 (*dăruui*, *găzduui*, *închipui*, *nădăjduui*, *plănuui* etc.) sînt literare actuale, restul fiind regionale sau populare (*năsuui*, *șirui*, *viersui* etc.); • numeroase derivate literare, printre care majoritatea împrumuturilor latino-romanice, au dispărut din vocabularul activ al limbii.

Ciaudia Tudose (D. 193) arată că sufixul *-ui* apare mai frecvent în „limbajul popular”.

Derivatele literare prezintă două trăsături corelate și determinate *ăe largul caracter regional și popular al sufixului :

— au adesea caracter familiar sau arhaic (*chefui*, *păruui*, *tăifășui*, *ter&iui* etc.; *cîrmui*, *năpăstui*, *povățui*, *pridnuui*, *viețui* etc.);

— aparțin limbii literare comune și limbii literaturii beletristice și nu fac parte din terminologiile științifice și tehnice, cu excepția terminologiilor unor meserii (care ocupă o poziție aparte în cadrul terminologiilor tehnice; de ex. : *hăitui*, *călăfătui*, *chitui*, *nitui*, *perdaful*).

După atestările pe care le avem pentru numeroasele [derivate] regionale, se pare că sufixul *-ui* nu e caracteristic pentru anumite zone.

Există derivate atestate în cite o singură zonă și derivate atestate în mai multe zone iar aceste zone sînt toate zonele care au constituit obiectul lexicoanelor și atlaselor pe care le-am folosit noi. De ex. : *țândărui* - Munt. (cf. LEX. REG. II 33), *cămășui*, *căpăciui*, *centui* — Olt. (cf. UDRESCU, GL.), *crântui*, *discui*, *glugui*, *măruntui* — Olt. (cf. GL. OLT.), *cipui*, *cîțui*, *măjuui* - Brașov (cf. LEX. REG. II 49, 58, 61), *țumui*, *pițui*, *șlogui* - Ban. (cf. LEX. REG. II 40; CV III, 1951, nr. 6, p. 29; LEX. REG. II 41; LEX. REG. 1120), *melciui*, *șchefui-Tnms* <cf. E. Contras, LR XXXI, 1982, nr. 1, p. 24; ALR I 1438/255), *rănuui* - Maram. (cf. ALR I 167/341), *ripui*, *șăruui*, *șfăciui*, *tăbăimi* - Mold. (cf. ALR I 395/542; CV II, 1950, nr. 4, p. 42; ALR II 5636/537; ALR 11/605), *abeherțui*, *păctui*, *șmirgui*, *sponțui*, *sprăntui*, *ștatînvăltui* — Bueov. (LEX. REG. I 97; LEX. REG. I 105; LEX. REG. I 109, GLOS. REG.; ARVINTE T 169; ARVINTE, T. 136, ALR SN II li 615/386; LEX. REG. 1110), *brățui*, *tecui* - Munt. Olt. (cf. UDRESCU, GL., LEX. REG. II 68; ALR I 850/880, 885, 898), *plugui* - Olt., Brașov (cf. GL. OLT., LEX. REG. II 52), *primezui* — Olt., Ban. (cf. Chestionar în DLR, LEX. REG. II 37), *pițui* - Olt., Huned. (cf. GL. OLT. 83, LEX. REG. II 101), *ștrățui* „a amenda, a pedepsi” - Olt., Bueov. (cf. LEX. REG. 1110, GLOS. REG.), *sprîțui* - Bucov. (cf. ARVINTE X 43, 169), Ban., Trans. (cf. ALR SN I h 226).

8. Sufixe compuse și dezvoltate : *-lui*, *-ălui*, *-ălui* (*-elui*Q *-eluiu* *-ului*; *-ăruui*, *-irui*, *-urni*; *-ătni*; *-zni*, *-ăzui*, *-uzui*).

-Iui, -alui, -ălui (~elui), -eluii, -ului

PHILIPPIDE, P. 155-156; CANDREA, C.G.R. 304 DHLR II, 373; SCHUFFERT, V. 172-175; PASCU, S. 419; L. Tămas, *Über die rumänischen Zeitwörter ungarischen Ursprungs*, în *Omagiu Ilie Bărbulescu*, Iași, 1933, p. 300—315; RGSETTI, ILR 419; LOMBARD, V. 865-866, 877 VASILIU, S.V. 126-133.

-elui are statut dublu :

— variantă fonetică a lui *-ălui* în *prețelui*, *-ălui*. Convenim să tratăm ca variantă a lui *-ălui* și pe *-elui* din *chefelui*, *-ălui* „a peria”, *impăcelui*, *-ălui*, *pretenăelui*, *-ălui*, *proiestelui*, *-ălui*, *test elui*, *-ălui*, a căror apariție pare a avea altă explicație (v. mai jos);

— sufix (independent) în formații fără dublete în *-ălui* ca : *corespondelui*.

-lui. 12 derivate cu analiză unică din DI, între care 6 au tema în *s*, iar 1 în *e* — apropiat din punctul de vedere al structurii fonetice de *ș* : *chezășlui*, *lăcășlui*, *rămășlui*, *răvășlui*, *sălășlui*, *sămășlui*; *harecilui*, *ăiuglui*, *duhului*, *închipurlui*, *pecetlui*, *ponoslui*, și 1 din LEX. EEG. II 123 : *dupurlui* „(despre vite) a le cădea părul[...]”, cf. *dup*, *-uri* „smoc de păr [...]”.

-alui. 2 derivate cu dublă analiză (raportabile la baze în *-ă*, *-ale*) : *paralui* „a-i merge bine” (TUDOSE, D. 203), *zurbalui*. 3 derivate cu analiză unică, ! din DI : *recomanăalui*, 2 din alte surse : *agheas-*

malui „a ocări” (LEX. E E G . 197), *paștealui* „a înjura de P a s t e” (LEX, E E G . 1114).

-ălui (-elui). 1 derivat cu dublă analiză din EI (raportabil la bază în -ă, -ale) : *păftăalui*. 80 de derivate (și 6 variante) cu analiză unică din DI și 16 din alte surse : *administrăului* (DÎLE), *apelăului* (TQ~DOEAB, T. 125), *auienticăului* (TODQEAIST, T. 127), *bombăului* (TUDOSE, D. 203), *brăcăului* (TUDOSE, D. 194), *ciudăului* (TUDOSE, D. 194), *confiscăului* (TODORAN, T. 125), *declămăului* (DÎLE), *Ubăului* (MAT. DIAL. I 176), *practieăului* (TODOEAN, T. 176), *replieăului* (DUR), *ressecieăului* (DLE), *siilizăului* (TODOEAN, T. 126), *șerbăluș* (BIJR), *trufăului* (DLE), cf. *trufă* „glumă”, *tingăhd* (TJJDOSB, D. 200).

-eluij. 6 derivate cu dublă analiză din DI (raportabile la baze în -eă, -ele) : *pavelui* etc. și 3 derivate cu analiză unică din DI și *corespondelului*, *drecelului*, *pieirelui*.

-ului. 21 de derivate cu analiză unică din DI și 2 din alte surse : *brusului* „a sparge brusii (= bulgări de pământ)” (LEX. E E G . I I 83), *jupuiții* (AEVINTE, T. 83).

Derivatele cu sufixe din seria -lui ... sînt analizabile în raport cu i — un substantiv (cele mai multe) : *lăcășului*; *agheasmăului*; *bășcăului*; *pieirelui*; *bruflului* etc.;

Dnșurului și *închipurului* au baze cu forme de plural : *chipuri*, *chipuri*.

— mi verb : *rămășului*, cf. *rămași*, *recomandalui*; *mișcăului*; *corespondelului*; *recomenăului* etc.;

— un substantiv sau un verb : *chezășului*, cf. *chezaș*, *chezășii arenaăului*, *protestăului*; *cîrmului* etc.;

— o interjecție : *hareeilui*; *bîțăului*; *drecelului* etc.;

— un adjectiv : *auienticăului*, *dragului*; *-ului*;

— un a dv eiv : *conirăului*, *hândrăului*.

Formații semianalizabile : *expedelului*, cf. *expedia*; *rev eăă-lui* „a verifica”, cf. *revedui* „idem” etc.

Nu sînt înregistrate ca formații (semi)analizabile verbele de tipul *abricăului*, *firiăului*, *gîrului* cu dublete în -ui, -ăli, *abricăului*, *-ăli*, *feriui*, *firiăului*, *gîrui*, deoarece constituie maniere diferite de adaptare a aceluiași etimon maghiar : *abrikolnui* (v. și germ. *abrichten*), *fircolnui*, *gyd-iorni*.

Sufixul de departe cel mai frecvent din serie este -ăului : 96 de formații față de 23 (-ului), 13 (-lui), 3 (-alui și -eluij).

Un număr relativ mare de derivate (16) în -ăului au dublete în -ului : *chefăului*, *-ului* „a chefuli”; *chefăului*, *-ului* „a peria”; *drăgăului*, *-ului*; *formăului*, *-ului*; *zurbăului*, *-ului* etc.

Derivatele denominale în -ului ... au aceleași valori ca și derivatele denominale în -ui și, în general, atunci cînd acestea există, sînt sinonime cu derivatele în -ui de la aceleași baze >

— „a executa acțiunea ...” *itrebăului*;

— „a exercita ocupația” *găzdăului* „a găzdui”;

— „a manifesta sentimentul ...” : *pizmăului*, *-ului* „a pizmuia” ? *trufăului*, *-ului* „a trufuia (= a glumi)”;

— „a face să dobîndească trăsătura caracteristică pentru obiectul ...” : *ciufului* „a ciufuli; a bate (= a ciufui)”, *-vărzăului* „a vărzuia” * -r

— „a acționa prin intermediul obiectului ...” : *pușcăului*;

— „a dota cu obiectul ...” : *pieirelui* „a pietruia”;

„a lua obiectul ...” : *vămăului* „a vămăui”;

— „a produce obiectul” *duhului*, *-ului* etc.

Derivatele de la adverbe și interjecții, ca și derivatele de la astfel de baze în -ui, au valorile specifice :

— „a executa acțiunea în circumstanța” *conirăului* „a contrazice? a secunda, a acompania”; *hănărăului* „a vorbi fără rost” (cf. *handra* adv. „fără treabă”, dar și *handră* s.f. „zdreanță”);

• — „a emite sunetul sau a executa mișcarea ...” : *hareeilui* „a hareciu (= a licita)” ; *bîțăului*.

Valoarea similară redată prin derivate de la substantive care apar în formule de imprecăție apare și aici : *drăcăului*.

Derivatele deverbale sînt (parțial) sinonime cu bazele : *înjghebăului* „a se căpătuia cu ceva” (DA), *mișcăului* „a mișca (11)” (DLE), *protestăului* „aprotesta (1)” (DLE), *rămășului* „a pune rămășag (= a rămași)” (DJJE).

A. Lombard (V. 877) consideră că „valoarea semantică a sufixului -lui este greu de precizat”, „destul de schimbătoare” și „adesea vagă”. „Acest caracter vag, spune el, reiese în spe” cial din evasisoinimia (fr. în presque synonymie) care există între termenii unor perechi ca *prețui* — *preiăului*, *sewui* — *semăului*.”

Foarte rar derivatele în -ăului în sens iterativ - *drăcăului* „a da dracului orișice suduind, a umbla numai cu dracul în gură”, *pușcăului* „a trage mai multe focuri”, *trebăului* „a face tot felul de treburi mărunte pe lingă casă”. Prin aceasta -ăului nu se distinge în mod esențial de sufixul de bază, deoarece acest sens apare și la derivatele în -ui (vezi § 3) și, atunci cînd există (*drăcui*), derivatele în -ui sînt sinonime cu ele. Aici însă sensul iterativ e mai puternic, întrucît apare și la alte tipuri de derivate decît cele în -ui : *pușcăului*, *trebăului*.

Sensul iterativ este susținut de P. Iroaie (în „Făt-Frumos”, Cernăuți, 1936, p. 9—10) cu un exemplu neconvingător : *gîndului* (pe cînd se gînduiau așa, iată că vede lupul vînd, A Vasiliu, *Povești și legende* [...], p. 149) și combătut de Șt. Pasca (în recenzia din DRX, 1941, p. 150—151) cu argumentul că nici în maghiară verbele corespunzătoare n-au sens iterativ.

Sufixele -lui ... au apărut pe două căi :

a. externă : detașarea derivativelor -lui, -alui, -ăului, -elui, -ului din verbe maghiare în -alni, -dini, -elni, -olni împrumutate și adaptate la limba română cu sufixul -ui. De ex. : *pecetului* <*pecsetelni*, *sălășului* <*szállsolni*, *conirăului* „a contrazice” <*hontrálni*, *șonticăului* <*sántikalni*, *feleului* <*felelni*, *gîndului* <*gondolni*;

Printre verbele împrumutate din maghiară sînt și citeva (foarte puține) în -Hui și -olui : *băului*, *mocicolui* etc. Nici unul din aceste verbe nu e analizabil în românește, iar -Hui și -olui nu apar în nici o formație internă. Elementele -Hui și -olui nu fac parte deci din sistemul sufixal românesc.

b. internă (privește numai sufixele -ăului și -elui) : falsă analiză a formațiilor de tipul *păftăului* (<*paftal*+ -ui) : *păft-* + -ăului, *pingelui* (<*pingel-* + -ui) : *ping-* + -elui.

Vezi sufixele -LI... §4. a.

Sufixele -lui ... sînt compuse din sufixele -li, -aii, -ăli, -eli, -uli și sufixul -ui.

Ele au fost folosite ca elemente de derivare în interiorul limbii române, pentru adaptarea neologismelor latino-romanice (mai ales în perioada de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, în textele juridico-administrative din Transilvania și Banat) și, foarte rar, pentru adaptarea verbelor germane, slave moderne sau chiar maghiare care nu-l conțineau pe -Ini.

Cf. TODORAN, T. 125—126 ; D. URSU, Î.M.V. 376; N. A. Ursu, *L'eimologie des neologismes en roumain*, în RRL X, 1965, nr. 1—3, p. 58; Despina Ursu și N. A. Ursu, *Adaptarea neologismelor în limba română*, în LR XV, "1966, nr. 3, p. 247-249; SARAMANDU, T. 132.

Verbele împrumutate adaptate la limba română cu sufixele *-lui* ... se distribuie în două clase mari după cum *-l* 1. apare sau 2. nu apare în etimonul presupus :

1. — corespondente maghiare în *-Ini* : vezi exemplele de la p. 125;

— corespondente maghiare în *-Ini* și latino-romanice (fără *-l*); deci verbele sînt latino-romanice împrumutate de limba română prin filieră maghiară și adaptate cu *-lui*... : *disputăului*, *-ului* — *ăisputăalni*, lat. *disputare*, fr. *disputer*, it. *disputare*; *prescribăului* — *prescribăalni*, lat. *prescribere* etc;

Apar și câteva verbe cu corespondente maghiare și germane (fără *-l*), dar sînt toate neanalizabile: *puțului* — magh. *pucolni*, germ. *putzen* etc.

2. — corespondente latino-romanice sau germane : *auienticăului*—lat. *aufhenticare*; *educăului* — lat. *educare*, it. *educare*, fr. *eduquer*; *ștudului*—germ. *studieren* etc.

Puținele verbe cu corespondente maghiare fără *-l* sau slave moderne sînt exclusiv neanalizabile : *uădăului* — *vadăszni* etc, *privistului* — rus. *npueemcoeamb*.

Sufixele din seria *-lui*... sînt foarte vechi în limba română : există atestări, chiar de cuvinte formate în românește, din secolul al XVI-lea și al XVII-lea (*dragului*; *trujului*, Coresi, la DHLE II, 349; *lăcășului*, *Psaltirea ScMiană*, în DA s.v. *locaș*; *drăgăului*, Dosoftei, la TDEG; *mișcăului*, Dosoftei, în DLE).

Neologisme latino-romanice adaptate mai ales cu *-ăului* apar de la începutul secolului al XVIII-lea (*declămăului* c. 1700, *disputului* c. 1700, toate în DILE; *informăului* „a fețui”, Oantemir, în DA s.v. *informa*; *recomendăului*, Cantemir, în DLE; *protestăului*, Iorga, scrisoare din 1728 în DLE), ele sînt frecvente însă în perioada de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, în textele juridico-administrative din Transilvania și Banat.

1. Vezi lucrările citate mai sus.

2. Marin Z. Mocanu (*Două tipuri de adaptare a neologismelor latino-romanice atestate în „Foletul Novei”*, în SCL XXXII, 1981, nr. 2, p. 161—163) plasează cu cîțiva ani mai devreme primele atestări ale verbelor de acest tip: în „Foletul Novei” (1693—1704), deci la sfîrșitul secolului al XVII-lea, în Muntenia, apar verbe latino-romanice adaptate cu *-ăului*, *-elui*, *-ului*, precum : *asistăului*<it., lat. *assistere*, *defendăului*, *-elui*, *-ului*<lat. *defendere*, it. *difendere*, care nu sînt însă acceptate de limba literară. M. Z. Mocanu arată că apariția acestor verbe se explică prin poziția specială pe care o avea presupusul autor al textului (G. C. Romano): italian de origine și secretar al lui C. Brîncoveanu, deci în situația de a cunoaște, datorită relațiilor pe care le avea, prin funcția sa, în Transilvania, modelul folosit acolo pentru adaptarea acestor împrumuturi.

Temele la care se atașează sufixele *-lui*... sînt, ca și temele la care se atașează *-ui*, mai ales vechi în limbă : cele mai multe maghiare, slave sau turcești (*lăcășului*, *sămăului*, *vă,măului*; *duh(u)ului*, *pizmăului*, *vorbăului*; *bășcăului*, *dăngăului*, *pășăului* etc), câteva moștenite din latină (*drăcăului*, *prețăului*, *vărăzului* etc.) și foarte puține germane, neogrețești și latino-romanice (*păcăului*; *drămăului*; *mărșăului* etc).

Sufixele *-lui*... sînt relativ frecvente în limba mai veche și populară : aproximativ o treime din derivate sînt formate pe teren românesc.

Asupra productivității sufixului în limba română contemporană nu ne putem pronunța, deoarece formațiile noi pe care le avem înregistrate sînt exclusiv din glosare regionale care nu spun nimic cu privire la vechimea cuvintelor inserate.

Sufixele *-lui* ... au caracter preponderent popular și regional (vezi TUDOSE, D. 193, 202).

Din numărul total al derivatelor, numai 6 aparțin limbii comune literare : două sînt arhaizante (*pecetlui*, *sălășului*), celelalte familiare (*bruftului*, *[mărșăului*, *muștrului*, *trebăului*). Eestul sînt regionale sau învechite (și regionale). Eegionalismele aparțin masiv Transilvaniei, Banatului și Bucovinei. De ex. : *brusului* — Crișana (cf. LEX. EEG. II 83), *diuglui* — Baia Mare (cf. GLOS. EEG.), *dobăului* — Maramureș (cf. Bîrlea, în DA ms.), *drotăului* — Baia Mare (cf. LEX, EEG. I 14), *rîndului* — Maramureș și N-E Trans. (cf. DLE), *șerbăului* — Bihor (cf. DLE), *sonticăului* — Eeghin (cf. MAT. DIAL. I 193); *foșpontăului* - Banat (cf. MAT. DIAL. I 172), *Jbibăului* — Banat (cf. MAT. DIAL. I 176); *agheasmăului* — Suceava (cf. LEX. EEG. I 97), *paștealului* - Suceava (cf. LEX. EEG. I 114). Există însă și formații care apar în alte regiuni ale țării. De ex. : Moldova : *drăcăului* — cf. SEZ. II 226, *gîndului* — cf. SEZ. II 229, *drămăului*, Conachi[^] în DLEC ; Oltenia, Muntenia : *sămăului* — cf. GL. OLT., UDEESCU, GL.

1. Pentru regionalismele învechite, vezi TODORAN, T.

2. Pentru observațiile lui Ion Heliade Rădulescu privitoare la adaptarea împrumuturilor latinești cu *-ăului* în Transilvania, Banat și Bucovina, v. sufixele *-ISI...*, 4. b.

-ăruî, -îrai, -urni

D. URSU, Î.M.V. 375; VASILIU, S.V. 133-135.

-ăruî. 1 formație din DI, a n a l i z a b i l ă în raport cu un v e r b : *recomendăruî*.

-irui. 13 formații din DI, la care se adaugă 6 de la D. Ursu, *loc. cit.* : *aăminisirui*, *balsamirui*, *dictirui*, *dividirui*, *observirui*, *taxirui*; formațiile sînt a n a l i z a b i l e în raport cu :

— un v e r b : *cultivirui*, *dividirui*, *oculirui* „a altoi, a o c u l a ”, *prezidirui* etc.;

— un s u b s t a n t i v : *lacliirui*, *marșirui*;

— un v e r b sau un s u b s t a n t i v : *argumentirui*, *rezonirui* „a judeca, a r e z o n a ”, cf. *rezon*.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *expeăirui*, cf. *expedia*; *producțirui*, cf. *producție* etc.

Promișirui, cu sens neprecizat, probabil „a face atent” (cf. DLR), nu e luat în considerare, deoarece nu e analizabil semantic (în DLR totuși e explicat prin *promite* + *-irui*).

-urni se detașează exclusiv din formații s e m i a n a l i z a b i l e (îl înregistrăm totuși, pentru că formează serie cu *-ăruî* și *-irui*) : *puțurui* „a curăța”, cf. *putui*, *puțului*, *puțoli*; *ștudurui*, cf. *studiu*.

Din punct de vedere semantic, sufixele *-ăruî* ... nu prezintă nimic specific în raport cu sufixul de bază.

-irui se detașează din verbe de origine germană în *-ieren* adaptate la limba română cu *-ui* (*-ir-ui*) sau și de origine rusă în *-upoeamb* (*-upyio*) analizabile în românește : *argumentirui* — germ. *argumentieren*, rus. *apsyMeumupoeamb*, cf. *argument*, *-a*; *armonirui* — germ. *fiarmonieren* (v. și rus. *eapMouupoeamb*), cf. *armonie*; *comendirui* — germ. *Tommandieren*, rus. *KOMaudupoeamb*, cf. *comandă*, *-a* etc. (*producțirui* și *reducțirui* sînt adaptăr

ale germ. *produzieren, reduzieren*, rus. *pedyŭtupoemb*, eu ajutorul rom. *producție, reducție*).

-*ăru* se detașează din *recomendătu*, apărut pe teren românesc prin contaminarea între *recomendăru* (< germ. *rekommandieren*) și *recomendălu* (< magh. *rekommandálni*).

-*uru* se detașează din *ștuduru*, probabilă contaminare între *ștuduru* (< germ. *studieren*, rus. *mnȳdupoemb*) și *ștudutu* (adaptare cu *-ulm* a aceluiași etimon german), și *puțuru*, probabil rezultat din *puiulu* (< magh. *pucolni*), prin substituție de sufix

1. în germană *-ieren* este folosit la adaptarea neologismelor, în special a celor de origine franceză.

2. Verbele rusești în *-upoemb* de tipul celor menționate mai sus sînt și ele, uneori, de origine germană.

-*iru* și *-ăru* și *-uru* sînt forme de dezvoltate ale lui *-ui* cu segmentele nesufixale *-ir-* (de origine germană) și *-ăr-*, *~ur-* (apărute în românește, v. mai sus).

^ întrucît nu apar în nici o formație fără corespondent străin, *-ăru*, *-tru* și *-uru* nu sînt productive în limba română. Totă însă că, dacă admitem explicația propusă pentru *puțuru*, această formație e o dovadă ca *-uru* a fost simțit ca element derivativ în română.

Formațiile în *-ăru* ... au un pronunțat caracter regional, fie că sînt învechite (multe atestări în texte culte din Banat de la începutul secolului al XIX-^{ie}: *reducțiru*, *repetiru*, *rezolviru*, Gr. Obradovici — 1805 —, în DLB; *argumentiru*, *armoniru*, *rezoniru*, Țichindeal — 1814 —, în DA, DLE; v. și *comendiru*, Țara Românească, Dionisie Eclesiarhul — 1814 —, în DA), fie că sînt actuale (populare, mai ales în Bucovina: *lăchirm*, *marșiru*, Marginea, în DA, DLE: *ștuduru*, Suceava, în LEX. EEG. II 110 etc).

Pentru observațiile lui Ion Heiade Păduiescu privitoare la adaptarea împrumuturilor latinești cu *-iru* în Transilvania, Banat și Bucovina, v. sufixele *-ISI...*, §4.6.

-ătu

VASILIU, S.V. 135-136.

-ătu apare în formații cu dublă analiză din DI (raportabile și la baze în *-ai* substantivale sau adjectivale ori — regresiv — în *-ătu*): *legătu* „a încheia o învoială (= legat)”, *secătu*, *zburătu* „a azvîrli cu zburatură într-un pom [...] pentru a face să cadă fructele [...]” (DLBC) etc. și în 2 formații cu analiză unică din DI: *vlîngătu*, *mnătu*.

V. și *obligătu* „a se obliga” (document din 1771, în DLR), neanalizabil cu datele de care dispunem în DLR: „*Obligat + -ui*. Cf. *oblega, oblăga*.”, dar *oblăga* nu apare printre variantele lui *obliga*.

Verbele în *-ătu* sînt analizabile în raport cu :

— un substantiv : *mnătu* „a învinui”, cf. *vină* ;

— un verb : *plîngătu* „a se plînge”.

formații semianalizabile : *buigătu* „a biigu”, cf. *buigui* „,id.”; *zăliătu* „a sîci, a se rătăci, a se prăpădi”, cf. *zăhăi* „id.”.

Din punct de vedere semantic, sufixul *-ătu* nu prezintă nimic specific în raport cu sufixul de bază.

Sufixul a putut apărea m urmajalsei analize a formațiilor cu dublă analiza de tipul *buigătu* : împrumutat din maghiară (*bdlygat?ii*), *Yexpul* a fost analizat în Segmentul *ouîg-\'c&fe* apare” și în *buigui* (< niagiu *bolyo (n)gnty*, și sufixul *-ătu*.

Considerăm ca *-ăMi* are origine multiplă și, cum elementele constituente inițiale nu sînt de același tip, structură eterogenă.: *-ătu* este sufixul *compis* din *sl3lK^\'paMcipM-iit* și sufixul *-ui* și o formă de *zvolta* a sufixului *-m-* prin „elementul nesufixal de origine; maghiară *-ăl-*” Cea mai veche atestare a sufixului *-ătu* pe care o avem e de la irice-piitul secolului.

Temele derivatelor în *-ătu* sînt vechi în limbă: moștenită (*pîiigătu*), 'de briginfe' slavă (*vinăiui* ^verf și *zăhăi* <XLCY.' *saza&mu*, transformat prin; sciximb, de* feți^)/

• Bufixul *-ă* iestefbârte slab'productiv. ' ' " * *

Formațiile în *-ătu* stat mai alss regionale (*plîngăpai*, Beteganul, în DLB; *zăhatu* — \Mqld., în DLBC) și învechite (m. ^mi'). 5. una singură. (cu dubla analiză) este literară actuală. (secași)..

zui, -azu, -uzui

L. Tamás, *lucr. cit. din Omagiu Ilie Bărbulescu*, p. 312; VASILIU, S.V. 126, 136-138.

-zui apare într-o formație din DI analizabilă în raport cu un substantiv: *chinzu* „a chinui”.

-ăzui apare într-o formație din DI analizabilă în raport cu un substantiv: *lărmăzui* „a face larmă”

-uzui apare într-o formație din DI analizabilă în raport cu un verb: *scurmuzui* „a scoate la iveală, a răscoli”.

V. Verbele în *-zui* și *-ăzui* sînt sinonime cu formațiile paralele în *-ni* (*chinui* și *lărmui*), iar cel în *-uzui* este sinonim parțial cu verbul de bază (*smrrna*).

Sufixele *-zui* ... sînt forme de dezvoltate ale lui *-ui* prin elementele nesufixale *-z-*, *-ăz~y-uz-*.

Scurmuzui, unicul derivat românesc, a putut apărea prin analogie cu *chinzu* (<magh. *kinozni*) și *lărmăzui* (<magh. *Iarmdzni*), analizabile în românește prin substantivele *chin*, *larmă*.

Vocala *-u-* din *-uzui* (*scurmuzui*) se poate explica prin influența vocalei din temă (cp. cu *larmăzui*):

Vechimea sufixelor e greu de stabilit deoarece toate formațiile sînt atestate exclusiv în texte populare (*chinzu*, Alexiei, în DA; *lărmăzui*, Bibicescu, în DA; *scurmuzui*, Beteganul, în DA ms.).

-zui și *-ăzui* nu sînt productive în limba română.

-uzui este foarte slab productiv și are caracter regional (Transilvania).

-uliii vezi ~U

1. Pentru modalitatea de a distinge sufixele -o?%, -tel%"tete omoni-
mele lor -01%, -ula₂, vezi sufixele •LI § 1. ».

2. -ala. 1 formație cu dublă analiză: *semnala* (DI), cf. *semn. semnala*.

-ola₂. Formație cu dublă analiză: *somnola* (DI) „a dormita”V *oî.somn*, (prin regresivitate) *somnolență*.

-nla₂. Formații cu dublă analiză: *elaumda* (DI) „a introduce [...] o clauză într-un act”, cf. *clauzulă*; *ungliiula* „a introduce un unghi (nou, interesant) de obicei în arta fotografică a filmului” (DCE), cf. (prin regresivitate) *unghiulație* „unghi de cuprindere a unui obiectiv fotografic”.

2 formații cu analiză, unică în DI, ambele raportabile la substantive: *acidula* „a da unei soluții proprietățile unui acii, a acri ușor”*, *unduia* (variantă a lui *ondula*, semianalizabil prin ondtMa)^ cf. *undă*.

3. Derivatele în -ula₂ aii valoarea: „a face să aibă trăsăturile caracteristice ale obiectului denumit prin substantivul de bază”, valoare obișnuită pentru verbele denominale: *acidula*, *unduia*. Credem însă că e demnă de notat Q nuanță marcată în definiția lui *acidula*, anume „a acri ușor”.. care, explicitând sensul menționat mai sus, trimite la sensul diminutival^ (aproximația) al verbelor denominale originare (v. §4). Prin această notă semantică, verbul *acidula* se apropie și de formația cu dublă analiza *somnola*.

4. Sufixele [-ala], [-ola], -ula₂ sînt neologice.de origine latino-romanică.

Verbele în [-ala], [-ola] și -ula₂ sînt:

— împrumuturi: *somnola* < fr. *somnoler* (<fr. *somnolence* < lat. *somnolentia*); *acidula* < fr. *aciăuler* (<fr. *acidule* „ușor acid” < lat. *aciăulus*);

V. și împrumuturile neanalizabile semantic: *modula*<fr. *moăuler* (<lat. *modulari*< *modulus* „cadență”<moeto „măsură (in muz.)”), *circula* „a (...) umbla neîntrerupt venind [...] mereu la punctul de plecare, ca înăuntrul unui cerc; a merge [...] încoace și încolo” (DA)<fr. *circuler*, lat. *circulare* „a face circular” (<*circulus*<*circus*).

— calcuri: *semnala* după fr. *signaler*, *clauzulă* după germ. *Telatisulieren*;

— derivat regresiv de la un calc nominal *ungliiula* <*ungliiulatie*, calc după fr. *angulation*, it. *angolazigne* (DEX - 8);

— împrumut sau adaptare: *unduia*.

Unduia e înregistrat în DLR ca variantă populară a lui *ondula* (s.v.), atestată la Hogaș.. Considerăm că această formulare presupune apropierea împrumutului *ondula* de rom. *undă*. ceea ce nu este exclus. Mai probabilă ni se pare însă o altă explicație, anume: forma *unduia* nu e .o. variantă populară, ci, dimpotrivă, un dubieț savant (unica atestare nu se opune acestei interpretări), împrumut din lat. *undulare*. (Vezi SCRIBAN: *unduia* și *undulațiune* sînt înregistrate ca forme de bază — cu mențiunea „fals ond.” — și explicate prin latină. DLRC:varianta *unduia* e înregistrată cu mențiunea „rar” și eu aceeași atestare de la Hogaș.)

, Prin formațiile *acidula*, *unduia*, *circula* și *modula* sufixul -ula₂ apare ca un dublet etimologic al sufixului moștenit -ura (< *ulare*, v. sufixele -ĂEI § 4. a).

Atragem atenția însă asupra faptului că toate formațiile luate în considerație aici slut provenite din verbe denominale (prototipurile verbelor în -ura moștenite sînt și deverbale) și toate sînt formate de la baze în -ul- (*unduire*<*undulafus*<* *unduia* ERNOUT—MEILLET’;

pentru celelalte derivate v. mai sus). întrucît și celelalte formații latinești din care e detașat sufixul prezintă aceleași relații cu bazele lor, existența sufixului pentru denominative -ulare este considerată de către specialiști doar probabilă (fr. *vraisemblable*). Vezi MIGNOT, V.D.L. 315-318.

Sufixele -ala și -ola₂ sînt virtuale.

5. Derivatele în -ala, -ola₂ și -ula₂ sînt, in ipoteza că interpretarea dată de noi lui *unduia* e corectă, toate literare. Două formații aparțin unor terminologii tehnice: *clauzula*, regionalism, pe cale de dispariție, în Transilvania și Bucovina (v. DA), în domeniul juridic, și *ungliiula*, posibilă formație'ocasională (o singură atestare în „Contemporanul” 1967), în domeniul fotocinematografiei.

6. întrucît nu apare în nici un derivat format pe teren românesc, sufixul -ula₂ nu e productiv.

7. Sufix dezvoltat: -icula.

Apare într-o singură formație, cu analiză unică, din DI: *gesticula* „a face [...] multe gesturi [...]” (DEX). (cu mîinile) în timpul vorbirii

: fr. *gestieuler*, lat. *gesticulări*.

Este un împrumut latino-romanic probabilă a sufixului lat. -iculare

Etimonul latin este ilustrativ pentru existența înainte de numele *gesticulus*. Faptul (compus cu sufixul lat. -ulare): *gesticulare* e atestat considerat posibil argument pentru explicarea verbului ca derivat dela^^us (ia ERNOUT MEILLET chiar de ia verbul *gestire* „brider de”) cu -iculare și a lui *gesticulus* ca derivat post-verbal. Vezi MIGNOT, V.D.L/320.

Sufixul -icula nu e productiv in limba română.

Derivatul *gesticula* e literar.

-uli vezi -LI	urî2 vezi -ĂRI
-uiuji vezi -NI	usa! vezi -ȘI
-ima ₂ vezi -ONA3	ușă ₂ vezi -ȘI
-uni vezi -NI	uși vezi -ȘI
-ura ₂ vezi -ARI	uța vezi -ȚI
-ura ₂ vezi -ĂRI	uîi vezi -rȚI
-uri, vezi -ĂRI	

DERIVATELE IMEDIATE

PHILIPPIDE, P. 72-73, 233; DHLR Ii, 313-316
Iorgu Iordan, în BPh I, 1934, p. 177—178; II, 1935, p. 224—
226; III, 1936, p. 184-189; IX, 1942, p. 22-26, 38-49;
id., LRG 478-480; LOMBARD, V. pass.; PURDELA,
D. I.

"1. Derivatele verbale imediate sînt de conjugări I și a IV-a și au toate caracteristicile acestor conjugări: -a, -i și -î.

Pentru rațiunile care ne-au determinat să tratăm aceste formații ca derivate imediate ii nu ca derivate sufixale (cu „sufixe” -a-i, -i, -î), v. *Introducere*, § 6.

apare exclusiv după -r- precedat de vocală (*dîri*, *hotări*, *mohori* etc), dar. în aMași context fonetic apare, și caracteristica -i (*cocori*, *cositori** *dărvări* etc. sau dublete ale unor formații în -î : *chiori*, *-î, coiori*, *-î, iezări*, *ăbări*, *A, zăpori*, *-î*),

Aceasta e situația mijmbla contemporană. În fazele mai vechi ale limbii române, cînd se făcea distincția între un r (fortis) și un r (nonfortis), distribuția flectivelor -i și -î era condiționată fonetic: -z apărea după r, -i apărea după ?. în momentul în care distincția r~r s-a pierdut, condiționarea celor două flective a devenit, după cum am. arătat, lexicală. Vezi Emanuel Vasiliu, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București, 1968, p. 55—56, 113, 130.

2. Conjugarea I. 1067 de formații în Bl, la care se adaugă 111 din alte surse: *alerta* (DEX), *antrepozit-a* (BPh IX, 1942, 43), *baleta* (comunicat oral), *bretona* (UDEESCU, GL.), *gondola* (DCE), *ingenia* (VE, iunie, 1940, p. 129), *porzola* „a stropi semințele de cereale cu porzoli” (GL. OLT.), *tasona* „a pune în ordine lemnele la tason” (DLE) etc.

Conjugarea a IV-a cu caracteristica -i. 1273 deformații în DI, la care se adaugă 97 din alte surse: *armăsari* (UDEESCU, GL.), *bulendri* „a se zbîrci” (LEX. EEG. II 119), *furci* (BPh IX, 1942, 39), *grăniceri* (DCE), *păduri* (DLE), *phșchi* „a fixa [...] cupliște (= cuie de lemn)”, cf. *plișcă* (DLE), *urzobi* (GL. OLT.), cf. *urzoabejA* „curele cu care se leagă opincile”, *vrăieșU* (LEX. EEG. II 117) etc.

Cu caracteristica -î. 21 de formații în DI, la care se adaugă 4 din alte surse: *capări* (Enea Hodoș, în DA ms.), cf. *căpară* „arvună”, *ciotori* (UDEESCU, GL.), *dîri* (G. Dem. Teodorescu, în DA ms.), *ogări* „a slăbi” (LEX. EEG. II 16).

O serie de derivate susceptibile de dublă analiză, care au statut diferit după termenii cu care operează analiza, sînt derivate imediate într-una din cele două ipostaze. Aceste verbe sînt de două tipuri, după cum analiza se face exclusiv în termenii oferiți de baza derivatului sau și în termenii oferiți de o bază mai extinsă decît cea a derivatului:

V. *Introducere*, § 3.

— Baza e un derivat sufixal. Verbul e derivat imediat dacă analiza se face prin raportare la bază și derivat sufixal dacă

analiza se face prin raportare la tema bazei. De ex. *blegoșă* e derivat imediat de la *blegos* ori derivat sufixal, de la *bleg* cu -oșă.

V. și situația similară, dar mult mai slab reprezentată, a verbelor a căror bază (nederivată) este o formă din paradigmă augmentată eu un inorform. De ex.: *cafeli*, derivat imediat de la tema de caz oblic, *cafel*, sau derivat cu sufixul -eli de la tema de nominativ, *cafe*.

— Baza e, indiferent, primară sau derivată. Verbul e derivat imediat dacă analiza s face prin raportare la această bază și derivat regresiv dacă analiza se face prin raportare la un cuvînt care conține, pe lingă baza verbului, un sufix. De ex.: *căsători* e derivat imediat de la *casator* ori derivat regresiv de la *căsătorie*.

Notăm că aici ne referim la situațiile în care datele (semantice și etimologice) de care dispunem nu ne permit să optăm pentru tina din cele două analize (și soluții) posibile. Considerăm că statutul verbelor respective e incert și nu le înregistrăm nu mexic nici la derivatele imediate nici la cele sufixale (ele sînt avute în vedere ca formații cu dublă analiză în ambele locuri).

1. în dicționare (v., de exemplu, DA, CDDE, DEX) *căsători* e dedus din *căsător* (iuh însă atît sensul („a (se) uni legitim [...] prin căsătorie [...]”), cit și atestările (v. DA) permit în aceeași măsură explicarea prin *căsătorie*; Analiza sincronică e în orice caz aceasta din urmă.

2. V. *Introducere*, § 3, pentru situațiile în care datele semantice și etimologice sînt concludente pentru alegerea unui singur mod de analiză și deci pentru stabilirea statutului verbelor.

Derivatele verbale imediate sînt analizabile în raport cu:

— un nume (marea majoritate; între acestea substantivele sînt cu mult mai frecvente decît adjectivele); substantive: *accidenta*, *aera*, *amaneta*, *ancora*, *betona*, *binocla* etc.; *aburi*, *alămi*, *alpii*, *amănunții*, *bălti*, *berbeci* etc.; *cosori*, *izvorî* etc. - adjective: *absenta*, *activa*, *deșerta* etc; *acri*, *albaștri*, *bolînzi* etc; *amări*, *chiori* etc;

— un adverb (aproximativ 50 de formații): *alătura*, *înainta*, *îndemîna* etc.; &es%aK da de-a „dura” (UDEESCU, GL.), cf. *de-a bes-tegala*, *potrivi*, *răzni*, *repezi* etc.;

— o interjecție (aproximativ 50 de formații): *crîșca*, *cutcu-riga*, *marina* „a roti o dată pe grosime”, cf. *marina!*, termen prin care se dă comanda ca bușteanul să fie rotit o dată pe grosimea lui ... (DLE) etc.; *amini* „a-1 uita Dumnezeu de tînde a plecat” (UDEESCU, GL.), cf. *amin!*, *ciripi* etc; *ciotorî* „a se certa” (UDEESCU, GL.), cf. *ciotoro!*;

— un pronume: *însuși*, *nimici*, *tui*;

— o prepoziție: *asupra*.

1. Verbul *pești* „a zăbovi, a întîrzia, a amina: a stărui; a răbda; (despre timp) a trece” (DLR) se poate explica foarte bine din punct de vedere semantic prin prepoziția *peste*. Este mai greu de explicat însă faptul că, deși atestat din cele mai vechi texte (v. DLR), forma iui se bazează pe forma *tirzie* a prepoziției (*peste*) și nu pe cele existente la epoca primelor atestări (*preste*, *prespre*). Probabil acest inconvenient a determinat poziția rezervată a DLR: „Etimologia necunoscută. Cf. *peste*”; pe care, deocamdată, o adoptăm și noi.

V. și: G. Pascu, *Etimologii românești*, Iași, 1910, p. 32, unde *pești* este explicat prin lat. *pensitare* „peser, balancer, examiner avec sein”; Iorgu Iordan, în „Arhiva”, Iași, XXXI, 1924, p. 281—282, unde este propusă explicația prin rus. *n-kemamb* „a aștepta, a îngriji (copii)”. Notăm însă crăcește explicații pornesc de la un sens, „a păzi, a îngriji”, care nu este atestat de contextele care susțin cuvîntul (v. DLR).

2. Cu baze numerale apar numai derivate parasintetice: *împătri*, *încinci*, *îndoi*, *întrei*, *înzece*. Vezi FC IL 136.

în interiorul derivatelor raportabile la teme substantive menționăm existența a foarte puține formații de la nume proprii, mai ales nume de sărbători, mai rar nume de persoane: *sîngeorza*, *sî?ivăsia*,

crăciuni, probăjeni (cf. *Probăjeni*); *adami* „a se îmbăta” (*< (Moș) *Addm* se zice omului beat, Zanne, în DA), *năi*. Fiind slab reprezentat numeric, acest tip de formații e ne semnificativ pentru clasa derivatelor verbale imediate.

O excepție pare să fie constituită de verbul de adresare prin numele interlocutorului (*năi*, cf. *Na(i)e*); exemplul e unic în inventarul nostru, dar reprezintă, credem, o categorie deschisă de formații ocazionale. Dacă este așa, verbele de tipul *năi* sînt caracteristice pentru clasa derivatelor imediate.

a. Distribuția pe clase morfologice a temelor nu determină diferențe notabile între derivatele verbale imediate de conjugarea I și cele de conjugarea a IV-a. Singura diferență, constituită de apariția temelor pronominale numai la derivate de conjugarea a IV-a în -i (de altfel, foarte puține), mai vechi în limbă, trebuie corelată cu preponderența temelor vechi la derivatele de conjugarea a IV-a și preponderența temelor latino-romanice la derivatele de conjugarea I.

1. V. § 5.

2. Diferența semnalată cu privire la temele pronominale ar putea fi întărită prin temele prepoziționale. Tema lui *asupra* însă are statut ambiguu, de prepoziție și adverb (v. DA). Considerată în felul acesta, formația se încadrează în seria verbelor cu teme ambigue, adverbe și prepoziții: *potrivii* (cu unele sensuri explicabile chiar prin substantivul *potrivă*), *împotrivii*, *contra*, *încontra* (în FC II 279 se afirmă că *încontra* nu se analizează prin prepoziția *contra*, ci prin adverbul omonim). Acestea, după cum se vede, se repartizează pe conjugări după vechimea temelor.

b. După cum s-a văzut mai sus (p. 132), conform inventarului nostru global, numărul derivatelor de conjugarea a IV-a e puțin mai mare decît numărul derivatelor de conjugarea I: 1395, față de 1178.

Se va vedea mai jos (§ 4. b) că repartiția pe conjugări a derivatelor verbale imediate variază în decursul istoriei.

Datele noastre par să fie contrazise de situația generală prezentată de M. Iliescu (*La productivitate de la IVe conjugaison latine dans les langues romanes*, în *Recueil d'etudes romanes*, Bucarest, 1959, p. 96—102): verbele de conjugarea I reprezintă 50,96%, iar cele de conjugarea a IV-a, 43,75% din totalul verbelor limbii române.

Faptele se schimbă însă dacă ne referim la datele analitice ale statisticii întreprinse de M. I. și totodată dacă avem în vedere că statistica sa a fost făcută pe DM. (Cp. cu datele generale ale lui A. Lombard — V. 1117 —, obținute din DA, TDRG și CADE, unde cea mai bogată e tot conjugarea a IV-a: 2998 de verbe față de 2568 de conjugarea I. V. și comentariul făcut de Gr. Brăncuș — M. V. 85—86.) M. Iliescu găsește sensibil mai multe formații românești de conjugarea a IV-a decît de conjugarea I: 55,43%, față de 24,33% (din totalul verbelor de conjugarea a IV-a, respectiv, î). Pentru ca aceste date să fie comparabile cu datele noastre, ele trebuie completate cu impropriile analizabile (noi am înregistrat în inventar și impropriile analizabile, pe care M. I. le-a inclus în categoria generală a împrumuturilor. Or, cum se vede și din tabelul prezentat de D-sa (p.97), împrumuturile sînt mult mai numeroase la conjugarea I (63,27%, față de 27,14% la conjugarea a IV-a), fapt care schimbă raportul în sensul rezultatelor noastre.

Pentru ponderea împrumuturilor în cadrul celor două conjugări, v. § 4. b.

c. Foarte puține derivate se pot explica numai prin raportare la tema pluralului: *cîr cei*, *cîr ceia* — *cîrcei*; *răi*, *raia* — *răi*; *șăia* („Ion Creangă”, în DLE) — *săi*.

ă. Un număr de formații constituie perechi avînd aceeași temă și i flective diferite :

177 : -a și -i : *abura*, -i, *adăposia*, -i, *adevăra*, -eri, *agesta*, -i, *ajutora*, ~i etc.

5 : -i și -î : *chiori*, -î, *cotori*, -î, *iezări*, -%, *iăbări*, -î, *zăpori*, -i;

2 : -a și -î : *cetera*, -î, *popora*, -L

1. Nu considerăm că formează perechi verbele ale căror teme, identice din punct de vedere formal, reprezintă cuvinte diferite (cu etimologie și sens diferit) : *apostrofa*, cf. *apostrofă* „figură

și

*

retorică [...]” < ?- *apostrophe*, lat. *apostroflu*, gr. &Koaip αφ*) și *apostrofi*, cf. *apostrof* < fr. *apostrope*, lat. *apostrophi*, gr. <7667po<po<. (De fapt, e posibil ca înseși *apostrofa* și *apostofi* să fie provenite din limbi diferite; v. § 3. b, p. 139.)

în schimb considerăm că formează perechi verbele ale căror teme sînt variante fonetice ale aceluiași cuvînt: *rărița*, *răriți* (și *rărița*), ef. *răriță*; *știuldica*, *știuldici*, cf. *știuldic*, *știuldic*. 2. Pentru semantica și istoria unor derivate perechi, v. § 3. b și 4. b.

e. Finala consonantică a temei se comportă adesea normal: este alterată de -i și se păstrează neatinsă atunci cînd e urmată de -a :

argat — *argați*; *urît* — *urîți* etc.;

jragea — *fragezi*; *livadă* — *livezi*; *veșted* — *veșteji* etc.;

mireasă — *mireși*; *pripas* — *pripăși*; *ticălos* — *ticăloși* etc.;

chinez — *chineji*; *viteaz* — *viteji* etc.;

Cf. și tipul neproductiv în limba română (de proveniență slavă: A^X.K — ~ A*rwrH): *burdii* — *burduși*, *năduf* (-uli) — *năduși*, *patriarh* — *patrierși*, *vătaf* (-ah, -av) — *vătăși*.

freamăt — *freamăta* etc.;

obadă — *obăda* etc.;

merinde — *merinzi*, *merinda*; *umed* — *umezi*, *umeda* (singurele exemple pe care le avem);

cărunt — *cărunți*, *cărunta*; *profet* • — *profeți*, *profeta* etc.;

zălog — *zăloji*, *zăloșa* (singurul exemplu pe care îl avem).

Există însă și: 1. cazuri de verbe în -i cu consoana temei nealterată, 2. cazuri inverse, de verbe în -a cu consoana alterată, și 3. cazuri mixte, de verbe în -i sau în -a cu forme duble, reprezentînd ambele tratamente ale consoanei:

1. *nuntă* — *nunti*; *tont* — *tonți*;

grămadă — *grămădi*; *plod* — *plo&i*; *stafidă* — *stafiăi*; *schilod* — *schilodi* etc.;

mătase — *mătăsi* etc.;

cneaz — *cnezi* etc.;

monarh. — *monarhi* etc.;

2. *curat* — *curăța*; *înalt* — *înălța*; *înțelept* — *înțelepța*; *jumătate* — *jumătăța* etc.;

aguridă — *aguriza*; *răiund* -r? *rătunza*;

cuvios — *euvioșa*; *rămas*. — *rămasa* (dacă nu e format de la *rămas* sau *rămășag*) (toate exemplele pe care le avem);

3. *clopot* — *clopoti*, *clop&tt]* *oțet* — *oțeti*, *oțeti*; *slut* — *sluti*, *sluți*; *martini* — *mărunta*, *mărunta* etc.;

putred — *putredi*, *putrezi*; *omidă* — *omiăa*, *cfmiza* etc.;

gălbează — *gălbezi*, *gălbeji*; *necaz* — *necăzi*, *necăji* etc

Cazurile care nu se conformează normelor de alternanță se pot explica în mai multe feluri.

Formațiile în -a cu consoana tematică alterată se explică :

— prin proveniența din sau după modelul perechii care prezintă tratamentul normal al consoanei: *mărunta* după *mărunți*, *curăța* după *curați*;

— prin „infljența impresiei că alăturarea sufixului trebuie să aducă modificarea consoanei finale a temei”;

Cf. GRAUR, T. 263.

— prin influența pluralului: *omiza* • — pl. *omizi*;

— (în cazul verbelor moștenite) prin forma etimonului: *înălța* < lat. * *inaltiare*.

O serie de formații, care se atașează din punct de vedere semantic la unele din categoriile stabilite mai sus, redau întocmai conținutul unor locuțiuni sau expresii verbale în care apare termenul de bază al derivatului : *buzni* „a da buzna”, *clăpi* „& trage cuiva clapa”, *năgrăbi* „a da năgrabă”, *tînjeli* „a se lăsa pe tînjală”.

Numeroase formații redau sensuri foarte speciale și care nu se pot grupa în clase : *biserica* „a se duce la biserică”, *crăciuni* „a omori pe cineva vărsîndu-i sîngele” (a-l tăia ca pe porc — cf. datina tăiat A i i porcilor de Crăciun), *crițări* „a cheltui banii pe lucruri de mică importanță”, *ăolii* „a scoate pluta din curentul apei și a o mina într-o parte unde e apa mai lină” (<Mte „parte a riului unde panta e mică”), *dumbrăvi* „a face dragoste”, *mustăci* „a rîde pe sub mustață”, *păduri* „a tăia lemne din pădure”, *su-suori* „a curăți o plantă de frunzișoarele de prisos care ies la baza frunzelor”, *zări*, *zătoni* „(despre pești) a se strmge într-un zăton”, *zdravănă* „a strănuta zdravăn” etc.

V. și verbul *legumi* „a rînca [...] cu măsură, [...] a minca fără poftă, [...]”, format indiscutabil de la *legumă* (cf. DA), ale cărui sensuri însă nu arată vreo legătură cu baza.

Existența sensurilor foarte numeroase și variate ale verbelor denominale, precum și existența formațiilor care pot exprima orice idee verbală cu condiția să fie legată de un nume dovedesc că derivarea verbală imediată eliberă în limba română cel puțin pentru formațiile denominale.

b. în marea majoritate a cazurilor, perechile de verbe de conjugarea I și a IV -a au același sens. Sînt însă și unele cazuri în care verbele pereche sînt distincte din punct de vedere semantic. Aceste distincții sînt de natură diferită :

— unul din verbe are numai unul din sensurile celui alt: *asemăna* „a face asemenea (= oblu); a face asemenea (=la fel)” / *asemeni* „a face oblu”; *marmora* „a da aspect de marmură; a căptuși [...] cu [...] marmură” / *mărmuri* „a sculpta [...] în marmură, a căptuși cu marmură; a încremeni de frig; a încremeni (de frică [...])”;

V. și perechea *curăți/curăța*: pe lingă multe sensuri comune, sensurile „a muri; a îndepărta coaja [...] de pe fructe [...]”; a rămîne lefter” sînt, după cît se pare, redete numai prin *curăța* (v. DA).

— distincția semantică dintre cele două verbe constă în gradul de intensitate sau de generalizare a acțiunii: *oăciula* „a saluta” / *căciuli* „a se ploconi”, *agesta* „a ocroti” / *agești* „a strînge, a se fixa într-un loc”, *îndesi* „a face să devină mai des” / *îndesa* „& înghesu”, *aiuri* „a vorbi într-aiurea, a fi zăpăcit (despre un om sănătos)” / *aiura* „a delira (despre un om bolnav)” — cf. Iorgu Iordan, *Forme de conjugare mixtă în limba română*, în BPh II, 1935, p. 53;

— sensurile complete diferite ale verbelor sînt determinate de raportarea la întrebunțări diferite ale cuvîntului de bază (*aripa* „a împușca o pasăre în aripă, a căpăta aripi” *j-aripi* „a căpăta boala a r i p i”) ori la note diferite ale sensului bazei (*zdraveni* „a (se) face iarăși zdravăn” / *zdravănă* „a strănuta zdravăn”, *oi. zdravăn l*, urare care se face celui care strănută) sau chiar de faptul că au la bază cuvinte complete distincte (atît din punct de vedere morfologic, cît și semantic): *apostrofi* „a elida un sunet (din vorbire)”, cf. *apostrof/apostrofa* „a adresa cuiva o a p o s t r o f ă”.

1. Diferența *măturai/mături* „(despre vița de vie) a crește mare, ca mătura”, GL. OLT., se explică tot prin note diferite ale sensului bazei, dacā nu cumva *mături* trebuie raportat la adjectivul *matur*, definiția citată datorîndu-se unei etimologii populare.

2. în legătură cu *datori* și *datora*, Iorgu Iordan (*lucr. cit.* din BPh II, 1935, p. 56) vorbește despre o tendință de „separare semantică”, menționată și în GRAM. ROM. I-247 :

datori „a avea o datorie morală” / *datom* „a avea de plătit [...] o sumă de bani”. Această tendință nu e însă confirmată în DEX, unde *datori* e menționat ca variantă fără nici o observație asupra sensului.

3. *Alunga* și *alungi* au la origine aceeași bază (primul e moștenit: **allongare* < *longus*, al doilea, formație recentă după fr. *allonger*), dar istorii complete diferite și sensuri, de asemenea, diferite: „a fugări; a se arunca după [...]”; [...]” (datorită cărora *alunga* nu e analizabil în ’română)/„a (se) lungi; a prelungi”. Vezi Iorgu Iordan, *lucr. cit.* din BPh II, 1935, p. 54.

4. B. P. Hasdeu (CUV. BĂTR. I 280) relevă distincția tranzitiv/nontranzitiv (în plan semantic, în cazurile discutate, factitiv/nonfactitiv) existentă între verbe în -ez (de conjugarea I) și verbe în -esc (de conjugarea a IV-a)-5 *ferica* „sînt ferice” / *ferici* „fac ferice”, *meseri* „ajung meșeri” / *mesera* „fac meșeri”. Autorul remarcă, în mod just, că termenii care intră în opoziție nu au întotdeauna aceeași distribuție: într-una din perechi tranzitiv e verbul în -i, în cealaltă, verbul în -a.

La fel de rar ca în cazul verbelor de conjugări diferite distincte semantic, apar exemple de perechi de verbe distincte după consoana tematică (alterată și nealterată) cu (unele) sensuri diferite : *coți* „a măsura cu cotul” / *coti* „a face cot, a lovi cu cotul”, *izvozi* „a însemna, a nota” / *izvodi* „a însemna, a inventa”, *părți* „a împărți” / *părți* „a părtini”.

Cum s-a văzut, corespondența între distincțiile semantice și distincțiile formale (sufixe diferite, consoana tematică diferită) se realizează în cazuri foarte rare. Mai mult chiar, printre aceste cazuri, unele par să fie împrumuturi, deci distincția semantică nu s-a creat în limba română (*apostrofa* < fr. *apostrophier* „adresa bruscă la parole a (qqn) sans politesse” — cf. E O B B E T, s.v., *apostrofi* < germ. *apostrophieren* „einen Apostroph setzen” — cf. *Fremdwörterbuch*, Leipzig, 1954, s.v.; vezi §2. d, n. 1 : originea bazelor e tot diferită). De aceea conchidem că corespondența dintre distincțiile semantice și distincțiile formale nu este o trăsătură specifică pentru derivatele verbale imediate.

4. a. Caracteristicile conjugărilor românești, ca și procedeul formării de derivate verbale imediate în special denominative sînt moștenite din limba latină prin verbe derivate conservate împreună cu bazele lor ca : *asemăna* < *assimilare* — *asemenea* < *assimilis*, -e-, *cina* < *cenare* — *cină* < *cena*; *crunta* „a (se) însîngera” < *cruentare* — *crunt* „sîngerat” < *cruentus* (CDDE, DA); *forfecă* „a tăia [...] cu foarfecele” < *forficare* — *foarfece* < *forfex* (CDDE, DA); *fuma* „a degaja fum” < *fumare* — *fum* < *fumus* (CDDE, DA); *ierna* < *hibernare* — *iarnă* < *liiberna* \ *înălța* < **inaltiare* — *înalt* < *in* + *altus*; *lupta* < *luctare* — *luptă* < *lucta*; *măsura* < *mensurare* — *măsură* < *mensura*; *amări* < **amarire* — *amar* < *Camarus*; *amorți* < **ammorlire* — *mort* < *mort(u)s*; *amuți* < **ammūtire* — *mut* < *mutus*; (*în* *Jflori* < *(in)florire* — *floare* < *florem*; *tuși* < *tussire* — *tuse* < *tussis* (se observă că verbele moștenite de conjugarea I sînt mult mai multe decît cele de conjugarea a IV-ă, iar cele de conjugarea a IV-a sînt mai ales parasintetice).

Cf. ROSETTI, ILR 149; ILR I 91-93; FISCHER, L. D. 172-173.

M. -L. Purdela (D. 1.12) propune o listă de derivate verbale imediate moștenite (alcătuită după DM) în care conjugarea I e reprezentată prin 46 de unități, iar conjugarea a IV-a, prin 7. Nu discutăm valabilitatea etimologiilor presupuse de listă (asupra cărora însăși autoarea își exprimă rezerva), ea pledează însă oricum pentru preponderența derivatelor de conjugarea I.

în latină verbele denominative aparțin masiv conjugărilor regulate : I și a IV-a. (Puținele denominative de conjugarea a II-a trec în număr mare la conjugarea a IV-a; vezi FISCHER, L. D. 171.) Poziția cea mai puternică o au derivatele de conjugarea I: verbe în -are se formează de la toate temele nominale, iar denominativele de a IV-a sînt formate după modelul denominativelor de conjugarea I — cf. ILR I 91, 92.

b. După numărul de derivate moștenite (vezi cîteva exemple mai sus), româna pare să fi moștenit situația din latină, la fel ca și celelalte limbi romanice (unde derivatele de conjugarea a IV-a moștenite sînt mai puține

decît cele de conjugarea I; cp. cu situația generală a verbelor moștenite — derivate și nederivate — așa cum e prezentată de M. Iliescu, în *lucr. cit.*, p. 97 : conjugarea I: 11,90%, conjugarea a IV-a : 2,94%).

Pentru această ipoteză par, să pledeze și derivatele în -a de la teme latine cu atestări foarte vechi (secolul al XVI-lea, v. p. 141), precum și verbe ca *asemăna* și *ferica*, care par -a fi moștenite (cf. CDDE : **felicare*), spre deosebire de dubletele lor în care sint formate y. în românește.

Ulterior însă, într-o perioadă cam nu poate fi precizată, (dar care pare să-și aibă începutul înaintea influenței slave — vezi observația de mai jos), limba română s-a diferențiat de celelalte limbi romanice : derivarea a devenit mai puternică în interiorul conjugării a IV-a decît în interiorul conjugării I. Această situație se menține pînă în secolul al XVIII-lea și este în acord cu situația generală a conjugării a IV-a, care în perioada respectivă e mai puternică decît conjugarea I.

La întărirea poziției conjugării a IV-a a contribuit influența slavă, prin numeroase verbe în -i și prin câteva sufixe verbale în -e care au fost împrumutate (v. -NI, -UI etc).

E posibil însă ca roviul acestei influențe să fie limitat la întărirea conjugării a IV-a, pentru care româna avea deja preferință (o explicație acceptabilă pentru această preferință nu ara putut găsi deocamdată).

Această preferință pare să reiasă din faptul că numeroase verbe slave de conjugarea I au trecut în română la conjugarea a IV-a (firește, această ipoteză se verifică în eventualitatea că aceste verbe au pătruns în limba română în perioada de început a influenței slave) : *ЧенъТѣТН* > *ispiti*, **AATH* > *oglinzi*, *3HA&TH* > *zidi* etc; v și cazurile de verbe grecești care în slavă au trecut la conjugarea I și în română la conjugarea a IV-a : eTcoct^a > *mxe'ncATH* și *pedepsi*.

Cf. Al. Graur, *Evoluția conjugării în românește*, SGL XIII, 1962, nr. 2, p. 157: v. și BRĂNCUȘ^OI V. 86; ^

V. și M.; Kfepinsky (*Uinfluența slave sur le verbe roumain*, în „Slavia”, 1941, p. 121), care explică sistemul de derivare verbală la conjugarea a IV-a exclusiv prin influența slavă.

M. - L. Purdela (D. I. 12) înregistrează 61 de verbe împrumutate din slavă, diir care 60 sint de conjugarea a IV-a și 1 (<*pbideti*) de conjugarea I și a IV-a.

Preponderența conjugării a IV-a față de conjugarea I pînă în secolul al XVIII-lea reiese din fapte ca :

— Eaortul numeric general între derivatele care aparțin unei sin-gure conjugări (I sau a IV-a) e în favoarea ultimelor. (Nu dăm cifre exacte pentru situația generală deoarece datele de care dispunem nu sint întotdeauna sigure : adesea, cuvintele care, după vechimea temei și după apar-tenența stilistică, par a fi vechi învlipiba, au atestări recente sau nu au atestări deloc. în plus, sint foarte multe derivate atestate exclusiv în texte populare; legarea unor asemenea Cuvinte de o anumita perioadă nu poate fi justificată de un temex riguros, iar negHjarea4or ar modifica mult rezul-tatele. Vom da însă cifre exacte pentru derivatele cu baze neologice latino-romanice — asupra cărora ne putem pronunța cu mai multă siguranță —, care reprezintă o referință indirectă pentru vechimea derivatelor de la baze din fondul propriu. Derivatele din listele noastre de la baze latino-romanice, deci ulterioare secolului al XVTIMEa, sint 607 de conjugarea I, 22 de conjugarea a IV-a și 16 cu forme duble, de conj. I și a IV-a — cp. cu numărul total al derivatelor : 1305 de conj. a IV-a, și 1178 de -conji-gareal.)

— Apar derivate de conjugarea a IV-a cu atestări mai vechi decît derivatele de la aceleași teme de conjugarea I: (în DA și DLE) *adăpostii*, Coresi — *adăposta*, Dosofoi (1680); *arăvoni*, Dosofoi (1673) — *arvuna*, Pann (1852); *bălsămi*, Alexandrescu, (X838) — *bălsăma*, O. Negruzzi (1872); *mirezmi*, Varlaam (1643) — *mirezma*, Lesnea (1943); *mobili*, *Galendarii* (1794) — *mobila*, C. Golescu (1826); *ipuj' Q^st^*. (IBSO) :- *pusUa*, *Uricariul* (1785); (în DILE) *formi* (sfîrșitul secolului al XVII-lea) - (în DA) *forma*, Maiorescu (1881—1888).

Această diferență de cronologie atinge și împrumuturile latino-romanice (deci perioada secolelor XVIII—XIX); de ex.: (toate din DA, DA ms. și D L R) *asedii*, E. Văcărescu (17să-1794) — *asediu*, C. Megruzzi (1893); *profiți*, V. Drăghici, *Robinsoni Cruzoe* (1835) — *profiți*, Heliade (1847); *prognostici*, *Foletul noiei* (1701) — *prognostica*, Șincai (1808); (în D L R) *titulare*, Gantemir (1717) — (în DLR) *titula*, Barițiu (1890). (Vezi și Iorgu Iordan, *Forme de conjugare mixtă în limba română*, în BPh II, 1935, p. 52.) Notăm că prezumatele corespondente ale acestor formații sint de conjugarea I: it. *assedvare* (cf. DA), lat. med. *prognosticare*, lat. *titulare* (D L R).

— Fonetismul unor derivate în -a îndreptățește interpretarea formațiilor lor respective ca secundare în raport cu corespondentele lor în -i care au o primare (v. § 2. e) : *agurizi* — *aguriza*, *'curați* — *curăta*, *înțelepți* — *iniilepța*, *jumătăți* — *jumătăța*, *mărunți* — *mărunta*, *omizi* — *omiza*.

Totodată menționăm că, fără a fi preponderentă, conjugarea I e și ea productivă în perioada anterioară secolului al XVII-lea. Iată câteva exemple de derivate în -a cu atestări din secolul al XVI-lea și al XVII-lea : *rușina*, *Psaltirea Murrnald*, în DLE; *cimpoia*, Coresi (1560-61), în DA; *hăia*, Varlaam (1643), în DA; *alătura*, M. Gostin, în DA; *biserica*, Dosofoi la G DDE; *cămăta*, *Biblia* (1688), în DA; *popora*, doc. 1698, în DLE; *pedra*, *destra*, MAG. IST. II (1700), în DLE, și chiar derivate în -a cu atestări mai vechi decît dubletele lor în -i : *adevăra*, *Palia* (1582), în DA — *adever*, Varlaam (1643), în DA; *brăzda*, *Uricariul* (1703), în DA — *brăzdi*, *Seva* (1888), în DA; *cenușa*, Dosofoi, la G DDE — *cenuși* • FONTBIAE (1862), în DA; *curmezișa*, Coresi (1581), în DA — *cumieziși*, JS. Gane, la T D E G; v. și derivatele care, după caracterul consoanei tematice, par a fi anterioare corespondentelor lor în -i : *cuțita* — *cuțiti*, *lăpta* — *lăpti*, *sîn* "bata — *sîmbeii* (v. § 2. e).

V. și *adinca* (Coresi, în DA), presupus/a fi moștenit (< **adancare*, în DA), și *adinei*, ates la aeoolul al XIX-lea (Eminescu etc., în DA), ^

La sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea sporadic și masiv către mijlocul secolului al XIX-lea, pătrund împrumuturile latino-romanice de conjugarea I analizabile în românește, care sint tr-cute, normal, tot la conjugarea I. Cîteva exemple *leclisa*, *Gramatica fizi* (1X90) — it. *eclissare*; *cauza*, Hpințl, *'invățatură*, — (1812) Vfr. *muș* it. *causare*; *resona*, Tichindeal (1814), Lîn iDLE fr. *rmsqnerț* *rebe* „Albina românească” (1829), în DLE — fr. *rebeller*, lat. *rehUare*; *asali*, j. Văeărescu : (1836), la HEM — it. *asaliare*; *alimenta*, IJEGp'^I (1848) — it. *alimentare* fr. *alimenter*; *analiza*, isEGIJLICI (1848) ~ f *analyser*, it. *analizare* (v. și *unalisij*, Episcopescu, *Apele*, # (1837): — *ng* *avaXuco*); *activa*, Fătu, *Descrierea*, v. (1851) — fr. *activer*; *amalgam* Pelouze-Fremy, *Prescurtare* ... (1852) — fr. *amalgamer*, it. *amalgama* *autentica*, Șincai (1853), în DA — fr. *authentiquer*; *baza*, Barasch, *Istoria* ... (1856) — it. *Casare*, fr. *basin*; *Hvuaea*, C. Negruzzi (1872), în DA — fr. *Uvouaquer*; *augura*, Bălcescu (1878), în DA — lat. *augurari*, fr. *augur* (trimiterile fără referire la un dicționar sint după U E S U, T).

M. - L. Purdela (D. I. 13) afirmă că între sfîrșitul secolului al XVIII-lea și a doua jum-tate a secolului al XIX-lea s-au împrumutat aproximativ 500 de verbe neologice analizabile de conjugarea I.

Aceste împrumuturi schimbă raportul numeric dintre cele două conjugări în favoarea conjugării I, căreia, în afara, derivatelor latino-romanice gata făcute, îi revin masiv formațiile românești de la teme latinefonice (cîteva exemple cu atestări în secolul al XIX-lea : *amureza*, Pann (1837), în DĂ; *favora*, C. Negruzzi; i (1872), în DA (dar și *favort*, Ionescu — 1868); *grada*, Odobescii (1874), în DA; *rapsodia*, id., în DLE) și chiar, izolat dar semnificativ, cîteva verbe germane în -ieren încadrate

'conjugarea I, deși, în mod normal, trec în limba română la conjugarea a IV -a (*bancrota* — *bankrottieren*, *clauzula* — *Jclausulieren*, *mizera* — *miseriieren*, *sorta* — *sortieren*, *șamoia* — *schamottieren*; cp. cu : *exerțiri* — *exerzieren*, *spațiri* — *spazieren* etc. și cu derivatele în -i de la teme de origine germană — § 5, p. 143.

Apar și împrumuturi laUno-romanice sau formații românești de la teme latino-romanice de conjugarea a IV -a: (în DA, DA ms., DLR) *eclipsi*, *erezi* (cf. *eredē*), *fini* (cf. fr. *fimr*, lat *finire*), *idoiși*, *modi*, *nteli*, *nobili*, *păli* (cf. fr. *pălir*), *probi*, *publici*, (în DLR) *astronomi*, *doftori*, *retoriți* „a ține o cUvintare” (< *retoric* „orator”). Numărul lor este însă neînsemnat față de numărul total al derivatelor cu teme latino-romanice (împrumuturi sau nu) și, în plus, multe din ele au fost înlăturate de dubletele lor în -a (*feclipsa*, *nivela*, *nobila*, *proba*, *publica* — vezi și mai sus, p. 141; formațiile de la nume de popoare ca *englezi*, *franțuzi* au fost înlăturate din limba literară de formațiile paralele în -iza, deci tot de conjugarea I: *angliza*, *franciza*) sau au avut și au circulație restrînsă (în limba populară: *luxi*, *modi*, *țigări*).

c. împrumuturile mai vechi sau mai noi din limbile slave moderne și din maghiară (în -*iti*, - [^] i , respectiv, *în-ni*) au întărit clasa derivatelor în - i . De ex. : *balamuți* y,a bîrfi" <rus. *6ăMMymumb*, ucr. *6ajiaMymumu*, cf. *balamut* „bîrfitor” <rus. *oamMyrn* [^] ucr. *6asaMym*; *borti* <ucr. *6opmumu* cf. *bortă* <ucY. *6opm* ; test <ser. *jăziti*, cf. *iaz* <scr. *jaz* ; *mezdri* „a jupui” < ser. *mezdrîți*, cf. *mezdra* „euțitoaie” <&er. *mezdra*; *opaci* „a buimăci de eap” < ser. *opaciti*, cf. *opac* „fără judecată” <ser. *opak*; *pripoi* „a suda” < ser. *pripojiti*, cf. *pripoi* „material de sudură” <ser. *pripoj* ; *șoli* „a învăța pe cineva” <rus. *wmmmb*, cf. *școală* <bg., ser., rus. *școla*, pol. *sftofa*; «Zfoi <m^gh. *ōZtawī*, cf. *aKōi* < magh. *oltvany*; *izecleni* „a se împietri” < <magh. *izetlenitni*, cf. *izeclean* <magh. *izetlen*.

Puținele împrumuturi din germană (în -*en*) și din engleză sau, poate mai degrabă, din vocabularul internațional, cele mai multe recente, an întărit clasa derivatelor în -a. De ex. : *stanța* — germ. *stanzen*, cf. *stanță* — germ. *Stanze*; *Mdrata* — engl. *Jtydrate*, dar și fr. *Jtydrater*, cf. *hidrat* — fr. *Jtydrate*, *stoca* — engl. *sfoeft*, dar și fr. *stocker*, germ. *stocken*, cf. *sfoe* — engl. *stock*; *stopa* — engl. «[^]oip, dar și fr. *stopper*, germ. *stoppen*, cf. *sfoj*? / — engl. *sfoj*; s[^]fri — engl. *sftootf*, dar și fr. *shooter*, cf. m[^] — engl. *slioot*; *toasta* — engl. *foasJ*, fr. *foaster* (în D L E , singurul etimon)/ cf. *toast* — engl. *toast*.

d. Derivatele verbale imediate pot fi uneori rezultatul unor calcări. De ex. : *inima* „a încuraja, a anima” : lat. *animare*, fr. *animer* - *popora* „a popula” : fr. *peupler* „6tablir des hommes [...] dans un endroit ou ils n'etaient pas auparavant” (cti sensul „a păstori” formația e indiscutabil românească); *pumnala* „a lovi eu pumnalul” : it. *pugnalarē*, fr. *poignarder*; *semna*: fr. *signerș stima* : fr. *estimer* „a avea o părere bună despre [...]” • *trunchia* „a ciunti; a suprima un pasaj important dintr-un text” : fr. *tronguer* „couper en retranchant une pârție importante”; *ultragia* : fr. *outrager*; *mați* „a obosi, a chinui” : magh. *Ubelez* „a scoate mațele dintr-un animal, a obosi pe cineva cu sîcieli” (*bel* „maț”).

După cum se vede, cu excepția verbului *mâți*, care semantic nu se poate explica direct din substantivul *maț*, toate celelalte pot fi tot atît de bine formații românești independente de un model străin.

5. în consens cu marea vechime, bogăție și diversitate a derivatelor verbale imediate, temele lor aparțin tuturor surselor care au contribuit la constituirea lexicului limbii române. De aceea ne vom opri asupra singurului fapt care ne pare semnificativ, și anume repartizarea temelor neologice pe conjugări.

După cum s-a văzut și în paragraful precedent, în contrast cu temele vechi în limbă, majoritare în cazul derivatelor de conjugarea a IV -a, temele neologice latino-romanice se repartizează cu preponderență la deri-

vatele conjugării I (faptul se explică prin influența exercitată de modelele latino-romanice împrumutate care aparțin conjugării I).

O altă categorie de teme neologice care au un comportament în general unitar în ce privește conjugarea este categoria temelor de origine germană. Acestea formează, în anumite graiuri (Transilvania, Bucovina, Banat) sau argouri, derivate de conjugarea a IV -a. De ex. : *frateri* (arg.) *isgări* : *iegăr* < *Jäger*; *molari*: *moalăr*, *malăr* < *Mahler*; *pauri* : *paur* < *Bauer*; *șintări* : *șintăr* < germ. *ScJiinder* (cf. și ser. *sinter*, *sintar*, magh. *sinter*). im sînt excluse însă nici formațiile în -a. De ex. : *frușiuca* (Densușianu, *Țara Hațegului*, în DA ms.) : *fruștuc*; *aresta* (literar) : *arest* < *Arrest* (cf. totuși it. *arresto*, *arrestare* și fr. *arreiēr*, lat. *arrestare*).

S. Considerînd faptele globale, prin referire la numărul total de formații românești indiferent de istoria lor, conjugarea a IV -a este sensibil mai productivă decît conjugarea I: aproximativ 1240, față de 580. Acest raport al productivității nu este însă constant de-a lungul istoriei celor două clase de formații. După cum s-a mai spus, pînă în secolul al XIX -le a productivitatea cea mai ridicată o avea conjugarea a IV -a, pentru ca, începînd cu secolul al XIX -le a, să crească mult productivitatea conjugării I • astfel încît în limba contemporană aceasta din urmă să devină cea mai productivă. Situația din limba contemporană se datorește în mare măsură faptului că, în condițiile social-culturale actuale, ritmul de dezvoltare mai rapid revine diverselor terminologii, termenii tehnici sînt, în mare lor majoritate, de proveniență latino-romanică sau aparțin vocabularului internațional, iar derivarea de la asemenea baze este în general domeniu

conjugării I. [^]
7. a. Derivatele verbale de conjugarea I și a IV -a sînt, în general foarte numeroase în toate stilurile limbii. Singura rezervă care trebuie făcută este aceea că derivatele aparținînd diverselor terminologii tehnice sînt mult mai frecvente la conjugarea I (faptul trebuie pus în legătură cu coincidența, care corespunde unui raport de cauzalitate, dintre perioadele constituirii terminologiei tehnice românești și perioada împrumuturilor masive latino-romanice).

b. în ceea ce privește repartitia teritorială a verbelor în -a și -i Iorgu Iordan (*lucr. cit.* din B Ph II, 1935, p. 54 pass.) afirmă că -i e preferat în Moldova, iar -a, în Muntenia.

Su ne putem pronunța cu siguranță deplină în această problemă deoarece, după cum am mai spus, datele noastre privitoare la apartenența dialectală a derivatelor sînt în general insuficiente. Putem spune însă că avem numeroase atestări din Moldova pentru derivate în -a și numeroase atestări din Muntenia pentru derivate în -i formate de la aceleași teme

jj

	-MSI	[-ani si]		
	-rzi	-arisi		-inși
9.			-arm	-irui
10.			l-ătăți]	
11.		-atisi		-eüsi
12.			[-ătoci]	
13.			-ători	[-etori]
14.			-ăzui	

b. Sufixele seriei au ca element constant un segment fonetic eu structura c o n s o a n ă v o c a l ă - f c o n s o a n ă : -fie- (comparăcu tipul de sub a, unde elementul constant era o singură consoană), iar în rest, sînt constituite la fel cu sufixele tipului de sub a :

1. -fica — — -etica -ifica — — —

c. Sufixele seriei au ca element constant un segment fonetic cu structura c o n s o a i i ă + v o c a l ă : -fi-, în rest fiind constituite la fel cu sufixele de sub a și b :

1. -fia — — -efia -ifia — — —

d. Sufixele seriei nu au nici un element constant: corpul lor fonetic e constituit dintr-o singură v o c a l ă , care are caracter v a r i a b i l , urmată de flectivul -i. Variația vocalei are loc după modelul variației vocalei din seriile de sub a — c :

1. — — -ăi. — — -ii*! -oi. — —

e. Sufixele seriei au ca element constant o v o c a l ă : -i-; vocala este urmată de consoanele alternante z/s și de flectivul -a:

1. -iza -isa.

f. în ^fara seriilor de sub a — e, există o serie cu caracter de mai slabă regularitate, anume : consoana -s- urmată de flectivul -i și precedată de un segment a cărui structură poate fi cu greu prinsă într-o schemă :

1. -isi -efsi -ipsi -osi

2. Eeținem că sufixele din seriile cu structura de tipul a, b, c și e au un element fonetic (un singur sunet sau un segment de 2 sau 3 sunete) c o n s t a n t . (Observația e valabilă și pentru sufixele complexe de sub a.)

Eeținem, de asemenea, că modalitatea de realizare a termenilor unei serii prin variația unei vocale (fie că e vorba de vocala care precedă elementul constant consonantic sau, în cazul lui -ăi..., de vocala care constituie ea însăși corpul sufixului) reunește seriile de tipul a, 5, c și d.

Tipul structural de departe cel mai bine reprezentat este cel de sub a : 13 serii totalizînd 92 de sufixe simple — 76 reale, 16 virtuale, 50 constituite în perechi, după cele două conjugări (la care se adaugă 3 care formează perechi cu variante de conjugare, nenotate în tabel). Pe lângă acestea sînt cele 39 de sufixe complexe — 30 reale, 9 virtuale — cu structură similară, care se organizează în serii după modelul seriilor de sufixe simple.

Nici una din cele 13 serii nu are toți cei 8 termeni posibili (v. tabelul de sub a). O serie însă are 7 termeni, toți pereche : -ni ... , 5 serii cîte 6 termeni : -ari ... (4 termeni pereche), -ci ... , -li ... (5 termeni pereche), -și ... (5 termeni pereche), -fi ... (3 termeni pereche) și 4 serii cîte 5 termeni : -gi... , -ca ... , -ta ... , -ti ... (Dacă am socoti și variantele care ocupă casete libere din tabel, seriile -li ... și -gi ... ar avea cîte 7 și, respectiv, 6 termeni.)

Celelalte tipuri structurale, b, c, d și e, sînt ilustrate prin cîte o singură serie suficală.

« VASILTU, S. F. 114—116.

1. Sufixele constituite în seji au unele trăsături formale caracteristice care reprezintă anumite regularități recurente. Ele aparțin la cinci tipuri structurale:

a. Sufixele seriei sînt constituite dintr-im element constant, anume o c o n s o a n ă , precedată sau nu de o vocală și urmată de vocala caracteristică a conjugării (-a, -i, -î). Seria se realizează prin variația vocalei care precedă consoana, variație care include ca termen limită vocalismul zer© :

1.	l-gi]	-agi	—	-igi	—	- ^o ffh	-ugi
2.	-	l-ari]	-ari,	~h	-iri	~ii	-uri.
			-ara	-era	—	"l-ori]	
3.	-		-âza	-eza	—	-ora,	-ura,
			-	-ezi	—		
4.	-ca			-eca	-ica	-oza,	-nea
5.	•ci	-aci	l-ecid	-ici	—	^oci	-uci
6.	-	—	-ega	-iga	—	l-oga]'	
7.	-li	-ăli	-eli.	-ili.	—	-oii	-uli
		-ălaj	l-ela]	-ila	—	-6la,	-ula.
8.	-ni	-ăni	~i	-ini.	-ini		-uni
	• l-na]	-ana	l-enaj]	-ina.	-flia	-ona.	-una.
9.	-	-ășa	-eșa	-ișa	—	-oșa.	l-ușa^
	-și	-ăși	l-eși]	l-iși]		-oși	-uși
10.	-fa	-ăia	-eta			-pta.	
11.	-ti		-eti			-Oii • :	l-iüti]
12.	-ți	-aüi	-eți	-Ui	-rV		-uți
		-ața		H/a]			bufa]
13.	-	l-ala]				loiali	-ula.

descrișă sub «: ^ x n i s ! m p l n e «™»tituit după, schema

1.	-caz.	—	-acau	-ecai	
2.	-cîi.			-icai	
3.			-ălăi	-icüi	
4.	-		l-ălogi]	l-dogi]	
5.	-foi	-alui	-ălui	-elui.	
6.	-zid/		l-ăncăi]		-ului

Considerăm însă că, prin sufixele complexe constituite cu -â%, -h\ și -isi, care au structură similară cu tipul a, sufixele -ăi, tipul d) și -isi (tipul/) au un element comun cu tipul a, cel mai puternic din sistemul derivării sufixale verbale.

1. Prin cele trei serii de sufixe complexe constituite cu -ui (v. tabelul de sub a), și sufixul individual -ui are un punct comun cu tipul structural a.

2. Tipul structural a este caracteristic pentru derivarea românească: seriile de sufixe prin care e ilustrat, cu o excepție — seria de trei termeni, dintre care doi virtuali: -ala, -ola, -aZfl, ... Parțial apărute pe terenul limbii române (uneori sub influența modelului reprezentat prin diiaT tipul a). Seria de tipul d, -ăi..., provine parțial dintruna din seriile de tipul a, -jni.... Seriile de tipul b, c, f, ca și seria -ala, -ola, -ula^ sînt împrumutate. V. cap. Originea_____

Tipurile structurale descrise mai sus demonstrează, credem, existența în structura fonetică a sufixelor verbale românești a unor puternice e g u - la r i t ă ț i și simetrii.

Existența acestor regularități și simetrii pare să fi avut un rol care nu poate fi neglijat în declanșarea unor procese de analogie care au dus la apariția unor forme sufixale noi. Y., de ex., sufixul -și, din seria -ăși, -eși, -iși ..., apărut, probabil, după termenii cu aceeași structură fonetică din seriile -ci, -ăci, -eci^, -ici...; -ni, -ăni, -eni, -ini.... V. și sufixele -igi (sufixe -ĂGI..., §4. a) și -ivi (sufixe -ĂEI..., §4. a).

Aceste trăsături care caracterizează sufixele verbale se regăsesc și la alte sufixe ale limbii române. De ex., sufixele nominale -aci, -eci, -ici, -oci, -uci; -ac, -ec, -ic, oc, -uc.

1. Vezi Finuța Hasan, în *legătură cu etimologia sufixelor* -ac, -ee, -ic, -oc, -uc și -au, -eg, -i*, -og, -ug, în SMFC VI 45-54.

2. Fenomenul apare și în alte limbi. V., de exemplu, etimoanele grecesc și maghiar ale sufixelor -si și

Trăsătura distinctivă a sufixelor verbale în raport cu cele nominale, de ex., trebuie căutată, credem, în p o n d e r e a pe care o au sufixele eu structura fonetică descrisă aici în cele două subsisteme.

3. Numeroase derivate cu sufixe din seriile -ăi..., -ăli... și -ăni... prezintă o trăsătură care se adaugă la specificul dat de tipul fonetic structural al seriei. E vorba de coincidența vocalei sufixului cu vocala silabei (sau silabelor) precedente:

b&lkngăi, Miticii, miorloi (mai ales cu baze interjecționale);

palmăli, dreveli, dripili, rotoli, țnicli (baze diverse);

b&Vkn&ni, clăpkni, ctențmi, clinghini, dîrsîni, horconi, șușxmi (majoritatea cu baze interjecționale).

V. sufixele -Ă^..., §3, -LI..., §1. a, -NI..., §1.5. a. 1.

Fenomenul nu poate fi considerat o condiționare a vocalei sufixului prin vocala temei, pentru că există numeroase formații care nu au această structură: *chițăi, miorl&i, hibkli, borteli, bocăni, vumv&ni, vîntona* etc. S-ar putea ca această structură fonetică să nu fie străină de caracterul expresiv pe care îl au mare parte din derivate, în special cele interjecționale.

DISTRIBUȚIA PE CONJUGĂRI A SUFIXELOR VERBALE SI A DERIVATELOR VERBALE IMEDIATE

1. Sufixele verbale se distribuie în mod echilibrat în raport cu cele două conjugări: 47 de conjugarea I, 52 de conjugarea a IV-a (v. *Tabel sinoptic.*, p. 164—167). Dacă avem în vedere însă numărul de derivate, sufixele de conjugarea a IV-a apar cu mult mai puternice decît cele de conjugarea I; derivatele de conjugarea a IV-a sînt de două ori mai multe decît cele de conjugarea I: 1463, față de 726.

Cp. cu derivatele imediate, unde cele două conjugări sînt mai echilibrate: IV: 1395, I: 1178.

Această diferență mare nu e determinată de sufixele individuale, în fiecare grupă există cîte un sufix individual foarte bine reprezentat: -ui, cu 575 de derivate, și -iza, cu 517 (-isa, considerat a forma serie cu el, e un sufix neglijabil, atît prin numărul de derivate — 2 —, cît și prin faptul că e neproductiv; v. -IZA..., §4. a).

Celelalte sufixe individuale, toate de conjugarea I, au derivate puține sau foarte puține, deci aportul lor numeric e neînsemnat: -ia : 13, -ina : 3, -ua : 9 și -ona : 3 (pe -ona, îl putem încadra aici întrucît partenerul lui de serie are un statut incert; v. -ONA..., §1). Ele sînt interesante prin aceea că, exceptîndu-1 pe -ia, care e moștenit, și împrumut nou în limbă, aceste sufixe, toate noi, contribuie la sporirea indicelui de productivitate a procedelor noi de formare a verbelor (v. paragraful următor).

Sufixele care determină diferența mare sub raportul numărului de derivate între cele două conjugări sînt cele care formează serii. Astfel seria -ăi... are 350 de derivate \-ări..., 57; -isi..., 95; -li..., 128; -ni... 150 (le-am menționat pe cele mai numeroase).

Un lucru ni se pare semnificativ în această situație : cu două excepții (v. mai jos), seriile cu subserii repartizate pe conjugări sînt mult mai bine reprezentate prin derivatele de conjugarea a IV-a decît prin cele de conjugarea I (chiar dacă sub raportul numărului de sufixe cele două subserii sînt echilibrate) :

-ări... : 5 suf., 57 der.	-ara... : 4 suf., 24 der.
-li... : 6 suf., 128 der.	-Ma... : 4 suf., 5 der.
-ni... : 7 suf., 150 der.	-ăna... : 5 suf., 21 der.
-ti... : 6 suf., 12 der.	1 suf., 2 der.

Nu am menționat aici seria -eu, ... deoarece, în raport cu numărul foarte mare de derivate ale sufixelor de conjugarea a IV-a, unicul derivat al unicului sufix de conjugarea I (-ăia) apare ca avînd caracter izolat.

Excepțiile sînt : -ăza... cu cîte 2 sufixe de fiecare conjugare și 8 derivate de conjugarea I, 3 de conjugarea a IV-a ; -și..., cu cîte 4 sufixe

de fiecare conjugare și 18 derivate de conjugarea I, 15 de conjugarea a IV-a.

Notăm că ambele aceste serii, sint vechi în limbă. Prima, *-ăza...*, cu posibilă apariție în două faze ale istoriei limbii: mai în U1 subseria de conjugarea I, din elemente foarte vechi, moștenite; ulterior cea de conjugarea a IV-a, din elemente de origine maghiară (v. *ĂZA...*, §4). Cea de a doua, *-și...*, unitară în ceea ce privește originea (provenită exclusiv din elemente românești) și cu legături genetice între cele două subserii (v. *-ȘI...*, §4).

2. Distribuția pe conjugări a--sufixelor verbale, ca și cea a derivatelor imediate urmează istoria conjugărilor românești:

— Atît sufixele, cît și derivatele imediate sînt exclusiv de conjugările I și a IV-a, conjugările productive ale limbii române.

— Sufixele exclusiv moștenite sau cu origine multiplă, una din surse fiind moștenită, sint de conjugarea I:

moștenite : *-ca, -șea, -ega, -îa, -eta;*

moștenite și apărute în română : *-era_{oii}, -ufa_o, -ia, -ăna, -ina*

moștenit, împrumut latino-roman și apărut în română : *-ită:*

— împrumuturile vechi, ca și sufixele cu origine multiplă — împrumuturi vechi și apărute în română din elemente vechi—, sînt exclusiv de conjugarea a IV-a :

împrumuturi: *-ezi, -ozi, -li, -oii, -ni, -ti, -ăti, -ui* și *-isi* (ultimul precedă cu foarte puțin perioada împrumuturilor masive latino-romane, și continuă să fie productiv un timp și paralel cu acestea);

împrumuturi și apărute în română : *-ăl, -eli, -uli, -eni, -oti.*

— Sufixele apărute în română din elemente vechi sint în număr mai mare de conjugarea a IV-a (35 : *-ăgi...*; *-ăi...*; *-ări...*; *-ci...*; *-ili...*; *-ăni, -ini, -îni, -oni, -uni; -și...*; *-eti;* *-ți* !.) decît de conjugarea I (20 : *-ăia* ; *-ara, -ora, -eza, -ica, -uca, -iga;* *^Ua, -ola;* *-ina, -ona, -una* \ *-ășa...*! ; *-ăia, -ota;* *-ața*). în afara numărului absolut de unități, grupul sufixelor de conjugarea a IV-a e mai puternic, deoarece cuprinde cîteva serii și subserii întregi (vezi-mai sus) și relativ multe sufixe cu numeroase derivate. Grupul sufixelor de conjugarea I are o poziție mai slabă, determinată, în afara numărului absolut de unități, de numărul în general mic al derivatelor (14 din cele 20 de sufixe au cîte 1 și 2 derivate). V. în § 1 situația subseriei *-ășa...*, singura care face parte în întregime din acest grup.

Notăm că sufixele de conjugarea I apărute în română fac parte uneori din serii sau subserii care au unii termeni moșteniti sau (cu etimologie multiplă) moșteniti și apăruti în română : *-ara...* ; *-ca...* ; *-ega...* ; *-ăna...* ; *-ta...* (v. mai sus). E de presupus că existența acestor termeni moșteniti, a avut influență asupra apariției celorlalți termeni în română.

— împrumuturile noi, ca și sufixele apărute în română din elemente latino-romane, sint exclusiv de conjugarea I:

împrumuturi : *-fia...* ; *-fica...* ; *-iza;*

formații românești neologice : *-îna, -isa, -ona, -ua, -ula.*

— Derivatele imediate moștenite sînt mai numeroase la conjugarea I decît la conjugarea a IV-a. Ulterior însă, într-6 perioadă care **ar putea** să fie situată începînd dinaintea influenței slave și pînă în secolul al XV III-lea, derivatele de conjugarea a IV-a au cîștigat teren, spre a ceda din nou întîietatea derivatelor de conjugarea I la sfîrșitul-secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea (v. *Derivatele imediate*, §4. b).

CATEGORIA MORFOLOGICĂ A BAZELOR DE DERIVARE

1. Bazele derivatelor verbale sufixale și imediate sînt foarte variate sub raportul clasei lor morfologice. Considerate global, derivatele verbale sufixale și nesuffixale au baze aparținînd la toate părțile de vorbire, cu excepția conjuncției și a articolului. Această observație însă nu e semnificativă decît pentru diversitatea bazelor masei derivatelor verbale, deoarece, considerate pe sufixe și serii de sufixe, bazele nu ocupă niciodată toată scara menționată a părților de vorbire, iar uneori sînt chiar foarte puțin variate.

Astfel, seria cea mai bogată de baze apare la derivatele imediate, unde lipsesc numai bazele respinse de acest procedeu prin natura lui, * anume cele verbale. Urmează imediat derivatele în *-ui*, care au toate tipurile de baze cu excepția celor pronominale și prepoziționale; sînt apoi derivatele în *-ări...*, *-și...*, care nu au baze pronominale, prepoziționale și exprimate prin numerale, și derivatele în *-ăi...*, *-ăgi...*, *-ca...*, *-isi...*, *-li...*, *-ni...*, *-ți...*, cărora le lipsesc bazele pronominale, adverbiale, prepoziționale și exprimate prin numerale (v. *Tablel sinoptic...* p. 164—167). E marcant că printre acestea se află cîteva din sufixele și seriile de sufixe cel mai bine reprezentate numeric : *-ui*. 575 de derivate, *-ăi...* : 351, *-m...* : 171, *-li...* : 133, *-isi...* : 95, precum și categoria derivatelor imediate, care constituie de fapt un procedeu, deschis de formare a verbelor. A rămas în afara acestui grup un singur sufix foarte frecvent, *-iza* (cea 520 ție derivate), care se deosebește de sufixele menționate aici nu atît prin numărul tipurilor de baze care lipsesc, cît prin importanța unuia dintre ele : derivatele în *-iza* nu au baze interjecționale, una din clasele de bp[^]ze preferate de unele sufixe (v. mai jos).

La extrema cealaltă se situează sufixele cu cîte una sau două clase de baze și puține sau foarte puține derivate. O clasă de baze : *-inăt* [3 derivate), *-ua* (9), *-ula* (2); două clase de baze : *ăza...* (11), *-ega...* (4), *-fia...* (11), *-ona* (4).

Așadar marea diversitate morfologică a bazelor e corelată, în mod firesc, cu numărul mare de derivate.

Această diversitate trebuie considerată însă în mod nuanțat. Anumite categorii de baze, anume pronumele, numeralele și adverbele, atunci cînd apar, sînt întotdeauna ilustrate prin extrem de puține exemple. Bazele prepoziționale au o poziție și mai slabă prin aceea că au un statut ambiguu : pot fi considerate și adverbe (v. *Derivatele imediate*, § 2. p. 133—134). De asemenea, bazele din clasele în general bine reprezentate au la unele sufixe o poziție periferică. De ex. : bazele verbale la derivatele în *-iza* (1 derivat ocazional cu bază exclusiv verbală și cîteva cu dublă raportare, substantivală și verbală) și în *-ți...* (1 derivat cu dublă raportare

verbală și substantivală); bazele interjecționale la derivatele în *-și...*, (1 derivat), în *-ia* (1), în *-ci...* (2).

Bazele în general bine reprezentate sînt cele nominale (mai precis., cele substantivale, deoarece, cu excepția sufixelor *-iza și -ți...*, care se atașează mai mult la adjective decît la substantive, bazele adjectivale sînt rare) și, în ordine descrescătoare, cele interjecționale și cele verbale. Derivarea imediată și relativ numeroase sufixe manifestă preferință pentru una din aceste clase de baze. Cele mai multe pentru baze substantivale : derivatele imediate, *-fica ...*, *-fia...* (cu baze exclusiv nominale), *-isi...*, *-ezi*, *-ozi*, *-li...*, *-și ...*, *-ui*. Cîteva (în general cu derivate relativ numeroase) pentru baze interjecționale: *-ăi...*, *-ni ...*, *-ti ...*. Cîteva pentru bazele verbale : *-ăza*, *-eza*, *-ci...* (singura serie ceva mai bine reprezentată) și *-ta...* .

Th. Hristea (D.P.) consideră că, pentru a explica apariția în limba română a unor verbe ea *achiziționa*, *reliefa*, trebuie pornit „neapărat” de la locuțiunile verbale sinonime: *a face o achiziție*, *a pune în relief*, pentru că „atunci cînd inovează vorbitorul are în minte” locuțiunile respective. în același timp, D-sa afirmă că „derivarea propriu-zisă se face direct și exclusiv de la substantiv”, care, de altfel, este „elementul dominant” în locuțiune.

Nu vom discuta aici statutul locuțional al grupurilor de cuvinte de felul celor menționate, deoarece problema nu intră în sfera de interes a lucrării de față. Ni se pare însă că punerea în relație a verbelor de tipul celor de mai sus cu anumite locuțiuni nu este semnificativă pentru descrierea efectuată de noi fiindcă:

— sub raportul categoriei morfologice a bazei de derivare nu implică nici o modificare, baza fiind substantivală atît în concepția lui Th. Hristea, cît și în descrierea noastră;

— presupunerea că vorbitorul „are în minte” locuțiunea atunci cînd formează noul verb vizează de fapt interpretarea semantică a acestuia, interpretare care oricum, în descrierea noastră, ca și, în general, în descrierile semanticii derivatelor verbale, în literatura de specialitate, se face prin intermediul parafrazelor (definiții ale verbelor), care conțin elementele constitutive ale locuțiunilor invocate.

De aceea credem că e notabil faptul că unele (serii de) sufixe nu se atașează la bazele substantivale, interjecționale sau verbale. Sufixele *-ta...* nu se atașează la bazele substantivale; *-ia* nu se atașează la bazele verbale; *-fia...*, *-fica...*, *-ina...*, *-ua*, *-ula...* nu se atașează la bazele verbale și interjecționale. Golurile semnalate sînt mai semnificative la sufixele *-fica...*, *-ia și -ta...*, care se atașează la cîte 4, 4 și, respectiv, 3 clase de baze, decît la *-fia...*, care se atașează la 2 clase de baze, sau *-ina...*, *-ua și -ula...*, care se atașează doar la cîte o clasă de baze. în același timp, credem că e mai semnificativă lipsa bazelor substantivale (care au poziția cea mai puternică) decît lipsa bazelor interjecționale și verbale (care ocupă al doilea și al treilea loc din ierarhie — v. mai sus).

Notăm că sufixele și seriile de sufixe care nu se atașează la bazele cele mai frecvente în derivarea verbală românească sînt total sau parțial împrumuturi : *-fia...*, *-fica...*, *-ina...*, *-ua și -ula...* sînt împrumuturi latino-romanice, *-ia și -ta...* sînt moștenite și împrumuturi latino-romanice (*-ita*, sufix din seria *-ta...*, a apărut și în interiorul limbii române — v. TA..., §4).

Constatarea sus-menționată cu privire la comportamentul sufixelor verbale și al derivării verbale imediate în raport cu temele substantivale reconfirmă afirmația lui Al. Graur (în VE XI, 1958, nr. 6, p. 101, și T. 269—270) în legătură cu tendința limbii române de a subordona verbele față de substantive.

2. Derivatele verbale sufixale și nesufixale au, în general, baze primare sau derivate (v. *Introducere*, § 3). Ceea ce ni se pare demn de reținut e distincția care se impune între derivatele verbale vechi sau formate din elemente vechi și cele noi, cel puțin în ce privește sufixul. De ex. : *cîrpăci*

(*<cîrpaci*), *gheboșa* (*<ghebos*), *șonticăi* (*<șontic*), *legătui* (*<legai*) și *cooperativiza* (*<cooperativă*), *orășeniza* (*<orășean*), *burghezifica* (*<burghez*). Derivatele imediate sau sufixale formate din elemente vechi au determinat apariția a numeroase sufixe (simple sau compuse) productive în inteiri[^] limbii române (v. sufixele -ĂCI, -OȘAj, -ICĂI, -ĂTUI și cap. *Originea...*, § 1). Cele formate din elemente noi nu au determinat apariția unor sufixe noi productive în românește (v. -IZA, §2, și *Introducere*, §5).

1. Sufixele *-ia și -ita*, explicate și în interiorul limbii române din derivate neologice, sînt și moștenite. Sufixele *-ina* și *-ula*, detașate din derivate neologice (împrumutate), nu sînt productive în română.

2. Sufixul *-ona* este detașat din baze augmentate (conform terminologiei noastre, v. *Introducere*, § 3, de ex. : *atențiune* cu augmentul *-un*).

3. Există însă și formații de ia baze derivate vechi care nu au determinat apariția de sufixe productive, ci au rămas sufixe virtuale; v. *Introducere*, § 3 și 5.

Această diferență de comportament poate să fie însă numai o consecință a modului de acțiune a factorului „timp” : este necesară trecerea timpului pentru ca analiza derivatelor mai mult sau mai puțin noi să se facă altfel decît conform procesului de formare a lor și, apoi, unitățile derivative rezultate să devină productive.

Vezi A. Graur, *Suffixes roumains elargis*, în RRL XIV, 1969, p. 331, unde se vorbește despre tendința limbii române de a forma sufixe dezvoltate.

3. în aria derivării verbale, ca și la sufixele nominale și adverbiale, de altfel, apare fenomenul de atașare a unor sufixe diverse la baze identice. Specifică pentru derivarea verbală e îmbogățirea fenomenului prin intervenția în șirurile de derivate sufixale de la baze identice a derivatelor imediate. De ex. : *pușcki*, *pușcavi*, *pușcăli*, *pușcălui*, *pușca*. Această convergență a sufixelor verbale și a derivării verbale imediate în atașarea la baze identice sau, privind fenomenul invers, capacitatea unor baze de a forma cuvinte din aceeași clasă morfologică (aici verbe) cu sufixe diverse și prin derivare imediată determină anumite grupări în interiorul mijloacelor de derivare verbală.

Astfel, de la baze identice se formează derivate:

a. cu sufixul *-iza și -ici*, *-ega*, *-ifi* (*ca*), *-ia*, *-isi*, *-isa*, *-ui* (și compusele) și imediate :

Ordinea sufixelor cu care alternează *-iza* în șirurile de derivate e cea alfabetică. Procesul e același la grupările de sub b—e.

1. *aeriza*, *-ifica*, *-isi*, *aera*;

2. *furniza*, *-ega*, *-ui*, *fuma*;

3. *moraliza*, *-iei*, *-isi*;

4. *ozoniza*, *-ifica*, *ozona*;

5. *anatemiza*, *-(at)isi*, *anatema*;

6. *armoniza*, *-irui*, *armonia*;

7. *nomadiza*, *-isi*, *luntri*;

8. *luntri*, *-isă*;

9. *impunza*, *-ifti*;

10. *activim*, *activa*; *-ici*, *-isi*, *-iza*, *-oșă*, *-(el)ui*, *-ula*;

b. cu sufixele *-ifi(e)a* și imediate :

v. 1, 4, 8;

12. *pacifica*, *păciui*, *-elui*, *împăca*

13. *zahariștea*, *-isi*, *zăhări*;

14. *rareștea*, *rărici*, *rări*;

15. *planitiiea, plănui;*
16. *personili(e)a, -isi;*
17. *aciditiiea, -iila;*
18. *vinitiiea, ihvinoșa;*

c. eu, sufixele *-isi...* (și compusele) și *-ăi...*, *-ăci...*, *-ifica*.
-iza, -ăni..., *-os[®]*, *-ui* (și compusele) și *i m e d i a t e* :

- v. 1, 3, 5, 9, 13, 16;
19. *leMmetmi, -ui, lehămeti;*
20. *porniși, -ăi, pomi; ••*
21. *Mraciladisi, liareci(l)ui;*
22. */weiarisi, -o^î;*
23. *murmuri&i, murmura;*
24. *cKposi, -oct;*
25. *cocorosi, -o^a ;*

-ăci .., cu sufixul *-ui* (și compusele) și *-ugi, -ăi..an..eza, -eca ..*

-ula și *i m e d i a t e* :

- v. 2', 6, 12, 15, 19, 21;
26. *piui, -uri, -uli, -uni, -uți;*
27. *lingui, -ăi, -uri, -cșă, -uși)*
28. *undni, -eza, -ulă, unda-*
29. *Jiândralui, -ăli, hondrăi, -ăni,*
30. *durM^ăi, -uca, -ăli ;*
31. *pfo6(ă/ul)ui, -aî, -ăli, proba-*
32. *Mpui, -ăi, -ăci;*
33. *mîscălui, -ori, -oti;*
34. *#f&\$ui, gradua, grada-*
35. *wiwfaii, -O?M&;*
36. *bș& \m, -ii;*
37. *iwmZui, mluği;*
38. *comsîui, corăslı;*

e. cu sufixele *-ă^...* și *-ări...*, *-eca...*, *-ăci..isi, -ăli.*

-ăsi..., *-o/i,* *-w* (și compusele) și *i m e d i a t e* :

- v/ 20, 27, 29, 30, 31, 32, 36;
39. *circii, -ni, -oti, -iți;*
40. *miorchi, -oii, -ăni, -oti;*
41. *bălăn^hi, -ări, -ăni;*
42. *mocăi, -ăni, -oși;*
43. *covițai, -ăli, covița;*
44. *răpăi, -oi, -ăni;*
45. *cheflii, -ni;*
46. *liorai, liori.*

Exemplicările oferite aici pentru diversele șiruri de derivate de la teme identice conțin măcar o dată toate sufixele menționate în descrierea fiecărei grupări (*a — e*).

Derivatele formate de la baze identice organizate în cele cinci grupări de sub *a — e* după sufixul comun conțin marea majoritate a sufixelor verbale (chiar dacă uneori în cazul seriilor nu toți membrii seriei implicate sînt reprezentați). Fac excepție sufixele *-ina* și *-ona*. Acestea se atașează însă la unele baze de la care se formează și derivate imediate : *ăamaschmsi, damasca; spaționa, spatia*. Totodată menționăm că există și relativ numeroase baze de la care se formează derivate cu sufixe diverse, dar altele decît cele cinci amintite, și/sau derivate imediate. De ex. :

scutura, scoioei, -eli, -oși; mardii, -ăci, -ași; ^eza,oci; pișc&ni
-uli, -ura; scormoni, -oii, scofirmovi;puiezi, -iți, pui ; ciocni, -oti ; clătina
-ări; șondroM, -omăni; iogMi, -oși; copiii, codi; șoldtkni, șoldi; știriei
știri.

4» Sufixele cu cea mai mare recurență în șirurile de derivate cu baze identice sînt, cu excepția lui *-ifica*, cel mai bine reprezentate în sistemul derivativ verbal. În plus, aceste sufixe, fără excepție, se atașează la baze de derivare foarte variate din punct de vedere morfologic. (V. *Tabel sinoptic* ..., p. 164—167; pentru simplificarea expunerii, ne vom referi la seriile de sufixe prin termenul lor cel mai frecvent.)

Sub raportul numărului de sufixe cu care alternează în șirurile de derivate de la baze identice, *-iza, -ifica* și *-isi* se disting de *-ui* și *-ăi*: *-iza* și *-isi* alternează cu 7 sufixe, *-ifica* cu 6, pe cînd *-ui* alternează cu 17 sufixe și *-ăi* cu 10.

Cu derivatele imediate alternează toate, deci acest procedeu nu constituie un factor distinctiv.

Notăm o situație mai specială reprezentată de unele șiruri în care unul dintre termenii derivat nesufixal: acesta din urmă e fie exclusiv parasintetic, fie atît parasintetic, cît și neparasintetic, formația prefixată fiind cea mai puternică (literară sau mai frecventă). De ex. *dulfefica, îndulci; frunzuli, înfrunzi; jugui, -uli, înjuga; nadali, innădi; pătăli, -(ă)u împărți; vecinui, învecina ; balsamul, (im)bălsăma;burghezifica, (im)burghezi; ghiontui, (in)ghionti; miresma (in)miresma.*

Raporturile semantice dintre termenii șirurilor sînt adesea de sinonimie.

Inferioritatea numerică a sufixelor cu care alternează *-iza, -ifica* și *-isi* e și mai pronunțată dacă ținem seamă de frecvența apariției diverselor sufixe în șirurile de derivate. Astfel, deși *-iza* alternează cu 7 sufixe, fenomenul se petrece frecvent numai cu 3 din ele, *-ifica, -isi* și *-iii*, și sporadic cu celelalte 4, *-ega, -ici, -ișă* și *-ia*. De asemenea' sporadic, alteție&ză *-ifica* <*m-ici*>*-oșă* și *-ula*, *-isi* cu *-ăi*, *-ăci, -oni, și-oșă*. În contrast cu șirurile de sub *oh — c*, șirurile de sub *d — e*, ai căror termeni constanți sînt derivatele în *-ui* și, respectiv, *-ăi*, alternează frecvent cu mai multe sufixe; Astfel, *-ui* alternează frecvent cu *-m, -iza, -ăi, -ări, -ăli, -ani, -oti*. De asemenea, *-ăi* alternează frecvent cu *-ui, -ăli, -ăni, -ări, -oși, -oti, -iți*.

Eeiese de aici o partiție supraordonată grupărilor de sub *a — e* în funcție de sufixelor după capacitatea de a apărea în contextul acelorăși baze de derivare : aria sufixelor *-isi, -iza* și *-ififc)a*, de o parte, aria sufixelor *-ăi, -ăli, -ăni, -ări* (nxunindu-le numai pe cele mai productive), de cealaltă parte și sufixul *-ui*, cu o poziție intermediară, în sensul apariției în ambele arii și aici delimitate. Această partiție este determinată de cronologia sufixelor corelată cu cronologia bazelor, de repartiția lor stilistică și de preferințele unor sufixe pentru anumite clase morfologice de baze.

Superioritatea numerică (absolută și relativă) a sufixelor cu care alternează *-ui* și *-ăi* în derivate de la baze identice se datorește, credem, vechimii lor în limbă și, poate, în ceea ce-l privește pe *-ăij*, faptului că s-a format pe teren românesc.

SEMANTICA DERIVATELOR VERBALE SUFIXALE ȘI IMEDIATE

Sufixul *-ona* pare să nu aibă, în majoritatea derivatelor sale (care sînt formate de la nume de acțiune sau de stare), alt conținut semantic în afară de *verbalizare* a bazelor (de fapt, acest conținut este gramatical și nu propriu-zis semantic).

... în măsura în care au baze nominale, derivatele presupuse a avea trăsăturile de mai sus sînt clasificabile și după criteriile clasificării verbelor denominale (v. §2).

Existența în semantica sufixelor menționate a trăsăturilor detașate aici este însă uneori discutabilă din mai multe motive :

sensul derivatelor prin care am ilustrat unele trăsături nu e întotdeauna suficient de concludent (v. de ex. verbele *borteli* „a ciurui”, *căscăli* „a pierde vremea privind sau ascultînd cu gura căscată”, *prădăli* „a risipi, a cheltui fără socoteală”, *scobeli* „a scormoni”, presupuse a reda trăsătura *iterativ*);

trăsăturile semantice atribuite sufixelor apar în structura semantică a bazelor (v. de ex. categoria derivatelor de la baze interjecționale cu conținut onomatopeic ori a derivatelor de la interjecții prin care se reprezintă sunete discontinue); r

unele din trăsăturile extrase mai sus sînt redată și prin derivate imediate (de ex. derivate cu sens factitiv : *creștina*, *acri*; derivate cu sens iterativ : *năi*, *porci*, care presupun repetarea formulei de adresare, respectiv, de imprecăție reprezentată prin numele ...),

Derivatele insuficient de concludente din punct de vedere semantic pot fi excluse din discuție, firește, cu reducerea sferei de apariție a trăsăturilor semantice presupuse a fi asociate acestor derivate.

Existența unei anumite trăsături în conținutul semantic al unei baze este, desigur, un argument care ne împiedică să atribuim trăsătura respectivă sufixului care îi e atașat. Dacă însă atașarea unui anumit sufix la baze cu o anumită trăsătură semantică este frecventă, faptul poate să reflecte o afinitate între sufix și trăsătura semantică (baza) respectivă; de asemenea, el poate să determine un transfer de sens de la bază la sufix. Este, de exemplu, cazul sufixelor *-ăi...* și *-ăni ...*, care se atașează foarte frecvent la baze onomatopeice; al sufixelor *-ăci*, *-ici*, *-oșa*, *-oși*, care provin din formații în *-cios* și, respectiv, *-os*, sufixe cu valoare peiorativă.

Apariția aceluiași trăsături semantice la anumite sufixe (în derivate denominale) și la derivate imediate este semnificativă însă pentru semantica derivării verbale. Aceasta se singularizează în cadrul general al derivării prin aceea că distincțiile semantice care se pot stabili în interiorul majorității derivatelor verbale sînt relevante pentru structura lor de cuvinte *formate* (definițiile consemnează un raport între derivat și bază, a cărui regularitate nu poate fi corelată cu sufixul), și nu pentru elementele formative (sufixe).

Vezi VASILIU, S.S.V. 650 și paragraful următor.

2. Derivatele verbale cu baze nominale (substantivale și adjectivale) se grupează într-o multitudine de clase semantice, fiecare din ele ilustrată atît prin derivate cu sufixe diverse, cît și prin derivate imediate.

Clasele stabilite de noi nu reprezintă unica, ci una dintre clasificările posibile. Aceste clasificări pot fi mai detaliate sau, dimpotrivă, mai generale. V. descrieri relativ similare cu descrierea noastră la MARCHAND, E. W.; MIGNOT, V..D.L. V. și clasificarea foarte detaliată operată de Eve V. Clark și Herbert H. Clark (în *When Nouns Surface as Verbs*, „Language” 55, 1979, nr. 4, p. 768—786), care, pornind de la parafrazele care stau la baza verbelor denominale, stabilesc clasele după rolul și sensul pe care îl are numele în parafrază.

Clasele semantice stabilite de noi în interiorul verbelor denominale pe baza valorilor detașate în urma analizei operate asupra derivatelor sînt

1. Existența unor trăsături semantice specifice pentru anumite sufixe sau procedee derivativă e un fapt relativ rar în derivarea verbală românească.

Vezi FISCHER, F. C. 303: „Se pot, desigur, încerca clasificări în interiorul formării adverbilor și a verbelor denominative. Dar aici schimbarea categoriei gramaticale fiind pe primul plan, cu greu se vor putea găsi sufixe specializate pentru anumite categorii de sens.”

Sufixele *-fica ...*, *-fia ...* și *-iza* conțin trăsătura *factitiv*, primele în majoritatea derivatelor, ultimul în derivate numeroase și cu poliție puternică (de ex. : *chilifica*, *diversifica*, *-ifia*, *fructifica*, *prusifica* ; *bagațeliza*, *calviniza*, *minimaliza*, *regiza*).

Sufixele *-ăi...*, *-ări*, *-eca*, *-ăci*, *-ici*, *-oci*, *-uci*, *-ogi*, *-ăli*, *-uli*, *-ina...*, *-ond...*, *-oti* redau în unele derivate deverbale și desubstantivale trăsătura *iterativ*. De ex. *imînțai*, *țuicări*, *sorbeca*, *solăci*, *doftorici*, *clipoci*, *bătuci?*, *bătogi*, *căscăli*, *țuiculi*, *clătina*, *scormoni*, *mișcoti*. Numărul acestor derivate se mărește dacă avem în vedere și unele derivate de la interjecții și de la nume care redau obiecte ori însușiri legate de producerea unor sunete sau care apar în formte de imprecăție ori adresare. De ex. : *bălângări*, *hurduca*, *ărăcăli*, *răuli*, *bălângăni*, *fonfăni*. Prin acest ultim tip de derivate intră în discuția privitoare la trăsătura *iterativ* un sufix în plus, anume *-ui*, cu derivate ca : *lerui*, *țistui*, *ărăcui*, *vărui* (< *văr*).

Sufixul *-ta* redă trăsătura *intensiv* în *alinta*. Această trăsătură pare să se asocieze uneori trăsăturii *iterativ*, ca în derivatele *ciupeli*, *prădăli*.

Sufixul *-ni* redă în cîteva derivate trăsătura *momentan*, exprîmînd în raport cu *-ani* opoziția momentan ~ durativ-iterativ, identificată în foarte puține derivate, precum : *ciocni* ~ *ciocăni*, *počni* ~ *podani*.

Sufixele *-aij...*, *-ni ...*, *-ăti...* redau trăsătura *onomatopeic* în derivate de la interjecții și chiar de la nume sau verbe cu sens „asemănător” (v. mai sus). De ex. : *bîzîi*, *fleorcăi*, *șuşcăi*, *mocani*, *gurăni*, *șopăți*, *floncoti*, *limpoti*.

Sufixele *-ăci*, *-ici*, *-ăli* și *-oși*, *-uși* redau trăsătura *peiorativ* în derivate de la verbe ca : *împungăci*, *împletici*, *(îm)pungăli*, *storcoși*, *linguși*. Sufixele *-isi*, *-osi* redau în limba contemporană trăsătura *ironic* în cîteva verbe, care continuă să se întrebuițeze în limba curentă, precum : *buchisi*, *ghilosi*.

Trăsăturile *onomatopeic*, *peiorativ* și *ironic* sînt întotdeauna asociate cu trăsătura *expresiv*.

următoarele (toate extrase din descrierile cuprinse în monografiile):

Fiecare clasă semantică e ilustrată prin toate tipurile de derivate (sufixale și imediate) care îi aparțin în descrierile noastre (ordinea exemplurilor urmează ordinea monografiilor).

1. „a executa sau a supune (pe cineva) la acțiunea denumită prin substantivul de bază”: *zărvați; categorisi; gargariza, regiza, tudăslî, hărtăli; jăfăni; achiziționa; "protestul, jefui; complota, chiuli, aseăia, vrăji;*

2. „a fi sau a face (pe cineva) să fie stăpînit de sentimentul ...”, a se afla, a se transpune ___ sau a pune pe cineva în starea ...”: *îngrijom; (semianalizabil) stupefia; extazia; evlavisi; agoniza, teroriza; ciudali, -sărbdli; emoționa; disprețni, Jmzurui, năpăstui; invidia, rîvni, alarma, guturai;*

3. „arși exercita, a acorda sau a dobîndi profesia, funcția sau statutul ..., a executa, a suferi sau a face să sufere acțiunea caracteristică agentului ..., a duce existență caracteristică persoanei...”: *doftorieL, soj&ei; epitropisi; poetiza, nomadiza; călăuzii; găzdăXi, bităngăli; arhierăți; meșierui, găzdui, gemi; ghida, astronomi „a citi în stele”, băni, filozofa, socri, fermenta, draci, șoimăni;*

4. „a face o acțiune sau a se comporta după modelul ..”, conform cu datele sau cu informațiile oferite de ...”: *tîrfăi; porcari, gudura; ienăei; analoghisi; hlobani; ghe-moșă; viermii; bascula, vultura, trîntori, modi, conjectura;*

5. „a aparține sau a face (pe cineva) să aparțină la grupul ...”: *prusifia; Ueniza, colviniza; rudi, creștina;*

6. „a produce sau a face să producă ..., a realiza, a emite obiectul ..”: *mocirlăi; moraliei; spumega; fructifica; evidenția; moralisi; fabuliza; borteli; duhni, gălăghn; porționa; flecăți; efectua; trilai; armonia? odrăslî, anexa, prinzi;*

7. „a manifesta, a dobîndi sau a face să dobîndească trăsătura redată de adjectivul ... ori trăsăturile caracteristice ale obiectului...”, a (se) transforma în, a da foa ma obiectului ...”: *ciumpăgi, Metosși, mărđmțt^ văluși; fonfăi; pelticări, v&rmzi, răblări; orbiei, mărđăei; diversifia, chilia; [ipostazia -, calcina; filotimiei, murdăriși, caracterisi, flenderisi; brutaliza, tiraniza, minimaliza, bagateliza; hăznăli, hăndrăli; fonfăni, jărcăm; perfecționa; moloșă, mărđăși, zdrobși; șchiopată; hoșcoti; înstrîml>kii, buecăiți; milosîrdui, hrehui, mușini, pănui; activa, damasca, acri, albi, diftonga, ciobi, cerceta, furci;*

Acestei clase îi aparțin și derivatele deprohominale: *nimiceți, însuși, nimici.*

8. „a face o acțiune prin intermediul obiectului ...”: *pușcăi, cîrjii; găibara; naviga; eruciția; calchia; cauteriza, memoriza; brișcăll ~ gherăni; limbuși; floncoii; mînuia; biciui; binocla, cîrmi;*

9. „a acorda sau a lua obiectul ...”: *cadora; părțăli, vamali; incrimina; pensiona; părțini; mitui, cislui; arvuni, amnestia, cinsti, intervieva, cioboti;*

10. „a clota, a acoperi cu ..., a (se) introduce în obiectul ..”: *colbăi; încornora; malterezi, foltozi; primiei; radioiiea; noimisi; pudrăli, prețăli; vîrfona; accentua; miresmii, prafui; aureola, petici, stropi, cazarma; conăci;*

11. „a acționa (mai ales în mod negativ) asupra obiectului ..”: *borfăi; țuicări; soldăm; smocoi; secarăți; beregăim; fileta, flanca, coji;*

12. „a imita trăsăturile caracteristice ale scriitorului .. sau ale cărții ..”, a practica (predica) atitudinea (doctrina) sau a face (pe cineva) să adere la doctrina a aplica (asupra unui obiect) procedeul inițiat

de-....: *caragializa, medeleniza; demagogiza, îoyImiza; dolariza, morșaliza; pasteuriza.*

La această clasă, în varianta ei facultivă (tranzitivă), aparține și sufixul *-fica* prin derivatul (semianalizabil) *nașifica*.

Verbele derivate de Ig substantive care apar în contexte caracteristice pentru interjecții sau adverbe se grupează din punct de vedere semantic cu verbele derivate de la interjecții, respectiv, adverbe (v. § 3).

Definițiile valorilor descrise sub 1 — 12 stabilesc sau nu corelații cu caracterul tranzitiv sau intransitiv al verbelor.

Sînt valori care comportă distincții în definiție după caracterul tranzitiv sau intransitiv al verbului. De ex., 1. „a executa (intr.) sau a supune pe cineva (tr.) la acțiunea ...”: *gargariza [regiza, protestui/jefui;* 5. „a aparține (intr.) sau a face să aparțină (tr.) la grupul ...”: *rudijcreștina*. Situația se datorește faptului că seisul fiecărui verb în parte nu adaugă, la definiția clasei, date relevante pentru caracterul tranzitiv sau intransitiv al verbelor.

Sînt valori ale căror definiții dau socoteală de un anumit aspect al tranzitivității și nontranzitivității verbelor, dar ascund un alt aspect. De ex., 3. „a-și exercita (intr.) profesia. .. sau a acorda cuiva (tr.) funcția ...”: *filozofa [băni; ghida* însă, deși are asociată definiția „a-și exercita profesia...”, e tranzitiv; 2. „a se afla în starea ..., a fi stăpînit de sentimentul ...” (intr.) sau „a pune pe cineva în starea ..., a face pe cineva să fie stăpînit de sentimentul..” (tr.): *agoniza [teroriza; disprețui* însă e tranzitiv, deși are definiție de tipul „a fi stăpînit de sentimentul...”. Aceste neconcordanțe între definiția clasei semantice la care aparține verbul și caracterul lui tranzitiv sau intransitiv sînt determinate de unele date din definiția individuală a verbului, care au implicații asupra caracterului menționat. Astfel: *disprețui* „a-și manifesta disprețul a s u p r a c u i v a”, *ghida* „a-și exercita profesia de ghid cu efecte a s u p r a c u i v a”.

În sfîrșit, sînt valori ale căror definiții nu spun nimic cu privire la caracterul tranzitiv sau intransitiv al verbelor pentru că acest caracter nîi e relevant pentru definiția clasei semantice respective. De ex., 4. „a se comporta după modelul...”: *ghemoșă, viermii* (intr.); 8. „a face o acțiune prin intermediul...”: *fleoncăni* (intr.) *jbicății* (tr.).

Situațiile schițate aici, diferite (chiar în interiorul aceleiași clase semantice) și nesistematice, arată, credem, că im se poate face o clasificare a valorilor derivatelor verbale după criteriul tranzitivității și intransitivității.

3. Verbele cu baze interjecționale au, în mod global, conținut onomatopeic (v. §1) și se grupează în două clase semantice după cum interjecția simbolizează un sunet sau o

— „a emite strigătul sau formula de imprecăție ori (mult mai rar) de politețe *chițăi, mirii; gilgări; euteureza; Muli; păcăni; clefeti; letm; cutcuriga, aoli, sictiri, bogdaprosti;*^ acestei clase îi aparțin și verbele cu baze nominale sau verbale al căror sens e legat de producerea unor sîihete și verbele cu baze substantive care apar în formule de adresare sau, mai des, ele imprecăție: *scripcăi, pellicăi, șcîrcm, porcăi; porcari; scrofăli, rănii; drîngăni, fonfani; floncoii, țipoti; vămii, drăcui, rănii; dumnezei, fărtăți, porci;*

... La această clasă aparține și derivatul de pronominal *tui*.

— „a executa mișcarea simbolizată prin .\ : *hăltăcări; hăpăei; țuruclii; iropși; hurduca.*

Verbele cu baze a d v e r b i a l e redau acțiuni care „se desfășoară în circumstanța redată de ...”: *lungan*; *apropia*; *bășcăși*; *horhoti.*; *eurînda*, *răzni*. Acestei clase îi aparțin și verbele cu baze substantivale care exprimă o circumstanță sau apar în locuțiuni adverbiale: *zori*, *galopa*, *huzuri*.

Verbele cu baze v e r b a l e sînt adesea sinonime cu bazele lor (ex: *orbecăi*, *orbecăm* — *orbeca*; *ciordîși* = *ciordi*; *căftăli* — *cafti*) sau, mai rar, redau trăsăturile semantice „iterativ”, „onomatopeic”, „peiorativ”, „ironic” ori „expresiv” (v. mai sus, § 1).

4. Examenul claselor semantice descrise în § 2 — 3 ne permite formularea cîtorva observații:

Valorile derivatelor verbale (sufixale sau imediate) cu baze interjecționale, adverbiale sau adjectivale prezintă un grad mai mare de predictabilitate decît derivatele desubstantivale: v. mai sus § 2. 7 (derivatele de la adjective), § 3.

Vezi MARCHAND, E. W. 301: „Usually, deadjectival verbs denote change of state, and the meaning is either -become...or 'make

X. Mignot (V. D. L. 67, 123—124, 279—280) pune în legătură sensurile verbelor (latinești) derivate de la adjective cu structura formală a bazelor și/sau cu sufixele cu care sînt formate. Sensurile detașate sînt însă cele care apar și în descrierea noastră: „esiv” — în terminologia noastră „a avea trăsătura ... — (realizat în variantele „care durează” sau „care reprezintă o inovație”) și „factiv”.

În interiorul derivatelor de la substantive, valorile derivatelor de la baze de proveniență verbală sau care pot fi asimilate unor formații deverbale (numB>de acțiune, de stare, de meseriaș) prezintă un grad mai mare de predictabilitate decît valorile derivatelor de la baze nume de „obiecte în sens larg”. De aici decurge o distincție privitoare la structura definițiilor derivatelor verbale desubstantivale. Elementul relevant în definiția unui verb format de la o bază de origine verbală e cel care se referă la sensul bazei, și nu cel care se referă la caracterul verbal al formației: „a e x e c u t a acțiunea ...”, „a se a f l a în starea ...”, „a-ș i e x e r c i t a profesia ...”. În contrast cu această definiție, în definiția unui verb format de la un nume de obiect, elementul relevant, care determină marea varietate a claselor semantice (v. mai sus § 2, 4, 6, 8), este cel care se referă la caracterul verbal al formației sau la relația exprimată (prin prepoziția folosită în definiție): „a face o acțiune după modelul obiectului ...”, „a produce obiectul ...”, „a face o acțiune prin intermediul obiectului...” etc.

Vezi VASILIU, S. D. S. 503.

Apartenența derivatelor unui anumit sufix sau a derivatelor imediate la o anumită clasă semantică e determinată de bazele la care sufixul respectiv are posibilitatea de a se atașa, respectiv, de bazele de la care se pot forma derivate imediate.

De aceea numărul mai mic sau mai mare de sensuri pe care le poate reda un anumit sufix verbal sau procedeul derivării imediate depinde de diversitatea mai mare sau mai mică a bazelor: derivatele cu sufixul *-m* și derivatele imediate au bazele cele mai diverse și numărul de sensuri cel mai mare.

De asemenea, faptul că o anumită clasă semantică e domeniul unui număr minim de sufixe se datorează istoriei procedeului care explică o anumită distribuție a bazelor, și nu sensului sufixelor. De ex. sensul 12 („a imita trăsăturile caracteristice ale scriitorului ... sau ale cărții ..., a practica ... sau a face să adere la doctrina ..., a aplica procedeul inițiat de ...) e exprimat numai prin derivate în *-iza* pentru că, urmînd

modelul împrumutat, numai *-iza* se atașează în românește la nume proprii de autori (de cărți, doctrine, procedee științifice etc.). Sensul 5, **cu caracter** factitiv („a face să aparțină la grupul ...”), e exprimat prin derivate în *-iza* și *-ifiâa* deoarece implică baze nume de persoane aparținînd la anumite grupuri și acestea sînt baze la care se atașează, după modelul împrumutat, numai sufixele *-iza* și *-ifica*. Foarte rar, și nu cu baze nume proprii de persoane, sensul e redat și prin derivate imediate, tranzitive și intransitive (*creștina*; *rudi*); situația se explică prin caracterul deschis pe care îl are procedeul, datbrită căruia își poate oricînd extinde domeniul de aplicare.

5. Șirurile de derivate cu baze identice și sufixe diferite sau imediate prezintă relații de sinonimie sau, dimpotrivă, diferențiere semantică între termenii lor.

Relația de s i n o n i m i e poate să privească

— toți termenii șirului: *anatem(at)iși*, **-iza**, *anatema* „a lovi cu anatema”; *elocM*, **-ăni**, **-ări** „a scoate strigătul specific ...”; *mărdăei*, **-ăgi**, **-ăși** „a se murdări”; *dărăbăli*, **-ui**, *dărăbi* „a face dărăburi, bucăți ...”; *silabisi*, **-iza**; *completa*, **-ui**; *substantiva*, **-iza**;

— numai unii termeni (e vorba exclusiv de șiruri cu mai mult de doi termeni): *drăeni*, **-ăli** „a ocări (pomenind de dracul)” față de *draci* „a fi posedat de draci”; ca și *gradua*, *grada* „a împărți în grade” /*grăuui* „a măsura cu un aparat gradat”; *hăpăi*, **-ăei** „a mânca repede” /*Mpuu* „a stăpîni, a subjugă”; *mișcoii*, **-oti** „a se mișca încoace și încolo” /*mișcălui* „a se mișca, a-și schimba poziția”; *tutuți*, **-uni** „a se zăpăci, a se prosti” /*fa^ăi* „a alunga (ciinii); a batjocori”; *gușui*, *guși* „a *mgruma*” /*gușa* „a face gușă”.

Sinonimia poate să fie

—* totală (chiar dacă definițiile din dicționare nu sînt identice, ele sînt echivalente): *cocoroșa* „a se umfla în pene”, **-osi** „a se ridica cu fudulie”; *lehămetisi*, **-ui**, *lehămeti* „a se sătura”; *nomadisi*, **-iza** „a duce viață de nomad”; *piuv*, **-uli**, **-uni**, **-uri** („despre păsări...) a scoate sunetele caracteristice ...”; *tălăncăi*, *iălănc* /*găni*, *tălăngi* „a suna din talangă”;

— parțială (derivatele șirului au unele sensuri identice și unele sensuri neidentice): *cliposi* „a moțai”, *clipoci* „a i se închide ochii de somn; a fi pe jumătate treaz și pe jumătate adormit; a moțai”; *chefeli*, **-ălui** „a se ametri de băutură, a se îmbăta”, *chefui* „a petrece (cu băutură...)”; a face chef; a se ametri de băutură”; *fumega*, **-ui** „a scoate fum”, *fuma* „a fumegea; a trage fumul de tutun din țigară ...”, *furniza* „a produce fum artificial ...”; *herax* „a cînta o horă”, *hori* „a juca hora; a cînta o horă”; *pălmui* „1. a lovi cu palma; 2. a măsura cu palma”, *pălmăXi*, **-ălui** „pălmui (1)”, *palmi* „1. pălmui (1); 2. a apăsa cu palma (pentru a da o anumită formă ...)”; *personii(ę)a* „1. a atribui însușiri omenești; 2. a exemplifica printr-o persoană sau printr-un personaj”, **-isi** „personifica (1)”; *pisoe&* „pisa (1)”, **-eza** „pisa (1), (5)”, **-ăgi** „pisa (1), (3), (5), (6)”; *prinzi* „1. a mânca de prînz; 2. a oferi un prînz”, **-ui** „prînz (1)”; *tiraniza*, **-isi** „a trata (pe cineva) în mod tiranic”, *tirani* „a stăpîni ca un tiran; tiraniza”.

Diferențele semantice pot fi

— totale (fiecare termen al șirului diferă de fiecare dintre ceilalți termeni): *cetereza* „a colinda, a ura” față de *cetera* „a cînta din cetera”; ca și *csdi* „a se da înapoi de la ceva” /*codiLi* „a tunde oaia în jurul cozii”;

„a da flexibilitate și lustru pieii argăsite mtinzmd-o .. „a

pune" în YaloăJB^/raZoriza (log., măț.) „a atribui b valoare definită"/
mXom „a avea o aiînmiță valoare"; „a#tfica /Mvipoșa..' (parasintetic)' „a
se jameți de Mntiira ; „vinini, „(despre vînt) ^ sufla 'cu...D)?itere.; (în; super-
stiții, subiectul fiind *vinM'-rău*) /a jEace 'pe. cineva sa inh^uneasoă^/^&ioîia
^asturna>&Mnși „(despre dulceturi sau miere) a căpăta Oiiiigro-
șare "specifică datorită cristalizării zai'arurilor ...". / ifica „a trans-
forma în zahăr substanțele care Conțin amidon.....!."/ /zăbări. a îndulci
cji zahăr" ; '!',.' " !..! ; -'. -A-';-'.
/.\y —'parțiale : v. mai "sus șirurile...cii 'termeni, • sinonimii 'șv'.neșinqiijai,

precum și șirurile cu termeni sinonimi prin unele sensuri și nesinonimi prin
alte (sinonimia parțială și diferențierea semantică parțială se referă de
fapt la aceleași situații).

Situațiile cele mai frecvente sînt cele intermediare: șirurile cu ter-
meni sinonimi și nesinonimi, șirurile cri termeni parțial sinonimi (nesino-
nimi). Faptul era ușor de prevăzut întrucît e știut că, sinonimia și, credem
că putem adăuga fără a greși, diferențierea semantică totală sînt rar înfăc-
nite în limbă. Notăm, de asemenea, că situațiile de sinonimie;/diferențiere
semantică totală sînt reprezentate mai frecvent prin șiruri de cite 2 termeni,
ambii derivate sufixale, sau prin șiruri cu iin derivat sufixai și unul imeffi&t.

Relațiile de sinonimie și diferențiere semantică **pot** caracteriza orice
șir bu doi termeni iiii care unul e derivat imediat. Nu 'aceiași lucr n se'poaite*
spune despre șirurile de două și mâi mult de două derivate sufixalei Sfu
avem, dteexemplu, cazuri de sinonimie sau diferențiere semantică între
derivate în *-iza sau-ifica* și derivate în *-Mi* sau *-ăni*, așa cum avem între
derivate *in-iza* și derivate în *-ifica*, între derivate în *-ăi^* și derivate în *-ăni*.
Această diferență de comportament e determinată de compatibilitatea și
incompatibilitatea dintre sufixe și baze manifestate în configurați^ șiru-
rilor-de derivate cu baze identice (v. *Categoria morfologică* :<,,§ 3^4).-

Faptul că derivate cu aceleași sufixe contractează între ele atît rela-
ții de sinonimie, cît și relații de diferențiere semantică (v.. mai sus exemple),
precum și faptul că aceste relații nu au caracter sistematic se datoresc
absenței specializării semantice a sufixelor.

Se pare că, din punct de vedere semantic, sufixele verbale au o poziție aparte în cadrul
derivării românești: carurile de structuri semantice specifice și regulate par să fie, de ex.
în. cazul sufixelor nominale, mult mai numeroase.

1. **Procedul derivării imediate, ca și caracteristicile Conjugărilor
sînt moștenite în română.**

Sufixele verbale românești simple sînt moștenite, împrumutate,
apărute pe teren românesc și cu origine multiplă.

Exclusiv moștenite sint 5 : *-ca, -eca; -ega; -ta, -eia*.

împrumutate sînt :

4, *-ni* *-ti, -ăti;* *-ui*, din slavă;

2, *-M, -oM* din maghiară;

4, seria *-isi* ., d i n neogreacă;

8, *-iză, -ula* și seriile *-fia..* „*-fica..* din latină și limbile romanice.

Pentru punctul de vedere potrivit căruia nu există afixe împrumutate, ea și pentru argu-
mentele împotriva acestui punct de vedere, v. FC II 301.

Apărute pe teren românesc (din elemente de diferite origini) sînt SI :
seriile *-agi* *-a%*, *-ona%* . •, *-șt ** . , *-fi* ... și sufixele *-ari*,
-ăra, *-eri*, *-iri*, *-ori*, *-ora*, *rW*; *-eza*; *-ica*, *-om* ^ *-ma*; *-iga* \ *-ița* \$ \
-im; *-ili*, *-ila*, *-ola*; *-ăni*, *-ini* . în , *-ina*, *-oni*, *-onă* *-uni*, *-una*; *-ăta*,
; *-eU*; *-ua*; *-ula*.

Ou origine multiplă sînt 13 :

5 moștenite și apărute pe teren românesc *-era*, *-ura*; *-ta*; *-ana*,

2 împrumutate din slavă și apărute pe teren românesc : *-eni*, *-oti*;

5 împrumutate din maghiară și apărute pe teren românesc: *-mi*,
-cerf; *-ăli*, *-eli*, *-uli*;

1 moștenit, împrumut latino-roman și apărut pe teren românesc :

V. *Tabel sinoptic* . . p . 164—167.

Se vede de aici că grupul cel mai numeros este cel al sufixelor apă-
rute pe terenul limbii române. Urmează, în ordine descrescîndă, grupul
celor cu origine multiplă (care sînt întotdeauna și apărute pe teren ro-
mânesc, deci întăresc grupul sufixelor românești), împrumuturile iatino-
romanice, cele moștenite din latină, împrumuturile slave, neogrecești și
maghiare.

Notabile ni se par cîteva fapte:

— numărul mare de sufixe apărute pe teren românesc e dat în bună
parte de serii întregi de sufixe (6) sau aproape întregi (*-ări* ... : 7 sufixe
din 9, *-ni*...: 8 sufixe din 12);

— majoritatea sufixelor virtuale (v. *Introducere*, § 3) reprezintă o
snxsă potențială de îmbogățire a seriilor de sufixe apărute integral în română
și de întărire a elementelor românești din seriile cu etimologie multiplă*
românească și de altă proveniență;

De ex., dacă sufixele *-ela* și *-na*, *-ena*, devin reale, ele întăresc sursa românească a seriilor cu etimologie multiplă *-li...* și *-ni...*

— sufixele apărute pe teren românesc sînt constituite atît din elemente vechi (*-ci ...*, *-și ...*, *-ți ...* etc.), cît și din elemente noi (*-ina*, *-isa*, *-ona* etc.).

Aceste fapte arată, credem, că sursa internă a determinat apariția unui inventar bogat de sufixe cu caracter sistematic și care se extinde pe întreaga durată de evoluție a limbii.

Vezi Laura Vasiliu, *Despre fizionomia etimologică a sufixelor verbale românești*, în LR XXXIV, 1985, nr. 5, p. 450.

Sufixele c o m p l e x e sînt formate pe teren românesc (majoritatea : 48) și împrumutate (6).

Cele apărute în românește au la bază :

— sufixe, de asemenea, apărute pe teren românesc : *-ăi* (12), *-îi* (3), *-o* (1); *-ări*, *-a* (2), *-ori*, *-î*, *-a* (4); *-ăni* (3), *-am*, cu origine multiplă, (1); *-esa* (1);

— un sufix împrumutat din slavă : *-ui* (12);

— sufixe împrumutate din neogreacă : *-isi*, *-osi* (9).

Primul termen al acestor sufixe e foarte eterogen din punctul de vedere al originii:

— provenit din unele sufixe moștenite sau explicat în interiorul limbii române prin diverse procese fonetice (inserțiunea unor sunete expresive, modificarea vocalei sufixului sub influența bazei, reduplicarea) : *-ieăi*, *-Mori*; *-lăi*, *-tăi* ; *-îcii*, *-oeăi*, *-etisi*, *-nzui*; *-&eăi*, *-eeăiete*;

— apărut în limba română și împrumut : *-eăi* (slav); *-Mui*, *-elui* (maghiar) etc.;

— împrumut slav : *-nisi*, *-ovăi*; maghiar : *-lui*, *-alui*, *-kzui*; german : *-irui*; german și maghiar : *-urui*, *-nrui* etc. >

— cu origine incertă : *-orai*, *-ornam*, *-risi*, *-oreșa* etc.

Împrumuturile sînt 5 din neogreacă : *-arisi*, *^erisi*; *-irisi*, *-atisi*, *-ladisi* (din turcă prin filieră neogreacă) și unul singur latino-roman : *-icula*.

După cum se vede, formarea sufixelor complexe este un procedeu frecvent folosit de limba română de-a lungul istoriei, prin utilizarea unor elemente numeroase foarte diferite ca origine. V. și sufixele complexe virtuale — *Introducere*, § 5 — , care constituie rezerva potențială a inventarului.

2. în ceea ce privește numărul de derivate însă, nu se poate stabili o ierarhie pe grupuri de sufixe după origine.

Astfel, între sufixele de sursă internă foarte productiv, e unul singur, anume *-ăi*, și eu productivitate medie două, *-i* și *-ăni*. Celelalte sînt slab și foarte slab productive.

în schimb, sînt foarte productive două sufixe împrumutate, *-ui*, într-o perioadă mai veche, și *-za*, în perioada contemporană; au productivitate medie împrumutul *-isi* (tot într-o perioadă mai veche) și sufixul cu etimologie multiplă, împrumut și apărut în română, *-ăli* (regional).

- Este foarte productiv, de asemenea, procedeul, moștenit, al derivării verbale imediate (în mod diferit, pe conjugări, în decursul istoriei).

Sufixele moștenite, ca și celelalte sufixe împrumutate, și cu etimologie multiplă, sînt slab și foarte slab productive..

în perioada, actuală pare să mai fie productiv un singur sufix apărut în românește, anume *-ăi*. Continuă să fie foarte productive sufixul *-iza* și derivarea imediată, mai ales prin conjugarea I. O poziție aparte au forma-

tile în *-ona*, care par să se dezvolte foarte mult în limba actuală, în special în stilul publicistic. Ele sînt însă mai adesea atestați pentru derivarea imediată decît pentru sufixul *-ona*. Notăm o formație recentă : *ăscermona* (<*ascensiune*), auzită la radio la 8 dec. 1986 (*ștyul MontjBlanc a fost*

Productivitatea sufixelor complexe este, așa cum era de așteptat, corelată cu productivitatea sufixelor de bază : numărul cel mai mare de derivate îi au sufixele constituite cu *-ui* (163 de derivate în total, din care 95 în *-ăiui*, 23 în *-ului*, 19 în *-irui*, 13 în *-Ivi*); utmează cele constituite cu *-ăi*. . . (31 în total, din care 21 în *-căi*) și cele instituite cu *-isi* (21 în total, din care 7 în *rarisi*). Celelalte sufixe complexe sînt foarte slab reprezentate, nici unul neavînd mai mult de 4 derivate.

3. Distribuția bazelor în raport cu originea și vechimea e în general în concordanță cu originea și vechimea sufixelor : cazurile de sufixe vechi atașate la baze neologice sînt numai cîteva — de ex. :: *-u%*, *-ici*, *-ăli*, ultimele două cu foarte puține formații. jDemn de relevat *-ț* întrucît constituie o situație aparte, deși deloc surprinzătoare — ni se pare faptul ca sufixul neologic *-iza*, de origine latino-romană, este adesea atașat la teme vechi în limbă, provenite din diversele surse care au partit cipăt la constituirea lexicului românesc. Acest comportament prin care *-%za* contrastează cu *-ifica*, sufix pătruns în limbă aproximativ în aceeași perioadă cu el și avînd aceeași origine, sș explică fărja dificultăți prm cajrae* terul foarte productiv pe care îl are *-iza* (cp. cu situația întru cîtva similar^ a sufixului *-ui*, de origine slavă, care, în perioada cînd era folosit pentru adaptarea la limbaj română a verbelor împrumutate, apare atașat la numeroase teme latiiio-romanice).

TABEL SINOPTICAL SUFIXELOR ȘI DERIVATELOR VERBALE IMEDIATE DIN LIMBA ROMÂNĂ*

1 Nr. crt.	2 Sufixul	Clasele bazelor								11 > derivate analizabile	12 Total derivate serie	13 Originea	14 Prod.
		3 Subst.	4 Adj.	5 Pron.	6 Num.	7 Verb.	8 Adv.	9 Prep.	10 Interj.				
	-ăgi -igi -ogii -ugi	4	4-	-	-	4-	-	-	-			rom. rom. rom. rom.	4- 4- 4- 4-
	-ăi -ăia -»i -»i -»h	4- +* 4 4	4- + -	*- : -	- = -	-f. : +	- : -	- : -	4. : 4.	247 1 6 78 19		rom. 4 rom. rom. rom. 4- t'om. <sl. rom.	4, 4- 4- 4~ 4-
10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18.	-ări *ăra -eri. -era -zri -»h ~ora. -wi. -ura.	4- -	4- :	- :	- z	4- t	- 1	- 1	4- j	38 1 3 2 1 9 9 5 13		rom. rom. rom. rom. f moșl.(?) rom. rom. rom. rom. rom. 4- moșt.	•f "4- 4- ' 4" : - + ' 4- . 4 4 4-
19. 20. 21. 22.	-ăza -eza -ezi -ozi	4-	-	-	-	4- *	-	-	-			? rom. <magh.4 rom.(?) <magh.4~rom.(?)	4- 4- 4- 4-
23. 24. 25. 26. 27.	-ca -eca -ica ~oea. -ucu	4-	4-	-	-	4^	-	-	-	1		moși. moșt. rom. rom. rom.	4- 4- 4- 4"

28. 29. 30. 31. 32.	-ei -ăci -ici -oci -uci	4.	-	~	-	4-	-	-	4-	2 11 10 10 3	" 36	rom. rom. rom. rom. rom.	4- 4- 4- 4- 4-
33. 34.	-ega -iga									2 2	4	moșt. rom.	4- 4
35. 36. 37.	-fia -efia -ifia									1 2 8	11	<lat.-rom. <lat.-rom. <lat.-rom.	XX 4-
38. 39. 40.	-fica -efica -ifica	4-	4-	4-	4-	-	-	~	-	4 2 53	59	<lat.-rom. <lat.-rom. <lat.-rom.	X •f X
41.	-ia	4.	4-	-	-	~	4-	-	4-	13		moșt.+rom.< lat.-rom.	4-
42.		1								3		rom.<lât.-rom.	-
43. 44. 45. 46.	-isi -efsi -ipsi *oși	4-	4.	-	-	4-	~	-	4»	76 1 4 14	95	<ngr. <ngr. <ngr. <ngr.	4- 4- 4- 4-
47. 48.	-iza -isă	4-	4-	-	-	4-	4-	-	-	5174- 2	519	<lat.-rom. rom. <fr.	4-
49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 5B.	-li -ăli -ăla. -eli. -174 -ila -oii -uli	1 +	4- -	~ ~	- ~	4- 4-	- ~	- -	+ +	9 71 1 8 7 1 1 21	1 133	< magii. rom. 4- <magii. ? rom. 4- <magh. rom. rom. < magii, rom. 4- <magii. { ?	4- 4- + 4- 4- 4- 4- 4- 4-

1 Nr. crt:	2 Sufixul	Clasele bazelor								11 Nr. derivate analizabile	12 Total derivate serie	13. Originea	14 Prod.
		3 Subst.	4 Adj.	5 Pron.	6 Num.	7 Verb.	8 Adv.	9 Prep.	10 Interj.				
59.	-ni	+	-	-	-	-	-	-	+	20		<sl.	+
60.	-ăni	+	+	-	-	+	-	-	+	84		rom.	+
61.	-ăna	-	-	-	-	+	-	-	+	5		moşt. + rom.	+
62.	-eni ₁	+	-	-	-	+	-	-	+	5		rom. + <sl.	+
63.	-ini ₁	+	+	-	-	+	-	-	+	7		rom.	+
64.	-ina ₁	+	+	-	-	+	-	-	+	4		moşt. + rom.	+
65.	-ini	+*	-	-	-	+*	-	-	+	10		rom.	+
66.	-ina	-	-	-	-	-	-	-	+	2		?	+
67.	-oni ₁	+	+	-	-	+	-	-	+	16		rom.	+
68.	-ona ₁	+	-	-	-	-	-	-	+	3		rom.	+
69.	-uni	-	+	-	-	-	-	-	+	8		rom.	+
70.	-una ₁	-	+	-	-	-	-	-	+	7	171	?	+
71.	-ona ₃	+	-	-	-	+*	-	-	-	3		rom. <lat.-rom.	+
72.	-iona	+	-	-	-	-	-	-	-	1	4	rom. <lat.-rom.	-
73.	-şi	+*	-	-	-	+*	-	-	+	2		rom.	+
74.	-ăşa	+	-	-	-	-	-	-	-	1		rom.	+
75.	-ăşi	+	-	-	-	-	+	-	-	2		rom.	+
76.	-eşa	+	-	-	-	-	-	-	-	2		rom.	+
77.	-işa	+	-	-	-	-	-	-	-	2		rom.	+
78.	-oşa ₁	+	+	-	-	+	+	-	-	13		rom.	+
79.	-oşi	+	+	-	-	+	-	-	-	9		rom.	+
80.	-uşi	+	-	-	-	+	-	-	-	2	33	rom.	+
81.	-ta	-	-	-	-	+	-	-	+	2		moşt.	-
82.	-ăta	-	+*	-	-	+	-	-	-	2		rom.	-
83.	-eta	-	+*	-	-	+	-	-	-	2		moşt.	-
84.	-ita	-	-	-	-	+	-	-	+	3		moşt. + <lat.-rom.	-
85.	-ota ₁	-	+*	-	-	-	-	-	-	1	10	+ rom.	-
86.	-ti	-	-	-	-	-	-	-	+	1		<sl.	-
87.	-ăti ₁	+	-	-	-	-	-	-	+	2		<sl.	+
88.	-eti	-	-	-	-	-	-	-	+	1		rom.	+
89.	-oti	+	-	-	-	+	+	-	+	26	30	<sl. + rom.	+

90.	-ti	+*	-	-	-	+*	-	-	+	1		rom.	+
91.	-ăti	+	-	-	-	-	-	-	+	7		rom.	+
92.	-ața	+	-	-	-	-	-	-	-			rom.	+
93.	-eți											rom.	+
94.	Ați	+							+			rom.	+
95.	-Uh								+		14	rom.	+
96.	-uți												+
97.	-ua	+							+	9		rom. <lat.-rom.	+
98.	-ui	+					+		+	575		<sl.	+
99.	-ula	+	+							2		rom. <lat.-rom.	-
derivate imed. I (-a)		+	+						+	1178 +		moşt.	4-
IV (*, -0)		+	+	+			î		+	1395 +		moşt.	+
										(1370 + 25)			

* Tabelul conține sufixele reale simple (cu excluderea sufixelor virtuale și a variantelor)

Semnul * marchează bazele ambigue; subst/vb, W-W-

drept rezultat exclusiv sufixe, firește, din aceeași serie

Formațiile ambigue în privința inițialei sufixului

»* « . ° . ° ' -mor + -ni/-oni. la -oni.

limitată la semicalcări sau adaptări.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- ALEXI
Theoehar Alexi, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch. Zweite verbesserte und vervollständigte Auflage.* Verlag von H. Zeidner, Kronstadt (Brasso), 1906.
- ARVINTE, T.
V. Arvinte, *Terminologia exploatării lemnului și a plutăritului, în SCS (Iași) VIII, 1957, fasc. I, p. 1-185.*
- AVRAM, S.
A. Avram, *Cercetări asupra sonorității în limba română.* Editura Academiei, București, 1961.
- BARCIANU
Sab. Pop-Barcianu, *Vocabulari roman-nemțesc ... Tiparul și editura lui Teodoru Steinhausen, Sibii, 1868.*
*Bulletin linguistique. Faculte des lettres de Bucarest. Pti-
 blie par A. Rosetti. București — Paris — Copenhague. Voi.
 I - XVI, 1933-1948.*
- BL
*Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philip-
 pide”. Universitatea din Iași. Director Iorgu Iordan. Iasi,
 voi. I - XII, 1934-1945.*
- RPii
**Grigore Brâncuș, *Limba română contemporană. Morfologia
 verbului.* Universitatea din București, București, 1976.**
- BRÂNCUȘ, M.V.
**Ferdinand Brunot, *Histoire de la langue française des ori-
 gines à 1900.* Voi. I, Paris, 1905.**
- BRUKOT, H.
Bulletin de la Societe de linguistique de Paris, Paris, 1869 ș.u.
- BSLP
**L.-Aurel Candrea — Gh. Adamescu, *Dicționarul enci-
 clopedic ilustrat. Partea I: Dicționarul limbii române din
 trecut și de astăzi de L.-Aurel Candrea; partea II: Dicțio-
 narul istoric și geografic universal de Gh. Adamescu, Edi-
 tura Cartea Românească, București [1926—1931].***
- CADE
**I.-A. Candrea, *Cours complet de grammaire roumaine.,
 III&Qe edition, Bucarest, [f.d.].***
- CANDREA, C.G.R.
**Elena Carabulea, *Interfixul [vocală +] -1- în derivarea non-
 verbală din limba română, în SMFC VI 117—135.***
- CARABULEA, I.
**L.-Aurel Candrea — Ov. Densusianu, *Dicționarul etimo-
 logic al limbii române. Elementele latine (A — Putea).* Socec,
 București, 1907-1914.**
- CDDE
**G. F. Ciușanu, *Glosar de cuvinte din județul Vilcea, Imprim.
 Națională, București, 1931.***
- CIAUȘANU, GL.
*Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al
 XIX-lea. Voi. I 1956, voi. II 1958, voi. III 1962. București.*
- CILL 1—III
**Alejandro Gioranescu, *Diccionario Etimologico Bumano. Bi-
 blioteca Filologica, Universidad de La Laguna, 1958—1961.***
- CIORANESCU
**Ion al lui G. Sbiera, *Codicele Voronețean, cu un vocabulariu
 și studiu asupra lui, de ..., Cernăuți, 1885.***
- COD. VOR.
**Cornelia Gohuț — Magdalena Vulpe, *Graiul din zona „Por-
 țile de Fier”. I., Texte. Sintaxă.* Editura Academiei, Bucu-
 rești, 1973.**
- COHUȚ - VULPE, P. F.
Ion Costinescu, *Vocabular româno-frances.* București, 1870*
- COSTINESCU
**I. Coteanu, A. Bidu-Vrânceanu, *Limba română contemporană.
 Voi. II, Vocabularul.* Editura Didactică și Pedagogică, Bucu-
 rești, 1975.**
- COTEANU, L.R.C.
**Ion Coteanu, Narcisa Forăscu, Angela Bidu-Vrânceanu,
Limba română contemporană. VocabularuL Editura Didactică
 și Pedagogică, București, 1985.**
- GOTEANU, L.R.C.

CUV. BĂTR. I - III

B. Petriceicu-Hasdeu [^] *Cuvențe den bătrîni*. Tom. I: *Limba română vorbită între 1550—1600*. Studiu paleografico-lingvistic de ... Cu observații filologice de Hugo Schuchard, 1878. Tom. II: *Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, 1879. Tom. III: *Istoria limbii române*. Partea I: *Principie de lingvistică*, 1881, București.

CV

Cum vorbim. Revistă pentru studiul și explicarea limbii. București. Anul I — IV, 1949—1952.

DA

Dicționarul limbii române. Tomul I, partea I: A — B. Socec și Sfetea, 1913; tomul I, partea II: C. Tipografia ziarului „Universul”, 1940; tomul I, partea III, fasc. I: D — DE. „Universul”, 1949; tomul II, partea I: F ~ I. Imprimeria Națională, 1934; tomul II, partea II, fasc. I: J — LACUSTRU. „Universul”, 1937; tomul II, partea II, fasc. II — III: LADĂ — LOJNITĂ. „Universul”, 1940, 1948, București.

DA ms.

Dicționarul limbii române (DA), aflat sub formă de manuscris la Institutul de Lingvistică din București, Albert Dauzat, Jean Dubois, Henri Mitterand, *Nouveau dictionnaire etymologique et historique*. Librairie Larousse, Paris, 1964.

DAUZAT - DUBOIS
MITTERAND

DCR

Dicționar de cuvinte recente, Editura Albatros, București, 1982.

DERS

Dicționarul elementelor românești din documentele slavoromâne. 1374—1600. Redactor responsabil: Gh. Bolocan. Editura Academiei, București, 1981.

DEX "X

Dicționarul explicativ al limbii române. Editura Academiei, București, 1975; *Supliment*, 1988.

DHLR I — II

Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*. Tome premier: *Les origines*, 1901; tome II: *Le seizieme siecle*, 1938. Ernest Leroux, Paris.

DI

Dicționar invers. Institutul de Lingvistică din București, Editura Academiei, [București], 1957.

DÎLR

Gheorghe Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicționarul împrumuturilor latino-romance în limba română veche (1421 — 1760)*, ms.

DLR

Dicționarul limbii române (DLR). Serie nouă, Editura Academiei, București. Tomul VI, Litera M, 1965-1968. Tomul VII, partea I, Litera iV, 1971. Tomul VII, partea a II-a, Litera O, 1969. Tomul VIII, partea 1, Litera P: P — PĂZUI, 1972. Tomul VIU, partea a 2-a, Litera P: PE — PÎNAR, 1974. Tomul VIII, partea a 3-a, Litera P: PÎNĂⁿ - POGRIBANIE, 1977. Tomul VIII, partea a 4-a, Litera P: POGRIBANIE - PRESIMȚIRE, 1980. Tomul VIII, partea a 5-a, Litera P: PRESIN — PUZZOLANĂ, 1984. Tomul IX, Litera R, 1975. Tomul X, partea 1, Litera S: S — SCLABUC, 1986. Tomul X, partea a 2-a, Litera S: SCLADĂ-SEMÎNȚĂ RIE, 1987. Tomul XI, partea 1, Litera S, 1978. Tomul XI, partea a 2-a, Litera T: T — TOCĂLITĂ, 1982. Tomul XI, partea a 3-a, Litera T: TOCANA - TWIST, 1983.

DfcRC

Dicționarul limbii române literare contemporane. Voi. I — IV. Editura Academiei, [București], 1955—1957.

DM

Dicționarul limbii române moderne. Editura Academiei, [București,] 1958.

DN¹

Florin Marcu — Constant Măneca, *Dicționar de neologisme*, Ediția a II-a, Editura Științifică, București, 1966.

DN²

Florin Marcu, Constant Măneca, *Dicționar de neologisme*, Ediția a III-a, Editura Academiei, București, 1978.

DOOM

Dicționarul ortografic, ortopic și morfologic al limbii române, Editura Academiei, [București], 1982.

DR

Dracoromania. Buletinul „Muzeului Limbii Române” condus de Sextil Pușcariu. Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj. Anul I-, XI, 1920 - 1948.

DUBOIS, D.S.

ERNOU - MEILLET

FC I — II

FD

FISCHER, F. C.

FISCHER, L. D.

GĂLDI, M.

GL.OLT.

GLOS. REG.

GRAM. ROM.¹ I

GRAM. ROM.² I

GRAUR, E.

GRAUR, M.T.O.

GRAUR, S.L.G.

GRAUR, T.

GREVISSE

GUȚU ROMALO, C.G.

HEM

HRISTEA, D. P.

HRISTEA, E.

ILR I - II

IORDAN, LRA

IORDAN, LRC

IORDAN, S.R.R.

IORDAN, V.R.N.

IORDAN, ROBU, L.R.C.

JAHRESBERICHT

LEX. REG. I — II

JeanDubois, *Etude sur la derivation suffixale en francaise moderne et contemporain*. Librairie Larousse, Paris, 1962.

A. Ernout et A. Meillet, *Dictionnaire etymologique de la langue latine. Histoire des mots*, ~~Feme~~ d., Paris, 1959.

Formarea cuvintelor în limba română. Volumul I: *Compu-nera*, de Fulvia Ciobanii și Finuța Hasan, 1970. Volumul al II-lea: *Prefixele*, de Moara Avram, Elena Carabulea, Fulvia Ciobanu, Florica Ficșinescu, Cristina Gherman, Finuța Hasan, Magdalena Popescu-Marin, Marina Rădulescu, I. Rizescu, Laura Vasiliu, 1978, Editura Academiei, [București].

Fonetică și dialectologie, București. Voi. I — IX, 1958—1975. i. Fischer, *Unele probleme ale formării cuvintelor în limba română*, în SCL V, 1954, nr. 3-4, p. 293-307.

I. Fischer, *Latina dunăreană*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.

Găldi Ladislav, *Les mots d'origine neogrecque en roumain de l'epoque des Phanarioies*, Budapest, 1939.

Glosar dialectal Oltenia, întocmit sub conducerea lui Boril Cazacu ... Editura Academiei, București, 1967.

V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*, Editura Academiei, [București,] 1961].

Gramatica limbii române. Voi. I. Editura Academiei, [București], 1954.

Gramatica limbii române, Voi. I. Ediția a H-a revăzută și adăugită. Tiraj nou. Editura Academiei, București, 1966.

Al. Graur, *Etimologii românești*. Editura Academiei, [București], 1963.

Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, Editura Științifică, București, 1974.

Acad. Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*. Editura Academiei, [București], 1955.

Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române*. Editura Științifică, București, 1968.

Maurice Grevisse, *Le bon usage. Grammaire frangaise avec des remarques sur la langue frangaise d'aujourd'hui*. Neuvieme edition revue. Gembloux — Paris, 1969.

Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală*, Editura Științifică, București, 1972.

B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romanicum*. *Dicționarul limbii istorice și poporane a românilor*. Tom. I și II 1887; tom. III 1893. Stabilimentul grafic Socec & Tecin, București.

Th. Hristea, *Derivarea postlocuțională în stilul publicistic în ROM. LIT.*, nr. 38, 16 sept. 1976, p. 8, col. 4.

Theodor Hristea, *Probleme de etimologie*. *Studii. Articole*. Note. Editura Științifică, București, 1968.

Istoria limbii române. Volumul I: *Limba latină*, 1965; volumul II, 1969. Editura Academiei, București.

Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „grănilor”*. [Ed. a II-a] Editura Socec & Co., București, 1919.

Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*. Editura Mir, Iași, 1956.

Iorgu Iordan, *Sufixe românești de origine recentă*, în BPh VI, 1939, p. 48, 51-55.

Iorgu Iordan, *Verbe românești nouă*, în BPh IX, 1942, p. 28-31, 33-37, 49-55.

Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.

Gustav Weigand, *Jahresbericht des Instituis fur rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*. Leipzig, Joh. Ambrosius Barth. Voi. I - XXIX, 1894-1921.

Lexie regional I. Societatea de Științe Istorice și Filologice, Editura Academiei, 1960; II. Editura Științifică) București, 1967.

- LL** • • • *Limba și literatură*. Societatea de Științe Istorice și Filologice București, voi. I, 1955 ș.u.
- LOMBARD, V.** Alf Lombard, *Le verbe roumain*, voi.1 — II, G.W.K. Gleerup, Lund, 1954-1955.
- LR** • • • • *Limba română*. Academia Republicii Socialiste România. Editura Academiei. București. Anul I, 1952 ș.u.
- LTR** • • • • *Lexiconul tehnic român*. I — XVIII. Elaborare nouă. Editura Tehnică. București, 1957-1966.
- MAG. IST. I — V** *Magazin istoric pentru Dacia*. Subt redacția lui A. Treb. Laurian și Nicol. Bălcescu. Tom. I — V. Colegiul Național, București, 1845—1847.
- MALKIEL, G.** Yakov Malkiel, *Genetic Analysis of Word Formation*, în *Ciurrent Trends in Linguistics*, edited by Thomas A! Sebeok, voi. III Theoretical Foundations. Hașa — Paris, 1966, p. 305-364.
- MARGHAND, E. W.** Hans Marchand, *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation. A Synchronic-Diachronic Approach*. Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1960.
- MARIN, V. A.** Georgeta Marin, *Verbe derivate de la formule de adresare, de urare, injurături etc*, în SMFG IV 209—216.
- MARIN, V O.** Georgeta Marin, *Verbe derivate de la interjecții onomatopeice*, în SMFG IV 217-234.
- MAT. DIAL. I** *Materiale și cercetări dialectale*. I [București], 1960.
- MAT. FOLK. I—II** *Materialuri folkloristice*, Volumul I (*Poesia poporană*, partea I—II)—II. Tipografia Corpului Didactic, București, 1900.
- MEYER-LOBKE, G. II** W. Meyer-Ltibke, *Grammaire des langues romanes*. Traduction française par Auguste Doutrepont et Georges Doutrepont. Tome deuxième: *Morphologie*. H. Welter, editeur, Paris, 1895.
- MEYER-LOBKE/PIEL, G. F.** *Historische Grammatik der französischen Sprache* von W. Meyer-Liibke, zweiter Teii, *Wortbildungslehre*. Zweite, durchgesehene und ergänzte Auflage von J.M. Piel, Cari Winter Universitätsverlag, Heidelberg, 1968.
- MIGNOT, V. D. L.** Xavier Mignot, *Les verbes denominatifs latins*. Paris, Librairie G. Klincksieck, 1969.
- HEGULICI** I. D. Negulici, *Vocabular român de toate vorbele străbune reprimite pină acum în limba română, și toate cele ce sint a se mai primi d-ăcum înainte, și mai ales în științe*. Tipografia Colegiului, București, 1848.
- PASGU, S.** Dr. G. Pascu, *Sufixele românești*, Eăițiunea Academiei Române, București, 1916.
- PASCA, GL.** Ștefan Pasca, *Glosar dialectal*, alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni. (Academia Română. Memoriile Secțiunii Literare. Seria III. Tom. IV. Mem. 3.) Cultura Națională, București, 1928.
- PHILIPPIDE, P.** Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*. Volumul I: *Principii de istoria limbii*. Iași, Tipografia Națională, 1894.
- PONTBRIANT** Raoul de Pontbriant, *Dicționar româno-frances*. București—Göttingen—Paris, 1862.
- PROTOPODESCU** Emmanuel Protopopescu Pake, *Nou dicționar portativ*. București, 1870.
- PURDELA, D. I.** Maria-Luiza Purdela, *Derivarea verbală imediată (nemijlocită)*, în SCL XXI, 1970, nr. 1, p. 9-25.
- PUȘCARIU** Dr. Sextil Pușcariu, *Eiymologisches Worterbuch der rumänischen Sprache*. I: *Lateinisches Element, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*. C. Winter, Heidelberg, 1905.
- PUȘCARIU, L. R. I—II** Sextil Pușcariu, *Limba română*, voi. I: *Privire generală*, Fundația pentru Literatură și Artă, 1940; voi. II: *Rostirea*, Editura Academiei, 1959, București.
- PUȘCARIU, O.** Sextil Pușcariu, *Despre onomatopee în limba română*, în DR I, 1920-1921, p. 75-108.
- PUȘCARIU-NAUM** Sextil Pușcariu și Teodor A. Naum, *îndreptar și vocabular ortografic*, Ediția a cincea, Editura „Cartea Românească”, București, 1946.
- REINHEIMER-R ÎPEANU, D. P.** Sanda Reinheimer-Rîpeanu, *Les deriv \$ parasynt Uiques*
- ROBERT** Paul Rbbert, *Dictionnaire alphabetique & analogique de la langue française (Petit Robert)*. Societe du Nouveau Littré [Paris], 1967.
- ROM. LIT.** *România literară*. Săptăminal de literatură și artă, [București], 1968 ș.u.
- ROSETTI, ILR** Acad. Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pină în secolul al XVIIlea*, Editura pentru Literatură, [București], 1968.
- RRL** *Revue roumaine de linguistique*. Bucarest, Tome 1, 1956 ș.u.
- SARAMANDU, T.** Manuelă Saramăndu, *Terminologia juridic-administrativă românească în perioada 1780—1850*, (Tipografia Universității București), București, 1986.
- SCHUFFERT, V.** Kurt Schuffert, *Die Verbalsuffixen im Dakorumänischen*, în JAHRESBERIGHT XIX - XX, 1913, p. 145-205.
- SCL** *Studii și cercetări lingvistice*. Academia Republicii Socialiste România, Editura Academiei, București. Anul I, 1950 ș.u.
- SCRIBAN** August Scriban, *Dicționarul limbii românești. (Etimologie, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincionalizme)* Edițiunea întâia. Institutul de Arte Grafice „Presă bună”, Iași, 1939.
- SCS (Iași)** *Studii și cercetări științifice. Filologie*. Academia R.S.R. Filiala Iași. Anul I, 1950 ș.u.
- SG I—III** *Studii de gramatică*. Voi. I 1956; voi. al II-lea 1957; voi. al III-lea 1961. Editura Academiei, [București].
- SIMIAN-GUTULESCU, E. F.** Eugenia Simian-Guțulescu, *Elementul de formare -i- în limba română*, LL 25, 1970, p. 97-101.
- SMFC I-VI** *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*. Voi. I 1959; voi. al II-lea 1961; voi. al III-lea 1962; voi. al IV-lea 1967; voi. al V-lea 1969; voi. al VI-lea 1971. Editura Academiei, [București].
- ȘEZ.** *Șezătoarea*. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director Artur Gorovei. Fălțiceni. An. I—XXXV II, 1892—1927. Zizi Ștefănescu-Goangă și Tatiana Țugulea, *Verbe derivate de la nume de agent*, în SMFG IV, p. 195-207.
- ȘTEFĂNESCU, ȚUGULEA, V.N.A.** Layos Tamás, *Etyimologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen (Unter Berücksichtigung der Mundartwdrter)*. Akademiai Kiado, Budapest, 1966.
- ^TAMÁS** Dr. H. Tiktin, *Bumänisch-deutsches Worterbuch (Dicționar român-german)*. Voi. I 1903; voi. II 1911; voi. III 1921. Staatsdruckerei (Imprimeria Statului), București.
- HDRG** Teofii Teaha, *Graiul din Valea Crișului Negru*. Editura Academiei, [București], 1961.
- TEAHA, C. N.** Romulus Todoran, *Contribuții la studiul terminologiei juridice administrative românești din Transilvania de la începutul secolului al XIX-lea*, în CILL, II, 1962, p. 103-136.
- TODORAN, T.** Claudia Tudose, *Derivarea cu sufixe în româna populară*. Tipografia Universității din București, 1978.
- TUDOSE, D.** D. Udrescu, *Glosar regional Argeș*. Editura Academiei, București, 1967.
- CJDRESCU, GL.** N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*. Editura Științifică, București, 1962.
- URSU, T.** Despina Ursu, *încadrarea morfologică a verbelor neologice în limba română din perioada 1760—1860*, în LR XIV, 1968, nr. 3, p. 372-377.
- D. URSU, Î.M.V.** Veikko Väänänen, *Introduction au latin vulgaire*, II — III, C. Klincksiek, Paris, 1967.
- VĂĂNĂNEN, L. V.** Laura Vasiliu, *Aspecte ale relevantei semantice într-o descriere sistematică a derivării (cu aplicare la sufixul românesc -a)*, în SCL XXIV, 1973, nr. 3, p. 255-262.
- VASILIU, R. S.** Laura Vasiliu, *Observații semantice asupra „derivatelor” cu sufixe*, în SCL XXXV, 1984, nr. 6, p. 495-504.
- VASILIU, S. D. S.** Laura Vasiliu, *Structura formală a sufixelor verbale românești*, în SMFC VI, 107-116.
- VASILIU, S. F.**

VASILIU, S.S.V.

VASILIU, S. V.

VASILIU, S.V.N.

VICIU, GL

VR "

ZANNE, P. I—X,

Laura Vasiliu, *Observații asupra semanticii sufixelor verbale*, în SCL XXIV, 1973, nr. 5, p. 647-652.
Laura Vasiliu, *Sufixul verbal -ui și compusele lui*, în SMFC IV 113-142.

Laura Vasiliu, *Sufixe verbale românești noi f-isi, -iz.*, -ifica, -ona;*, în SMFC III 99-117.

Alexiu Viciu, *Glosar de cuvinte didactice din graiul viu al poporului român din Ardeal*, Carol Gobl, București, 1906.
Viața românească. Revistă lunară de literatură a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, București, 1952 ș.u.

Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*. Voi. I—X.. [București], Editura Librăriei Socec, 1895—1912.

INDICE¹

AFIXE SI ELEMENTE DE COMPUNERE²

~a 7, 24, 25, 26, -a adv. 12* -aciza 23, 74, 75, -a/entiza 75, -agi 27-29, -ai 27, 29-37, -23, 34, 27, 130-131, 144, 146, -ală 12, -alii 27, 81-88, -alisi 23, 69-73, -aliza 9, 23, -alui 123-127, 144, 162, -andru 8, 11, -anisi 23, 69-73, 145, -ant 7, 11, -antrop 11, a tropo- 11, -ar 9, -are 11, -arhisi 23, 69-73, -ari 23,24, 26, 27, 37-44, 144, 145, -arisar 19, 23, 69-73, -arisi 18, 19, 20,24, 69-73, 145,162,163, -ariza 75, -ase 9, -asi 66, 67, -asm 9, -ast 9, -at 7, 11, -atizi 69-73, 145, 162, -atiza 75, -ation 11, -atie 9, -aza 9, -ază ~ă 12, -ăcăii 24, 35-37, 144, 162, -ăcăi. 35-37, -ăci 15, 24, 27, 28, 49-54, 144, 151, 1 153, 154, 155, 165, -ăgi 23, 24, 26, 27-29, 52, 54, 144, 148, 149, 161, 164, -ă^ 16, 23, 26, 29-37, 119, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 160, 161, 162, 163, 1 ~ai. 29-37, -ăia 29-37, 147, 148, 164, -ăla. 26, 37, 81-88, 144, 147, 165, -ăla. 37, -ă 144, -ălălăi 35-37, -ăli 24, 26, 37, 41, 81-88, 107, 124, 144, 148, 152, 153, 154, 161, 1 163, 165, -ălogi 9, 20, 21, 23, 29, 144, -ălui 24, 123-127, 144, 162, 163, -ăna 8, 21, 24, 37, 46, 88-97, 144, 147, 148, 161, 166, -ănăi 23, 35-37, 144, -ăni 8, 22, 24, 34, 88- 144, 148, 152, 153, 155, 160, 161, 162, 166, -ănog 10, -ănosa 20, 21, 23, 108, -ănosi 108, -ăra 24, 26, 37-44, 144, 147, -148, 161, 162, 164, -ări 21, 22, 24, 26, 37-44, 144, 1 148, 149, 152, 153, 154, 161, 162, 164, -ărui 123, 127-128, 145, 162, -ășa 21, 26, 44, 10 108, 144, 148, 166, -ăși 18, 20, 26, 103-108, 144, 152, 166, -ăt 12, -ăta 21, 22, 44, 108-1 144, 148, 161, 166, -ătăci 23, 24, 53-54, -ătăi 18, 23, 35-37, -ătări 23, 43-44, -ătăța 117, -ătăți 23, 24, 54, 117, 145, -ăți. 22, 44, 108, 111-114, 144, 148, 152, 154, 161, 166, - 21, 44, 108-111, -ătoci 23, 53-54, 145, -ător 9, -ători 24, 43-44, 145, 162, -ătosa 20, 23, 108, -ătosi 23, 108, -ătui 18, 20, 123, 128-129, 151, -ături 19, 23, 43-44, -ata 114-117, 144, 147, 148, 167, -ăți 24, 41, 44, 114-117, 144, 167, -ăza 15, 24, 26, 44— 144, 147, 148, 149, 150, 164, -ăzui 123, 129, 145, 162, -bil 11, -biliza 75, -ca 24, 46- 144, 145, 148, 149, 164, -că^ 24, 30, 35-37, 144, 162, 163, -căi. 35-37, -căni 97, -cări -ci 23, 24, 28, 46, 47, 48, 49^54, 144, 145, 148, 150, 161, 162, 165, -cii. 35-37, 144, - 35-37, -ea 12, -ebru 9, -ec 12, -eca 8, 24, 26, 46-49, 54, 144, 148, 152, 154, 164, -e '35-37, 144, 162, -ecii 23, 49-54, 144, -eci. 49-54, -efia 54, 55-60, 145, 165, -efica 55-60, 145, 165, -efsi 54, 63-73, 145, 165, -ega 24, 26, 48, 54-55, 144, 148, 149, 151, 1 153, 165, -egări 23, 43-44, -ei 24, 29-37, 55, -ela 20, 23, 26, 55, 81-88, 144, 161, -ele(11, electro- 6, -eli! 19, 20, 24, 26, 41, 55, 81-88, 107, 144, 148, 161, 165, -eli. 55, 81- -elogi 20, 21, 23, 29, 144, -elui. 19, 24, 123-127, 144, 151, 162, -elui. 123-127, -em 11, -enaj 22, 23, 46, 55, 88-97, 144, 161, -ena. 55, 88-97, -en^ 22, 24, 55, 88-97, 1 148, 161, 162, 166, -eni. 55, 88-97, -eni. 55, 88-97, -eniza 75, -enog 10, -ent 7, -epsi <63-73, -era 9, 24, 26, 37-44, 55, 144, 148, 161, 164, -er^ 21, 24, 26, 37-44, 55, 144, 1 164, -eri. 26, 37-44, 55, -erisi 69-73, 145, 162, -esc 9, -esi 55, 63-73, -est 9, -eșa 21, 26, 103-108, 144, 162, 166, -eși 23, 24, 26, 55, 103-108, 144, -eta 22, 55, 108-111, 144, 1 166, -eti 22, 55, 108, 111-114, 144, 148, 161, 166, -etisi 69-73, 145, 162, -etor 9, -etori 43-44, 145, -et 12, -eți 41, 55, 114-117, 144, 167, -evsi 55, 63-73, -eza 23, 24, 44- 55, 144, 148, 150, 152, 161, 164, -ezi 44-46, 55, 144, 148, 150, 161, 164, -fia 24, 55-60, 1 148, 149, 150, 154, 161, 165, -fie 11, -fica 11, 24, 55-60, 145, 148, 150, 154, 157, 1 165, -fii 11, filo- 11, -gi 23, 24, 26, 27-29, 48, 60, 144, 145, -gisi 23, 69-73, -i 7, -25, 26, -ia 17, 24, 60-62, 147, 148, 150, 151, 153, 161, 165, -(i)aniza 75, -ica s. 10, -ica 46- 62, 144, 148, 161, 164, -ică 10, 11, -icăi 35-37, 144, 151, 162, -icăia 23, 35-37, -ic 43-44, -icări 43-44, -ici 15, 24, 49-54, 62, 144, 151, 153, 154, 155, 163, 165, -iciza -icula 131, 162, -id 11, -ieriza 75, -ifia 55-60, 62, 145, 151, 165, -ifica 24, 55-60, 62, 77, 1 151, 152, 153, 159, 160, 163, 165, -ifsi 62, 63-73, -iga 24, 52, 54-55, 62, 144, 148, 1

¹ Indicele cuprinde numai formații și cuvintele românești. >7^j

² Diferitele variante și compuse ale unui afix sint înregistrate separat. Sufi (omnime) citate în corpul lucrării, după diverși cercetători, fără indice 'numeric sau al segmentate au fost încadrate în indice la sufixul care le corespunde în interpretarea n tră. Cifrele aldine indică paginile la care se găsește monografia sufixului respectiv. sufixele omonime cele date fără specificarea clasei morfologice sint verbale.

165, -igi 24, **27-29**, 62, 144, 146, 164, -ii, 24, **29-37**, 62, 145, 164, -ii, **29-37**, 62, -ila 62, **81-88**, 144, 148, 161, 165, -ilen 9, -ili, 41, 62, **81-88**, 107, 144, 148, 161, 165, -ili, 62, **81-88**, -ilui 125, -im 9, -imisi 23, **69-73**, -ina! 22, 46, 62, **88-97**, 144, 148, 154, 161, 166, -ina, 62, **88-97**, -ina, 24, **62-63**, 89, 147, 148, 149, 150, 151, 161, 162, 165, -ind 7, -inij 22, 24, 63, **88-97**, 144, 148, 161, 166, -ini, 63, **88-97**, -miza 75, -inta 20, 21, 23, -iona 19,60, 63, 97-102, 166, -iora 43-44, -iori 43-44, -iorî 43-44, -iologia 75, -ipsi 24, **63-73**, 145, 165, -ira 26, **37-44**, 63, -iri 37-44, 63, 144, 146, 161, 164, -irisi **69-73**, 145, 162, -irui 17, 123, 127-128, 145, -is^ 63-73, -isa, 63, 64, 67, 73-80, 145, 147, 148, 161, 165, -isa, 63, 73-80, 162, -isarisi 19, -isi 7, 23, 24, 63-73, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 161, 162, 163, 165, -isim 7, li, -ism 10, 75, 78, -ist 75, 78, -ișă 73, 103-108, 144, 151, 153, 166, -iși 20, 21, 23, 74, 103-108, 144, -ita 18, 20, 22, 24, 73, 108-111, 144, 151, 161, 166, -itor 9, -ița 23, 73, 114-117, 144, -itâ 8, -iți 41, 73, 114-117, 144, 146, 167, -iție 9, -iviza 75, -ivisi **63-73**, -iza 8, 17, 21, 23, 24, 26,,60, 64, 67, 73-80, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 154-158, 159, 160, 161, 163, 165, -izi 63-73, 80, -i 12, 24, 26, -icăi 23, 35-37, 144, -icii **35-37**, 144, 162, -i^ 24, 29-37, 80, 145, 146, 162, 164, -ii, 29-37, 80, -ili 80, 81-88, **in-47**, 106, 117, -ina 22, 80, **88-97**, 144, 148, 161, 166, -ind 7, -ini 22, 24, 33, 80, **88-97**, 144, 148, 161, 166, -itor 9, -iți 80, 114-117, 144, 152, 153, 167, -iți, 80, **114-117**, -ladisi 24, **69-73**, 162, -lăi 35-37, 144, 162, -lăni 97, -li 19, 20, 22, 24, 26, 81-88, 107, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 152, 161, 165, -logie 11, -lui 24, 88, 123-127, 144, 162, 163, -mente 10, .11, -na 22, 23, 46, **88-97**, 144, 161, -năi 24, 35-37, 144, -ni 22, 24, 33, 36, **88-97**, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 154, 161, 166, -nii 35-37, -nici 9, 23, -nisi **69-73**, 145, 162, -oc 54, -oca, 24, 29, 46-49, 52, 97, 144, 147, 161, 164, -oca, 46, 49-54, 97, -ocăi 35-37, 144, 162, -oci 24, 28, 46, 47, 49-54, 97, 144, 154, 165, -oga 23, 24, 29, 52, 54-55, 97, 144, -og!, 21, 24, 27-29, 97, 144, 154, 164, -ogi, 54-55, 97, -o^ 24, 29-37, 97, 118, 119, 145, 162, 164, -oi, 29, 97, 118-129, -oic 11, -ol 11, .ols^ 81-88, 97, 130, 144, 148, 161, 165, -ola, 23, 97, 130-131, 144, 146, -oii 24, 81-88, 97, 144, 148, 161, 165, -(o)log 11, -olui 125, -(o)man 11, -omăni 97* 162, -on, 22, 36, **88-97**, 144, 148, 166, -ona, **88-97**, 161, -ona, 19, 20, 24, 89, 97-102, 147, 148, 149, 151, 155, 161, 162, 163, 166, -onaliza 75, -onij 22, 24, **88-97**, 102, 144, 148, 153, 154, 161, 166, -oni, **88-97**, 102, -onosi 69, -ora, 22, 24, 37-44, 102, 144, 148, 161, 162, 164, -ora, 37^44, 102, -orăi 35-37, 162, -oreșă 21, 108, 162, -orij 22, 24, 37-44, 102, 144, 161, 162, -ori, 37^44, 102, -ori 23, 37-44, 102, 144, 162, -oroi 35-37, -orosi 70, -osi 7, 19, 24, 63-73, 102, 145, 154, 165, -osa, 8, 20, 22, 26, 102, 103-108, 144, 151, 152, 153, 155, 166, -oșă, 22, 26, 102, 103-108, -osi 24, 26, 102, 103-108, 144, 154, 155, 166, -ota! 22, 102, 108-111, 144, 148, 161, 166, -ota, 21, 102, 108, 111-114, -oti 8, 20, 21, 22, 24, 102, 108, 111-114, 144, 148, 152, 153, 154, 161, "166, -otoc 54, -otoci 23, 53-54, 145, -ovăi 35-37, 162, -oveni 97, -ozi 18, 44-46, 102, 148, 150, 161, 164, -pisi 23, **69-73**, -re 12, -risi **69-73**, 145, 162, -se-7, -si 19, -si 21, 22, 23, 24, 103-108, 144, 145, 146, 147^ 148, 149, 150, 161, 162, 166, -sora 23, 43-44, -sori 23, 43-44, -ta 22, 24, 108-111, 144, 145, 148, 150, 154, 166, -tate 8, -ti 20, 22, 24, 108, 111-114, 144, 145, 148, 150, 161, 162, 166, -tecă 11, -tor 9, 11, -toriza 75, -țai 35-37, 162, -ti 23, 24, 114-117, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 161, 167, -ție 9, -ua 24, 117-118, 147, 148, 149, 150, 161, 167, -uca 24, 46-^49, 52, 118, 144, 148, 161, 164, -uci 24, 28, 49-54, 118, 144, 154, 165, -ugi 18, 27-29, 118, 144, 152, 164, -ui 16, 17, 23, 24, 25, 26, 29* 88, 117, 118^129, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 158, 161, 162, 163, 167, -ulaj 24, 81-88, 129, 130, 144, 161, 165, -ula, 130-131, 144, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 161, 167, -uleasi 23, 69-73, -uleț 12, -uli 18, 19, 20, 24, 81-88, 131, 144, 148, 154, 161, 165, -ului 24, 123-127, 144, 163, -unaj, 22, 46, **88-97**, 131, 144, 148, 161, 166, -una, 89, 97-102^ 131, 161, -uni 22, 24, **88-97**, 131, 144, 148, -ur 11, -ur% 19, 20, 22, 24, 37-44, 130, 131, 144, 148, 161, 164, -ura, 37-44, 131, -ură 12, -uri, 19, 22, 24, 37-44, 131, 144, 161, 164, -uri, 37-44, 131, -uriza 75, -urai 123, 127-128, 145, 162, -usax 22, 23, 26, 103-108, 131, 144, -usa, 22, 26, 103-108, 131, -usi 24, 26, 103-108, 131, 144, 154, 166, -ut 7, 11, -uțai 23, 117, 145, -uti 23, **111-11***, 144, -ut 10, -uța 10, 23, 114-117, 131, 144, -uți **114-117**, 131, 144, 152, 167, -uzul 123, 129, 145, 162, vermi- 6, -xi 66, 67, -zimă 11, -zui 123, 129, 145.

B

CUVINTE

A : abchertui 123, abilita 109, abricțali 124, abricțalui 124, abricțui 124, abrutisa 74^ abrutiza 78, 79, absenta 133, absolutiza 78, abura 134, aburi 133,134, academiza 74, acăța 61, acățara 38, accentua 117, 118, 156, accidenta 133, achiziționa 98, 101, 102, 150, 156, acidi-

Indicele cuprinde toate formațiile menționate în lucrare. Alte cuvinte (simple, derivate sau compuse), ca și grupurile de cuvinte și formele flexionare ale cuvintelor sint înregistrate numai atunci când se spune ceva despre ele.

fica 56, 59,152, acidula 130,152, aciola 83, 87, acimatiza 78, acimatizi 67, acoloși 104, acri 133, 137, 155,156, activa 133,137, 141,151, 156, activiza 151, acuma 12, adami 134, adăposta 134, 140, adăposti 134,140, adevăra 134,141, adeveri 134,141, adiaforisi 64, 66, adționa 101, 102, adinca 141, adinei 141, administra l.l, administrator 11, administrație 11, administrăului 124, admimstruirii 127, (ad)urmea 47, 48, aera 133,151, aerifica 56, 59,151, aerisi 64, 66, 68, 69, 151, aeriza 73,151, afecționa 98, afecțiuna 102, afurisi 66, agesta 134, .138, agesti 134,138, agheșmalui 123,124, 127, agiutori 42, agonisi 67, agoniza 77, 156, 157, aguriza 135, 141, agurizi 141, ahtia 60, 61, 62, ahtiare 62, ahtiat 62, aiarladisi 70, 72, aicea 12, aiura 137, 138, aiuri 138, ajuta 110, ajutora 20, 39, 43, 134, ajutori 39, 43, 134, alarma 136, 156, alămi 133, alătura 24, 133, 141, albaștri 133, albi 24, albiei 50, 51, 53, albiu 133, 137, 156, albina 89, 91, 92, 93, albini 89, 91, 92, 93, alburi 39, alcaliniza 75, 78, 80, alcooliza 74, aldui 121, alegoriza 74, 80, aleguța 115, alerta 132, alimenta 141, 154, alinta 108, 109, altoi 142,1 altruiza 74, alunga 139, alungi 139, amalgama 141, amalgamiza 73, 80, amaneta 133, amanetări 38, amănunți 133, amări 133, 139, ambiționa 99, 100, amegiui 119, 120, americaniza 75, 78, amini 133, aminti 137, aminăta 108, 110, amnestia 137, 156, amoreza 23, 136, amortiza 16, 79, amoriți 139, amplifica 56, 58, amureza 141, amuți 139, anagramatiza 78, analiza 141, analoghisi 64, 65, 66, 68, 69, 156, anatema 151, 159, anatematizi 67, 70, 72, 151, 159, anatematizl 67, anatemesi 66, anatemisi 65, 159, anatemiza 77, 151, anathimisi 66, anatimisa 21, 67, anatimisi 21, anchiloza 136, ancora 133, aneantiza 67, 78, anecdotiza 80, anexa 137, 156, angiliza 142, animaliza 74, 79, aniversativ 5, anevări 39, 40, antichiza 74, antologia 80, întrepopzita 132, antropomorfița 78, anularisi 69, aoli 137,157, apătoșă 20,108,apătoși 108,apelăhii 124, applatiza 73, 74, 79, applatiza 78,79, apliceuța 22, 103, 104, apos 6, apostrofa 134, 135, 138, 139, apostrofi 135,138,139, apropia 16, 60, 61, 62,158, aprovizionă 102, arămii 119, arătură 6, arăvoși 140, ardeleni 137, arendăului 124, arendași, 103, 107, aresta 143, argați 135, 136, argela 81, argeli 81, arginta 24, 120, argintari 38, argintiu 136, argintii 119, 120, argofiza 80, argotizant 80, argumenturii 17, 127, 128, argumentui 122, arhaiza 74, 75, 78, arhierăți 115, 116, 117, 156, aripa 138, aripi 138, aristocratiza 73, armăsarii 132, armonia 137, 151, 156, armonimi 127, 128, 151, armoniza 76, 151, artirisi 64, artirosi 64, artistică 56, 57, 59, 60, aruncături 10, arvuna 140, arvuni 137, 156, asalta 141, ascensionă 163, asedia 136, 141, 156, asedii 141, asemăna 138, 139, 140, asemeni 138, 140, asistăuși 126, astronomi 142, 156, asupra 24, 133, 134, 137, atacarisi 79, atelier-școală 10, atenționa 19, 98, 102, atomiza 16, 78, 80, atribua 117, atribui 117, 121, augura 141, aureola 137, 156, austriaciza 75, autentică 141, autenticăului 124, 126, autentică 57, autodafia 61, 62, autoriza 74, avertiza 79, avuție 136, axiomatiza 74, 75.

Ă : âlui 10.

B: baceeli 20, bacșiuși 119, bagateliza 76, 154, 156, baladiza 73, balamuți 136, 142, baleta 132, balsamirui 127, balsamii 153, bancrota 142, bascula 137, 156, batjocori 37, 38, 39, 42, batjocuri 37, 39, baza 141, bazifica 56, 60, băbi 136, baci 136, băciui 119, baia 141, băierii 137, băieși 104, băilui 125, 126, băimărean 5, băițui 123, băjenări 38, bălăbăni 93, bălăcări 42, 43, bălăcători 43, bălai 32, 33, bălângăi 29, 32, 33, 41, 146, 156, bălângăi 33, 41, 89, 92,94,146,152,154, bălângări 40, 41, 152, 154, băloșă 106, 107, bălsăm1140, băltăci 49, bălți 133, băni 136, 156, 157, bănuși 121, bărângăi 32^ bărbătoși 106, 107, bărdăși 103, bășcăluși 124,126, bășcăși 20, 103, 105, 106, 107, 158, bătători 43, bătături 43, bătoși 27, 28, 29, 154, bătrîn 6, 7, 29, 50, 51, 52, 154, bățut 7, beatifica 57, 58, 60, becheri 136, behăi 31, beladoniza 80, beneficia 61, berbeci 133, 137, beregăna 92, beregătuși 120, 156, beregătuși 120, 137, bestegăli 133, betona 133, bețegări 43, bețivani 90, 95, biciui 119, 120, 156, 157, biciuli 87, binocla 133, 137, 156, birocratiza 74, biserica 138, 141, bitângăli 85, 86, 156, bivuaca 141, bizantiniza 75, bișbăi 29, bișbiuși 29, bilbiuși 32, bilticiei 29, 31, bintui 121, birfi 17, birfiță 5, bițai 30, bițăluși 124, 125, 152, biții 29, 152, bizăi 31, bizări 37, 40, 43, bizdicii 35, bizii 30, 31, 32, bizii 30, 154, blegi 120, blegoșă 20, 104, 105, 106, 133, blegui 119, 120, biehăi 32, bleheti 112, 113, blehoti 112, blenderi 42, blestemăți 114,116, bletogi 27, 28,156, blidari 38, blindețe 6, blojori 41, bloșticăi 32, bobona 91, 95, boboșă 104, bocăli 82, bocăni 89, 146, bodogăni 93, bodogoni 93, bogdăproști 137, 157, bogonisi 70, 72, boieri 136, bolborosi 65, boișoșă 105, bolboși 105, boicăni 93, boidăna 89, 90, 92, boldăni 89, 90, 92, 96, boldini 91, 92, 93, bolfăi 33, boîntineaniza 80, bolînzi 133, bombăluși 124, bombăni 92, bomboni 92, bomboti 112, boncăi 32, boncăli 84, boncăni 92, 93, boncori 40, 43, bonifica 16, borfăi 29, 31, 33, 156, bor(n)ăi 32, borteli 81, 85, 86, 146, 155, 156, borti 137, 142, bortili 81, 86, boscorosi 65, boștorogi 27, 28, 29, boteza 46, botoși 106, bovariza 80, boxăli 82, brăcăluși 124, brăcui 120,121, brățăli 82, 88, brățui 123, brăzda 141, brăzdi 141, brăzdui 119, 120, brehni 92, bretona 132, briceăli 83, 85, 88, 156, brincăli 82, 88, broncăi 32, brotaci 50, brufțului 124, 127, brumai 33, brusului 124, 127, brutaliza 76, 156, bubăi 31, bubui 7, 19, bucată 6, bucali 82, bucătari 38, bucățeli 19, 83, bucheri 39, buchini 91, buchirisi 70, buchisa 67, buchisi 65, 68, 69, 91, 154, bucureșteniza 80, bufni 92, buftăni 93, bughili 84, huigătuși 128, 129, buiguși

129, buiuci 51, buiurdisi 68, 69, bujni 93, bulendri 132, bulgariza 80, bulgări 136, bulibași 136, bumbura 40, bunghoși 105, buntui 121, burduși 135, bureza 45, 46, burghizifia 56, 57, 59, 151, 153, buzat 7, 11, buzni 138.

G : cabulipsi 64, 66, 69, cadora 39, 40, 42, 43, 156, cadorisi 71, 72, cafeli 19, 82, 133, cafti 158, calamita 110, calchia 60, 61, 62, 156, calcifia 56, 57, 59, calcificia 56, calcina 63, 156, califica 57, caligrafia 60, 62, ealitativiza 75, 78, calomnia 136, calpuzani 90, calvini 137, calviniza 76, 154,156, camilpetrescian 5, canadianiza 75, canaliza 76, cangrenisi 68, canonar-hisi 69, canoni 136, canoniși 67, 69, canoniza 77, cãntoniza 80, capăt 12, capitaliza 76, caracterisa 77, caracterisi 65, 156, caragializa 76, 157, carboniza 76, carcalisi 64, carena 137, cartografia 62, catadixi 66, 68, 69, catalogiza 73, categorisi 65, 68, 69, categorisi 65, 69, 156, catehisi 65, catehiza 75, 78, catifela 83, 87, 88, catifelat 8, cațali 81, cauterisa 77, cauteriza 77, 156, cautiona 99, cautiuna 102, cazarma 137, 156, căciula 138, căciuli 86, 138, căffăli 82, 85,158, căina 91, 96, călăfătui 122,123, călări 38, călăuzii 82, 84, 85, 88,107, 156, călcători 43, cămășui 123, cămăta 141, cămătnici 23, căminiza 80, căntăli 82, căohi 89, 92, 95, căpăuci 123, căpări 132, căpușă 6, cărare 6, cărăcăți 112, cărcăli 84, cari 136, cărica 136, cărnoși 20, cărtăli 82, 86, cărunta 135, căsători 133, căscăli 41, 85, 86, 88, 154, 155, căscări 41, cătușă 6, cățai 34, cățali 81, cățânăi 35, cățela 83, căței 81, 83, 86, căuna 89, 92, căuni 89, 91, 92, 95, cauza 141, căzni 136, ceferist 5, 6, centraliza 78, centui 123, cenușa 141, cenușări 21, 37, 38, cenușeri 21, 37, 38, cenuși 141, cepear 6, cercată 108, 109, 111, cercela 137, 156, cerceta 109, 111, cerșetori 43, cerși 7, 103, cerșui 119/120, certifia 56, 57, certifica 56, cetera 134, 159, ceteriza 45, 46, 159, ceteri 134, cfitui 122, cha-cha-iza 80, chefăi 152, chefăli 124,159, chefăli 123, 124, chefeli 86, 88, 159, cliefelui 123, chefi 92, 94, 152, chefui 119, 123, 159, chefului 124, chefului 124, cheheii 83, cheie 10, ichelboși 104,106, cheoni 91, ehercheli 84, cheuna 89, 92, cheuni 89, 91, chezăși 136, chezășlin 123, 124, chezășui 119, 123, chibzui 16, 121, chicoti 114, chihăni 91, 92, 93, 95; chilifica-57, 154, 156, chimiza 78, chineji 135, chintesentia 60, 61, chinui 5, 119, 122, 129, chinzui 129, Chiompani 92, 93, 94, chiona 92, chiorăi 36, chiorcăi 35, chiorcăni 97, chiori 132, 134, chiori 132,133,134, chiorțai 35, 36, chiota 21,108,112, 113' chioti 108, 112, 113, chipui 122, chirăi 36, chircăi 36, chirdosi 66, chirlăi 35, 36, chitui 123, chițai 29, 35, 146,157, chițani 90, chițăi -35, chițăni 97, chiței 35, chiții 30, chițini 91, 95, chiții 29, chiții 91, chiuui 119, chiuui 136, 156, chivernisi 68, 69, cicatriza 77, cicliza 80, cimili 84, cimpoia 141, cina 139, cincăi 32, «cinetica 57, 59, cinematografia 60, cin(gh)ili 84, cinsti 137, 156, cinuui 20, 121, ciobi 137, 156, oioboti 137, 156, cioburi 39, ciocăni 90, 94, 95, 97, 154, ciocoi 32, ciocni 92, 94, 153,* 154, ciocoti 112,153, ciocăi 32, ciocăni 92, ciocăni 29, 31, ciofoi 32, ciofotil 12, cioplaș 6, ciopocori 39, ciordi 158, ciordiși 64, 65,158, ciorsăi 32, ciorsoi 31, ciorii 137, cioșcăi 32, ciotori 132, 133, cipcii 31, cipui 123, ciracladisi 70, 72, circili 84, circula 130, ciripi 133, cirui 122, cislui 120, 122, 156, cititor 8, cmeci: 119, ciuculețil 15, ciucuriga 54, 55, ciudăli 84, 156, ciudăli 124, dudi 136, ciușăla 81, 82, 86, ciufuli 81, 85, 86, 88, ciufuli 81, ciufului 124, ciulicia 47, 48, 49, ciumeli 84, ciumpăgi 27, 28, 29,156, ciumurli 87, ciumuslui 119, ciungăra 38, ciupăra 37, 38, 40, 43, ciupări 37, 40, 43, ciupeli 85, 154, ciupili 84, civiliza 16, 77, cicări 40, cilcii 31, «ciltui 123, cingat 7, circăi 31, circei 134, circea 134, circii 152, cireărăți 114, 115^ circirăți 114, 115, 116, circiți 114, 115, 117, 152, circni 94, 152, circoti 112, 152, cirdui 122, cirii 31, 'cirjii .31, 33, 34, 156, cirmi 137, 156, cirmui 123, cirmului 124, cirpăci 49, 51, 52, 53, 150, cirpoci 50, 52, 53, cirpogi 28, circiti 50, 52, 53, cișii 31, claponi 137, clarifica 60, clasifica 57.. 59, ^clauzula 130, 131,142, clăcui 119, 122, clămpăi 9, 32, 33, clămpăni 33, 92, clăncăi 34, clăntăi 34, clăpăni 89,146, clăpi 138, clătări 41, 42, 153, clătina 62, 89, 91, 92, 94, 96, 97, 153, 154, clătini 89, 91, 92, 96, clefăi 35, clefeni 91, 92, 95, clefeti 112, 113, 157, clențeni 89, 146, -clingăni 89,clinghini 89,91,92,146, clipoci 50, 52, 152, 159, clipoci 50, 51,53, 154, cliposi 64, 65, 152, 159, clironomisi 69, clocăi 159, ciocăni 159, clocări 159, clonțani 90, clopoti 135, .clopoti 135, cloroformiza 73, cnezi 135, 136, coafeza 23, cocini 137, coclețari 38, cocori 132, vcoarosi 65, 152, 159, cocoroșă 105, 107, 152, 159, cocoța 115, cocuța 115, codi 153, 159, ^codifica 56, codili 83, 88, 153^ 159, codini 91, 95, 96, cognări 42, 43, cohăli 88, cohicăi 35, «coicăi 35, coji 137, 156, colbăi.33, 158, colecționa 99, 102, colțura 39, colțuros 8, 10, coman-dita 109, combinarisi 69, comandirai 127, 128, comindăli 84, 85, 87, completa 159, completui 120, 121, 159, complota 136, 156, compromitărasi 71, comunica 47, conăci 137, 156, conces-siona 98, 99, 100, concluziona 98, 99, 101, 102, condiționa 100, confecționa 98, conferenția *60, 62, 102, confiscarisi 18, 69, eonfișcăli 124, confuziona 98, 100, conjectura 137, 156, con-servatoriza 75, consilia 17, consonantiza 80, constitua 117, constitui 117, 121, constituționa-liza 75, construi 121, contagiona 98, contemporaneiza 76, contemporaniza 76, contena 96, conteni 96, contentui 119, 122, contra 134, 137, contracta 16, contraria 60, 61, contrăli 82, contrăliui 124, 125, contribuia 117, contribui 117, convoiarisi 69, cooperativiza 75, 151, vCooperatiza 64, coptora 37, 39, coptori 37, 39, eoptoroși 104, 105, 1Q6, corăslăi 152, corăslî 86, 152, corcoli 84, corconi 92, corcoși 65, cordăli 82, 85, 88, corespondelui 123, 124, cores-ponderisi 71, corfoli 84, corigent 6, corigibil 6, corisponderisi 70, cornări 38, corjări 38, coroi 32, coronui 122, corpura 38, 42, cosăli 82, cositori 132, cosori 133, costali 82, costiși 63,

costoi 32, 34, costoli 83, 87, coșeai 32, coștoli 87, cotcoreza 44, 46, cotcorezi 44, 45, 46, cot-corigi 28, cotcorigi 28, Cotcorigi 45, 46^ cotcozi 46, coti 139, cotici 50, 53, cotigi, 27, 28, 29, cotori 132,134, cotoril34, cotorozi 32, coți 139, covita 152, covițai 30, 35,152, covițali 84, 85, 152/cpvițeii SOJvcoviți 30, crăcăci 50, crăcăna 90, 95, crăciuni 134, 138, crântăni 89, cranțui 123, crăoi 118, crăoni 91, 95, craui 118, crăuni 91, creștina 137, 155, 156, 15^7, 159, cristaliza 79, critica 136, critiza 7^, crițari 138, cricni 94, 96, crințini 89, 91, crișca 133, croncăi 34, croncăni 89, 97, croneini 89, 91, cronconi 89, 91, 92, 95, crucifica 56, 58, 156, crunta 139, cuantifica 57, cuca 136, cucernic 6, cucernici 23, cuciura 40, 44, cuieri 39, 41, culmina 63, cultivarisi 70, 71, cultivirui 127,cultiviza 73, cuminciarisi 69, curtina 96, curarisi 69,- Curăța 135, 138^ 141, curății 138, 141, curind 7., curinda 137, 158, curmezișă 141, curmeziși 141, curtiza 17, 74, cutcudăți 115, cutcudeța 115, cutceureși 105, euteureza 45,157, cutcuriga 133, 137, 157, cutcurigui 119, cuteza 46, (cu)treiera 42, (cu)tremura 41, cutrui 120, cuțita 141, cuțiti 141, cuțitori 39, 43, cuvioșă 135, cuvint-cheie 10.

D: dactilografia 62, damasca 137, 152, 156, damaschina ,62, 63, 152,... dator 7, datora 138, 139, datori 138, 139, dăbălăza 45, 46, dăbălogi 27, dăcăi 36, dăinai 35, dăinăli 82, dălăci 136, dănfui 122, dăngălui 126, dărăbăli 85, 159, dărăbi 159, dărăbui 159, dărăbuli 83,, dărăburii 39, dărăbuți 115, 116, dăruui 120, 122, dărvări 132, dealu-spiriza 80, debilita 109,:: 110, 111, deceptiuna 99, 101, declămăli 124, 126,' defendăli 126, defendelui 126, defendului 126, dejmăli % 85, dejuna 17, demagogiza 74, 70, 157, demisiona 99, 102, demisiuna 162,, (de)nazifica 57, densifica 56, deseinteca 47, 48, descrieriat 5, describăli 68, desie 136, des-pleteci 49, 52^,espletici 52, destitua 117, destitui 117, deșăla 81, 83, deșela 81, 83, deserta 133, dezvoltă 7, diafendepsi 66, 69, dibaci 137, dichisi 65, 68, 69, dictirui 127, diendipsi 66, diferenția 60, 61, 62, diftonga 137, 156, dimensiona 100, 101, diminutiviza 80, direcționa 100, 102, dirigăli 87, dirigent 6, diriginte 6, discipula 136, discui 123, disprețui 120, 156, 157, disputăli 126, disputului 126, diugli 123,127, diugli 83, 85, diversifica 56, 57,154, diversifica 56, 57, 154,156, dividorui 127, dingini 91, diri 132, dirii 33, 34, dirisini 89, 91, 92, 93, 146, dir-văli 84, 88, dobăli 85, 87, dobăli 87, 127, dobzăla 87, docladarisi 70, docladirisi 70, doftori 142, doftorici 50^ 51, 53, 154, 156, dogmatiza 75, 78, doicăi 85, doini 137, dolariza 80, 157, dolii 138, domăi 33, dohdoni 91, dormita 109, drăcăli 154, 159, drăcăliui 125, 126, 127, draci 136, 156, 159, drăcui 120, 154, 157, 159, drăgăli 84, drăgăliui 124, drăgăni 90, dragului 124, 126, drăguț 5, drămăli 126, 127, drăncăni 90, drecelui 124, dreveli 81, 85, 146, dreveni 95,, dripăli 82, 85, dripili 81, 83, 146, drimbui 31, 119, drimboia 30, 119, drimbui 119, dringăni 93, 157, drotăli 127, dubaii 82, dubăli 82, dublicia 56, 59, dudui 119, duelgi 10, 27, 29, duhli 82..85, 87, duhli 123, 125,126, duhni 92, 93, 94, 156, duhori 137, duhori 37, 39, duhoși 104,, 106, duhului 125, 126; duoșie 136, dulcefia 56, 57, dulcefica 56, 153, dulcifica 56, 59, dum-brăvi 138, duminică &; durnezei 137, 157, dupăci 49, dupărui 123, 124, durai 152, durăli 82, 152, durduli 84, duriga 54, 55, duruca 47, 48, 152, durui 152, dușmănos 5.

E: eclipsa 142, eclipsi 142, sclisa 141, economicos 6, economisi 65, 68, 69, ecraniza 78, ecrazarisi 71, educăli 126, efectua 117, 118,156, efemeriza 73, egahza 73, Ela 10. electric 6, electrica 6, 59, electrisă 77, electriză 6, electron 6, elefterosi 65, 66, eleniza 76, 156, elve-țianiză 75, emanante 6, eminent 0, eminentă 6, emoționa 98, 156, engleza 142, epiceza 80, epitropevsi 64, 66, epitropisi 64, 65, 156, erezi 142, ermetiza 75, erotiza 74, 80, esenția 60, 62, Eta 10, etalon 10, eteriza 77, eterogeneiza 76, europeniza 75, evghenisi 69, evidenția 60, 61, 62, 102, 156, evlavisi 65, 156, excepționa 98, 100, 101, 102, exemplifica 56, exerti 136, 142, expedelui 124, expedirui 127, explicita 109, 110, explicui 121,122, exportarisi 69, expo-zarisi 70, extazia 60, 61, 62, 156.

F: fabricarisi 70, fabuliza 77, 156, facilita 109, 110, factor-cheie 10, fanariotiza 75 78, fariatiza 75, 78, fandosi 68, 69, fantasc 9, fantasmă 9, fantaza 9, faptic 6, farfarisi 64, 65 68, favora:i4i; favori 141, favoriza 76, favorizi 67, făcăli 119, iăloși 104, 106, 107,făptui 121 122, făreca 7, fărîma 137, fărîmița 117, fărîmiți 115, fărîni 32, fărîtăli 121, fărîtăli 121, fărîtăț 137,157, fărîtui 121, fărîtări 19, 38, 42, fărînarnici 23, fărîtui 122, fărîurar 7, felelui 125, feliurimisi 70 feminiza 74, 75, 78, ferăstrău 7, fereca 7, 47, 48, 49, fereduui 121, ferica 139, 140, ferici 139* 140, fermenta 136, 156, fertiliza 24, ferțmi 124, fețișiza 78, ficționa 101,102, fierărie 10, fierăș-trău 7, îiifii 31, 34, figliui 119, ființa 20, 21, 23, fileta 137, 156, filotimisi 65, 69, 156, filozofa 136, 156, 157, filozofisi 65, filozofiza 73, filui 122, finaliza 78, fini 142, finisa 73, 74, 79, fir-tăli 124, firtăliui 124, firui 120, firui 119, fiscaliza 9, 75, filfăni 90, firni 32, fiștica 47, 48, flanea 137, 156, flatarisi 71, flecăti 112, 113, 114, 156, flecui 62, flecăli 82, flenderisi 65, 68, 156, ilențări 38, fleoncăni 93, 157, fleorcăi 32, 33, 154, fleortăi 32, fleșcăi 35, fleșcăni 90, flex-i-biiză 75, flișchii 30, 31, flonconi 91, floncoti 112, 113, 154, 156, 157, fluidifica 56, fluieraș 9, focaliza 80, focări 38, focici 31, focilci 31, fofirli 84, foltozi 18, 45, 46, 156, fonfăi 32, 33, 156, fonfăni 89, 92, 93, 94,154,156,157, fonfoni 89, 91, 92, forcăi 36, forfecă 139, forfoli 84, forfoni 92, forfoti 112, 114, forma 140, formalisi 68, 69, 72, formali 82, 85, 87, 88, formăli 68, 72, 124, formi 140, formui 122, formului 124, fornăi 35, fortifia 56, 57, fortifica 56, foșfoi 31,

foșhăi 35, 36/foșni 94, foșpontăului 127, fraieri 143, franeiza 142, franțuzi 142, frăgezi 135, fră-
mintura 40, 42, fremăta 110, 135, frenetiza 74, 75, frențuși 20, 104, fricțiuna 101—102, fric-
tiuna 100, 101, fripturiza 75, 80, frișcăli 82, 86, fructifica 57, 153, 156, frunzuli 83, 88, 153,
fruştuca 143, fugar 9, fulgera 42, fulgura 39, fulguri 39, fuma 139, 151, fumeza 48, 54,
55, 151, 159, furniza 151, 159, fumui 151; 159, funcțiuna 100, funcțiuna 100, fundamenta 137,
furalidisi 152, 159, fundoni 89, 91, 92, 93, 152, 159, funebru 9, funest 9, furci 132, 137, 156,
furlandisi 72, furnica 137, furnisa 78, 79, furniza 78, 79.

G. gagicări 42, 43, galopa 137, 158, galvaniza 80, gargarisi 64, 68, 69, gargariza 77, 156,
157, garnisi 67, găfii 31, găibăra 38, 156, găina 137, găină 6, gălăgini 91, 93, 156, gălbeji 135,
gălbezi 135, găvănoși 104, găzdăli 85, 88, 156, găzdăului 124, găzdui 119, 122, 156, gebrări 42,
gelifica 56, 60, gemănalat 82, geremetisi 70, 72, gerui 119, 156, gesticula 131, gestiona 101,
gheboşa 104, 151, ghemoşa 22, 105, 107, 156, 157, ghemotoci 54, ghera 137, gherăni 92, 93,
\$5, 156, ghida 136, 156, 157, ghilosi 65, 68, 69, 154, ghimnasi 66, ghiolcoi 31, ghioldorosi 19,
'65, 70, ghiontui 120, 153, ghiortăi 35, ghiortii 30, gineri 136, giocuri 42, giulgiui 122, gifiu 35,
gigi 7, 31, 33, gilgăi 34, gilgăni 92, gilgări 40, 157, gUgării 67, gilgii 31, 34, 35, gimboşi 66,
gindului 125, 127, gîngăni 92, gîngura 10, gîngiuri 40, 43, gînjia 61, gişeări 38, gîtii 31,
glăşui 120, globăni 95, 97, glodura 39, gloj&ani 92, glojdări 40, 43, glorifica 56, 57, gmgui
123, gogăli 82, 84, 86, 88, gogilții 35, gomoni 93, gondola 132, gongăni 92, gongoni 92, gorgoni
137, gozări 38, 42, 43, gradă 141, 152, 159, gradua 117, 118, 152, 159, gramaticaliza 76, 80,
gramatiza 74, gratifia 57, gravita 109, grădinari 20, grădui 118, 152, 159, grămădi 135, 136,
grăniceri 132, grănițui 120, grețli 82, 84, 86, 88, grijuli 18, 83, 86, grohăi 34, grohni 90, gro-
hoi 33, 118, grohoni 33, 91, 92, 94, grohotii 112, 113, gropila 83, grosime 136, gruhui 118, gru'n-
guri 40, gudura 40, 43, 156, gungăni 92, gunguni 92, gurăni 93, 94, 154, gurguța 115, 116,
gustară 37, 38, gustări 37, 38, 41, 43, guşa 159, guși 159, gușoi 118, guștuiu 83, gușui 118, 159,
guturai 136, 156.

H: ^araciladisi 70, 72, 152, 159, haracosi 65, caracterizi 67, hareci(l)ui 123, 124, 125,
152, 159, hashV82, 84, 85, haznali 81, 82, hăcu 16, 121, hăisui 17, hăităz 6, haiti 136, hăitui
121, hălpări 38, hăltăcări 40, 41, 157, hăndrăli 85, 152, 156, hăndrăului 124, 125, 152, hântăli
84, 85, hăpăci 51, 152, 157, 159, hăpăi 119, 152, 159, hăpăni 90, hăpăni 90, hăpui 119, 152,
159, hărăți 115, hărăxi. 66, hărăsni 90, 94, hărățli 81, 84, 156, hărățli 81, hărățui 121, hărățua 90,
hăuli 85, 86, 88, 157, hăuni 91, hăznăli 85, 156, heberli 84, 87, heitui 119, herdeli 84, 'hibăli
81, 88, 146, hibăli 123, 127, hidrata 142, hilificație 59, himificație 59, hipnotiza 75, 78, hirii
31, hirotonisi 66, 67, 68, 69, hicii 30, 31, hicii 83, 84, hihii 31, 34, hîlbări 40, hilticii 32, 41, 146,
hirăi 31, hircii 36, hîrșcăi 35, hîrșcii 35, 36, hîrții 31, hîții 31, hîțina 89, 91, 92, 96,
97, hîțini 89, 91, 96, hlobăni 93, 156, hoboti 136, hodăcăi 31, hodicii 31, hogi. 137, hohni 90,
hoinări 20, holba 7, holbăni 95, hondrăi 152, hondrăni 93, 152, hondromăni 97, hondroni 91,
honticii 31, horăi 34, 152, 159, horeai 35, 36, horconi 89, 95, 146, hordorosi 68, horhoni 91, hor-
hoti 112, 113, 158, hori 136, 152, 159, horoi 31, horpoi 31, horțai 33, hoșotii 112, 113, 114, 156,
hotări 132, hotărnicii 23, hrenui 120, 156, hrbpoti 112, huhura 40, huhureza 45, 46, hurduca 47,
48, 49, 137, 154, 157, hurui 119, hușni 90, huța 137, huțina 89, 91, 92, 96, huțina 89, 91, 92,
93, 94, hutui 120, hutuna 9ă, hutupăni 90, hututa 115, huzari 137, 158, huzurui 120,
122, 156. '

I: iagmaladisi 72, ibovnici 137, Ica 10, Ică 10, iconomisi 68, 69, identifiia 57, identifica
60, idioti 142, idolatriza 76, iegări 143, ienăci 51, 156, iepuri 137, ierarhiza 77, ierna 137,
139, iezări 132, 134, iezări 132, 134, iezi 142. Ignorantiza 75, ihoti 112. imensifica 59. 60 imor-
tahza 76, imoşa 106, impermeabiliza 78, impreciona 98, impulsiona 19, 97, 98, 101, 102, Ina
10, imozonati 50, incogniti 0, incou 112, incrimina 03, 106, independențiz 70, indigena 137,
individua 117, 118, infim 9, influenta 136, ingenia 132, inhibiționa 99, 101, inima 142, inscrip-
ționa(re) 98, 101, 102, intenționa 99, interisarisi 67, interisi 67, intervieva 137. 156. intima 9
intimia 60, 61, 62, 151, intimiza 151, inventaria 60, 61, 62, inventoria 61, invidia 136, 156,
intrind 7, iotaciza 74, ipostazia 60, 61, 62, 156, ipostaziere 62, irosi 68, ispiti 140, istori 11
istoriciza 75, istorisi 65, 68, 69, istornici 23, itei 30, izeleni 142, izomeriza 76, 78, izvodi 139,
izvori 133, izvori 139.

i: imbălori 38, 40, 43, imbălori 38, 40, 43, (im)bălsăma 140, 153, imbătoşa 108, imbon-
dori 39, 42, (im)bonghina 93, imbrățişa 103, 104, 108, imbrătoşa 103, 105, 107, imbucătări
40, 43, (im)bucătăți 115, 116, 117, 156, imbucături 19, 43, imbunătăța 117, imbunătăți 117,
imbunați 115, 116, (im)burgezi 153, imburtosa 106, împăca 151, împăcăliu 123, împăcelui
123, împăi'toşa 106, împărți 153, împătri 133, impestrița 115, impestriți 116, impicioroşa 28,
47, 48, impic'ioroga 2S, 48, 54, impiciorogr 54, impleteci 49, 50, 52, impleteri 21, 38, 39, 40,
imp'eteci 50, 51, 52, 53, 154, impletuci 50, 52, (im)poeali 88, (im)pocoli 88, împotrivi. 134,
imprejmu 119, 120, imprietenoși 104, imprietenoşa 103, 105, improcesua 117, 118, (im)puđrăli
82, 85, 88, 156, impungăci 50, 51, 154, (im)pungăii, 84, 85, 88, 154, imputera 39, imputeri 39,
(im)puternici 23, înainte 133, înălța 16, 61, 135, 139, încăleacă 47, 48, 49, încărcă 47, 48, 49,

Incărdăși 103, încărddşa 103, încărdoși 103, inceteni 89, 91, 95, incetina 89, 91, 96, incetini
89, 91, 95, 97, inchipui 5, 122, inehipurui 123, 124, incinci 133, incinciui 119, ineiđoşa 105-
incirđoși 104, 105, incolătăci 53, 54, incolătăci 54, incohtra 134, incornări 40, incornora 38,
40, 42, 156, iricornora 40, incorpora 42, incotoşmăna 19, 89, 90, 97, incotoşmăni 19, 89, 90,
incotopeni 91, 92, (in)crucia 61, incrucişa 20, 108, îndărătna 90, 96, îndărătnci 23, indemina
133, indesa 138, indesi 138, indoi 133, indosaria 60, 62, îndreptăți 114, 116, 117, mdritui
122, indulci 153, infăinoşa 22, 103, 104, infăinoşa 22, 103, 104, infăşai 34, infăşură
37, 40, 42, 43, infăşuri 39, 40, infățişa 103^108, infătoşa 103, 107, infătoși 103, 104,
tnfierbăza 15, 45, 46, infigări 10, 38, (in)flori 139, informăli 126, infrătoşa 104, infrigoşa 105,
107, infigura 37, infrimsăşa 105, infrunzi 153, infuleca 48, îngădui 121, îngăimaci 50, 51, 52,
53, îngazdăci 49, 52, îngazdăgi 27, 52/(in)ghionti 120, 136, 153, inghiortăni 90, ingindora 37,
39, inguidura 19, 37, 39, ingraşa 61, ingreca 47, 48, ingrela 88, ingreuna 92, 93, 96, ingreuiati
117, ingrijora 40, 42, 43, 156, inighebHui 125, injosora 40, 43, injosori 40, 43, injuga 153,
inluntroşa 105, 107, inmagazina 62, inmieşma 153, inmina 117, inminua 117, 118, innădi 153,
(in)răutăți 117, inriura 37, inriuri 37, insoară 40, 42, instela 88, instrimbătăta 117, instrimbă-
tăți 117, (in)strimbătall4, 115, 116, instrimbăți 114, 115, 116, 156, (in)surați 114, insuși 123,
137, 156, inșela 88, intemeinici 23, intebare-cheie 10, întrei il33, intrupoşa 105, 106, 107,
intufăşa 103, 105, intunerici 137, ințăporeşa 108, ințepăta 135, 141, ințepăti 141, invălmăși
103, invăliu 152, invetina 153, (in)vecinici 23, (in)viermăna 90, invineteti 115, invinoşa 107,
152, 160, inviora 40, 43, invioşa 104, 105, invinătăți 115, 116, invirteci 50, invirtici 50, invoa lbe
7, invoieşa 103, 105, invoieşa 103, inzeci 133, inzili 81.

J: japni 90, jăfăni 93, 96, 156, jăpăi 32, jăpăni 90, jăpcăni 95, 96, jărcăni 93, 156,
jărui 121, jefăni 90, jefui 156, 157, jelnici 23, jeliu 121, jimba 17, jmăcni 94, jubilia 61, 62,
judecs. 12, judeca 47, 48, 49, judeci 47, 49, 50, jugui 153, juguli 19, 83, 85, 153, jumătăta 135,
141, jumătăți 141, junimistiza 80, junimistizant 80, jupului 124, jurnalia 60, 61, 62.

L: lăbializa 80, lachirui 127, 128, laiciza 73, lainic 6, latiniza 75, lăcăşliu 123, 124,
126, Iacul 7, lălăi 35, lămuri 17, lăpta. 141, lăptari 38, lăpti 141, lăptoşa 20, lărmăzui 129,
iărmui 129, lătime 136, lefuri 39, legațişi 64, legăna 95, 96, legătui 128, 151, legendariza 75,
legiuu 122, legumi 138, lehămeti 152, 159, lehămetisi 65, 152, 159, lehămetui 152, 159, lencăni
^0, ienevo și 104, leorbăci 35, 36, leorcăi 32, leorciori 43, lerui 120, 154, 157, leziona 100, licen-
ția 61, lichefia 56, 57, 58, 59, licheliza 74, liliachiu 6, limbuși 20, 105, 156, limbut 7- 11, limbuti
115, 116, limpoti 112, 113, 154, lincoti 112, lingăi 30, 152, liiigări 42, 43, lingoşa 103, 104, 105,
152, Mngui 152, linguri 39, 40, 152, linguși 103, 105, 106, 107, 108, 152, 154; lipsi 66, 68,
litoral 6, litoretă 6, liturghisi 69, livezi 135, lingoare 7, localiza 73, locioli 84, locui 7, loncoti
112, lot-etalon 10, lot-model 10, lubrifia 59, lucii 31, 32, 33, lunătăci 53, lungări 38, 40, 158,
lungoare 7, luntri 151, luntrişa 104, 105, 107, 151, luntriza 77, 80, 151, lupta 139, lutoşa 104^
tutui 119, 123, luxi 142.

M: macai 30, madrilen 9, magaziona(re) 98, 99, 101, 102, maghiariza 80, magnetiza
78, 80, mahalagiu 6, mahalagiza 74, 80, maimuțări 42, 43, malterezi 45, 46, 156, marina 133,
137, marmora 138, marşaiza 76, 78, 157, marşirui 127, 128, maşiniza 74, mateologhisi
^65, 67, 69, măcai 30, măcăcăi 36, măcăi 30, micăni 93, 154, mădular 7, măduvă 7, mădieuci 52,
măimui 120, măjăli 81, măjeii 81, măjui 123, mărăđci 50, 51, 52, 153, 156, 159, mărăđgi 27, 28,
^29, 52, 153, 156, 159, mărăđși 103, 105, 107, 153, 156, 159, mărăđla 87, mărănimie 5, mărămuri
138, mărăși 106, mărăşall 82, mărăşăliu 126, 127, mărăturisi 66, 67, 68, 69, mărănta 135, mărăntul
119, 123, mărănta 135, 141, mărănți 141; mărănțişa 104, 107, mărănțoşa 22, 103, 104, 108,
tnfănmțuşa 22, 103, 104, măscări 40, 42, măşura 139, mățăsi 135, măteuța 115, mătrăcăni 90,
^mătura 138, mături 138, mătuşa 7, mați 142, mechecăi 35, 36, medeleniza 76, 157, mediatiza
75, mejdăli 88, melcui 123, memoriza 73, 80, 156, mențiuna 100, merinda 135, merinzi 135,
meschiniza 73, meseli 121, mesui 121, mesteca 48, mestecăli 82, meşterui 119, 156, meştesuguu
122, metahirisi 69, metaliza 73, mețerli 87, mezdri 142, miăuni 91, 96, miçořa 43, miçoři 43,
micura 40, micuti 112, mieuna 92, 97, miez 7, mihohoi 31, 32, 34, mihona 89, 92, mihoni 89,
92, 93, 95, mihoti 19, 112, 113, milcoși 105, mili 136, milosirdui 119, 120, 156, milui 120, 122,
mineraliza 80, minim 9, minimaliza 76, 154, 156, mințăi 33, 154, miona 92, mioni 91, miorcăi
152, miorcăni 152, miorcioi 31, miorcioi 83, 84, 152, miorcioni 91, miorcoti 112, 152, miorlăi
32, 34, 35, 146, miorlii 34, miorloi 32, 146, mirocoli 84, miresma 140, miresmi 140, miresmui 120,
153, 156, mireși 135, mirgăzli 87, mirosi 64, 67, misarli 82, mistifica 57, mişcăliu 124, 125,
126, 152, 159, mişcui 40, 152, 159, mişcoti 112, 113, 114, 152, 154, 159, mişui'119, mitiza 80,
mitologiza 80, mitui 120, 122, 156, mizera 142, mizai 30, milcomiși 20, 104, mili 137, mîncărică
5, mineca 48, minjeli 83, mintui 121, minua 117, 118, 156, minui 117, 122, minuța 8, mînzăli
82, 88, mînzări 42, mînzoli 83, mîrăi 31, 32, mîrciui 31, mîrii 31, 32, 35, 157, mîrnăi 35, mîrnii
35, mîroi 31, 32, mîteci 31, mițai 31, miții 31, 119, mițui 119, mizgai 30, mizgăli 30, mizgăli 83,
mizgii 31, 34, mizgili 81, 83, mizgui 30, mobila 140, mobili 140, moicăi 152, mocani 152, mocio-
tui 125, mocirlăi 33, 156, mocoși 104, 105, 152, model 10, modera 9, modest 9, modi 136, 137,

142, 156, modula 130, moliori 39, mofturi 39, mogori 50, 64, mogoroci 50, 52, mogorogi 27, 28, 29, 50, 52, mogorosi 50, 64, mohorâți 114, 116, mobori 24, 132, molioriți 114, 115, 116, mc-horți 114, 115, 116, 117, molari 143, moleisi 64, 66, molevisi 66, moleși 103, 104, 108, molfoi 31 j molifsi 66, molipsi 64, 65, 66, 68, 69, molișa 104, molivsi 66, moloșa 103, 105, 156, moșoi 103, 104, 105, meriarlii 135, mongâi 33, monoftengiza 0., moralici 50, 51^ 53, 151, 156, moralisi 65, 68, 151, 156, moraliza 80, 151, mcrâi 16, 34, moicoifi 113, morfologi 28, mormâi 35, morm-âni 90, mormoni 92, mormorosi 65, moraâi 35, morogi 27, morsoeâi 33, mortifica 56, moșicâi 35; 36, moșoi 31, 32, 33, 34, mototoliși 64, 65, mototolosi 64, 65, motrocâli 82, moțâi 33, mucalisi 65, mucai.33, mucioșal04, mucui 120, muierci49, 51, multiplica 47, mumifia 56, 57, mumifica 56, 59, muncâi 34, muncel 6, muniționa 98, 99, munteni 90, murdaripsi 64, 65, 66, murdârîși 64, 65, 15Ș, murmura 152, murmurîși 152, murseca 48, mustâci 53, mustui 120, 156, muștruli 83, 84, 86, muștrului 87, 127, mușuli 84, muziealiza 75.

N: nadali 82, 88, 153, naturaliza 79, navă-școală 10, naviga 54, 55, 156, nazaliza 80, nazifica 58, 157, năclâi 34, nădădjui 122, năduși 135, năgrâbi 138, nâi 134, 137, năpâstui 120, 122, 123, 156, născare 11, nășui 122, năvega 55, neaoșița 80, neabunie 5, 6, necâji 135, necâzi 135, necheza 46, nedejdui 122, negoția 60, 62, negustor 6, neoigiza 80, neutraliza 79, nevoiesi 104, nimicci 49, 51, 156, nimicci133, 137, 156, nimicnici 23, 53, ninera 37, 39, 40, nineri 37, 39, 40, ninra 37, 39, nitui 122, 123, nivela 142, niveli 142, nobila 142, nobili 142, nobilita 109., 110, 111, noian 6, noimisi 65, 68, 156, ncmadisi 64, 68, 151, 159, ncmadiza 77, 151, 156, 159, nostrifica 57, 58, 60, numerota 109, nunti 125, 126, nutreț 7, nutri 7.

O : obâda 135, obidui 122, obieționa 98, 101, obișnui 6, oblăgătui 128, obligui 122, obrâzi 136, ohservirui 127, ocacai 30, ocaziona 101, ccăcâi 20, ccâni 92, ocicii 31, ococai 30, ococoi 31, ochelaria 60, 62, cchena 91, 96, oculimi 127, odrâși 137, 156, ofta 108, 109, 111, ogârł 132, oglindi 140, ojjiți 31, 33; olari 20, olieâi 35, 36, olicâia 30, 35, olicâri 43, omeni 8, 90., omenie 8, omenos 8, omida 135, omiza 135, 141, omizi 141, omogeneiza 76, omogeniza 76, opacifi- 56, 57, 151, opaciza 151, opaci 142, opinia 60, oprîși 64, orașeniza 75, 78, 151, orbeca 46, 47, 48, 49/458, orbecâi 33, 158, orbecâni 92, 93, 96, 158, orbetî116, orbica 46, 47, 48, orbiei 47, 49, 50, 51, 53, 156, brganisi 69, orindui 121, orjoveni 91, 92, 93, orjoveni 97, osifia 57., 59, osîrdnici 23, ostâși 18, 103, ostraciza 74, oștâri 38, oțeti 135, oțeti 135, ovaționa 98, ozona 151, ozonifica 151, ozoniza 151.

P: pacifica 151, pacui 121, palavragi 27, papagalici 50, 53, papagaliza 76, 80, papali: 82, paralgahisi 68, 69, paraiui 123, paraponisi 59, 65, pastelist 6, pasteliza 78, pasteuriza 76, 157, pașnic 6, paștealui 124, 127, patrierși 135, patriotiza 80, pauri 143, pavela 83, 88, pavelui 114, păcălui 126, păcâni 24, 157, păcătui 122, păelul 151, păciui 120, 151, pactui 123, păduri 132, 138, păfâni 90, păftălui 124, 125, păși 20, 104, pălăvrâji 27, 28, păli 142, palmăil 81, 88, 146, 159, palmălui 159, palmi 158, palmui 122, 159, pământii 136, pâncâni 90, pânui 120, 156, pânusi 104, păpâli 82, pârâli 82, 86, pârțâli 85, 153, 156, pârțâlui 153, parteni 91, pârți 139, pârțina 89, 91, 96, 97, pârțini 89, 91, 92, 93, 95, 96, 156, pârțui 153, pârți 139, pârui 123, pășălui 126, pătîmi 136, pecetii 19, 82, 87, pecetului 87, 123, 125, 127, pedepsi 67, 68, 69, 140, pedestra 141, pelticâi 32, 34, 157, pelticâri 40, 42, 156, pensiona 99, 156, perdăfui 123, perfecționa 98, 99, 100, 156, pericolarisi 20, 70, perigrafisi 64, perpelii 84, perso- nifia 159, personifica 57, 152, 159, personisi 152, 159, pescui 119, pesimiza 75, pești 133, pestilen- iția 62, petecări 40, 41, petici 137, 156, piauni 92, picarisi 70, 71, pichirisi 64, 65, 70, 71, picota 21J 108, 112, 113, picoti 108, 112, 113, picta 11, pictor 11, picturali, piculi 84, picura 19, 41, 42J pieptoși 107, pietrețui 124, pietrici 15, 20, 50, pietrui 120, 122, pieuna 92, piglui 123, pilulizaj 80, pingeli 86, 88, pingelui 19, 125, pioci 50, pioncâni 90, pionii 91, 92, pipili 83, pirui 119j pisăgi 27, 28, 29, 49, 153, 159, pisălogi 9, 20, 29, pisăza 44, 45, 46, piseza 44, 45, 46, 153, 159j pisicări 43, pisoca 47, 49, 50, 159, pisoci 48, 49, 50, 153; pisogi 27, 28/48, 49, pistoci 51, piscâni 153, pișculi 83, 84, 153, pișcura 43, 153, pităci 52, piui 50, 120, 152, 159, piuli 50, 84, 152, 159* piuni 50, 91, 152, 159, piura 39, 40, 41, piuri 39, 40, 50, 152, 159, piuți 115, 117, 152, pizmăiui; 124, 126, pizmui 122, pizmuiui 124, pîndar 6, pîndăci 50, pîntecări 19, pîrlui 123, pisai 31, pîtcâi 32, planifica 152, planisa 67, planisi 64, 67, plastografia 62, platifica 59, platoniza 76/ plânui 122, 152, piășăla 81, 83, piășela 81, 83, plăti 136, pieescoti 112, plescâi 34, plesni 94, pieșugi 28, pleșura 38, 40, 42, plicii 31, 32, plicui 120, plictisi 68, 69, plimbarisi 70, 71/ pliroforisi69, plischi131, plîșchil32, plîngătui128, 129, plîngui 119, 120, plodi 135, 136, plugul 123, pocăni 90, 94, 95, 154, pocitâ 18, 109, 110, 111, pocni 93, 94, 97, 154, poetifica 59, poetiza 77, poetiza 156, poftiși 68, polariza 80, polemiza 77, 78, polierări 38, 40, 42, politiza 78, pomâi 35, 152, pomi 152, pominoci 52, porniși 64, 65, 68, 152, pompieriza 75, 78, poncâi 14, ponosi 82, 87, ponosiui 87, 123, pontori 39, ponturi 39, popora 134, 141, 142, popori 134, porcâi 33, 157, porcari 38, 40, 43, 156, 157, porci 137, 157, portretiza 77, porționa 98, 99, 101, 102, 156, porzoia 132, posibilita 109, 110, 111, postelnic 7, potenția 60, potrivi 133, 134, povățui 123, povestui 119, povîrnici 50, 52, poziție-cheie 10, practicăiui 124, practi- tiza 67, practisi 67, 68, practiza 78, prădăli 85, 86, 154, 155, prăfui 120, 156, preciza 74.,

75, precizona 98, 101, 102, predanisi 69, prefația 60, prescribălui 126, presiona 98, 99, 101, pretendarisi 71, pretendălui 68, 123, preteiidetu 123, pretenderisi 70, pretinderisi 71, pretm- < lirisi 70, 71, pretăli 82, 85, 156, prețălui 123, 125, 126, prețelui 123, prețui 121, 125, preyi- xiona 100, 101, prezentui 119, 122, prezidirui 127, pricinui 123, pricopsi 67, primezui 123, primici 50, 51, 52, 156, pripăși 135, pripoi 142, pristui 121, privistului 126, prinzi 137, 156, 159, prmuzi 159, proba 142, 152, probai 23, 34, 152, probăjeni 134, probăli 87, 152, probălui 152, probi 142, probui 23, 152, problematica 75, probului 152, procentua 117, 118, producțurui 127, proferisi 65, 67, profesui 121, 122, profeta 135, profetiza 77, profeti 135, profita 141, profiți 141, proforisi 77, prognostica 141, prognostici 141, progresist 6, proletariza 78, promițurui 127, pronunția 61, propagandiza 80, proporționa 98, 99, 101, protestălui 123, 124, 125, 126, prp testelui 123, protestul 119, 121, 156, 157, proverbifia 56, 57, 58, 59, prundui 122, prusifica 58 59 154 156, psihiza 74, publica 142, publici 142, publicul 121, pușani 90, 94, pufni 94, 96' pui 153, puiezi 45, 46, 153, puți 115, 116, 153, pumnala 142, pumnări 38, pumnuliza 74' punctua 117, 118, punționa 98, 101, 102, pughili 83, pungui 120, pușăzi 136, pustia 140, pustii 140, pușca 151, pușcăi 151, 156, pișcăli 151, pușcălui 124, 125, 151, pușcări 151, putredi 135, putrezi 135, puțoli 88, puțuli 88, puțului 126, 128, puțurui 127, 128.

R: rablagi 27, radiofica 56, 57, 59, 60, 156, raliți 135, ramifia 57, ramură 12, rapsodia 141, rareface 97, rarefia 58, 57, 59, 151, rareficia 56, 151, rarifica 56, raționa 98, 99, 101, 102, rablagi 27, răblări 38, 40, 156, răboni 93, răcni 94, răciori 39, răgila 83, râi 134, răia 134, rămasa 135, rămăslui 123, 124, 125, rămuli 88, rănăli 82, 88, rāncoti 113, rānui 123, rāpăi 29, 152, rāpăni 152, rāpii 29, rāpoi 31, 152, rāri 151, rārici 50, 51, 53, 151, rārița 135, rārunza 135' rātiunalOO, rāui 119, 120, 157, rāui 84, 85, 88, 154, 157, rāuți 115, rāvaslui 123, rāzāli 86, rāzneti 115, 116, rāzni 133, 137 158, realiza 80, rebela 141, reblegi 27, recepționa 99, tecomandalui 123, 124, recomandarisi 68, recomandălui 63, recomandălui 126, 128, recomandărm 127 128, recomendarui 128, recomanduleasi 71, 72, recomendului 72, 124, rectificia 57, reducți- rui 127, 128, regățeniza 75, regista 73, 74, 79, regiza 76, 78, 79, 154, 156, 157, regulariza 75, relativiza 75, reliefa 150, repartiza 78, repertoriza 80, repetirisi 68, repetirui 68, 128, repezi 133, repălălui 124, resona 141, respectarisi 70, respectălui 124, restaurant-școală 10, restricț- ționa 98, 101, rețeza 46, retorici 142, reumatiza 74, revedălui 124, reviziona 98, 100, rezinifica 57, 58, 60, rezolvirui 128, rezonirui 127, 128, rindeni 89, 91, ripui 123, ritorici 50, rigii 32, riișoa 106, rincheza 48, rindului 127, rinzoi 118, rinzoli 83, 85, rinzui 118, 122, riura 39, rivni 136, 156, rocoboi 32, rodnici 23, rornantiza 74, ronhăi 82, ronțai 35, ronțoni 91, ropoti 113, rostiiși 64, rotila 81, 83, 86, 87, rotili 81, 83, 87, rotola 81, 83, 87, rotoli 81, 83, 84, 85, 86, 87, 146, rozoli 83, rucui 119, rudeni 90, 95, rudi 137, 156, 157, 159, rugini 137, ruguei 50, rumega 55, runculi 85, 88, rușina 141.

S: sacrifica 56, salariza 76, 79, samali 81, 82, sanctifica 57, sarcasm 9, satiriza 78, savantiza 80, săbii 137, săcni 94, sălășlui 123, 125, 127, sălta 110, sămălui 126, 127, sămăș- ăiui 123, Sănducu 5, sărăcâci 15, 49, sărbătoare 7, săra 120, sărbători 43, sărmăluță 10, sănii 120, scandalisi 66, 67, scariface 59, scādălizi 67, scādătoare 10, scālîmbăi 30, 32, 33, ^cālîmbăia 30, 32, scāndălizi 67, scārpina 96, scārpui 121, (s)chelălăi 30, scheuna 89, 92, 93, schilodi 135, 136, schimonosi 64, 70, 72, schimosi 64, 65, schiona 39, 92, schițoi 32, sciz- ziona 100, scirboli 83, 84, 87, 88, 156, scîrjii 31, scîrmoci 50, 153, scîrtăi 31/scităli 85, scler- cotiza 75, sclifosi 68, 69, sclivisi 65, 68, 69, scoate 42, scobăci 52, scobeli 81, 84, 85, 155, scociora 43, scociori 43, scodormoli 84, scoposi 64, scormoci 153, scormoli 83, 84, 153, scorm- oni 84, 91, 92, 95, 97, 153, 154, scornoci 50, 52, 53, scorțoșime 136, scoteli 83, 153, scotoci 50, 51, 52, 53, 153, scoțoși 104, 153, scrijela 81, 83, 88, scrijeli 81, 82, scripcăi 31, 32, 157, scripsi 71, scriptură 7, scrofăli 82, 85, 157, sculpta 11, sculptor 11, sculptură 11, scurma 129, scurmuzui 129, scutura 40, 41, 42, 153, secărăța 114, 115, 116, secarăți 114, 115, 116, 156, secătui 18, 128, 129, seefestruui 120, 122, selectabil 5, semnala 130, semnaliza 77, 80, semălui 125, semnifica 59, semui 125, sensibiliza 75, serba 7, servirisi 71, sesiza 79, seziza 79, sfătui 120, sficii 31, 33, 35, sfircii 32, sforăi 32, 35, sforoi 32, sfredeluși 104, 107, sictiri 137, 157, sictirisi 65, sifiliza 75, 78, sigurarisi 70, sigurefsi 64, 66, sigurifi 64, 66, siguripsi 64, 66, sigurisi 64, sigurivsi 64, 66, silabisi 68, 69, 159, silabiza 159, silnici vb. 9, 13, simbo- liza 78, simfonisi 64, 65, simpatiza 77, simplifica 59, simultaneiza 76, simvivas 66, sinchisi 68, 69, sindicaliza 75, sineii 137, situaționa(re) 98, 99, 101, 102, sicii 35, sinătoare 7, simba- ta 141, simbeti 141, sîngeci 82, 83, 87, 88, sîngeorza 133, singera 39, 42, sînvăsia 133, sirgvi 121, sloveni 91, 92, 96, slugarnici 23, slugărti 43, sluti 135, 136, sluiți 135, smălța 120, smălțui 120, smiorecâni 90, smîrcii 32, smîrcoti 113, smocăi 32, smocoti 112, 113, 114, 156, socri 137, 156, solăci 50, 51, 154, 156, 159, soli 159, somnola 130, somnora 39, somnura 39, sor- băcâi 35, 36, sorbeca 47, 48, 154, sorbicii 35, 36, sorta 142, soșmoli 84, spatia 152, spaționa 118, 99, 100, 102, 152, spațiri 142, spălăci 50, 51, 52, 53, spălătăci 54, spălătoci 54, spărgui 59, specifica 56, spelcâi 34, speti 136, spiritualiza 75, 78, spirtui 120, spitaliza 80, sporovăi 35, 36, spumega 48, 54, 55, 156, spurcâni 93, stafidi 135, 136, statiza 80, statua 117, sta- tualiza 75, staționa 99, stățiuna 100, stilizălui 124, stima 142, stimarisi 71, stiuldici 135, stirpoci

50, 53, stoca 142, stopa 142, storcoși 104, 106/107/154- stratifica 56, străjeri 39, străjui 121, strămoșesc 5, 6, strănută 110, strecorea 37, strecura 37/ 38, 40, strimtora 20, 87, 39, 41/43; strimtori 39, 43, ströhăni 90, stropci 49, 50, stropi 137, 156, strujăli 82, strunguli 83, stupefia 56, 57, 59, 60, 156, substantifica 57, 58, substantiva 159, substantiviza 80, 159, substitua 117, substitui 117, sucăii 82, 85, sugestionă 99, 102, sulfura 20, sumarisă 70, sunătoare 7, surghiuni 136, suspecționa 98, 101, suspensionă 99/101, suspicioasă 101, susuori 138.

S: șamota 142, șapirografia 60, 62, șăgui 120, săia 134, șărui 123, șarpui 121, șchiopăta 108, 109, 111, 156, șchiopați 21, 108, 111, șchiopeta 109, 111, șcircăi 32, 157, șclefui 123, șelionțai 32, 33, școală 10, școli 142, șelar 6, șerb 7, șerbălu 114, 127, șerpoi 118, șerpui 118, șfăcui. 123, șfichii 31, 32, șintări 143, șirui 122, șișii 31, șlogui 123, șmîrgui 123, șmîrlăni 97, șmuțigări 38, 42, șoimăni 136, 156, șoldăni 93, 95, 96, 153, 156, șpldi 136, 153, șondroii 83, 88, 153, șondromăni 97, 153, șontăi 34, șonticăi 35, 36, 151, șonticălu 125, 127, șopăcăi 35, 36, șopăți 112, 113, 114, 154, șopcăi 35, șopicăi 35, șopicii 36, șopocăi 36, șopoi 35, șoporăi 35, 36, șoporoi 35, 36, șopotii 112, 113, șoptii 16, 112, 113, 114, șorecăi 32, 34, șorozli 87, șosela 88, șoșoni 92, șovăielnic 10, șovilcii 31, șovircăi 16, 31, 33, șponti 123, șprăiui 123, șprântui 123, șprițui 121, 123, stanța 142, statinvaltul 123, ștemplui 121, șteveli 84, 88, științifică 56, științifica 56, 74, 75, 78, știrboci 50, 51, știrici 50, 51, 53, 153, știrici 50, 51, 52, 53, știri 153, știuidica 135, străfui 123, străpățui 122, ștrofăli 81, 82, 85, 88, ștrofoli 81, 83, ștropăli 82, ștudului 128, ștudului 126, 128, ștudurui 127, 128, șuchiri 39, 40, 43, șuriigăi 30, șuscăi 32, 33, 154, șuscări 33, șusni 92, șușora 39, 40, 41, 43, șușori 39, 40, șușotii 112, 113, 114, șușuni 89, 92, '94, 95, 146, șuta 142, șuvixui 122.

T: tahigrafia 62, talpali 82, tarlaliza 74, 80, fasona 132, taxirui 127, tayioriza 76, 157, tăbănu 123, tăbări 132, 134, tăbări 132, 134, tăblăci 51, 52, 159, tăblui 159,* tăietei-5, tăifăsu 119, 123, taini 137, tăinu 120, tălălăi 35, 36, tălăncăi 32, 159, tălăncăni 92, '159, tălăngăni^ 159, tălăngi 159, tălăpăni 90, tălpăli 87, tălpăiui 87, tălpăși 18, 103, tălpui 24, tărăgăna ^M^tărăgăni 96, tărămtăti 112, tăria 30, teatrăi 64, tecui 123, temeliici 50, 51, 52, 53, tensiunea 101, teoretiza 75, terciui 123, terfeli 20, 83, 88, terfeleși 20, 29, terfia 56, 59, terficia 56, 57, termifica 57, 59, termofica 57, 59, teroriza 76, 156, 157, teslimatîsi 70, testălu 123, testămehtui 122, testelui 123, teșmeni 92, tetaniza 74, ticăci 51, 53, ticăloși 135, țigori 137, țigorisă 65, ti(h)oi 118, tihui 118, țingăli 82, ținghili 83, țipiciza 75, țipiza 78, țiptiliza 73, 80, țiranisi 159, țiraniza 76, 156, 159, țirani 159, țitirisi 64, țitula 141, țituii 141, țilbicii 31, țilcui 120, țindăgi 28, ținjele 138, țintăi 33, țirăi 30, țirfăi 33, 156* țiria 30, țirii 30, 34, țirni 34, țirșăi 30, țirșei 30, țirșii 30, țirșii 30, 35, țirtăi 30, țirtii 30, țirzăi 34, toasta 142, tocana 89, 90, 92, tocăni 89, togăii 88, 107, 153, togoși 104, 107, 153, tolocăni 93, toloconi 93, tologăni 93, tonifica 57, 58, tonți 135, torocăni 93, torosi 65, torturiza 73, 80, transla 11, translator 11, translație 11, transsubstanția 60, tranzacționa(t) 98, 100, tratarisarisi 19, 69, 71, trăgăna 24, 89, 90, 92, 95, 96, trăgăni 89, 90, 92, 96, trăncăni 97, trebălu 124, 125, 127, tremura 16, 42, triiui 120, 156, trincăni 90, trincini 91, trincoti 112, trintori 137, 156, trocăi 32, trohnări 38, 43, tropoi 118, tropota 21, 108, 112, 113, tropotii 108, 112, 113, 114, troșii 103, 105, 106, 107, 157, tropui 118, troscăni 89, trosconi 89, 91, troscotii 113, trufăli 82, trufălu 124, trufului 124, 126, trunchia 142, trustifica 56, 59, trustiza 80, truțuli 83, 84, 88, tuberculiza 75, 78, tuculi 19, 83, 84, tudăslu 82, 84, 156, tui 119, 133, 137, tuișii 103, tuișii 103, tulbura 39, tumeția 60, turbura 39, 41, tui 139, tuișă 5, tuțai 159, tutui 7, 119, tutui 159, tutuni 91, 92, 95, 159.

Ț: țacăh' 82, țândărui 123, țărăniza 80, țărcăli 82, țifrali 82, 84, 85, țiganiza 80, țigări 142, țimbăli 137, țingălu 114, țingăni 89, țingheni 89, 90, ținghili 83, țipați 111, 113, țipiri 39, 40, 41, țipoi 118, țipoti 112, 113, 157, țipui 118, țipuri 39, 41, țistui 120, 154, țigăii 84, țocăni 90, 94/țocni 94, țugări 39, 40, 42, țuicări 40, 41, 43, 154, 156, țuiculi 41, 81, 86, 146, 154, țuruclii 82, 87, 157, țuțura 40.

V : uimăci 50, 51, 52, uita 110, uicări 38, ultragia 142, umeda 135, umezi 135, unda 152, undeza 45, 46, 152, undui 122, 152, unduia 130, 131, 152, unghiula 130, 131, unici 50, 53, unifica 56, 59, unilateraliza 80, unitate-etaion 10, unitate-model 10, unsuri 39, untdelemnul 5, 6, untură 7, urbaniza 73, urduroșa 106, ureza 45, urgisi 65, 67, 68, 69, urți 135, urzobi 132, ustura 41, utiliza 80, Uța 10, Uțu 10, uzita 109, 110.

V: valabiliza 75, validita 109, 110, 111, valorifica 159, valoriza 76, 160, varia 17, văcsui 122, vādăslui 126, vāicāra 43, vāicāri 43, vāiera 39/41, vāieta 109, 111, vāia 109, 111, vālmāșa 103, 107, vālugi 18, 28, 29, 152, 156, vāmāli 85, 156, vāmāiui 125, 126, vāndrālă 85, vārui 120, 154, 157, vārzālui 124, 126, vārzāri 38, 40, 156, vātāsi 135, vecii 7, vecinui 153, vergela 81, vergeli 81, vermicul 6, vermicul 6, vermină 6, vernisa 73, 74, 79, versiface 59, veșmint 6, veșteji 135, viermānoșa 20, 108, viermānosi 108, viermui 120, 156, 157, viersui 122, viețui 123, vijelui 119, vinătui 128, 129, vinețiu 136, vinifica 152, 160,

vbrai 122, viscoli 136, vitaminiza 76, viteji 135, vitrifica 57, vivifica 57, vrziona 100 ^102 vijăi 30, vijeii 30, vijii 30, vijii 30, vilcii 31, viitoare 7, vilvâi 30, vilvn 30, vilyoi 31, vinatori 38, vinători 43, vintona 89, 91, 92, 93, 96, 146, 152, 160, vintui 152, 160, Sutura 37 39, 41, 42, vinturi 39, vizare 11, virfona 89, 91, 92, 93, 156, vizii 30, vo.oti 112, vototihza.80, volbură 7, voltui 119, vomita 109, 110, vopsea 12, vorbălu 126, vornic 7, vrašoh 83, vracmi 119, vrăiești 132, vrăji 136, 156, vrășcăni 90, vuieta 109, 111, vultura 137, 156, vui mam 89, 146, vuvui 119.

Z : zaharifica 151, 160, zaharisi 68, 69, 151, 160, zală 12, zavergisi 70, zăbreli 88, zădărnici 23, zăhăi 34, 129, zăhări 151, 160, zăhătui 128, 129 zăori 39, 40 zaporii 132 134, **ILmî** 132, 134, zări 138, zărvăi 32, 33, 119, 156, zărvui 119, zătoni *38,(z)batuci 8, 28, Kl 52 154, zbengheri 39, zbiciula 83, zbirciogi 27, 28, zbirnii 35, zblencăm 90, 92 zbcoti 114 zburătăci 48, 52, 53, 54, zburătăi 18, **35**, zburătări 43, zburătoci **54**, zburători 53 zburăți 35, 128, zburaturii 43, 53, zdravănă 138, zdraveni 138, zdrentui 120, zdroboh 83, 85 zdrobsi 103, 105, 106, 156, zdroncăni 89, zdronconi 89, 91, zdupăi 35 zeciui 119, zeflemisi 68 69 zeifea 56, 59, zghehuna 93, zgheciula 83, 84, zgiltăni 90, zgiltu 30, zgiltmi 89 91, g SlțU 30, 33,' zgițini 33, 89, 91, 92, zgimăi 32, zgincili 81, 83, zginculi 81 zgircili 81 **zfti**, zgnbura 89 90 96, zgrepțena 89, 90, zgrepțora 40, zgribuli 88 zgnbura 39, zgnbun 38 zgnbura 89 90 96, zguguli 84, zidari 41, zidi 24, 130, zidui 24, zinghini 91, 92, zingim 91, 92 zomfica 5^ ^ t i l l 2 , 1 1 4 , zori 137, 158, zomăi 35, **38**, zotoni 93, zulipsi 64, 66, zumzani 90, zumzet 8,'zarbalui 123, zurbălu 124, zurbuiui 124, zvocotii 114.

CUPRINSUL

INTRODUCERE ÎN STUDIUL SUFIXELOR (MIOARA, AVRAM)

DERIVAREA VERBALĂ

INTRODUCERE

MONOGRAFIILE SUFIXELOR

- agi vezi -ĂGI
- ai vezi -AI
- ala vezi -ULA
- aia vezi -LI
- ari vezi -ĂRI
- ăci vezi -CI
[-GI],-ĂGI [-AGI],-IGI,-OGI, -UGI
- Ă₁ (-AI, -EI, -Î₁ (-//)), -ĂIA ; -Ă₂ (-Ă₂ (-EÎ), -I₁); -OI
- ăi₁ vezi -ĂI
- ăia vezi -ĂI₁
- ăla₁ vezi -LI
- ăla₂ vezi -LI
- ăli vezi -LI
- ăna vezi -NI
- ăni vezi -NI
- ara vezi -ĂRI
[-ARI]; -ĂRI (-ERIJ, -ĂRA : -ERI, -ERA (-IRA); -IRI;
-ORI(-URL), [-ORÎ], -ORA(-URA) ;URI^ORb),
-URA (-ORA)
- ăşa vezi -ŞI
- ăşi vezi -ŞI
- ăta vezi -TA
- ăti₁ vezi -2V
- ăti₂ vezi -TA
- ăzi vezi -TI
- ăli vezi -TI
- ĂZA, -EZA ; -EZI, -OZI
- CA, -ECA, -ICA, -OCA, -UCA
- CI, -ĂCI, {-ECL, -ICI (-EC₁), -OCI (-OCA₁), -UCI,
- eca vezi -CA
- eci₁ vezi -CI

-*eei*, vezi -*CI*
-efia vezi -*FICA*
-efica vezi -*FICA*
-efsi vezi -*ISI*
-EGA, *-IGA*, [-OGA | (-QG/.)] 54
-ei vezi -*ĀI*
-ela vezi -*LI*
-eli, vezi - L /
-e/i, vezi -*LI*
-ena, vezi -2V7
-ena, vezi -]VT

-em, vezi -*NI*
-eni, vezi -iV1
-epsi vezi - / S /
-era vezi -*ĀRI*
-eri, vezi -*ĀRI*
-eri, vezi -*Ā*/tf
-esi vezi -*ISI*
-eša vezi -*Š*/
-e> vezi -*ŠI*
-eia vezi -TA
-eli vezi -T/
-eli vezi -*TI*
-evsi vezi - / S 7
-gza vezi -*ĀZA*
-ezi vezi -*ĀZA*
-fia vezi - F / CA

-FICA, *-EFICA*, *-IFICA* ; - F / A, -*Ě*F / A, *-IFIA* 55
-gi vezi -*ĀG*/
-/A
-iea vezi -CA
-iei vezi -C/
-i/ia vezi -*FICA*
-ifiea vezi - F / CA
-i/si vezi -*ISI*
-iga vezi -isGA
-igi vezi -*ĀGI*
-ii, vezi - A ^
-i/d vezi -*LI*
-i/ij vezi -*Ě*,/
-ili, vezi -*Ě*/
-i/iaj vezi -*NI*

-/iVA, 62

-ini, vezi -A /
-im, vezi -*NI*
-iona vezi ~O*iVA*,
-ipsi vezi -*ISI*

-ira vezi -*ĀRI*
-iri vezi -*ĀRI*
-is»! vezi - / S /
-isa, vezi - / ZA
-is«, vezi - / ZA

- / S / (-*Ě*S J, -*ISA*, -*IZD*, -*EFSI* (-*IFSI*, -*EVSI*, -*IVSD*,
-*IPSI* (-*EPSD*), -*OSI* 63

-iša vezi -*ŠI*
-iši vezi -*ŠI*
-üa vezi -TA
-ița vezi -*TI*
-iți vezi -*TI*
-ivsi vezi - / S /

- / ZA (-*ISA*), -*ISA*, 73

-izi vezi - / S /
*-ii**! vezi -*ĀI*
-ü, vezi -A / j

-iii vezi -*LI*
-ina vezi -A /
-ini vezi -iVT

-i/i vezi -*TI*
-iți, vezi -T /

-*JL* / ; -*ĀLI* (-*ALI*, -*ELI*, -*ĪLD*), -*ĀLA*; -*ELIj* (- / X /),
[-*ELA* (-*ĀLA*)] ; -*ILL*, -*ILA*; -*OLI*, -*OLA* ^, -*ULI*,
-*ULA*, 81

-na vezi -*NI*
-NI, [-*NA*] ; -*ĀNI* (-*ENI*), -*ĀNA* (-*ENA*) ; -*ENh*, [-*ENAJ* ;
-*INL* (-*ENI*), -*INA*, -*ĪNI* (-*INI*), -*ĪNA* (-*INA*);
-*ONL*, -*ONA*; -*UNI* (-*ONI*), -*UJVAj* (-*ONA*) . . .

-oca vezi -CA
-oca, vezi -*CI*
-aci vezi -C /
-aga vezi -*EGA*
-ogi, vezi -*ĀG*/
-o^i, vezi -*EGA*

-oi-, vezi -*ĀI*
-oi, vezi -17/

-ola, vezi - L /

-o/«, vezi -*ULA*,

-oii vezi -*Ě*/

-o/icfj vezi -*NI*

-ona ^ vezi -ATT

-ONA, (~*UNA*), -*IONA*

-oni, vezi -itfl

-om, vezi -*NI*

-ora, vezi -*ĀRI*

-ora, vezi -*Ā*/i /

-orij vezi -*ĀRI*

-ori, vezi -*ĀRI*

-ori vezi -A / ? /

-osi vezi -151

-oşa, vezi -ŞI	
-oşa, vezi -ŞI	
-oşi vezi -ŞI	
-ota, vezi -TA	
-oia, vezi -TI	
-oti vezi -TI	
-ozi vezi -ĂZA	
-ŞI; -ĂŞA, -ĂŞI; -EŞA, [-EŞI]; -IŞA, [-IŞI]; -OŞA. (-UŞA), -OŞI; l-UŞA^ (~OŞA), -UŞI	103
-TA, -ĂTA (-ĂTL), -ETA, -ITA, -OTA	108
-TI, -ĂTI, -ETI, -OTI (-OTA), [-UTI]	111
-ŢI; -ĂŢI (~ĂŢI), -ĂŢA ; -EŢI; -ITI, [-IŢA]; -ÎŢI ; -UŢI, [-UŢA]	114
-UA	117
-uca vezi -CA	
-uci vezi -CI	
-ugi vezi -ĂGI	
-UI (-OI.)	118
-ula-L vezi -LI	
[-ALA], [-OLA], -ULA	130
-uli vezi -LI	
-una, vezi -NI	
-una, vezi -ONA	
-uni vezi -NI	
-ura, vezi -ĂRI	
-ura, vezi -ĂRI	
-ur^ vezi -A RI	
-uri, vezi -ĂRI	
-uşa, vezi -Şi	
-uşa, vezi -ŞI	
-uşi vezi -ŞI	
-uşa vezi -ŢI	
-uşi vezi -ŢI	
DERIVATELE IMEDIATE	132
STRUCTURA FONETICĂ A SUFIXELOR VERBALE	144
DISTRIBUŢIA PE CONJUGĂRI A SUFIXELOR VERBALE ŞI A DERIVATELOR VERBALE IMEDIATE	147
CATEGORIA MORFOLOGICĂ A BAZELOR DE DERIVARE	149
SEMANTICA DERIVATELOR VERBALE SUFIXALE ŞI IMEDIATE	154
ORIGINEA SUFIXELOR VERBALE ŞI A DERIVĂRII VERBALE IMEDIATE	161
TABEL SINOPTIC AL SUFIXELOR ŞI DERIVATELOR* VERBALE IMEDIATE DIN LIMBA ROMÂNĂ	164
ABREVIERI BIBLIOGRAFICE	169
INDICE	175
A. Afixe şi elemente de compunere	175
B. Cuvinte	176

Redactor: VERONICA GANĂ
Tehnoredactor: ELENA MATEESCU

Bun de tipar 14.XL 1989 Format 16170 x 100
Coli de tipar 12.

CZ. pentru biblioteci mari \
C.Z. pentru biblioteci mici} ^9-04(021) = ,9

c. 27
I. P. Informația
str. Brezoianu nr. 23—25
București